

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

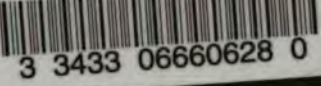
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

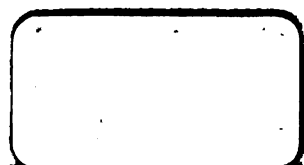
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

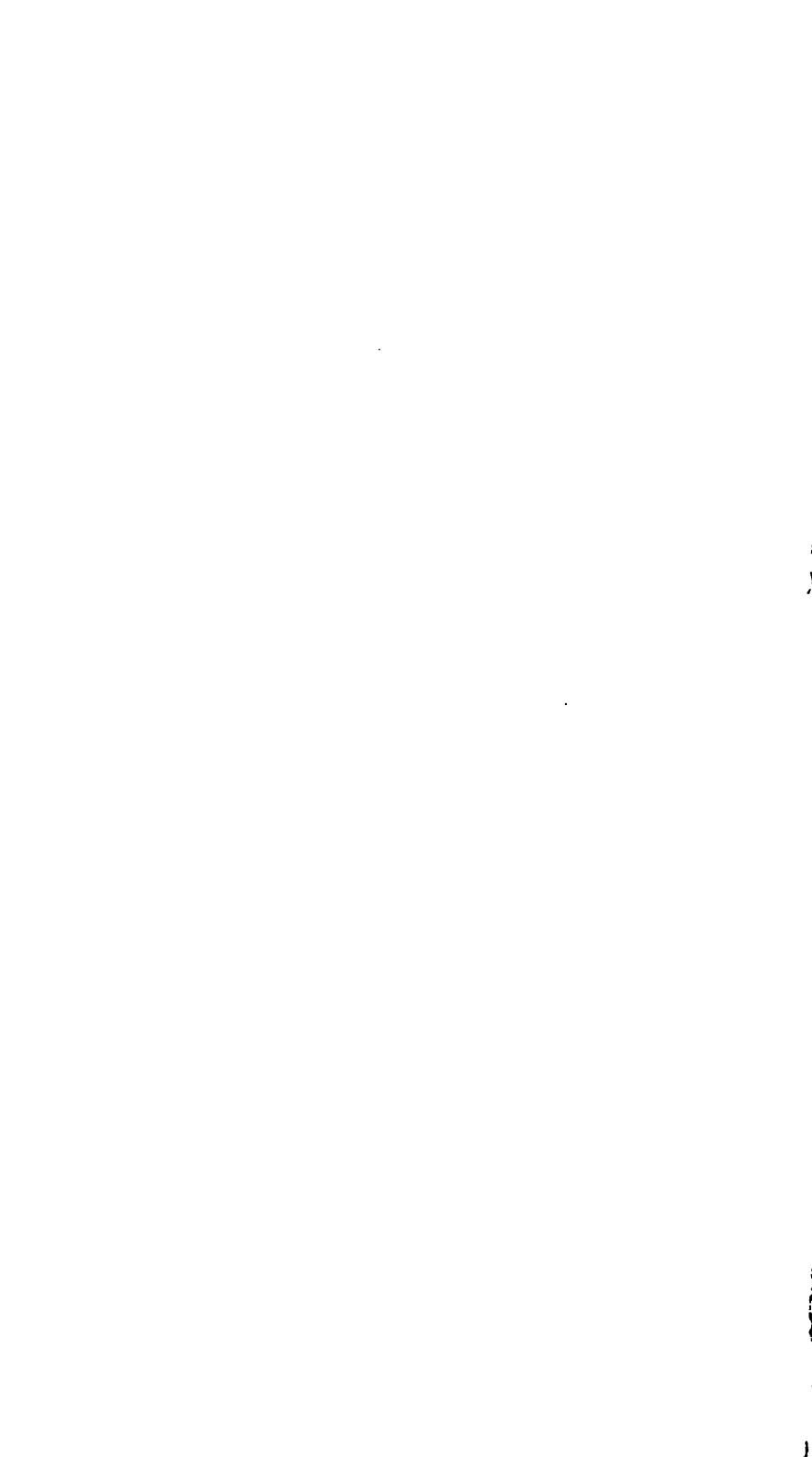
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 06660628 0

Page
100

H I S T O R I E
D E R
S T A D E N M E Y E R Y E
V A N
's H E R T O G E N B O S C H ,
D O O R

MR. JOHAN HENDRIK VAN HEURN,

*Oud Schepen en Raad der Sta^t. 's Hertogenbosch,
en Griffier der Leen en Tolkamer aldaar.*

V I E R D E D E E L

Beginnende met het jaar 1729. tot het jaar 1766.

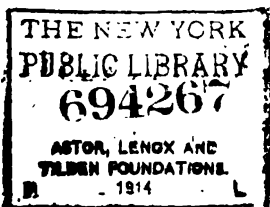

T E U T R E C H T ,

By J. VAN SCHOONHOVEN EN COMP.

M D C C L X X V I I I

J. A. M.

ROY W. W. W.
J. L. W.
V. A. W.

I N H O U D.

der Boeken van het Vierde Deel.

A G T I E N D E B O E K.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van den jaare 1729. tot het einde des Jaars 1740.

N E G E N T I E N D E B O E K.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van het begin des jaars 1741. tot het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748.

T W I N T I G S T E B O E K .

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, zederd het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748. tot het jaar 1766.

WIM VAN
DUIN
VRAAG

HISTORIE

DER STAD EN

M E Y E R Y E

V A N

'SHERTOGENBOSCH.

VIERDE DEEL.

A G T T I E N D E B O E K .

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van den jaare 1729. tot het einde des Jaars 1740.

Op den zeventienden September dezes jaars, 1729. was het Een Eeuw geleden, dat 's Hertogenbosch wederom by de Vereenigde Staaten, waar van zy zederd den jaare 1579. afgerukt was, gebragt werd. De Regeering nam derhalven in de maand Februari dezes jaars in overweeging, eenen Penning, op dit Voorval te paslyk, te doen slaan, als ook, wat Vreugde men ter dier gelegenheid vieren zoude. Zes Leden werden gemagtigd om dit alles te overleggen (a).
Van

(a) NOTULEN van den 3. Februari 1729.

IV. DEEL.

A

XVIII.
Boek.
1729.

Van hun verslag vind ik niets gemeld; Uit het geene deswegens geboekt is, blijkt, dat de Regeering om den slegten staat van Stads Geld Midde-len goedvond, geene Vreugde Maaltyd deswe-gens te geeven (b): Zy deed egter ter gedagte-nis deezer Gebeurtenis, eenen zilveren Penning, ter waarde van eenen gulden, en agt stuivers slaan.

Aan de eene zyde boven aan, is een Slang met den staart in den bek, het zinnenbeeld eener Eeuw, waar door een Laurier, en een Vrede Tak, ter verbeelding van Overwinning, en Vrede, heen gevlogten zyn. Het jaar 1629. den 17. September, de Dag van het overgaan der Stad, vind men daar by. Wat laager staan de Wapenschilden der Algemeene Staaten, en van Fredrik Hendrik Prins van Orange; Daar onder dat der Stad, waar nevens deeze letteren S. C. welke beduiden, *Senatus Consulto*: dat is, het Hoofd van een Raadsbesluit. De andere zyde verbeeldt de Stad, aan den Zuidkant, of die der Vugter Poort, aan welken zy ingenomen is: boven staan de woorden *Jubilare Deo*, dat is, Vierd het Eeuwfeest, ter eere van God: daar onder *Silva Ducis*, dat is, 's Hertogenbosch. Onder de afbeelding der Stad ligt een Trompet, en de Staf van Mercurius, de God des Koop-handels; waar door uitgeduid word, dat de Koop-handel, door die Overwinning, wederom in bloei is geraakt, waar onder deeze woorden staan: *Reducta Urbis Ano Cmo*. Dat is, het Honderd-ste Jaar van de wederbrenging der Stad.

De

(b) NOTULEN van den 22. Augustus 1729.

MEYER YE VAN 's HERTOGENBOSCH. 8

De Raad van Staaten gelastte in deezen jaare den Kommiesen van 's Lands Krygsvoorraad Hui-
fen, te Hulst, Nieuwmegen, en 's Hertogenbosch, om tot viering van de dagen der veroveringen dier plaatzen, geen buskruit te geeven (c). Het openlyk viereu van den Jaarlyken dag der Verovering deezer Stad, dat met eene Predikatie des morgens in de Hoofd Kerk, het luiden met alle de Klokken, driemaal, het geeven van een vreugde Maaltyd op het Stadhuis, het vuuren met het grof Geschut van de Wallen, en het afsteeken van Vuurwerken voor het Stadhuis geschiede, hield geheel op. De Regeering besloot mede in het jaar 1731. het Prediken, op dien dag af te schaffen, en liet ook de Burgery toe, haare Winkels, op dien dag open te stellen, die voor heen gesloten moesten blyven (d).

XVIII.
Boek.

1729.

Het viereu
van den
verjaardag
van Stads
overgaaf
afgeschafft.

De herstelling van Stads Geld Middelen waar aan de Regeering zederd eenige Jaaren gearbeid had, vereischte meerder aandagt. De Penningen tot verscheide verteeringen geschikt, werden in-gehouden, en de zes en dertig guldens, die aanden ieder Schuttery, voor het Ysbyten, en het onder houden der Materiaalen daar toe nodig, op de helft bepaald, waar door jaarlyks drie honderd een en vyftig guldens bespaard werd (e). In latere tyden, wanneer Stads Geld Middelen op eenen beteren staat gebragt waren, zyn de dertig guldens, die ieder Schepen voor vertaeringen genoten had, weder ingevoerd.

Het

(c) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Augustus 1729.

(d) NOTULEN van den 5. September 1731.

(e) NOTULEN van den 11. Mei 1730.

XVIII.
Boek.
1730.

Het geld; voor het Ysbyten, is aan ieder Schutterij, niet alleen ten vollen betaald, maar de agterstal der vermindering, is mede voldaan, om dat zulks uit hoofde van eene overeenkomst, tus- schen de Regeering, en de Schutterijen, was goed- gevonden. Doch de verdere Verteeringen zyn voor altoos afgeschaft. Ter meerdere besparing van kosten, besloot men mede het leveren van Kaar- sen, ten behoeven der Stad, opentlyk aan te besteeden, als ook het onderhoud der Schui- ten, die aan de Hekelen, tot overzetting ge- bruikt werden, ten lasten der Veerlieden, te laa- ten (f).

1731.
Voorge-
noome
schikking
der Regee-
ring in de
jaarlyksche
verande-
ring van
den Sche-
penstoel.

De verandering van den Schepenstoel hier ter Stede, die door de Algemeene Staaten als Her- tog van Brabant, geschiede, was in deezen tyd aan eenige Leden der Staaten, om de menigvul- dige verzoeken, ten uitersten lastig, en ook voor de Regenten zeer kostbaar, om dat deezen zig daarom naar den Haage moesten begeeven, en aldaar, agt of tien dagen vertoeven. De Regee- ring droeg derhalven den Staaten deeze schikking voor. „ De voorzittende Schepen, deezer Stad, „ het Hoofd der Regeering, zoude door de Staa- „ ten, uit een der Raaden, hier toe volgens Stads „ Voorregten bevoegd, zonder zig aan Ouder- „ dom, of voorrang te binden, verkoren wor- „ den. De plaatsen der Overledenen zouden door „ zulken, na het goedvinden der Staaten, mits zy „ de vereifchtens daar toe hadden, vervuld wor- „ den. Tot de Twee, welke uit den voorgaan- „ den Schepenstoel, nog voor een jaar aanblyven „ moes-

(f) NOTULEN van den 21. Februari 1731.

„ moesten, zouden volgens het goedvinden van
 „ den jaare 1710. de Twee Oudsten gekoozen
 „ worden. Tot aankomende Schepenen, zouden
 „ die, welken het langst in de Regeering ge-
 „ weest waren, verkoozen worden: de Jongsten
 „ die uitgevallen waren, zouden in het volgende
 „ jaar, boven aan gesteld, en verkoozen wor-
 „ den; egter zo, dat ieder Schepen, op zyn
 „ orde in den Schepenstoel zoude zitten. Wan-
 „ neer Vader en Zoon, twee Broeders of Zwa-
 „ gers zig aangaven, zoude diè, welke in het
 „ voorgaande Jaar uitgevallen was, voorgaan,
 „ en ingeval deezen zig te gelyk aangaven, de
 „ Oudste in rang. Ingeval de Staaten dit goed-
 „ vonden, zoude zy verder kunnen besluiten,
 „ dat de verzoeken alleen door zulken, die op
 „ nieuws in de Regeering wilden komen, zouden
 „ moeten geschieden (g).” De Regeering zond
 „ haaren voorzittenden Schepen, nevens den Pen-
 „ sionaris ter ondersteuning van dit verzoek, naar
 „ den Haage. By hunne terugkomst deden zy
 „ verslag, dat veele Leden der Staaten zig hier toe
 „ geneegen toonden, De voorstelling der Regeering
 „ was in handen van eenige Gemagtigden der Staa-
 „ ten gesteld, om dit nader in te zien, en dan daar
 „ van verslag te doen (h). Ik heb hier van, geene
 „ verdere aantekening gevonden; vast gaat het,
 „ dat dit Voorstel der Regeering nimmer tot stand
 „ gekomen zy.

XVIII.
 Boek.
 1731.

In-

(g) NOTULEN van den 21. Februari en 22. Maart 1731.

(h) RAPPORT van den voorszittenden Schepen, en den Pensionaris. In de NOTULEN van den 21. Mei 1731.

XVIII.
Boek.
1731.

Moeilyk-
heid der
Regeering
en den
Heer van
Nieuwland
over het
vorderen
van Hout-
schat.

Inmiddels was de Regeering in geschil met den Heer van Nieuwland, die Houtfchat van het Hout, dat op de Landen der Poorteren van 's Hertogenbosch afgekapt werd, vorderde. Om den Leezer, een behoorlyk denkbeeld van het Regt der Burgery te geeven, zal ik dit wat hooger ophaalen. WENSELAUS van Bohemen, en JOHANNA Hertogin van Brabant, gaven op den zeven en twintigsten September des jaars 1356. aan de Poorteren deezer Stad, vrydom van Houtfchat. De Heerlykheid Nieuwland was toen nog in het volle bezit van den Hertog; want op den elfden Augustus 1630, werd zy aan *Roelof van Stakenbroek* in Pandfchap gegeven. Zy werd vervolgens ingeloft, en weder aan de Domeinen gehegt. De Staaten verkogten die Heerlykheid op den elfden Juni 1660. Eeuwig, en Erflyk aan *Lamoraal van der Noot*, Heer van Rysoir. Gevolglyk konden de Staaten, de Houtfchatten, van de Landen der Poorters deezer Stad, die te Nieuwland lagen, niet verkoopen, om dat die, reets vry van Houtfchat verklaard waren, eer die Heerlykheid uit den Boezem van den Hertog ging. Op deezen grond vestigde de Regeering haar gevoelen, toen de Heer van Nieuwland, Houtfchat van de goederen haarer Poorteren, vorderde; des oordeelde zy dit te moeten tegengaan. Doch eer men dit begon, werd met eenige Regtsgeleerden in den Haage gesproken (1): vervolgens werd besloten, tegen dien Heer, als Eischer, tot behoud van der Burgeren Voorregten, een ge-

(1) NOTULEN van den 7. Mei 1731.

geding aan te vangen ; Hier toe benoemde de Regeering eenige Leden, om in die zaak, ten meesten voordeel der Stad te handelen (*k*). Dit was egter van geen gewenscht gevolg, vermits de Heer van Nieuwland verzogt, dat dit Geding, tot ryd en wyle die, welken hy tegen eenige Burgers begonnen had, afgedaan zouden zyn, geschorft mogt werden. De Raad van Brabant stond zulks toe, en veroordeelde de Regeering in de kosten die zy gemaakt had (*l*). Ik heb te vergeefs naar het gevolg deezer Zaak, en den uitslag der Gedingen, tusſchen dien Heer, en de Burgers gezogt. My is mede niet voorgekomen, dat 'er in volgende tyden, eenige klagten over het vorderen van Houtſchat, van eenige Poorters goederen te Nieuwland, geſchied zyn.

By de Hinthamer Binne Poort, die men in den Jaare 1723. had moeten afbreken, was de Graft thans zodanig niet Straatslyk gevuld, dat de Regeering beſloot, dien grond voor een gedeelte te verkoopen (*m*). Ten Oosten dier Straat, werd op die Graft, eene Moestuin aangelegt. In het Jaar 1743. werden twee Burgerhuizen, daar op gebouwd, met een Poort tusſchen beide, om in den Moeshof te komen. Ten Westen, werd de Graft maar voor een gedeelte verkogt, die mede tot eene Moestuin gemaakt is; Het verdere gedeelte, word tot berging van het Straatslyk gebruikt.

Ik heb meer dan eens verhaald, hoe zwaar de Servitie gelden de Burgers deezer Stad drukten.

(*k*) NOTULEN van den 22. Maart 1731.

(*l*) NOTULEN van den 8. Auguſtus 1731.

(*m*) NOTULEN van den 18. Juli 1732.

XVIII.
Boek.
1731.

1732.
De oude
Stads Graft
by de Hinthamer
Binne Poort,
verkogt.

1733.
Goedvinden
des

Raads van
Staaten
omtrent
het betalen
van het
Servitie
geld.

XVIII.
Boek.

1733.

ten, en wat klagten de Regeering daar over gedaan had. De Bezetting was gewoon, wanneer zy hier ter Stede gekomen was, de Regeering, Lyften hunner manschappen over te leveren. Welke Lyften, altyd als voltallig, zonder de met Verlof vertrokkene Soldaaten daar van af te trekken, overgeleeverd werden: Dus betaalde de Burgery de Servitie gelden, altyd, op den voet, eeven of de geheele Bezetting voltallig was. Dit kon niet naargegaan worden, om dat de Ruiters, of de Soldaaten, die gelden zelf niet ophaalden, maar dit door eenen der bedienden van de Compagnien gedaan werd. Hier door werd het weezendlyke oogmerk, in de betaaling van het Servitie geld weggenoomen, en gevolgelyk bleef de Burgery niet meer schuldig, dan het Huisvesting geld der Bezitting, die waarlyk binnen de Stad was. De Regeering deed dan, gelyk meermaalen geschied was, hier over haar beklag aan den Raad van Staaten, welke hier op antwoorde; dat by de eerste verandering der Bezitting, alleen, van de manschappen, die zig binnen de Stad bevonden, Servitie geld betaald zouden worden. Dit zoude, indien de Regeering zulks vorderde, door de Ruiters of Soldaaten zelf, opgehaald moeten worden, en de *Auditeur* moest mede aan de Regeering, ten haaren koste, eene Lyft, der Verlofgangeren overgeeven (n). Hier door werd de Burgery merklyk verligt.

Een der
Gemagtigden des
Raads van
Staaten
sterft bin-
nen deeze
Stad.

Jonkheer *Frederik Hendrik Baron van den Boetzelaar*, Heer van Langerak en Schoot, beschreven in de Ridderfchap van Holland, afge-

ZON-

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 19. Februari 1733.

zondene van den Raad van Staaten, en door den-
 zelfen, nevens den Heer *de Reuver*, tot het ver-
 pagten van 's Lands Tienden, gemagtigd, over-
 keed op den zeventienden Juli deezes Jaars hier
 ter Stede: Een geval, waarvan, zo veel my be-
 kend is, geen voorbeeld was. De mede Gemag-
 tigde des Raads, gaf 'er den voorzittenden Sche-
 pen dezer Stad, kennis van, en voegde 'er by,
 dat hy oordeelde, dat de Regeering, den Over-
 ledenen, dezelve eere, als by het affsterven eenes
 Gouverneurs geschiede, aandoen moest. Schepe-
 nen beslooten hierop, met alle de Klokken, drie
 maalen daaglyks te doen luiden (o), en gingen
 in vollen getal naar de Weduwe des Overlede-
 nen, om haar verlies te beklagen; voor welke
 Eere zy kort hierna, door den Geheimschryver
 der Kommissie, den Schepenen plegtig deed dank-
 zeggen (p). De uitvaard geschiede met onge-
 meene statie: Het Lyk werd in een Jagt, dat in
 de Haven lag, gebragt, en vervolgens, naar Hol-
 land gevoerd.

XVIII.
 Boek.
 1733.

De Regeering dezer Stad, was reeds nevens Voornce-
 die der Meyerye, voor veelen Jaaren bedagt ge- men om at-
 weest, hier ter Stede, een Spin, of Tugthuis op hier een
 te rigten: Dit was egter tot nog toe, niet gelukt. Rasp, en
 Die der Meyerye, waren thans de eersten die dit op te rig-
 wedergaande maakten. Zy gaven de Regeering te ten.
 kennen; dat veele boosdoeners in hegtenis geraak-
 ten, die dan gekastyd, en vervolgens gebannen
 werden. Deezen verstrekten de Opgezetenen tot
 een Schrik; Dit kon, met hen in een Tugthuis
 op te fluiten, voorgekomen worden. Zy verzog-
 ten

(o) NOTULEN van Schepenen van den 17. Juli 1733.

(p) NOTULEN van den 27. Juli 1733.

XVIII. ten dan, dat de Regeering eenigen benoemde,
Boek. om daar over te spreken. Zes Leden nevens
 1733. den Pensionaris hier toe gesteld (*q*), deeden ver-
 slag; dat die der Meyerye opgegeeven hadden,
 dat de kosten, voor een vyfde, door de Stad,
 en vier vyfde, door de Meyerye, gedragen zou-
 den werden. Het bestier zoude aan zes Regen-
 ten, deels uit de Regeering, en deels uit de
 Meyerye, toevertrouwd werden. In dit Voor-
 stel nam de Regeering genoegen, mits, dat by
 staaking der stemmen het besliffen aan Stads Ge-
 magtigden gelaten werd, en zy beval ook haare
 Gemagtigden, met die der Meyerye verder te
 spreken (*r*). Deeze gaven eenigen tyd hierna,
 de ontworpe Overeenkomst, en de Reglementen,
 zo voor het Huis, als de Tugtelingen, benevens
 de Berigtschriften, voor de Regenten, Regentin-
 nen, den binnen Vader, en Mocder, den Boek-
 houder, Penningmeester, Geneesheer, Apotheker;
 Wondheeler, en Krankbezoeker, over. Dit alles
 bleef veertien dagen op de Kamer van den Pen-
 sionaris liggen, eer'tmen tot een besluit kwam (*s*).
 Inmiddels had het Kwartier van Kempeland, zig
 deeze zaak niet alleen aangetrokken, maar ook
 de besliffende stem, Stads Gemagtigden geweigerd.
 Men besloot dan niets in de zaak te doen, ten zy
 het gemelde Kwartier in den Voorstel bewillig-
 de (*t*). Eenigen tyd hier na gaven de Gemagtig-
 den der drie andere Kwartieren te kennen, dat
 zy, na veel moeite, het Kwartier van Kempe-
 land,

(*q*) NOTULEN van den 1. December 1733.

(*r*) NOTULEN van den 16. Maart 1734.

(*s*) NOTULEN van den 2. April 1734.

(*t*) NOTULEN van den 22. April 1734.

land, tot het oprigten van een Tugthuis, overgehaald hadden: Het had hun, eenige voorwaarden tot vinding der kosten, en het bestier van dat Huis overgegeven, op welken zy verzogten; dat de Regeering zig verklaaren wilde. Deeze stelde dit wederom in handen hunner Gemagtigden, om alles naar te zien, en verslag te doen (u). Na dat dit ingekomen was, besloot men dat Kempeland, eerst, met de anderen, omtrent het onderhoud, en het bestier van het Tugthuis, eensgezind moest wezen, eer zy zig, met die der Meyerye, daarover, inlaaten kon (v). Kort hierna schreven de Gemagtigden der vier Kwartieren, aan de Regeering, dat zy zig thans over die zaak, vereenigd hadden, en verzogten nu het gevoelen der Regeering te mogen weten. Deeze antwoorde, dat zy voorheen, met de Gemagtigden der drie Kwartieren gesproken, en met wederzyds genoeg, eenige zaaken daar omtrent, beraamd had; Kempeland kwam thans met eenen anderen voorslag, die geensins aanneemlyk was voor den dag: Het schryven, dat de vier Kwartieren der Meyerye, het eens waren, behelsde eene dubbelzinnigheid, om dat zulks, op den eersten voorslag, of wel op den tweeden, het gevoelen van het Kwartier van Kempeland, toegepast kon worden. De Regeering wilde, dat de vier Kwartieren der Meyerye zig duidlyk verklaarden, by het eerst vastgestelde, te berusten: In zo een geval wilde zy de afgebroke samenkoms over het Tugthuis gaerne hervatten (w).

De

XVIII.
Boek.

1735.

(u) NOTULEN van den 24. December 1734.

(v) NOTULEN van den 29. Januari 1735.

(w) NOTULEN van den 21. Februari 1735.

XVIII. De zaak bleef dus steeken. Eenige jaaren hierna
Boek. werd zy, met gelyken ongelukkigen uitflag wederom opgevat.

1733.

1734.
De Schans
Creve-
coeur we
derom op
gemaakt.

De Schans Crevecoeur aan den Maas ter plaatze daar de Dieze zig in dezelve ontlatt, gelegen, was in het jaar 1672. door de Franschen overmeesterd. In het volgende jaar hadden zy die verlaaten, en alles, behalven de Kerk, en het huis des Bevelhebbers verwoest. In deezen jaare kwamen alhier twee Gemagtigden des Raads van Staaten, om te overleggen, hoe men die Schans op de gevoeglykste wyze, in staat van tegenweer zoude brengen. De Regeering, bedugt voor het nadeel der Koophandel haarer Stad, benoemde eenigen Leden om met die Heeren in gesprek te treden (x). Van het verhandelde is my niets gebleken, maar wel, dat de Regeering eenige dagen hierna, de Gemagtigden des Raads vertoonde, dat des Raads voorneemen zig hier op bepaalde; Om de vesting Werken, en Sluifen van Crevecoeur op te maaken, en vervolgens in de Rivier de Dieze eenen Dam te leggen, en de Vaart door de Schans te brengen. Zy had met de Schippers daarover gesproken, die eenpaarig van gevoelen waren, dat als de Dieze gestopt was, de Vaart, niet dan met veel ongemak, door de Sluifen van Crevecoeur, gebruikt kon worden, om rede, dat de sterke aandrang en zuiging des Waters door de Sluifen, het opvaaren beletten zoude. By het wassen der Maaz, zoude dit even moeilyk zyn. Door het openen van de twee Sluifen der Schans, om den stroom door de

(x) NOTULEN van den 6. November 1734.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 13

de groote Sluis te doen verminderen, zoude ter plaatse, daar de drie Stroomen zamen liepen wielingen veroorzaakt worden, zo dat by het inkomen der Schepen, het by naar onmooglyk zoude zyn, de groote Sluis te raamen. De Neering der Stad zoude daar door oogenschynlyk verloop, en niet te rug gebragt kunnen werden, om dat die uit verzendingen van Holland, naar Aaken, Luik, Keulen en verder naar Duitschland bestond; Ingeval men de Dieze liet, zo als die was, zouden alle die zwaarigheden ophouden: Men kon de Sluizen binnen de Schans egter voltooien, om die in tyd van nood te gebruiken, en als dan, eenen Zinkdam, in de Dieze leggen (y). De Raad van Staaten thans volkomen onderregt, besloot, de Dieze open te houden (z). In het Voorjaar des jaars 1735, begon men die Schans op te maaken, en in het laast des Zomers van dat jaar, werd zy voltooid.

XVII.
Boek.
1734.

De St. Jansdag, die altyd op den vierentwintigsten Juni invald, en de Sacramentsdag, die jaarlyks, elf dagen, na den eersten Pinxterdag komt, kwamen thans beiden in dit jaar, op den zelve dag. Zedert veele jaaren had men hier te Lande verspreid, dat wanneer zulks gebeurde 'er iet, ten voordeele der Roomschegezinden, voorvallen zoude: Sommige Inwoonderen dezer Stad ongerust, stelden, zonder eenige schyn van rede vast, dat dit met een geheele omkeering gepaart zoude gaan. Men gaf hier voor, dat die omwenteling omtrent de St. Jans Poort, be-

(1) NOTULEN van den 21. November 1734.

(2) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15. December 1734.

xviii.
Bock.
1734.

beginnen zonde (a). De verstandigsten onder de Roomschegezinden hielden dit wel voor een verdigtfel, doch waren aan de andere zyde, voor onheil bedugt. De Geestlyken deezer Stad zonden by iemand, waarop zy vertrouwen stelden, om te verneemen, of 'er eenige nadeelige besluiten, door de Algemeene Staaten, ten hunnen opzichte genomen waren: Hier van ten vollen onderrigt, verklaarden zy, aan die gerugten geen geloof te slaan, het welk zy mede hunne Gemeentens voorhielden. Die dag liep, zonder dat men hier eenig onheil vernam, ten einde.

1735.
Die van
Waalwyk
bekomen
oorlof om
de Vaart al
daar te ver-
diepen.

De Regenten van Waalwyk hadden in deezen jaare van de Staaten Vryheid bekomen, om de Vaart, welke van hunne plaats naar de oude Maas loopt, te verbreedten, en te verdiepen. Verscheide handeldryvende Burgers deezer Stad, bedugt, dat hunne neering, hier door, merklyken afbreuk lyden zoude, verzogten, dat de Regeering hier tegen, gelyk mede, tegen het toeneemen van den Handel in het Groot, die in de Meyerye sterk toenam, alle middelen in het werk geliefden te stellen. Deeze benoemde tot het onderzoek van dit alles, eenigen van haare Leden (b); Op hun verslag nam de Regeering in aanmerking, „ dat haar geene Voorregten bekend waren, uit wier hoofde, de Neering in „ het Groot, en de Faktoryen, alleen, aan de „ Stad verknogt waren. Dus was het die van „ Waalwyk geoorloofd, derzelver handel, door „ het graaven eener Vaart te bevorderen. De „ Raad

(a) *EURÓPISCHE MERCURIUS* van het Jaar 1734. *Deel 1. Bladz. 302.*

(b) *NOTULEN van den 2. Mei 1735.*

„ Raad van Staaten had egter, by eenige Leden
 „ der Ordonnantien op de Gemeene Middelen,
 „ den Koophandel in het Groot, ten platten Lan-
 „ de, ten opzigte dier middelen, verboden. De
 „ Pagters der Gemeene Middelen hadden zig des
 „ wegens, by den Raad van Staaten, vervoegd.
 „ Indien dit een gewenscht gevolg had, was het
 „ belang der Burgery, niet alleen merklyk be-
 „ voordeeld, maar de bekommering, die men
 „ wegens de Waalwyksche Vaart opvatte, zoude
 „ hier door, vervallen. Des oordeelde zy, dat
 „ men de uitkomst daar van, behoorde aftewag-
 „ ten, wanneer men verder kon besluiten (c).”
 Kort hierna, verstond men dat de Staaten het
 verzoek van Waalwyk, aan de Admiraliteit op
 de Maas gezonden hadden, om haar gevoelen
 daar over op te geeven. Deeze had vertoond,
 hoe nadeelig die Vaart voor den ophef der Ge-
 meene Middelen te water, en voor de Neering
 der besloten Steden wezen zoude, De Regeer-
 ring van Waalwyk had verzogt, hun belang daar
 tegen over te geven, en dit verzoek was in han-
 den van eenige Gemagtigden der Staaten gesteld.
 De Regeering besloot derhalven, zig daarover
 by de Staaten te vervoegen, en tot ondersteu-
 ning van haar verzoek, den voorzitteuden Sche-
 pen, en den Pensionaris naar den Haage te zen-
 den, en het ontworpen verzoog, door een of
 meer Regtsgeleerden te laten overzien, vervol-
 gens den Algemeenen Staaten overtegeeven, om
 die zaak aldaar ten nutte der Stad, en Burgery
 te bevorderen (d). De Staaten besloten op het
 ver-

XVIII.
 Beck.
 1735.

(c) NOTULEN van den 16. Mei 1735.

(d) NOTULEN van den 25. Mei 1735.

XVIII. verhoog der Regeering, den gegeven Vrybrief,
Boek. tot het verbreedten der Waalwykſe Vaart, en het

1735.

Het welk
ingetrok-
ken word.

Verdere
herstellin-
gen van
StadsGeld-
middelen.

heffen van een Vaartgeld, als op verkeerde gronden, ten nadeel van 's Lands Regten verkregen, in te trekken, en gaven hier van de Admiraliteit op de Maas kennis, om de middelen in haaren brief gemeld, tot voorkoming van abuifen, ter verkorting van 's Lands Regten gepleegd, werkſtellig te maaken, als mede om te overleggen, of 'er eenige, en welke voorzorgen, tegen dergelyke miſſlagen, genomen moeſten worden (e).

De Regeering nog yverig met de herſtelling van Stads Geldmiddelen, maakte thans eene vermindering in het geeven van Turf en Kaarſſen, die eenige Amptenaaren der Stad genooten, als mede in eenige Giften, die zonder goedkeuring der Regeering, by misbruik gegeven waren; en in opzigt van Stads Maaltyd, die by de verandering der Wet gehouden werd, zoude men, voor zo veel als met Stads Staat overeenkwam, de meeſte zuinigheid gebruiken (f) In het volgende jaar, werd omtrent Stads Regt, wegens de Erfeniſſen aan de Zydemagen *Collateraal*, goedgevonden, zig aan de letter der *Ordonnantie* van den jaare 1505. te houden. Op Stads Regt der nieuwe Meesters, die in de Gildens kwamen, werd ter behoortlyke verantwoording van die, eene better orde geſteld, gelyk ook omtrent den uitgaaf der Los, en Lyfrenten (g): De Renten die ten laſten der Stad liepen, werden van drie, op twee en

(e) RESOLUTIE van de Staaten Generaal van den 7. Juni 1735.

(f) NOTULEN van den 22. December 1735.

(g) NOTULEN van den 7. April 1736.

en een half gesteld. De meeste Houders dier Renten onderwierpen zig hier aan, mids dat hunne Oude Brieven, voor nieuwen, tegen twee en een half ten honderd, veranderd werden, het welk de Regeering toestond (b).

XVIII.
Boek.
1735.

Hier voor op het jaar 1678. heb ik verhaald, Nieuwe dat 'er een Steene Verlaat, binnen de Stad, om-^{Steene} trent de Koornbrug gelegd werd: Dit moet om-^{Sluis by de} trent deezen tyd geheel weggeraakt, immers on-^{Koornbrug} bruikbaar geworden zyn, om dat de Raad van Staaten, in deezen jaare goedvond, eene nieuwe Sluis, by de Koornburg te doen maaken. De Regeering bedugt, dat de Doorvaart, uit de Dieze, in de Haven; daar door belet zoude worden, benoemde eenige Schepenen, om dit te onderzoeken, welken, als zy zulks van belang rekenden, dit den Raad van Staaten moesten vertoonen (c): Dit door de Schepenen verrigt zynde, 1736. had de Raad hier op voorgeslagen; om tegen den ^{Verloog} Brug aan de Vischmarkt, een Verlaat te leggen, ^{daar over} het welk omtrent elf, of twaalf honderd guldens ^{gedaan.} zoude kosten. Zy hadden hier van de Geerfden langs de Dieze, kennis gegeven, die zig over de kosten, niet hadden kunnen verstaan; deezen hadden verzogt, dat de Doorvaart open mogt blyven, en dat de kosten van het tweede Verlaat, ten lasten der Stad gebragt mogten werden, of dat de onwillige Geerfden, tot de vol-
doening hunnes aandeels, gedwongen mogten worden. De Regeering besloot hier op, dat de Stad, by wege van verschot, de kosten van het Verlaat betaalen zoude, mids die niet meer, dan elf

De Regeering besluit een tweede Verlaat al-
hon-
daar te
doen maaken.

(b) NOTULEN van den 7. Junij 1736.

(c) NOTULEN van den 5. December 1735.

XVIII. Boek. 1736. honderd guldens bedroegen. De Schuiten, die daar door voeren, zouden deswegens niets beraalen. De helft der onkosten tot dit Verlaat, zoude door de Geerfdens, langs den Stroom geleege, betaald worden (*k*). Het Verlaat werd dan voor elf honderd guldens aanbesteed, en de Regeering verzogt den Schepenen, de Geerfdens, voor hun te ontbieden, en na verhoor derzelven eenen overslag te maaken, wat ieder van hun, in de helft der elf honderd guldens, betaalen moest (*l*). Ik vind niet dat die omslag gemaakt is, zo dat de Stad, dit alleen betaald heeft.

Zonderling In het laaft des voorgaanden Jaars geraakte zekere Griekse Geestlyke, *Atbanasius Paulus* genaamd, binnen deeze Stad in hegtenis. Het geval Grieksen is zo zonderling, dat ik het der moeite waardig Geestlyke is zo zonderling, dat ik het der moeite waardig *Atbanasius* agte, alhier in te lassen. Op zyn verzoek, in de *Paulus* ge-Kamer van Schepenen gelaaten, gaf hy te ken-naamd. nen; dat hy hier te Lande gekomen was, om eene Inzameling van Penningen, ter Vrykoping van Slaaven, by de Turken gevangen, te doen. By onderzoek zyner overgegevene Bescheden, en Getuigschriften, kwamen eenigen zeer verdagt voor, voor al een *Appointement*, door het Hof van Holland, den negenden December 1734. op zyn Verzoekschrift gesteld. Daar by was hem tagtig guldens geschonken, en geoorloofd, Liefde gaaven, van de Hooge Vergaderingen in den Haage, te verzoeken. De redenen, die den Schepenen naardenken gaven, waren, deels het Slorfig Schrift, en de buitengewoone wyze der instelling van het Verzoekschrift, en deels, dat zekere *Jan Paus*

(*k*) NOTULEN van den 20. Februari 1736.

(*l*) NOTULEN van den 22. Mei 1736.

Paus, die als knecht zig by *Athanasius* ophield, toen hy afzonderlyk gevraagd was, betuigde, niet langer by hem te willen blyven, om dat, indien zyne Bescheden al echt waren, hy om veele redenen twyfelde, of het geld, dat hy ophaalde, wel tot het voorgegeven einde, besteed werd; In alle de plaatzen daar hy zig opgehouden had, verspilde hy veel met den Drank, en oneerlyke Vrouwlieden: Volgens het verhaal van *Paus*, waren de letteren van het Verzoekschrift, met Bleeken Inkt geschreven geweest, doch naderhand met zwarter overhaald. Schepenen bezigtigden hier op het Pergament, waar op het Verzoekschrift gesteld was, tegen het Licht. Het kwam hun toen voor, dat eenige regulen uitgeschrapt waren, in welkers plaats men krullen getrokken had. Sommige Handtekeningen van bekende Lieden, die in het Gaderboekje gesteld waren, kwamen hun opregt voor: Doch vermits die allen onzeker waren, en Schepenen oordeelden, zorg te moeten draagen, dat geene ligt Geloovigen, door een verkeerd mededogen misleid werden, besloten zy, *Athanasius*, by voorraad in Gyseling te houden, en zyne Papieren te verzekeren: Zy zonden vervolgens het Appointement van het Hof van Holland, en het Gaderboekje den gemelden Hove toe, met verzoek om te weten, of men het eerste, als wettig, of als onwetting, aanmerken moest. Zy voegden 'er by, dat hun uit verscheidene andere zaaken bleek, dat *Athanasius* een Landlooper was: zyne Gyseling was om die rede, door hen, in eene Gevangenis veranderd (*m*). Inmiddels werd de knecht,

XVIII.
Boek.
1736.

(*m*) NOTULEN van Schepenen van den 27. December 1735.

XVIII. knegt, die mede in hegtenis gezet was, als een
 Boek. ordentlyk Man, dien men nergens aan Schuldig
 1736. bevond, met het betaalen zyner bedongen Loen,
 en eenige verschotten, uit de goederen van zy-
 nen Meester geslaakt (*n*). In tegendeel werd zeker
 ontugtig Vrouwmensch, die eenigen tyd te voo-
 ren by *Athanasius* geweest was, gevangen ge-
 noomen (*o*). Het Hof van Holland andwoorde
 kort hier na, dat hun Appointement wettig was :
 doch wanneer men op de overgezonde verkla-
 ringen van Schepenen alhier, het oog vestigde ,
 oordeelde het Hof mooglyk te zyn, dat het
 door verrasfing bedrogen was, te meer, om dat
 Het, veele nadeelige gerugten van dien Griek
 verstaan had, waarvan het Hof, als Het de ver-
 klaaringen bekomen had, die, aan Schepenen
 over zoude zenden. Het Hof verzogt verder,
 dat ingeval de Gevangen aan eenige slykfe stree-
 ken schuldig bevonden werd, het Appointement
 te rug gezonden mogt werden, om voorteko-
 men, dat hier door niemand misleid zoude wer-
 den (*p*). Schepenen stelden dan het Appointe-
 ment in handen des Pensionaris, om na uiteinde
 van zaaken, dit den Hove van Holland, te rug
 te zenden (*q*). By den Gevangen werden
 verscheide Penningen, en andere zaaken van
 waar-

(*n*) NOTULEN van Schepenen van den 2. Januari
 1736.

(*o*) NOTULEN van Schepenen van den 6. Januari
 1736.

(*p*) BRIEF van het Hof van Holland van den 11. Janu-
 ari 1736. in de NOTULEN van Schepenen van den 16.
 Januari 1736.

(*q*) NOTULEN van Schepenen van den 16. Januari
 1736.

waarde gevonden, die men allen, den Griffier ter hand stelde; zy bepaalden het onderhoud van den Gevangenen op twaalf stuivers daags (r). By zader onderzoek bevond men, dat *Athanasius* eenen valschen Voorschryfbrief van den Paus, door den Kardinaal OTTOBONI, als vice Kanse-
 lier ondertekend, bezat. Dit was men ontwaar-
 geworden, door de vergelyking der Handteke-
 ning, met eene echte, die een der Roomsche
 Priesters deezer Stad, bezat: deeze verschilden
 oneindig van elkander. Men zond derhalven den
 Voorschryfbrief naar 's Pausen Nuncius te Brus-
 sel, welke verklaarde; dat de Ondertekening des
 Kardinaals, allen schyn van valsheid had. By
 een volgend onderzoek vond men, dat de Voor-
 schryfbrieven der Grieksche Kerk te Konstantino-
 polen, die hy, schoon niet ondertekend, by zig
 had, mede valsch waren, om dat met dezelve
 hand, waar mede die geschreven waren, in zyn
 Gaderboekje aangetekend stond, dat hy, van de
 Keizerinne weduwe AMELIA, en van de Regee-
 rende Keizerinne te Weenen, twee byzondere
 Giften, de eene van vier, en de andere van drie
 honderd Dukaten, ontfangen had. Schepenen ga-
 ven hier van het Hof van Holland kennis, en
 verzogten, dat indien 'er eenige bewyzen, ten
 lasten van *Athanasius* ingewonnen waren, men
 die ter bevordering van het Regt, over wilde
 zenden; Zy zonden tevens den Hove het gemel-
 de Appointement te rug (s). Het Hof antwoor-
 de,

XVIII.
Bock.
1736.

Die men
bevind een
Landloper
te zyn.

(r) NOTULEN van Schepenen van den 2. Februari
1736.

(s) NOTULEN van Schepenen van den 21. Februari
1736.

XVIII. de, dat 'er zeker geval, ten nadeele van *Athanasius* te Alkmaar voorgevallen was: Men had daar-
 Boek. over, met eenige Gemagtigden dier Stad, welken
 1736. zig in den Haage bevonden, gesproken, en deez-
 en hadden aangenomen, de bewyfen daarvan,
 herwaars te zenden (t). Burgemeesteren en Sche-
 penen van Alkmaar schreven eenigen tyd daarna,
 dat zy het verzoek van *Athanasius* om Liefde-
 gaven daar ter Stede intezamelen, afgeslagen had-
 den, doch wisten niets tot zynen laste, dan al-
 leen, dat hy de Vrouw, en Dogter van den Her-
 bergier, by wien hy zyn intrek genomen had, tot
 onkuisheid had trachten te verleiden (u). Schepe-
 nen alhier zonden den gewaanden Voorfchryfbrief
 der Konstantinopolitaansche Kerk, nevens het
 Blad uit zyn Gaderboekje, daar de Liefdegaven
 der beide Keizerinnen hier voorgemeld, op ge-
 schreven waren, aan Burgemeesteren en Schepe-
 nen van Amsterdam, met verzoek, om die door
 de Geestlyken der Grieksche Kerk hunner Stad,
 te doen naarzien, en met eene verklaring van de
 Echtheid, of Onechtheid te rug te zenden (v).
 Niet lang daarna kreeg men berigt van Amster-
 dam; dat de Grieksche Kerk dier Stad, geen ei-
 gen Geestlyken had; *Athanasius* had aan Burge-
 meesteren verzocht, eene Inzameling van Pennin-
 gen te mogen doen, dit was hem, om dat zyne
 papieren verdagt voorkwamen, geweigerd: Hy
 had

(t) NOTULEN van Schepenen van den 5. Maart 1736.

(u) BRIEF van Schout Burgemeesteren en Schepenen van Alkmaar van den 13. Maart 1736. In de NOTULEN van Schepenen van den 15. Maart 1736.

(v) NOTULEN van Schepen van den 23. Februari 1736.

had hun ook eenen Brief des Hertogs van *Newkastle* vertoond, waarvan de ondertekening, geweldig met de echte verschildte. Van daar was hy naar Friesland vertrokken (w). Zeker Paspoort des Hoofskrygs Raad te Weenen, onder zyne papieren gevonden, werd derwaars gezonden, van waar tyding kwam, dat het zelve valsch, en het Zegel nagemaakt ware: Dit moet egter wel nagebootst zyn geweest, om dat 's Keizers Afgezand in den Haage, wien het vertoond was, hem mede een Paspoort gaf. Het laatste werd egter, na dat de valscheit des eersten aan den dag kwam, weder ingetrokken.

XVIII.
Boek.
1736.

Na dat alle deeze bewyzen ingewonnen, en Hy bekend *Atbanafius* voor oogen gelegd waren, beleed hy, de valsheid dat veele andere Papieren, en Getuigfschriften, zyners Pa- die by hem gevonden werden, mede naar gepieren. maakt waren. Hoewel hy alle de valsche Papieren zelf niet nagebootst had, was hy egter hunner valscheit niet onkundig geweest. Hier door had hy veele Lieden bedrogen, en de ingezamelde gelden door een slegt, en ontugtig leven verspild. Schepenen veroordeelde hem, na dat zyne Valsche Brieven door den Scherprester op een En word bort, boven de galge gespykerd waren, metter dood de koorde gestraft te worden, dat 'er de dood veroordeeld. naarvolgde. Zyn lighaam zoude vervolgens naar het Buiten Geregt gebragt, en aldaar ten afschrik, in ketenen ten toon gehangen werden

(w) BRIEF van Schout en Schepenen van Amsterdam van den 8. Maart 1736. In de NOTULEN van Schepenen van den 10. Maart 1736.

XVIII. den (x). Wanneer men hem den dood aankon-
 Boek. digde, stond hy in het eerst versteld, doch wat
 1736. bedaard, sprak hy met de Predikanten en Zie-
 kentrooisters. In den laatste nacht zynes levens,
 Zyn gedrag gebruikte hy het Avondmaal, naar de wyze der
 in zyn u- Grieksche Kerk. Boven allen, die by hem kwa-
 terste. men, maakte hy het meestewerk van den Heere
Georg Ulrich Roemer, zeer geagt en getrouw
 Leerraar des Heiligen Euangeliums hier ter Ste-
 de, niet alleen, vermits die in de Oostersche en
 Grieksche Taalen by uitstek ervaren was, maar
 ook, om dat die, hem, door zyne gewoone zag-
 zinnigheid, en vriendlykheid, zeer behaagde. Hy
 schonk hem ten teken van genegenheid eenen
 Ring, waarin een steen gevat was, welke om de
 zeldzaamheid van het geval, onder de Nakome-
 lingen van dien Leerraar, thans nog bewaard
 word. *Athanasius*, heb ik, nog een jongeling
 zynde, te Regt zien stellen. Op het schavot ge-
 komen, viel hy op zyne knien, en de Predikant
Roemer knielde mede op een kussen; dat voor
 hem aldaar gebragt was. Na het Bidden sprak
Roemer hem nog hartlyk aan, waarna hy dien
 Heer, eenen Griekschen Bybel, van de Zeventig
 Overzetteren schonk, en hem vervolgens de hand
 toe reikte! Na dat deeze hem den zynen gegeven
 had, trok hy dien Leerraar naar zig toe, en kus-
 te hem; Vervolgens ging hy zonder veel te spre-
 ken, en zo het uiterlyk scheen, moedig ter dood.

Dit

(x) VONNIS tegen *Athanasius Paulus*, ook *Athanasius*
Tomicb, en ook *Athanasius Tomaites* genaamd van den
 23. *Augustus* 1736. In het Crimineele VONNIS BOEK ter
 Griffier der Stad 's Hertogenbosch.

Dit was het einde van dien Landloper, die te Amsterdam, te Alkmaar, en in Friesland gevangen gezeten had, en weder losgelaten werd, daar hy reeds in andere Landen de Galey ontkomen was.

XVIII.
Boek.
1736.

De Raad van Staaten had thans voorgenomen, De Raad de Vestingwerken, voor de St. Jans Poort deezer Stad merklyk te vermeerderen; Ten dien einde gaf zy door eenen Directeur de Regeering tekenen, dat men met het vermeerderen der Werken aldaar, geensins voorhad, den Weg uit de Stad, naar het Lande van Heusden, af te snyden: In tegendeel zouden in die Werken, de nodige Bruggen gelegd werden: des verwagte men, dat de Regeering, eenen Laagen Smallen Straatweg, van de uiterste Werken, door het afgegraven Land zoude doen maaken, en onderhouden. Hier op antwoorde de Werhouderschap deezer Stad; dat by het aanleggen van eenige nieuwe Vestingwerken, de Raad altyd gewoon geweest was, de Wegen, die daar toe behoorden, op 's Lands kosten, in eenen behoorlyken staat te brengen, zo als duidlyk, by zyn goedvinden van den tienden Mei 1689. ten opzigte der Twee Straatwegen, die over den Bedekten Weg, zo buiten de Vugter, als Hinthamer Poorten loopen, bleek; Dezen waren ten kosten van den Lande gemaakt: Zy kon derhalven, niet tot het maaken van eenen Straatweg, buiten de St. Jans Poort besluiten (y). De Afgezondenen van den Raad, die thans op de Verpacting van 's Lands Tienden, binnen deeze Stad waren, vertoonden de Regeering; dat zy ge-

van Staaten wil dat de Regeering een Straatweg buiten de St. Jans Poort zal doen maaken.

Die hier toe niet kan komen.

(y) NOTULEN van den 2. Mei 1736.

XVIII. laft waren, met haar, daarover te fpreken; Hier
Boek. toe benoemde de Regeering eenigen van haare
1736. Leden (z). Op hun berigt befloot men, in het
maaken van dien Straatweg niets te doen, om

En hier
van reden
geeft.

deeze reedenen: *Eerftlyk* de flegte ftaat van Stads
Geldmiddelen, die zulken uitgaaf niet gedoog-
den. *Ten tweeden*, om de gevolgen, die dit naar
zig zoude fleepen; Hier toe dienden deeze voor-
beelden. Het Straatlyk had men in de Laagtens
rondfom de Stad, en in de Veftingwerken niet
mogen bergen, zy had nogtans eene befchoeijing
buiten de Vugter Poort doen maaken, die de
Stad op zeshonderd guldens kwam te ftaan. In
de Dieze, die altyd open geweest was, had de
Raad, by de Koornbrug eenen Sluis, ten dienfte
der Veftingwerken doen leggen: Die Vaart zou-
de daar door gefloten zyn geweest, indien de Re-
geering, by de Vifchbrug geen Verlaat, het welk
de Stad op elfhonderd guldens had komen te
ftaan, gelegd had. Men zag derhalven, dat tel-
kens, by het aanleggen van nieuwe Veftingwer-
ken, de Stad daarin, op de eene, of andere wy-
ze getrokken zoude werden. *Eindelyk* om dat
de Weg, buiten de St. Jans Poort, zo als die zig
thans bevond, voor het gebruik bekwaam was:
Wanneer de Raad oordeelde, dat die, ten diens-
te der Veftingwerken beftaat, of veranderd moest
worden, vereifchte de billykheid, dat dit buiten
kosten der Stad gefchiede. Dit alles werd den
Waarmede by de Ge-Afgezonden der Regeering gelaft den Raad
magtigden voor te draagen (a). Doch deeze nam hier in
des Raads geen genoegen, en zeide, dat fchoongenomen de
geen ge-
noegen ge-
nomen
werd.

(z) NOTULEN van den 13. Julij 1736.

(a) NOTULEN van den 1. Augustus 1736.

Stad gehouden was, haare Wegen in staat te stellen, dat die zonder nadeel der Vestingwerken gebruikt konden werden, zy egter de Stad daar in te gemoed wilde komen; Dit was door de Regeering niet met dezelve gemaklykheid beantwoord; 's Lands dienst vereischte, dat wanneer het Land, rondsom de Vestingwerken, onder water gehouden werd, en de Weg hier door, onbruikbaar worden zoude: twyfelden, zy of het Land wel zo gemaklyk, de Stad, een onderstand, tot het maaken van eenen Straatweg geven zoude, zy oordeelde, dat het belang der Stad, en der Regeering vorderde, den Raad, geene redenen van misnoegen te geeven: dan vermits de zaaken zig niet anders schikken konden, zy oordeelden, dat de Stad, dien Straatweg, zo niet geheel, immers ten deele ten haaren laste neemen moest. De Regeering gelastte hier op haare Gemagtigden, die zaak met den Raad zo te schikken, als ten meesten dienste, en voordeele der Stad geschieden kon (b). Ondertussen had men de Lengte van de Straatweg, op vyfenvyftig Roeden, de Breete, op zeffien Voeten, en de Onkosten, op vyfduizend zeshonderd guldens bepaald, waar in het gemeene Land tweeduizend vyf honderd zoude beraalen.

Op deezen voet, namen Stads Gemagtigden de Straat- dien Straatweg, ten lasten der Stad over, en de- weg word den van hunne Verrigting verslag, het welk de onder ze- Regeering goed keurde (c), gelyk mede, van de kere voor- zyde waarde door de Stad ge- maakt.

XVIII.
Boek.

173--

(b) NOTULEN van den 4. Augustus 1736.

(c) NOTULEN van den 7. Augustus 1736.

XVIII. zyde des Raads van Staaten geschiede (*d*). Die
 Boek. Straatweg, werd in den Zomer deezes Jaars vol-
 1736. trokken, en kwam op vyf duizend negenhonderd
 guldens te staan (*e*). Door den slag des waters
 in den volgende Winter, werd de Straat geheel
 vernield, zo dat niets dan de zyde muuren staan
 bleeven. De Regeering bedugt, dat dit moog-
 lyk jaarlyks konde voorvallen, nam in overwee-
 ging, de Steenen op te neemen, en den Weg
 tusschen de muuren, met puin te vullen; zy
 nam mede in bedenking eenen Duiker, onder
 dien weg te doen maaken, om den drang des
 waters te beletten, en gelastte haare Gemagtig-
 den, indien zy dit van vrugt oordeelden, daar-
 om by den Raad een verzoek te doen (*f*). Het
 schynd uit Stads Registers, dat de Raad nog
 eenen Winter heeft willen afwagten, om te zien,
 wat nadeel het hooge Water, of Ysgang den
 Straatweg zoude toebrengen, wanneer de Regee-
 ring dan, na gelegenheid des tyds, daarover,
 een verzoek konde doen (*g*). Dit was egter
 onnodig, om dat men het Straatwerk tusschen
 de muuren, veel platter dan voorheen maakte,
 waar door het Water geen schade kon doen. Na
 dien tyd, is 'er genoegzaam geen onderhoud aan
 dien Straatweg nodig geweest.

1737.
 Moeielyk-
 heid over
 het vermin-
 deren van
 eenige
 Renten
 van het
 Gasthuis
 van Hester
 van Grins-
 ven.

Hier voor heb ik verhaald, dat de Regeering
 in den jaare 1735. alle de Renten, die ten las-
 ten

(*d*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 26.
 September 1736.

(*e*) NOTULEN van den 20. November 1737.

(*f*) NOTULEN van den 17. September 1737.

(*g*) NOTULEN van den 9. October 1737.

ten der Stad liepen, op twee, en een half ten honderd verminderd had. Hier door rees in deezen Jaare een geweldig verschil tusschen haar, en den Graaf van *Maldegem*, als Provisoir, en den Rentmeester van het Oude Mannen en Vrouwenhuis, door Juffrouw *Hester van Grinsven* alhier gestigt, welk verschil ten nadeele der Stad uirviel. De zaak bestond hierin: Het gemelde Huis had ten lasten der Stad eene Hoofdsom van veertig duizend een honderd tien guldens, waar van de Renten tegen vyf ten honderd liepen. Thans trok men in twyfel of die Renten losbaar waren of niet; Om dit te onderzoeken werden eenige Leden der Regeering benoemd (b). By hun verflag bleek het, dat de Regeering in den jaare 1658. met den Baron van *Maldegem*, over de Stigting van dat Huis, zig onder anderen verdragen had; dat zy van hem veertig duizend een honderd dertig guldens aanneemen, en daar voor, eenige Losrenten, ten lasten der Stad, tegen den penning twintig, uitleyken zoude, men oordeelde derhalven, dat die Renten losbaar waren. Het kwam dus wonderlyk voor, dat die Rentebrieven van Erflyke, en Onlosbaare Renten spraken. Het was in allen gevalle zeker, dat die, welke van Stadswege, de Gelofte dier Renten gedaan had, niet bevoegd was, de Stad verder te belasten, dan het verdrag inhield. Dus moest men die Renten, als losbaar aanzien. Om die reden besloot de Regeering, die Renten, even als die der andere Godshuizen, op drie ten honderd, te verminderen; weigerde de Rentmeester

(b) NOTULEN van den 1. Mei 1737.

XVIII.
Boek.

1737.

Waar-
toe
de Rege-
ring be-
sluit.

ter die vermindering te ondergaan, dan zoude hem de Hoofdsom te rug gegeven worden (*i*). By dit besluit bleef zy volharden, en verzocht den Rentmeester dier Stigting, zig, binnen twee maanden, deswegen te uiten (*k*). De Graaf van Maldegem, nevens de Rentmeester vervoegden zig eenigen tyd hier na by de Algemeene Staaten, daar zy het gedrag der Regeering bekend maakten, met verzoek dat deeze gelaft mogt werden het Godshuis, de Belofte, by de Rentebrieven gedaan, te laten genieten (*l*). De Regeering hierover gehoord, wederleidde het geen de Graaf, en de Rentmeester tegen haar had ingebracht, zy verzocht mede, dat die zaak, den gewoonen Regter overgelaaten mogt werden (*m*). De Staaten zonden alle de stukken aan de Generaliteits Rekenkamer, om haare gedagten daarop, over te zenden (*n*). Op het verzoek der Regeering, zonden de Staaten haar de Affchriften van alle de stukken, die de Graaf van Maldegem overgegeven had (*o*). Na onderzoek van dien, vervoegde zig de Regeering andermaal, by de Staaten, en vertoonde; dat zy, om den omslag van alle die zaaken, zig daarin, niet kon inlaaten, maar zoude dit spaaren, tot dat het verschil voor den ge-

(*i*) NOTULEN van den 15. Juli 1737.

(*k*) NOTULEN van den 13. Augustus 1737.

(*l*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 21. November 1737.

(*m*) BELANG der Regeering aan de Staaten Generaal in de NOTULEN van den 3. November 1737.

(*n*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 6. December 1737.

(*o*) REQUEST der Regeering aan de Staaten Generaal in de NOTULEN van den 24. December 1737.

gewoonen Regter gebragt was; Het verminderen der Renten, bragt geen nadeel aan die Stigting toe, om dat de Graaf van Maldegem, als Erfgenaam der Stigtersche, verplicht was, het jaarlyks inkomen van dien, tot twee duizend twee honderd guldens, en twee en twintig Mudden Rogge te bezorgen, en gevolglyk, al wat aan het inkomen dier Godshuizen te kort kwam, te voldoen. Zy verzocht nogmaals, dat de zaak voor den gewoonen Regter afgedaan mogt worden, en wanneer de Graaf, en de Rentmeester eenige gedingen wilden onderneemen, zulks niet ten lasten der Godshuizen, geschieden mogt. Hier mede zond zy eenigen van haare Leden, naar den Haage, om dit alles, te ondersteunen (*p*). Deezen Voorgeslatterug gekeerd, deden verlag; dat het den Staagen in ten aangenaam ware, dat de verschillen ingeschikt, ⁱⁿ ~~schikking.~~ en buiten Regtsgeding beslist werden: Indien men het niet geheel eens kon worden, was het best, het overige, aan de uitspraak van goede mannen te laten. Ingeval men elkander, over de Inschikking, noch over het *Compromis*, onderling niet verstaan kon, zoude men zig als dan, nader by de Gemagtigden der Staaten vervoegen, die daar van verlag zouden doen: Kon men zig verdragen, zoude men daarop, der Staaten Goedkeuring verzoeken. De Regeering ontving eerlang een De Regeer nader verdrag, door haare Gemagtigden, met ring treed eenen der Gelaften des Graaven ontworpen. Daar met den by stond die Graaf toe „ dat de Renten der twee Graaf van „ Godshuizen, van vyf, op drie en een half ten Maldegem „ honderd, verminderd werden. Dit zoude eg in Onder- handeling. „ ter

XVIII.
Boek.
1737.

- XVIII. „ ter de Regeering geen regt geeven, om verdere
 Boek. „ vermindering dier Renten te kunnen doen, of
 1737. „ de Hoofdsom daar van, af te lossen, maar die
 „ ten eeuwigen dage, tegen drie en een half te
 „ vergelden. De Regeering zoude mede van alle
 „ middelen van Regt, waarmede zy zig zoude
 „ kunnen behelpen, om de Onlosbaarheid van
 „ dien tegen te spreken, afzien, en den Graaf,
 „ als Erfgenaam van Juffrouw Hester van Grins-
 „ ven, voor als toen, en in het vervolg, van
 „ alle verbintenissen, waar voor hy aangesproken
 „ zoude kunnen worden, om het geene ter on-
 „ derhouding dier Godshuizen te kort kwam, aan
 „ te vullen, ontheffen. Zy zoude mede van de
 „ Algemeene Staaten tragten te verkrygen, dat
 „ de Penningen dier Godshuizen, die ledig la-
 „ gen, op den Lande belegt mogten worden. Be-
 „ vond men, dat het inkomen dier Godshuizen
 „ niet bestendig was, om Vyftien Oude Mannen,
 „ en Zeven Maagden, volgens de Uiterste Wille
 „ der Stigtersche te onderhouden, en dat dit de
 „ Regeering aangetoond werd, zouden de ge-
 „ melde Renten, tegen vier ten honderd betaald
 „ werden, en zulks tot tyd en wyle, het inko-
 „ men dier Godshuizen op een gelyken voet ge-
 „ bragt zoude zyn.” De Regeering keurde dee-
 Het welk „ zen Voorslag tot een vergelyk goed, en verklaar-
 de Regee- „ de hierop het goedvinden der Staaten te zullen
 ring goed- „ verzoeken (q). Deezen lieten zig deeze Overeen-
 keurd. „ komst welgevallen. De Regeering besloot dan,
 „ die met de toestemming der Staaten, in Stads
 „ Komme te bewaaren (r). Hier door werd de
 Stad,

(q) NOTULEN van den 17. October 1738.

(r) NOTULEN van den 18. November 1738.

Stad, jaarlyks, van een, en een half ten honderd, van die Renten verligt; doch door de onagtzaamheid van Stads Rentmeesteren in dien tyd, welken die Rentebrieven als onlosbaare Renten geveest hadden, nu genoodzaakt, tot dit verdrag te komen.

XVIII.
Boek.
1737.

In den jaare 1736. had de Raad van Staaten de Vestingwerken, voor de Sterkte den Paapenbril genaamd, doen vermeerderen. Hier door was onder anderen de weg naar Orten mede afgegraven, dus men van die zyde, naauwlyks binnen de Stad kon komen. De Regeering had daarover reeds geklaagd, thans verzocht zy haare Gemagtigden, die ter verrigting van Stads zaaken naar den Haage stonden te vertrekken, by den Raad van Staaten aan te houden, dat hier omtrent de noodige voorzieninge gedaán werd (s). Deezen deeden verslag, dat zy hier over met eenige Leden des Raads gesproken, en hun die zaak, aanbevolen hadden (t). Na verscheide overleggingen besloot de Raad, om, door het maaken van eenen nieuwen Weg, de sterkte der Stad niet te verminderen, den Boschdyk, ten Oosten der Rivier de Dieze, daar toe te gebruiken, en die verder, door de werken voor den Paapenbril, tot aan de Orten Poort te brengen: De Regeering zoude diert Weg, met vuilnis uit de Stad, en Bagger uit de Dieze doen op hoogen, en verbreedén. Hy gelastte den Directeur der Vestingwerken, met de Inge- landen van het Eertveld, daar die Dyk tegen aan- liep, te spreken, om óver die Landen eenen be-
kwaa-

Verzoek
der Regee-
ring we-
gens den
Weg bui-
ten de Or-
ten Poort.

(s) NOTULEN van den 17. September 1737.

(t) NOTULEN van den 9. October 1737.

XVIII. kwaamen weg naar Orten, te bekomen (*u*). Doch,
Bock. vermits die Dyk, vooreerst niet in staat gebragt
 1737. kon werden, verzogt de Regeering de Gemag-
 tigden des Raads, de verlaaging des ouden wegs,
 zo lang te wederhouden, tot dat de Boschdyk in
 staat gebragt zoude zyn (*v*). Eenigen tyd hier
 na, stond de Raad van Staaten de Regeering toe,
 den Ouden Weg met steengruis aan te hoogen, en
 ter wederzyde van dien, eene beschoeing te doen
 maaken (*w*). Zederd is de weg naar Orten, met
 Puin merklyk aangehoogd, zo dat die, thans zo
 hoog is, als die voorheen was.

1738. By het aanleggen der Vestingwerken voor den
 Vertoog Paapenbril, had de Raad van Staaten eene Sluis,
 der Regee- in den Steenen Beer, ten Oosten der Haven doen
 ringn over maaken, deeze had zyne uitwatering in de Diefse,
 de Sluis tegen over de Sluis, by het Olymolen Bolwerk.
 ten Oosten Hier door werd zodaanigen maaling in den Stroom
 van den Boom ge- veroorzaakt, dat de Schepen, niet dan met eenen
 maakt. geweldigen arbeid, binnen de Haven konden kom-
 men, of zy liepen gevaar, door den sterken
 Stroom, tegen de paalen voor den Boom, gedre-
 ven te worden. Zulks was, een en andermaal
 gebeurd, waardoor eenige Schepen beschadigd,
 en de Lading bedorven werd, en de Koophan-
 del veel nadeel leed. Verscheiden Schippers, en
 Kooplieden binnen de Stad hadden reeds deswe-
 gens hun beklag aan Schepenen gedaan, die hier-
 op

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4. Mei
 1739.

(*v*) NOTULEN van den 16. September 1739.

(*w*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 24. Sep-
 tember 1739.

MEYERYE VAN'S HER TOGENBOSCH. 35

op den Raad van Staaten verzogten, daar in, te willen voorzien (x). Deeze schreef hier op den Gouverneur; dat hy genegen was, alles, wat van hem tot bevordering van de Scheepvaart en Nee- ring der Stad geverg'd kon worden, te zullen doen: De Gouverneur zoude by een gewoon Op- perwater, die nieuwe Sluis sluiten, en de Slui- zen binnen de Stad, nevens die aan het Olymo- len Bolwerk, om het Opperwater te lossen, open- zetten, waar mede men dacht alle verdere klag- ten voor te komen (y). Het ongemak der Scheepvaart schynd hier door, niet weggenoomen te zyn, om dat ik vind, dat de Regeering den Pensionaris gelaſte, de belemmering, die door die Nieuwe Sluis veroorzaakt werd, nader te ver- toonen (z). Eenigen tyd hierna, bevond men, dat de Nieuwe Sluis, die in den Boschdyk lag, geenſins in ſtaat was, het Opperwater, zonder hulp der Sluis by den Paapenbui, te kunnen los- sen; De Laafte kon niet, dan met groot ongemak voor de Vaart geopend werden: daar was der- halven, om de Schippers buiten klagten te hou- den, geen ander middel over, dan eenen tweede Sluis in den Boschdyk te leggen. De Regeering gelaſte derhalven hunne Gemagtigden, dit, den Raad voortedraagen (a). Deeze verklaarde hier toe genegen te zyn, mits de helft daarvan, door

XVIII.
Boek.

1738.

De Raad
van Staaten
wil die laa-
ten toezet-
ten.

De Raad
wil een
tweede
de Sluis doen
leggen

(x) BRIEF van Schepenen aan den Raad van Staaten van den 24. April 1738. In de NOTULEN van Schepenen van den 23. April 1738.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Mei 1738.

(z) NOTULEN van den 4. April 1739.

(a) NOTULEN van den 19. April 1739.

mits de
Stad de
helft der
kosten
daarvan,
draage.

XVIII. de Stad bekostigd werd. De Regeering dan be-
Boek. noemde eenigen Leden, om den Directeur der
1738. Vestingwerken, en het Schippers Geld, daar over
 te hooren (*b*). Hun verflag behelsde; dat de
 Sluis, die men voornam te zullen maaken, nergens
 gevoeglyker, dan op de plaats, daar de onlangs
 weggenoomene geweest was, gelegd kon worden:
 Wanneer dit geschiede, en de Sluis by den Paapenbril
 toegehouden werd, zoude de Scheepvaart, geene
 belemmering onderhevig zyn: De belemmering in de
 Vaart, was nimmer door

de Stad veroorzaakt, des vleiden zy zig ontheven
 te zullen worden, van de helft der kosten, uit
 Stads Middelen, te betaalen (*c*). De Raad be-
 floot dan de Sluis ter bestemder plaatze te doen
 maaken, doch gelaste de Stad, de helft daar in
 te betaalen (*d*). De Regeering benoemde derhalven
 eenige Leden, om met den Directeur der Vestingwerken
 te spreken, en het Bestek dier Sluis overteneemen (*e*):
 Waarna de Sluis voor drie duizend twee honderd
 guldens, aangenoomen werd (*f*). Zederd dien tyd,
 is de nieuw gemaakte Sluis, by den Paapenbril,
 altoos toegehouden.

Op den agtentwintigsten Februari deezes Jaars,
 kwamen zeven Karren, met Koorn geladen, uit
 het Land van Luik in de Meyerye. Deeze te
 Lom-
 Geweld te-
 gen de
 Kommie-
 zen vanden
 Tol ge-
 pleegd.

(*b*) NOTULEN van den 11. Mei 1739.

(*c*) NOTULEN van den 25. Juni 1739.

(*d*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Juni 1739.

(*e*) NOTULEN van den 7. Juli 1739.

(*f*) NOTULEN van Schepenen van den 19. September 1739.

Lommel aan het Tolkomtoir gekomen, werden door de Kommiesen van den Tol, aangehouden. Door den tegenstand der Voerlieden, werden de Kommiesen genoodzaakt, eenen dier Kerren te moeten agterlaaten: met de overigen reeden zy naar 's Hertogenbosch, doch omtrent Bergyk gekomen, schooten eenige Lieden, omtrent twintig sterk, agter eenen met hout beplanten wal, op de Kommiesen, en hunne by hebbende Manschap, waar door eenigen gekwetst, en zy allen, met agterlaating dier Karren genoodzaakt werden, de vlugt te neemen; Immiddels voerde men de Karren naar Luiks Gestel. De Raad van Staaten beloofde honderd Dukatonnen, uit 's Lands Domeinen, aan die, welken eenige Handdaadigen hiervan, wist te ontdekken (g). Ik heb niet gevonden, dat iemand der Daaders agterhaald is.

XVIII.
Boek.
1738.

Op de menigvuldige klagten, den Raad van Staa- De Raad ten gedaan, wegens de schade, die de Voerlieden van Staa- ten will aan 's Lands Werken, Bruggen, en Poorten toe- ten af- bragten, werd de Regeering deezer Stad gelast, doen af- kondigen, eerstdaags aftekondigen; dat die, welke eenige dat die schade aan 's Lands Werken veroorzaakte, door eenige de Wagt aangehouden zoude werden, tot tyd en schade aan wyle dezelve vergoed was. De Regeering deed 's Lands Werken terstond uitsel dier afkondiging verzoeken: In- doet aan- dien dit vrugteloos ware, zouden haare Gemag- gehouden tigden met bescheidenheid zeggen; dat de Rege- zal wer- ring, by een volgend Vertoog, zoude verzoeken, den. dat haare Burgers, en Ingezeetenen, op eene aan- houding, van voorgewende schade, aan 's Lands Werken toegebracht te hebben, niet voor den Krygs-

(g) ADVERTENTIE des Raads van Staaten van een 24. Maart 1738.

XVIII.
Boek.
1738.

Krygsraad in Regten betrokken mogten werden (b). Hun verslag behelsde, dat 'er geene hoop was, dat die Afkondiging wederhouden zoude werden: De vertogen, daar tegen gedaan, werden wel aangenoomen, en op het Verbaal gebracht, dus men den uitslag daar van moest verwagten. By die gelegenheid was hun voorgesteld, om 's Lands Bruggen, voor eene matige Som overteneemen, waar door de Regeering de Berechting der schade, aan zig kon trekken: Zy hadden hierop geantwoord, dat de Afkondiging veel bekommering veroorzaakte, om dat wanneer de Aanneemers, voor een geringe schade, vryheid hadden, verdagte menschen aantehouden, zy deeze Vryheid ligt konden misbruiken. Dit zoude voornaamlyk, omtrent zulke Bruggen, waarvan het houtwerk vergaan, en met Verf opgesietd was, plaats hebben, te meer, om dat de Bruggen in de Straatwegen buiten de Stad, van tyd tot tyd zo versmald waren, dat die, maar even de breedte voor eene Karre, hadden; De Voerlieden zoude liever de handen der Aanneemers vullen, dan aangehouden blyven. Het gevolg hier van zoude zyn, dat de Opgezetenen afschrikt zouden worden, binnen de Stad te komen. De Regeering kon met Stads Voorregten, die Schepenen, het Regtsgebied over hunne Poorteren, en goederen, gelyk ook over de Vreemden, gaven, niet overeenbrengen, dat deeze alle, den gewoonen Regter onttrokken, en genoodzaakt zouden zyn, zig voor den Krygsraad te verdedigen: Zulks kon te minder plaats hebben, om dat de Staaten,

(b) NOTULEN van den 22. Juli 1738.

ten, op den eenentwintigsten Januari 1704. verklaard hadden; dat alle Burgerlyke Verschillen, die eenige Ingezeetenen raakten, voor den gewoonen Regter, en geensins voor den Krygsraad, gebragt zouden moeten werden, De Regeering verzocht derhalven, dat de Afkondiging niet mogte geschieden, of wel, indien iemand deswegens aangehouden werd, het oordeel der begaane schiedes, aan Schepenen gelaaten mogt werden, om op verzoog dus het geschil buiten Vorm van Regtsgeding af te doen (i). Dit had ten gevolge, dat de Afkondiging agterbleef.

XVIII.
Boek.
1738.

Volgens Stads Voorregten, mag de Schout Afkondig noch zyne Dienaaren, in geene Huizen, waarvanging we- de Deur, en Vensters, naast dezelve gesloten gens het zyn, komen, om eenige misdaadigers te zoeken, verbergen of daar uitvoeren, dan met toestemming, en in lieden. tegenwoordigheid van het meeste gedeelte der Schepenen (k). Dit Regt was meermaalen door eenige Burgers, met het verbergen van Boosdoeners, en het huisvesten van Weglopers der Bezetting, misbruikt, waar door, dikwils veelen ontsnapten. De Gouverneur, en de Krygsraad, hadden meer dan eens, daarover geklaagd, en eenige jaaren geleden, de Regeering voorgeslagen om iets, daarop, uit te denken (l). Van dit alles was egter niets geworden. Des deed de Hoogschout, en Schepenen, in deezen jaare, afkondigen; dat de Ingezeetenen, geene Krygslieden, die door hunne Onder Offisieren vervolgd werden,

(i) NOTULEN van den 25. Juli 1738.

(k) COSTUMEN der Stad 's Hertogenbosch Titel 11. Art. 22. Edit. in quarto.

(l) NOTULEN van den 2. September 1735.

XVIII. den, voorweetens in hunne Huizen zouden heb-
 Boek. ben te ontfangen, of verbergen, veel min, tot
 1738. hunner ontkoming, de behulpzaame hand te bie-
 den, maar die, hunne Huizen doen verlaten. Die
 het tegendeel deed, zoude vyfentwintig guldens
 verbeuren. Die, welken eenige Krygslieden, die
 Lyftraflyke, of andere misdaaden van belang be-
 dreven hadden, verborgen, of ter hunner ontko-
 ming de hand leenden, zouden, als Begunstigers
 van zodaanige misdaaden, naar vereisch van zaa-
 ken gestraft worden (*m*).

1739. Door het Hooze Water, en den zwaaren Storm,
 De meeste in het eind van het voorige, en het begin deezes
 Bruggen in jaars voorgevallen, waren de meeste Bruggen in
 de Steen de Straatwegen, buiten de Vugter, en Hintha-
 wegen bui ten de Stad mer Poorten, weggespoeld. De Raad van Staa-
 wegge. ten, nam by deeze gelegenheid in overweging,
 spoeld en vericheiden dier Bruggen te laten dempen, en
 voorflag gaf daar van den Gouverneur kennis, om zyne
 om eenige gedagten, na dat hy het belang der Regeering
 Bruggen te dempen. daarover ingnomen had, hierop, te zeggen. De
 Geheimfchryver des Raads, gaf den Pensionaris
 last, dit, de Regeering bekent te maaken, die
 daarop de gedagten der Schepenen verzogt, te
 mogen weeten (*n*). Deeze oordeelden, dat de
 Redenen der Regeering. Openingen in den Straatweg, niet verminderd be-
 ring daar hoorden te worden, om rede, dat het Water,
 tegen. zo door de Bruggen in den Straatweg buiten de
 Vugter Poort, als over den Zantweg, van de
 Schans Isabella, tot aan de Vugische Akkers, zig
 door

(*m*) PUBLICATIE van den Hoogfchout en Schepenen van
 den 15. Maart 1738. In de NOTULEN van Schepenen van
 den 15. Maart 1738.

(*n*) NOTULEN van den 16. Maart 1739.

door eene breette van over de duizend voeten loffen konde. Ook moest men aanmerken, dat niet tegenstaande dit, het Water, boven de doorsnydingen in den Straatweg, altyd een voet hooger, dan beneden dezelve was, dus moest men hier uit afleiden, dat wanneer de Bruggen verminderd werden, het Bovenwater minder losfing bekomen, en mooglyk drie, en meerder voeten, boven, dan beneden, staan zoude; Dus zoude het Water gedwongen worden, en in den Zantweg tusschen die Schans, en het Dorp Vugt, gaaten te spoelen, waar door de Stad, van dien kant, ontoeganklyk zoude worden: Het zelve had mede plaats, omtrent den Straatweg, buiten de Hinthamer Poort. De Regeering keurde deeze redenen goed, en verzocht Schepenen, een Affchrift, en Tekening daarvan, den Gouverneur over te geeven, met verzoek, om Stads belang daar omtrent te ondersteunen (o). De Geheimschryver des Raads schreef eenigen tyd hier na aan den Pensionaris, om te weeten, of de schade aan de Bruggen in den Straatweg, door het boven of beneden Water, geschied ware. Hier op werd geandwoord; dat de Stad, door Twee byzondere vlooden, Overlast had, eens, door het Water, dat van de Dommel, en de Aa afkwam, en ten anderen, als de Maaz zeer hoog gezwollen was, wanneer het Water, door de binnen Dieze, en openingen in den Straatweg inliep: wanneer het Water by die twee Vlooden, beneden de Bruggen bleef, en het stil Weeder was, liepen die Bruggen geen gevaar, doch zo het

XVIII.
Boek.
1739.

Wa.

(a) NOTULEN van den 17. Maart 1739.

C 5

XVIII.
Boek.
1739.

Water met de Bruggen gelyk stond, en zig eene Storm verhefte, werden zy door de golven opgeligt, en weggedreven, zo als nu laaft geschied was; Toen waren de boven, en beneden Wateren te gelyk opgeswollen, dus kon men niet bepaalen, door welk Water, de Bruggen in den voorgaanden Winter, weggespoeld waren. Men wilde niet tegenspreken, dat het Water zig door de Stad, ontlasten kon, de Regeering had daar van niets gemeld, om dat de beide Sluizen, binnen de Stad, waar door het Water lopen moest, te zaamen maar twee en twintig voeten breed waren. Dit kwam derhalven by een haastigen Vloed, in geene aanmerking. Niet tegenstaande alle de Bruggen, in beide de Straatwegen, en de Dieze binnen de Stad, het Water loften, was het egter binnen weinig jaaren, tweemaal en gebeurd, dat de Straatwegen, door het hooge Water, genoegzaam vernield waren. In den Zandweg tusschen de Schans Isabella, waren boven dien, Groote Gaten gespoeld; die Weg zoude dit meer onderhevig zyn, ingeval de openingen in den Straatweg verminderd werden. Het verlangen der Burgery was, dat de Bruggen hersteld werden, om dat zy, zo voor Verloop der Neering vreesde, als om dat de Opgezetenen der Meyerye, hunne Waaren niet ter Markt zouden kunnen brengen. De Regeering voldaan over het Schryven des Pensionaris, (p) magtigde denzelven, zig deswegens naar den Haage te begaeven (q) Van daar hy schreef hy, dat hy met den Raad van Staaten, een gesprek gehouden had, en oordeelde; ingeval de

Re-

(p) NOTULEN van den 31. Maart 1739.

(q) NOTULEN van den 4. April 1739.

De Pensionaris deswegens naar den Haag gezonden.

Regeering verzocht, dat de Stad, die Bruggen
 ten haaren laste mogt neemen, mits de Raad haar
 daar voor, eene behoorlyke Somme toevoegde,
 zulks ingang zoude vinden (r). De Regeering
 gelaste hier op den Pensionaris, den Raad te ver-
 zoeken, het toemaaken der Doorsnydingen in den
 Straatweg, by voorraad te wederhouden; Zy was
 genegen, onder behoorlyke schadeloosstelling,
 het maaken, en onderhouden der Bruggen, ten
 laste der Stad, overteneemen (s). Inmiddels ver-
 zocht zy Schepenen, om met overleg van Lie-
 den, des kundig, een begrooting daarvan, te
 maaken (t). De twee Begrootingen, die hier op
 gemaakt werden, verschilden zeer weinig: zy
 behelsden; dat het maaken van Steene, in plaats
 van Houte Bruggen, behalven de Brug voor
 den Bedekten Weg, aan de Vugter Poort,
 en die, by de Schans Isabella, welke van
 Hout gemaakt moesten werden, op drieenvyf-
 tig duizend guldens, en het Onderhoud derzel-
 ver, op omtrent twee honderd vyfenvyftig gul-
 dens, jaarlyks, komen te staan. Men meende
 ook, dat onder gelyke schadeloos stelling, het
 Onderhoud der Bruggen, over de Ravelyns, en
 Contrescharps Graffen, aan de Vugter, en Hint-
 hamer, en St. Jans Poorten, van den Lande kon-
 den overgenomen werden. De Regeering stem-
 de in alles, en magtigde den Pensionaris het ver-
 drag op dien voet te sluiten (u). Hier van kwam

XVIII.
Boek.

1739.

De Rege-
ring ver-
zoekt om
de Brug-
gen in de
Straatwee-
gen ten las-
ten der Stad
te neemen.

Dat vrug-
egtertenloos af-
loopt.

(r) BRIEF des Pensionaris VAN HEURN van den 10. April
 1739. In de NOTULEN van den 12. April 1739.

(s) NOTULEN van den 13. April 1739.

(t) NOTULEN van den 16. April 1739.

(u) NOTULEN van den 19. April 1739.

XVIII. egter niets, want de Raad befloot, om het nadeel,
 Boek. dat door het maaken van Steene Bruggen aan de
 1739. Veflingwerken toegebracht zoude werden, dit ver-
 zoek afteflaan (v). De Raad deed, buiten de
 Vugter Poort, drie, en buiten de Hinthamer
 Poort, twee Bruggen wegneemen. In latere ty-
 den zyn nog twee Bruggen, buiten ieder Poort
 één, toegemaakt. Na het maaken van een Straat-
 weg buiten de Vugter Poort, twee en een half
 uren gaans van de Stad af, is de Zandweg, van
 de Schans Ifabella, tot aan de hooge Akkerlan-
 den onder Vugt, merklyk aangehoogd, en met
 Steene Muuren ter wederzyde gefterkt, en men
 heeft niet gezien, dat door het Hooge Water,
 eenig nadeel, aan de Straatwegen, toegebracht is.
 Thans is het gevaar daar van, door het maaken
 van den Overlaat, tuffchen de Dorpen Baartwyk,
 en Drunen in den jaare 1766. voltooid, oneindig
 minder.

HardeWin- In October en Novembér deezes jaars, begon
 ter. het hier te Lande maatig te vriefen: In de laafte
 maand, had men, agtmaal Vorft, en zo veel
 maal Regen, of dooi Weer gehad (w). Op den
 1740. vierden Januari des volgenden Jaars, hernam de
 Vorft met zulken vinnigheid, dat weinig men-
 fchen, zulk een konde heugden. De grootfte was
 van den negenden, tot den dertienden Januari
 beide, ingefloten, en in de volgende Maand,
 van den drieentwintigften, tot den zesentwintig-
 ften, mede beide ingefloten. Op den negenden
 Jan.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4.
 Mei 1739.

(w) DUYN Aanmerkingen van Drie, meer dan Gemeene
 ftrengte Winters *Bladz. 6—9.*

Januari, en de twee volgende dagen, was de koude, ongemeen, doch de elfden was de allerkoudste dag. Op de Thermometer van Fahrenheit, stond de kwik der morgens by naar op twee graaden, onder o, en des middaags op o. Den vyfentwintigsten Februari, stond die des morgens, zes graaden boven o. Van den vyfden, tot den tienden Januari, had het zeven, en een halven Duim dik, gevooren; van den negenden des morgens tot den tienden, drie Duimen. Van den vyfentwintigsten, tot den zesentwintigsten Februari, beide des morgens, en dus in een Etmaal, groeide het Ys, twee Duimen, en tien Lynen, Rynlandsche Maat. Op den tienden Maart, begon het te dooyen, en niettegenstaande dit, was het in deeze Maand vry koud, en zelf, in de volgende Maand, immers tot den zevenentwintigsten (x). In deeze nypende koude, werd den Blokmeesteren toegestaan, eene buitengewoone Inzameling van Liefde gaaven te doen (y); Boven dien schonk de Regeering, ieder Blok, vyftig guldens, om aan de armen, terstond uit te deelen (z). Aan de Blokmeesteren van den Vugterdyk, en Hinthamer einde, werden Honderd, de Weversplaats vyfenzeventig, en aan ieder der anderen, vyftig guldens, van Stadswwege gegeven. Dit geschiede kort hierna, andermaal (a). Boven dit alles hadden Schepenen,

nog

XVIII.
Boek.
1740.

(x) *Idem* *Bladz.* 10. 11. 17. en 19.

(y) NOTULEN van Schepenen van den 11. Januari 1740.

(z) NOTULEN van den 11. Januari 1740.

(a) NOTULEN van den 28. Januari en 26. Februari 1740.

XVIII. Boek. 1740. nog tweemaal den Blokmeesteren toegestaan, eenige Liefde gaaven, te verzamelen (*b*). De Raad van Staaten schreef ter deezer tyd de Regeering, dat zo lang de koude duurde, zy geene vermindering in den brand voor de Wagten maaken zoude: de Regeering zoude schadeloos gesteld werden (*c*). Schepenen verzogten den Gouverneur, dat de Turf, geduurende de maand Maart, op den voet, als in de Wintermaanden, de Wagten bezorgd zoude werden, en vorderen, dat hy op zyn tyd, een blyk van vermeerdering, dier Brand, de Regeering wilde overgeeven (*d*).

Voorneemen om een Kweek School voor de Krygslieden op te rigten. De Raad van Staaten, nam in deezen Jaare in overweeging, om in een der Generaliteits Steden, een Kweek School opterigten, waar in Jonge Krygslieden, in de nodige Weetenschappen onderwezen zouden worden. De Gemagtigden des Raads, thans tot de Verpachting der Gemeene Middelen langs de Maaze gezonden, waren verzogt de bekwaamste Plaats, daar zulks het gevoeglykft zoude kunnen geschieden, uit te kiezen. De Wethouderschap deezer Stad noemde zes uit haare Leden, om de Afgezondenen des Raads op te wagten, en by hen uittewerken, dat dit Kweek School in 's Hertogenbosch geplaatst werd, met aanbieding, dat zy, alles, wat in haar vermogen ware, daartoe, by brengen zoude (*e*). Ik heb niets meer van deezen Voorstel aangetekend ge-

(*b*) NOTULEN van Schepenen van den 28. Januari en 26. Februari 1740.

(*c*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 26. February 1740.

(*d*) NOTULEN van Schepenen van den 28. Maart 1740.

(*e*) NOTULEN van den 20. September 1740.

gevonden: Zeker is het, dat dit geenen voortgang gehad heeft.

XVIII.
Boek.

1740.

De Prys der Graanen was thans magtig gereezen: In het begin des volgende Jaars, werd de Peg van de Rog, op eenentwintig guldens veer-Duurte der tien stuivers, en die van de Boekweid, op veer-Graanen. tien guldens gestoken (*f*). Om dat, inzonderheid de Boekweid, allermeeft, buiten de Stad gezonden werd, nam men in overweging, naar het voorbeeld van andere Steden, een Voorraad van Graanen op te leggen. Tot onderzoek deezer zaak, werden eenige Leden, benoemd (*g*). Op De Regeerderzelver verflag werden Vyftig Lasten Rog, enring doet Dertig Lasten Boekweid ingekogt. Dit Koorn eenen werd op de Solders van het Stadhuis, in het groot Voorraad Gasthuis, en in het Geef, of Armhuis geleg. van Graanen op. De Inkoop daar van, kwam op Vyftien duizend guldens te staan. De Rentmeeft der Politie zoude van den ontfang der Ingekogte, en Verkogte Graanen, eene afzonderlyke Rekening doen, en de Regenten van het Geef, of Armhuis, en van het, groot Gasthuis werden aangemand, zorge te draagen, dat 'er altoos een genoegzaamen voorraad van Graanen, voorhanden was; verder gaf En geeft men den Gouverneur in bedenking, of het nietden Gouverneur in dienstig waare, den Staaten, of den Raad van verneur in Staaten voor te houden, eenigen voorraad voor bedenken de Bezetting, optedoen (*b*). De Prys van het, zulks mede Koorn, die daaglyks toenam, waardoor veele ge- voor de Bezeeting ringe Bakkers in deeze Stad hunne Bakkeryente doen. niet

(*f*) AANTEKENING op het Komtoir des Kapitfels van Oirschot.

(*g*) NOTULEN van den 11. Oktober 1740.

(*b*) NOTULEN van den 14. Oktober 1740.

XVIII.

Boek.

1740.

niet aan den gang konden houden, deed de Regeering besluiten, nog Vyftig Lasten Rogge in te koopen; Zy gelaſte de Deken en van het Bakkers Gilde, eenen Lyſt der onvermogen de Bakkers op te geeven, om een ieder van hun, uit Stads voorraad, één zak Rog, tegen den bepaalden prys uit te ryken, welken betaald zynde, van eenen anderen zoude gevolgd werden (i). Immiddels gaaven de Regenten van het Armhuis te kennen, dat de uitdeelingen aan den Armen, zo menigvuldig geweest waren, dat zy, om die gaande te houden, genoodzaakt waren, drie duizend guldens, ten laſte van dat Godshuis te moeten opneemen, waarom trent zy, de goedkeuring der Regeering verzogten, die hun verleend werd (k).

Moetwil
van het Gemeen.

Niet alleen de Graanen, maar ook alle de Eetwaaren ſteegen ter deezer tyd in Prys, waar door het Gemeen te zamen rotte, en kwam zo my berigt is, eerſt op het Hinthamer eind by een, alwaar een Jong Vrouwſperſoon, door het ſlaan op een Koekepan het zelve meerder aanzette; men dreigde zelfs eenigen overlaſt aan de Bakkers, en Grutters Huizingen te doen, waarby het thans bleef: Doch een, of twee dagen daarna, vielen eenige Mans, en Vrouwſperſoonen, door eenige jongens gevolgd, op de Buiten Lieden, die eenige Eetwaaren ter Markt bragten aan welken zy daar van, beroofden. Voor het Stadhuis ſtond een Kar met Brandhout gelaaden, welken zy voor hadden te plunderen, doch de Schepenen, toen op het Stadhuis vergaderd, zulks ziende, begaven zig allen naar den Markt, en bragt

(i) NOTULEN van den 26. October 1740

(k) NOTULEN van den 9. November 1740.

bragten te weeg, dat het Gemeen spoedig ver- XVIII.
strooid werd. Terstond deed men afkondigen; Boek.
dat een ieder zig zoude wagten, aan de Buiten 1740.
Lieden, die hunne Waaren ter Markt bragten,
eenigen overlast te doen: Die zig hier aan schul-
dig maakte, zoude met Openbaare Geeffeling, ge-
straft werden: ook beloofde men Vyftig Guldens,
aan die, welke eenige Moedwilligen aanbragt (1).

De hoop op winst deed veele Voorkoopers, Orde, dat
alle Eetwaaren, die ter Markt gebragt werden, de Voor-
terstond opkopen: zelf ging men de Opgeze- koopers
tenen buiten de Poorten te gemoed, alwaar ge- niet voor
noegzaam alles opkocht werd, waardoor de duurte elf uren
vermeerderde; Om deeze wanorde voortekomen, mogen
besloten Schepenen; dat de Voorkoopers geene koopen.
Eetwaaren by het inkomen der Poorten, op de
Straaten, Markt, noch aan de Huizen, zouden
mogen koopen, of laten koopen, voor dat de
klok des morgens, elf uren gellagen was, op
de verbeurte van Twaalf Guldens, indien zy de
Buiten Lieden te gemoed gingen, en van zes,
indien zy voor elf uren iet kogten (m). Doch
de Buiten Lieden, die zig met de Voorkoopers
verstonden, kwamen niet voor elf uren ter Markt;
Schepenen deden derhalven, eenigen tyd hierna,
afkondigen; dat de Buiten Lieden, die ter Markt
wilden komen, niet buiten de Stad, tot na elf
uuren, zouden mogen blyven, maar hunne goe-
deren terstond ter Markt brengen; op de verbeur-
te dier Waaren, en eene boete van zes guldens.

De

(1) NOTULEN van Schepenen van den 26. October
1740.

(m) NOTULEN van Schepenen van den 27. October
1740.

XVIII. De Burgers, die hunne Huizen leenden, om de
 Boek. Eetwaaren der Buiten Lieden te bergen, tot dat
 1740. de klok elf unren geslagen was, zouden twaalf
 galdens verbeuren: Den Schippers Knegten, die
 veele Eetwaaren opkogten, om naar Holland te
 vervoeren, werd op dezelve Boete geboden,
 geene meerdere Eetwaaren, dan zy voor haar on-
 derhoud nodig hadden, te koopen; ontdekte men
 meerder in de Schepen, zouden de Schippers,
 daar voor, aanspreeklyk zyn (n).

Onderhan- Het Voorstel, om een Tugthuis hier ter Stede
 deling over te maaken in den Jaare 1733. vrugtloos afgelo-
 het maaken pen, werd thans weder levendig: Die der Meye-
 van een ry, hadden zig deswegens by de Algemeene
 Tugthuis Staaten, of by den Raad van Staaten vervoegd,
 alhier. van daar werd Hun Verzoek, nevens de berig-
 ten des Hoogschouts, en der Kwartierschouten,
 wier gevoelen bevorens daar over ingenomen wa-
 ren, in handen der Regeering alhier, gesteld.
 Deze magtigde tot onderzoek van alles, eenigen
 van haare Leden (o). Op hun verslag schreef de
 Regeering den Raad van Staaten, dat de Stad op
 zig zelf, weinig belang by het Tugthuis had,
 dewyl het voornaamlyk zoude dienen, om de
 Meyerye, van de Landlopers te zuiveren. In het
 jaar 1733. had zy met drie Kwartieren der Meye-
 ry, daarover gehandeld, doch men was tot geen
 besluit gekomen. Het toenmaagig ontwerp ver-
 schilde veel, van de thans beraamde schikkingen,
 het geen zy van stuk tot stuk aantoonde; Zy ver-
 klaarde, om alle de redenen, in haar vertoog

Vertoog
 der Regee-
 ring daar-
 omtrent.

ver-

(n) NOTULEN van Schepenen van den 9. November
 1740.

(o) NOTULEN van den 16. Februari 1740.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 51

vervat, van het oprigten eenes Tugthuis afte-
 zien, en dit aan die der Meyerye over te laa-
 ten (p). Hier op bleef het Tugthuis agter. In
 de jaaren 1751. en 1752. werd de zaak wederom
 levendig.

XVIII.
 Boek.
 1740.

Thans schreef de Regeering van Breda, aan Vergeef-
 de Wethouderschap van 's Hertogenbosch, datſche po-
 zig nu de mooglykheid opdeed, om den Brabant-
 ſchen Landtol, by Uitkoop, te vernietigen: ten
 dien einde sloeg zy eene Zamenkomt binnen
 haare Stad voor. De Regeering alhier mag-
 tigde daar toe Eenigen uit den haare, doch gaf
 in bedenking, om die Zamenkomt, te Tilburg
 te houden (q); Waar in de Wethouderschap van
 Breda bewilligde; Men kwam dan in de maand
 Auguſtus deeſes jaars, aldaar, byeen (r). Hier
 werd beſloten; den Raad van Staaten te verzoeken,
 de Verpacting van den Tol, voor Een Jaar over te Til-
 te doen, om gedurende dien tyd, de wyze der
 Affchaffing, en de Schadelooſſtelling voor den
 Lande, te bezaamen. De Regeering deezer Stad
 deed zig dit welgevallen (s), en zond Twee haarer
 Leden, om de nadere Byeenkomsten, by te woo-
 nen (t). Aldaar beſloot men, door agt Leden
 dier Vergadering op te maaken, hoeveel isder
 Plaats in Brabant, tot Uitkoop van dien Tol,
 aan 's Lands Domeinen, betaalen zoude (u). Het

gingen om
 den Land
 Tol afte-
 ſchaffen.
 Byeen-
 komt daer-
 te
 Til-
 burg ge-
 houden en
 verflag
 daar van.

De zaak
 is blyft ſte-
 ken.

(p) BERIGT der Regeering van den 6. Maart 1740.
 In de NOTULEN van den 4. Maart 1740.

(q) NOTULEN van den 23. Juli 1740.

(r) NOTULEN van den 3. Auguſtus 1740.

(s) NOTULEN van den 20. Auguſtus 1740.

(t) NOTULEN van den 28. Auguſtus 1740.

(u) NOTULEN van den 26. October 1740.

XVIII. is aanmerklyk , dat ik van het vervolg deezer
Boek. zaak , niets aangetekend vinde , hoewel het zeker
1740. is , dat die , geenen Voortgang gehad hebbe.

Het Water klom in het einde deezes jaars , tot
Hoogwa- zulken Hoogte , als het nimmer met een Open
ter. Rivier gedaan had. In het begin van December
stonden verscheide Agterstraaten onder Water ;
Waar na het weder zakte. Doch eenige dagen
voor Kermis groeide het dermaaten ; dat veele
Straaten overstroomd werden (v). Niets bleef
binnen de Stad boven Water , dan de Markt , de
Hooge Steenweg , de Karre Straat , en een ge-
deelte der Hinthamer , en Kerkstraaten. Sche-
penen deden op den vierentwintigsten Decem-
ber , alle de Leden der Regeering , die by der
hand waren , vergaderen , en verzogten hun te
helpen raadplegen , over zulke zaken , die gee-
nen uitsfel konden lyden. Men ontbood de Blok-
meesteren , dien men beval , de Armen uit de
Zorg voor huizen , die onder Water stonden te redden , en
de Arme zo veel zy konden , in de onbewoonde Huizen ,
Inwoners. en in de kamers der Schutteryen te bergen , met
magt , om daar toe , alle de Schuiten te pressen :
ook werd hun toegestaan , eene buiten gewoone
Insameling van Liefde gaaven , en eene Uitdee-
ling van Brood te doen , waartoe hun het Koorn
van Stadswege , verstrekt zoude worden. De
En voor de Zieken in het Gasthuis , ten getale van honderd
Zieken in en vier , die gevaar liepen , in hunne Bedden te
het Gast- verdrinken , deed men met Schuiten afhaalen ,
huis. en in de Walsche Kerk , en in de ledige Huizen
bergen. De Krankzinnigen werden op de Ge-
van-

(v) EUROPISCHE MERCURIUS over het jaar 1740. Deel
II. Bladz. 314.

vangen Poort gebragt. Stads Rentmeester der Politie werd gelast, het Koorn uit Stads Voorraad, tegen twee en twintig guldens het Mudde, de Bakkers te leveren. In verscheide Huizen op de Markt, en in de Karre Straat, alwaar Ovens stonden, deed men voor Stads Rekening, Brood bakken, en op het Stadhuis brengen, om zig in nood, daarvan te bedienen (*w*). De Dragonders der Bezetting waren genoodzaakt, met hunne Paarden op de Wallen te vlugten (*x*). Vermits alle de Kerken, behalven de Walsche, die met Zieken bezet was, onder Water stonden, deeden Schepenen, den Predikanten aanzeggen, dat op Kermis geen Godsdienst geschiede zoude. Op de Markt stond een Tent van een MARIONETTE SPELER, welken men voor de Vleeshouweren, ter berging van hun Vee, deed inruimen (*y*).

XVIII.
Boek.
1740.

De ongemeene stilte; waardoor de Molens geene Graanen konden breeken, veroorzaakte dat men bevreesd werd, gebrek aan Meel bin-
nen de Stad te zullen krygen. Zulks werd niet weinig vermeerderd, toen men verstond, dat in 's Lands voorraadhuizen geene Handmolens waren. Twee Bakkers hadden egter gelukkig, een Last gemaalen Rog in voorraad, dien zy tegen eene gelyke maat van Koorn aanboden; Het welk by Schepenen aangenoomen werd (*z*).

Eeni-

(*w*) NOTULEN van Schepenen van den 24. December 1740. des voor den middaags.

(*x*) EUROPISCHE MERCURIUS van den Jaare 1740. Deel II. Bladz. 315.

(*y*) NOTULEN van Schepenen van den 24. December 1740. des na den middaags.

(*z*) NOTULEN van Schepenen van den 25. December 1740. des voor den middaags.

XVIII. Eenige Ingezeeten, wier Huizen onder Water
Boek. stonden, en thans op hunne Bovenkamers woon-
 1740. den, waren van Brand, onvoorzien. Schepenen
 beslooten, dat vier Karren met Turf, uit Stads

Voorzorg Voorraadhuis, door de Straaten zouden ryden,
 dat de In- om een ieder, die zulks verzogt, tegen twaalf
 gezeetenen stuivers en vier penningen, den zak te leve-
 Brand be- ren (a).
 komen.

Voorzorg Den volgenden dag werden de Deken en van
 omtrent het Grutters Gild ontboden, om te verneemen,
 het Grutte of 'er eene genoegzaamen voorraad van Boek-
 Meel, weid, tot het maalen van Grutten Meel, voor-
 handen ware: Deeze verklaarden, dat 'er Boek-
 weid genoeg in de Stad was: Doch dewyl Agt,
 van de Tien Grutmolens onder Water stonden,
 oordeelden zy, dat de voorraad van Grutten
 Meel gering zoude zyn. Op dit berigt deden
 Schepenen de Twee Grutters, wier Molens nog
 boven Water stonden, aanzeggen, onophoudelyk
 met het maaken van Grutten Meel voort te gaan;
 Ingeval de nood het vereischte, zoude hun, Boek-
 weid van Stads wege, geleverd worden (b).

Het Water Volgens eene nauwkeurig Waarneeming, was het
 begint te Water den vierentwintigsten December des avonds
 vallen, om elf uren ten hoogsten pyl gerezen: Na dien tyd
 begon het schielyk te vallen; Men begreep egter,
 dat deeze Val niet natuurlyk, maar door een Dyk-
 breuk veroorzaakt moest zyn. Kort en tyd hier-
 na bekwam men de tyding, dat de Dyk in het
 Land van Heusden, omtrent Hedikhuizen be-
 zwee-

(a) NOTULEN van Schepenen van den 25. December
 1740. des na de middaags.

(b) NOTULEN van Schepenen van den 26. December
 1740. des voor den middaags.

zwecken was. Deeze vloed was by het hoogste Water, omtrent twaalf duimen laager, dan in den jaare 1658. Egter besluten Schepenen van dit Hoog Water, by de overige Pylsteenen, agter het Stadhuis, aantekening te doen houden (c); Merkwaardiger, dan die, die des jaars 1658. was, om dat zy, met een open Rivier was voortgevalen, daar die van 1658. door Ystopping werd veroorzaakt (d). Alle de besluiten van Schepenen, ter deezer gelegenheid gemaakt, werden naderhand door de Regeering goedgekeurd (e).

XVIII.

Boek.

1740.

Merkwaardigheid
van deezen
Vloed.

Groot was de elende in de Dorpen, rondsom Elende deeze Stad: Langs de Maaz, was Empel, Kesrondsomde sel, Alem, Maaren, Lit, en Littoien, en boven de Stad, Berlicum, Vugt, Cromvoort, Esch, by na onder. Beneden die Rivier stonden, Orten, Drunen, en Nieuwkuik, geheel onder Water. Veele Beesten, verdronken, verscheide Huizen spoelden weg, en veele Graanen werden verdorven (f).

Zo dra het Water begon te vallen, werden op Orde om last der Schepenen, de Kerken, tot het houden van de Kerken den Godsdienst, gereed gemaakt. Het Koor der tot den Hoofdkerk werd hier toe, by voorraad vervaarGodsdienst digd: De toegangen tot het zelve, werden, om te maaken alle

(c) NOTULEN van Schepenen van den 26. December 1740. des na de middaags.

(d) EUROPISCHE MERCURIUS des Jaars 1741. Deel II. Bladz. 109.

(e) NOTULEN van den 3. Januari 1741.

(f) DE WITT Leerrede over Psalm XCIII. Bladz. 59. In de aantekeningen.

XVIII.
Boek.
1740.

alle de ongelukken, door het zakken der Steenen veroorzaakt, voortekomen, met Planken belegt. Ook gebood men, des Woensdaags, en Vrydaags, den Godsdienst om Twee, in plaats van ten Vyf uren, te verrigten (*g*). De Eerwaardige Heer *Kornelius de Witt* deed, in het Koor, der Hoofdkerk, op den dertienden Januari des jaars 1741. over de drie Laaste Vaarsen, van den drie en negentigsten Psalm, eene Leerrede, welken hy naderhand in druk uitgaf. Hierin, werden alle de ongevallen, door het Hooge Water gebeurd, aangehaald (*b*). Het Prediken op het Koor, duurde, tot dat alle de Vloeren der Kerken hersteld waren. De onkosten daarvan, kwamen op twee honderd drie guldens en drie stuivers te staan. De helft daarvan, werd van Stads wege betaald (*i*).

De meeste
Bruggen
buiten de
Stad weg-
gespoeld.

Door het Hooge Water, dat de meeste Bruggen, in de Straatwegen, buiten de Stad, had weggespoeld, kon thans geen Koorn ter Markt gebragt werden; Dus gaaven de Grutters de Regeering te kennen; dat hunnen voorraad van Boekweid, binnen korten, vermaalen zoude zyn, als mede dat de Koornkoopers, dien niet, dan tegen zeventien gulden, het Bossche Mud verkoopen wilden: Ingeval zy dien daar voor moesten inkoopen; zou de Prys van het Meel verhoogd moeten werden. De Wethouderschap stelde dan,
Eeni-

(*g*) NOTULEN van Schepenen van den 27. December 1740.

(*b*) DE WITT Leerrede over Psalm XCIII. Bladz. 65. in de aantekeningen.

(*i*) NOTULEN van den 23. Augustus 1741.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 57

Eenigen haarer Leden, om den Voorraad van al het Graan, binnen de Stad op te schryven, en gaf Vryheid aan Deezen, om indien zy zulks noodig oordeelden, de Grutters, Boekweid, uit Stads Voorraad, te geeven (4)).

XVIII.
Boek.
1740.

(4) NOTULEN van den 3. Januari 1741.

HISTORIE
DER STAD EN
MEYERYE
VAN
'SHERTOGENBOSCH.
VIERDE DEEL.
NEGENTIENDE BOEK.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van het begin des jaars 1741. tot het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748.

1741. **Oorzaak** **I**n het begin des jaars 1741. ondernam de Regeering deezer Stad een zaak van zulken gewigt, en kosten als geene Stad, van gelyken vermogen, als 's Hertogenbosch, op haar eigen koste, ooit gedaan hebbe. Ik ooge op het aanleggen der Straatweg, van deeze Stad, op Eindhoven. Dit werk schoon nog onvolmaakt, heeft geweldige kosten veroorzaakt. De rede, die hier toe aanleiding gaf, was deeze. De Regeering, onderregt, dat de Afgezand des Bisschop, en Prinse van Luik, in den Haag, den Staaten, over het aanleggen van eenen Straatweg, tusschen dee-

ze Stad, en Luik, verscheide voorlagen gedaan had, begreep ligt, dat den Koophandel, en de Doortogt der Goederen, daar door merklyk bevorderd zouden worden, zy had daarom in het voorgaande Jaar, zes uit den haare Gemagtigd, om niet alleen, over het Leggen van deezen Straatweg, maar ook over de Bevordering des Koophandels alhier, te raadplegen; met bevel om van hunne Verrigtingen, verslag te doen (a). Dit hield in; dat het den Bisschop, en Staaten van Luik, ernst ware, den Koophandel, die, hunne Ingezeenten buiten 's Lands dreeven, over deeze Stad, en Breda te brengen, en dien langs den Weg, der Oostenryksche Nederlanden te laten vaaren. De Regeering van Breda, zoude haar uiterste vermogen doen, om den Straatweg, op haare Stad aanteleggen; dus oordeelden zy, dat om hunnen last te voltrekken, het nodig ware, iemand naar zulke plaatsen, als zy dienstig oordeelden, te zenden. De Regeering stemde, om deeze bezending ten kosten der Stad, te mogen doen (b). De Gemagtigden gaven eerlang een Uittrekening over, van de Kosten dier Straatweg, als mede een ontwerp van een Verzoekschrift, tot het vorderen van een Weggeld, dat tot onderhoud van dien, en het betaalen van de Renten der Hooffommen, die men hier toe zoude moeten opneemen, toerikende zoude zyn. De Regeering bewilligde in alles, en gelastte haare Gemagtigden, dit den Staaten, of den Raad van Staaten, over te geven (c).

XIX.
Boek.
1741.

De

- (a) NOTULEN van den 23. Juli 1740.
(b) NOTULEN van den 3. Augustus 1740.
(c) NOTULEN van den 28. Augustus 1740.

XIX. De Staaten, alles hier toe betrekkelijk, wel
Boek. overwoogen hebbende, verleenden de Regeering
1741. de Magt, tot het maaken van eenen Straatweg,

De Algemeene
Staaten
verleenen
Octrooi
tot het leggen
van
den Straat-
weg.

van 's Hertogenbosch op Eindhoven; en denzelven Lynregt, door de daartoe bekwaamste Gronden, ter Breette van dertig voeten Rhyndanlsche Maat, te mogen leggen, als mede, om de Aarde, tot het verhogen van dien Weg nodig, uit de naast by gelegen Landeryen te haalen. De waarde van het een en ander, zoude door de Stad, op den voet zo als dit door Schepenen der plaats, daar de Goederen onder gelegen waren, gewaardeerd zoude zyn, betaald worden. Het Weggeld zoude volgens de Lyft in het OCTROOI vermeld, geheven werden: Het werd den Raad van Staaten overgelaaten, dit naar tyds omstandigheden te vermeerderen, of te verminderen (d).

De Regeering laat
het Bedde
van den
Straatweg
maaken.

De Regeering besloot hier op, het OCTROOI door den Druk gemeen te maaken (e), en het aanbesteden van den Straatweg, in vier of meer deelen, te doen; zy deed vervolgens den Weg afbaken, en de Boomen, en Houtgewasschen opruimen: Haare Gemagtigden zouden met die van Boxtel, wegens het overneemen van het Straat en Bruggeld aldaar, een verdrag tragten aantegaan, om van tyd tot tyd, naar maate men Penningen nodig had, Vier Tonnen Gouds, onder verband van het Inkomen der Straatweg, en van Stads Middelen, op te neemen, en daar voor Rentebrieven uit te ryken (f).

De Regeering der
Oostenryksche
Nederlanden
verbied
den Uitvoer
der Straatstee-
nen.

Terstond deed de Regeering de Oostenryksche Ne-

(d) NOTULEN van den 13. Februari 1741.

(e) NOTULEN van den 13. Februari 1741.

(f) NOTULEN van den 13. April 1741.

MEYERYE VAN 'sHERTOGENBOSCH. 61

Nederlanden, die het aanleggen van deezen Straatweg, met geen onverschillig oog aanzag, den Uitvoer der Straatsteen verbieden: om die rede kon men dien niet verder, den Straatweg dan tot Boxtel aanbesteeden; Dit werd, voor Honderd een en dertig duizend negenennegentig guldens en tien stuivers, De Muuren tusschen de groote Schans, en het Hooge Land, naar de zyde van Vugt, voor Zes duizend, en de Houtebrug, te Boxtel, voor Zeventien honderd negenenveertig guldens, aangenoomen (g). Het maaken van den Grond des Straatswegs van Boxtel, tot Eindhoven; Twee Bruggen over de Rivier aldaar, en alle de Steene Bruggen, werden voor Vierendertig duizend vier honderd vyfenveertig guldens (b), en de Tolhuizen tusschen de Stad, en Boxtel, voor Twaalf duizend zeven honderd dertig guldens, aanbesteed (i).

XIX.
Boek.
1741.

Om alle nadenkingen tegen te gaan, vond de Regeering goed, dat alle de Leden, zig zouden moeten zuiveren, dat zy in het aanneemen deezer Straatweg geen deel hadden, of daarin neemen zouden (k). Deeze Eed werd door allen, die in geen deel de eerstvolgende Vergadering tegenwoordig waren, afgelegd. De Naamen der afweezenen werden aangetekend, op dat zy, in de eerste Vergadering, tegenwoordig zynde, dien Eed, mede afleggen zouden (l). Het bestraaten van dien Weg, werd

(g) NOTULEN van den 2. Juni 1741.

(b) NOTULEN van den 29. Juli 1741.

(i) NOTULEN van den 3. April en 16. Juni 1742. en van den 12. Februari 1743.

(k) NOTULEN van den 31. Mei 1741.

(l) NOTULEN van den 2. Juni 1741.

XIX. werd in het volgende jaar begonnen. De eerste Stee-
Boek. nen werden gelegd door *Antoni Martini*, thans
 1741. Pensionaris der Stad, Zoon van wylen *Mr. Hen-*
drik Bernard Martini, toen ter tyd voorzittend
 Schepen van 's Hertogenbosch.

De Bosch- De Boschdyk, die ten Westen der Rivier de
dyk opge- Dieze, buiten den Boom ligt, was altyd door
maakt. het Gemeene Land, als tot de Vestingwerken be-
 hoorende, tot den jaare 1737. toe, of daar om-
 trent, onderhouden. Na dien tyd, werd die
 Dyk geheel verlaaten, en voor de Trekpaarden
 der Schepen, geheel onbruikbaar. Den Hoofd In-
 gelanden van den Polder in het Bossche Veld,
 voor welken de Boschdyk, tot eene waterkeering
 diende, waren wel genegen, dien Dyk, in staat
 te brengen, en te houden, doch vermeenden,
 dat de Schippers, als merklyk daarby bevoor-
 deeld, hier in, mede iet moesten draagen. Men
 kwam dan overeen; dat de Polder, dien Dyk tot
 de hoogte der Steene Beeren, die in de Stads
 Graften waren, en ter breedte van dertig voeten
 op den kruin, zoude doen maaken, mits het
 Schippers Gild, daar toe jaarlyks, aan den Pol-
 der, honderd guldens zoude geeven (m).

Eeuwfeest Thans was het een Eeuw geleden, dat de Klasfis
der Klasse van 's Hertogenbosch opgerigt, en voor de eerste
van 's Her- maal vergaderd was. De Leden van het zelve be-
togen- sloten, het Eeuwfeest daar van, op den tweeden
bosch. van Augustus te vieren; Zy stelden dit besluit den
 Schepenen voor, en verzogten, dat de Woens-
 daagsche Avondbeurt, die ten bestemden dage in-
 viel, in eene Morgenbeurt veranderd, en dat aan
 de

(m) NOTULEN van den 11. Januari 1741.

MEYERYE VAN 'S HER TOGENBOSCH. 63

de Leden der Klasse, eene Zitplaats in de Kerk, toegestaan mocht werden: Dat wyders Schepenen nevens den Pensionaris, en Griffier, die Leerrede geliefden by te woonen, en de Klasse des Middaags, met hunne tegenwoordigheid, op de Klasfikaale Maaltyd, verëeren, het welk door Schepenen toegestaan, en aangenomen werd (n). *Kornelius de Witt* Predikant deezer Stad, deed in de Hoofdkerk, eene Leerrede over Psalm XXXVIII vs. 8. waarin hy alles, her geene, wegens de Hervorming, zo binnen de Stad, als in de Meyerye voorgevallen was, en wat tot de Opregtig der Klasse betrekking had, verhaalde. Des Middaags gaf de Klasse in den Ouden Schuts Boomgaard, een deftige Maaltyd. Alle de Gasten, werden met de Gedrukte Redenvoering, op dien morgen uitgesproken, nevens eene Zilveren Penning, op deeze Gebeurtenis geslagen, beschonken.

XIX.
Boek.
1741.

In de maand Februari des volgenden jaars, 1742. des avonds om zes uren, storte de Steene Brug ^{Instorting} aan het einde der Straat, de Oude Dieze ge- ^{der Steene} naamd, zonder dat 'er eenig ongeluk door ge- ^{Brug by de} schiede, onverwagt in. In den beginne wist men ^{Oude Die-} hier van geene rede te geven, doch by het opruimen van de Puin, en het liggen van de Grondslagen der Nieuwe Brug, bevond men, dat de Wellen, in den grond aldaar gevonden, de oorzaak deezer Instorting waren. Die Brug werd in den volgenden Zomer hersteld (o).

De Stad had zederd het aanleggen van den ^{De Regen-} Straat- ^{ring tragt} ^{het onder-} ^{houd van} ^{'s Lands} ^{Bruggen} ^{over te} ^{neemen.}

(n) NOTULEN van Schepenen van den 13. April 1741.

(o) NOTULEN van den 19. Mei 1742.

XIX.
Boek.

1742.

Straatweg op Eindhoven, meer belang dan voorheen dat die Weg bruikbaar gehouden werd, en vermits zulks, door de Herstellingen aan 's Lands Bruggen, waar over de Regeering geen gezag had, dikwils belet kon worden, verzocht zy den Gemagtigden tot den Straatweg, te onderzoeken om 's Lands Bruggen voor een jaarlykſe Som over te neemen (*p*). Naderhand beſloot men met den Raad van Staaten, daarover, te handelen: Ten dien einde werd de Voorzittenden Schepen, en de Penſionaris naar den Haage gezonden (*q*). Eenigen tyd hierna, werd dit Verzoek, aan de Afgezondenen des Raads, die zig thans binnen deeze Stad bevonden, gedaan, als mede, dat het Verzoek, door de Afgezondenen, in den Haage te doen, door hen bevorderd mogt werden (*r*). De Raad die in het Verzoek der Regeering bewilligde (*s*), gelaste den Directeur der Vestingwerken, eene Begrooting daarop te maaken, en de Regeering magtigde Eenigen, om met hem daarover te ſpreken (*t*). Of men zig in die Byeenkomst over de zaak niet verdragen kon, is my onbekend. Vaſt gaat het, dat 'er niets meer van aangetekend, en ook niets van geworden is.

Het Bedde De Straatweg in het voorleden Jaar begonnen, van den was thans tot Boxtel voltooid. De Regeering had Straatweg boven dien, het maaken van den Grond tot Eindhoven toe, aanbeſteed; waar van de Koſten, met van Boxtel tot aan de hoven toe, aanbeſteed; waar van de Koſten, met Barriere te het Inkooppen der Landeryen, daar toe nodig, op Beſt be- ruim ſtraat.

(*p*) NOTULEN van den 31. Auguſtus 1742.

(*q*) NOTULEN van den 7. September 1742.

(*r*) NOTULEN van den 14. September 1742.

(*s*) NOTULEN van den 9. November 1742

(*t*) NOTULEN van den 19. Februari 1743.

ruim veertig duizend guldens kwamen te staan: Hier van moesten de Renten betaald worden; en vermits die gedaane kosten geen het minste voordeel aanbragten, besloot de Regeering, by voorraad, de helft van dien Weg, tot het Gehugt Best, onder Oirschot gelegen, te doen Bestraaten, en daarop Twee Tolhuizen te stellen (u). De kosten daarvan, kwamen op honderd agtentwintig duizend negen honderd zevenendertig guldens en tien stuivers, te staan (v). De Twee Tolhuizen op dien Weg, werden voor negenduizend vierhonderd vyftig guldens, aangenomen (w).

XIX.
Boek.
1742.

Hier voor heb ik meermaalen de klagten der Regeering, over den Last der Servitie gelden, opgegeeven, en aangetoond, wat moeite zy, van tyd tot tyd heeft aangewend, om de Burgery, die dezelve eigenlyk niet schuldig was, van te bevreiden; Doch dit alles had tot nog toe, geen gewenscht gevolg gehad: Derhalven werd Zy genoodzaakt, om de Burgery, dien Last, draaglyk te maaken, te verzoeken, dat binnen deeze Stad, tot Huisvesting der Bezetting, eenige Barakken gemaakt mogten werden. De Raad van Staaten benoemde dan in dit Jaar den Directeur der Vestingwerken, om met den Gouverneur, en de Regeering, naar bekwaame Plaatzten, alwaar, Barakken met Stallingen, die ruim genoeg waren, om de toenmaalige Bezetting te huisvesten, gemaakt konden werden, om te zien: Hy moest

(u) NOTULEN van den 31. October 1742.

(v) NOTULEN van den 18. December 1742.

(w) NOTULEN van den 23. Mei 1743. en 1. December

XIX. moest mede met overlegging als voor, eene Be-
 Boek. grooting van dit werk opgeeven. De Regeering
 1743. gelatte Benigen uit den haare, om met den Di-
 recteur daarover te handelen, en van hun weder-
 vaaren, en gevoelen, verslag te doen (x). Dit
 werk werd dan door den Gouverneur, en Direc-
 teur met genoeg der Regeering ondernomen (y),
 waarvan de Gouverneur den Raad van Staaten
 kennis gaf. Dees schreef de Regeering aan, dat
 zy thans, op het uitvinden van Geld Middelen
 daar toe, moest bedagt zyn, en alzo dit haast
 vereischte, zoude zy, Benigen naar den Haage
 zenden, om den Raad haar gevoelen, en het
 voor en tegen, daar omtrent; opgegeeven (z).
 De Regee- Terstond werden eenige Leden der Regeering
 ring geeft naar den Haage gezonden, om met den Raad,
 op, den op deeze voorwaarden te handelen; „ dat de Ser-
 voer, waar vitie gelden door den Lande tot den jaare 1648.
 op zy daar „ te rug gegeven waren, wanneer men die, op
 handelen. „ den Staat van Oorlog, ten laste van Holland
 „ had gebragt. De Burgery, had die egter vol-
 „ daan, en de Teruggeving was agter gebleven:
 „ De verschotten daar van beliepen, in het jaar
 „ 1669. Tweemaal Honderd zeventig duizend
 „ guldens, en waren in het jaar 1713. tot Tien
 „ Tonnen schats, aangegroeid. De deugdlyk-
 „ heid daarvan, bleek uit het goedvinden der
 „ Algemeene Staaten van den 13. Augustus 1698.
 „ waarby de Staaten van Holland, door dezel-
 „ ven verzogt werden; de Servitie gelden van
 „ 's Her-

(x) NOTULEN van den 23. Maars 1743.

(y) NOTULEN van den 30. Maars 1743.

(z) RESOLUTIE van den Raad van Staaten van den
 12. April 1743.

MEYER YE VAN 's HERTOGENBOSCH. 67

„ 's Hertogenbosch, door een daad werklyke Be-
 „ naaling te doen zuiveren. Het zoude derhalven
 „ de Burgery hard vallen, thans met de belas-
 „ ring, om daar uit, de Betaaling der Barakken
 „ te vinden, bezwaard te worden. Ingeval de
 „ Staaten van Holland, dit alles geliefden uit te
 „ voeren, of daar toe, de noodige penningen te
 „ betaalen, de Regeering was genegen, wegens
 „ dien merklyken Agterstal, eene Overeenkomst
 „ te sluiten (a).”

XIX.
Bock.

1743.

De Raad van Staaten, die in dit alles geen ge- Het welk
 noegen nam, antwoorde op het Vertoog, dergeen in
 Gemagtigden. „ Dat de tyd om iet van Hol- gang vind.
 „ land te bekomen, thans ongunstig was. Het
 „ was derhalven best te overleggen, op wat wy-
 „ ze men de Burgery gevoeglykts, van den Over-
 „ last der Servitie gelden, ontheffen zoude. Hy
 „ had een overleg gemaakt, om voor agtien hon-
 „ derd mannen, Barakken te Timmeren, waar-
 „ toe, Honderd Twintig duizend guldens nodig
 „ was. De Renten, en Onkosten daarvan, zouden
 „ uit eene Halve Verponding gevonden kunnen
 „ worden.” De Regeering belaste haare Gemag- Nadere
 tigden, op de voorige Redenen aan te houden, voorflag
 en daar by te voegen, „ dat de Burgery, by het der Rege-
 „ Timmeren der Barakken wel voordeel genieten ring.
 „ zoude, doch zo groot niet, als men wel dagt,
 „ om dat veele Ingezetenen, die Kleine Huisjes
 „ tot berging der Soldaaten bekwaam, bezaten,
 „ daar door, van hunne Kostwinning ontzet wer-
 „ den. Dit was van meerder nadruk, om dat de
 „ Belasting der Barakken, op de Huizen gelegd
 „ zoude

(a) NOTULEN van den 18. April 1743.

E 2

XIX.
Boek.
1743.

„ zoude worden. Veele kleine Huizen zouden
 „ daarom verlaten worden. Ingeval de Raad,
 „ op het Timmeren der Barakken aanhield, meen-
 „ de zy, dat zulks ten kosten der Vereenigde Ne-
 „ derlanden, die eigenlyk de Schuldnaaren der
 „ Servitie gelden waren, geschieden moest. Het
 „ kon de Stad tot geen nadeel strekken, dat het
 „ Gewest, op wien de Betaaling der Servitie gel-
 „ den gebragt waren, die niet betaalde. De zaak
 „ bleef geheel buiten het bestek der Stad. In-
 „ geval de Vereende Gewesten, over die betaa-
 „ ling oneens waaren, was het gevoeglyker, dit
 „ door eenen nieuwen Eisch, over alle de Ver-
 „ eende Gewesten te vinden, dan de Ingezete-
 „ nen der Stad, onder dien Last, te doen zug-
 „ ten: En alzo men om dit werk ten einde te
 „ brengen, tyd nodig had, en de Raad, op het
 „ Timmeren der Barakken aanhield, zouden Stadts
 „ Gemagtigden te kennen geeven, dat de Regee-
 „ ring vertrouwde, dat gelyk de Burgery, tot
 „ dus verre, de Servitie gelden, onder PROTE-
 „ STATIE verschoten; Zy, onder bewaaring van
 „ haar Goed Regt, by wege van verder verschot,
 „ tot het Timmeren van Barakken, voor Agtien
 „ honderd Mannen, boven het geene de Bezet-
 „ ting, tot onderhoud nodig had, insgelyks toe-
 „ stemmen zoude, doch men konde hier toe,
 „ eene minder drukkende Last, dan een Halve
 „ verponding, invoeren. De Gemagtigden zou-
 „ den derhalven verzoeken, dat de Penningen,
 „ tot het Timmeren der Barakken nodig, door
 „ den Raad van Staaten verschoten, en het on-
 „ derhoud, van 's Lands wege, verzorgt zoude
 „ werden. Als het werk dus geschikt ware, zou-
 „ den

„den de Gemagtigden verder aandringen, dat de
 „Ingezetenen van alle Lasten ontheven werden,
 „en dat de Raad, den Algemeenen Staaten, de
 „ongehoudenheid der Burgery, geliefde te ver-
 „toonen, op dat de Ingezetenen alhier, nevens
 „die der verdere Generaliteits Steden, 's Lands
 „Lasten zouden kunnen draagen (b).” Dit al-
 les vond geen ingang (c). Na veele voorfla-
 gen; en antwoorden des Raads van Staaten, De zaak krygt zyn beslag.
 kwam men eindlyk overeen; dat de Regeering,
 tot betaaling van de Renten, der opteneeme pen-
 ningen, tot het bouwen der Barakken nodig, en
 het onderhoud van dien, zes duizend guldens
 jaarlyks verstrekken zoude: Deeze zouden uit
 eene Omflag, op de Huishuuren, en eene, op
 de Amptenaaren, Kooplieden, en Nering doen-
 de Lieden, die van de Bezetting voordeel ge-
 nooten, gevonden worden. Ter Aflossing der
 opgenoome Penningen, zoude Eentwintigste
 van 's Lands Gemeene Middelen geheven wor-
 den. De Regeering zoude Barakken, voor Ag-
 tien honderd Mannen timmeren: Ingeval de Be-
 zetting sterker, dan Agtien honderd Mannen was,
 zoude aan de overigen, het gewoone Servitie
 geld, betaald worden. Eindelyk werd de Re-
 geering Gemagtigd, om Honderd vyftig duizend
 guldens, daartoe, opteneemen, en eene Jaarlyk-
 sche Zetting op de Huishuuren, ten lasten der
 Bewooners, en de Amptenaaren, en Lieden, die
 op Kamers woonden, te doen. Tot invordering
 van dien, werd het Regt van Daadlyke Regts
 uitvoering, met voortrekking van 's Lands schul-
 den -

XIX.

Boek.

1743.

(b) NOTULEN van den 28. April 1743.

(c) NOTULEN van den 3. Mei 1743.

XIX. den verleend. De Regeering zoude van het in-
 Bock. komen van dit alles, geen ander gebruik, dan
 1743. het betaalen der Rentén, de Aflossing der Hoofd-
 somme, het onderhouden der Gebouwen, en het
 verdere daarin benodigde, mogen maaken, en
 daarvan een afzonderlyke Rekening houden (d).

Voorzorg De Regeering begreep altewel, dat haare Stads
 der Rege- Voorregten gekrenkt waren, vermits de Alge-
 ring we- meene Staaten in haar besluit gesteld hadden; dat
 gens haar zy de Regeering Magtigde, het Geld, ter Op-
 Regt om bouwing der Barakken nodig, ten lasten der Stad,
 Penningen op te neemen. Zy schreef derhalven de Staaten;
 te mogen opneemen, dat zy, zo ten tyde der Hertogen, als naderhand,
 naar luid van Stads Voorregten, zonder bewilling
 van iemand, Penningen had opgenomen;
 Zulk was by de Staaten zelfs, op den vierentwin-
 tigsten April 1674. bevestigd, en het bleek by-
 zonder uit het Octrooi, tot het maaken van den
 Straatweg gegeven, waarin, van geene Opnee-
 ming van Penningen, gerept werd. Zy dan be-
 ducht, dat deeze Uitdrukking, ten nadeele haarer
 Stads Voorregten, in gevolg getrokken zoude
 kunnen worden, verzocht den Staaten, dat zy zig
 nader daaromtrent geliefden te verklaren (e).
 Het gevolg hier van is my niet voorgekomen.

De plaats De Botermarkt was van oude tyden af, op de
 der Boter Groote Markt omtrent de Gevangen Poort ge-
 markt ver houden. Zulks belemmerde den doorgang daar
 anderd. ter plaatze geweldig, zelfs werd de Handel, door
 het ryden van Karren, met Graanen en andere

222

(d) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. No-
 vember 1743.

(e) BRIEF door de Regeering aan de Staaten Generaal
 geschreeven. In de NOTULEN van den 9. December 1748.

zaken, die ter Markt gebragt werden, gestoord. Men oordeelde het daarom noodig, eene andere Plaats, tot het houden van eene Boter Markt uit te kiezen (f). De Gemagtigden tot den Beleide, welken de Regeering zulks verzocht had, deden verslag; dat men wel een Boterhuis kon Optimmeren, doch de Stad zoude haare Rekening, daarby, niet vinden: zy vermeenden egter, dat de Botermarkt verplaatst moest worden, en gaven daar toe de Plaats, by de zogenaamde Korte Kamer, op. De Regeering die hierin genoegzaam, gelatte die Plaats met Steenen aftebakenen, om de Botermarkt aldaar te houden (g).

XIX
Boek.

1743.

In het begin des jaars 1744. kocht de Regeering tot het opregten van Barakken, verscheide De Huizen Huizen, en Erven, waar van zy door den Raad, en Erven kwytslag van den Veertigsten Penning, als zynde tot de Barakken no-deezen, ten dienste des Lands gekocht, verdig in gekreeg (h). De Bouwstoffen werden mede van kocht, en 's Lands Impost op de Groove Waaren gesteld, die Gebeevryd (i). Matrassen, Dekens en andere zaabouwen ken in de Barakken nodig, werden insgelyks van aanbe-steed. de betaling des Brabantischen Land Tol ontheven (k). De Barakken werden in deezen Jaare

(f) NOTULEN van den 8. Maart 1743.

(g) NOTULEN van den 30. Maart 1743.

(h) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 13. Januari 1744.

(i) APPOINTEMENT des Raads van Straten op de Requeste der Regeering van 's Hertogenbosch van den 25. Februari 1744. In de NOTULEN van den 2. Maart 1744.

(k) APPOINTEMENT des Raads van Staaten op de Requeste der Regeering van 's Hertogenbosch van den 29. Juni 1744. In de NOTULEN van den 27. Juli 1744.

XIX. Jaare (1), en in het volgende, de Bedsteeden, Tafels, Banken, Afchbakken, Tangen, Schuppen, Linden Strozakken, aanbesteed (m).

Boek.

**1744-
Staartster.**

De Staartster, die zig thans vertoonde, en wiens eerste ontdekking, op den negenden December des voorgaanden Jaars geschiede (n), werd ook hier ter Stede gezien. Men vond alhier nog veele Lieden, die ongegrond, dit Verschynfel als een voorbode, van naderende Oorlogen, en Rampen, aanmerkten.

**Prins Karel van Loth-
ryk en zy-
ne Gema-
linne te
's Hertog-
enbosch
verwagt.**

De Koninginne van Hungariën, en Bohemen had haare zuster *Maria Anna*, en deszelfs Geryk en zy-maal *Karel Prins van Lotbryk*, tot algemeenen Bevelhebber der Oostenryksche Nederlanden aangesteld. Deeze namen de Reis in het begin van dit jaar, derwaars aan, by welke gelegenheid zy ook door 's Hertogenbosch trekken zouden. *De Baron van Reischach*, buiten gewoon Afgezand dier Koninginne in den Haage, gaf den Algemeenen Staaten eenen Brief zyner Meesteresse over, waarin zulks bekend gemaakt werd; met verzoek, dat de Staaten het Doorlugtig Paar, op den Togt, door derzelver Landen, alle Gemak, en Zekerheid verschaffen wilden. Terstond werd den Amptman der Stad Graave, den Hooog, en Laagschout van 's Hertogenbosch, den Drossard van Breda, en die der Heerlykheid Loon op Zant, gelast, een behoorlyk getal Trekpaarden, ieder in hun bewind, tegen den bestemden tyd in gereedheid te doen stellen, en van plaats, tot plaats,

(1) NOTULEN van den 2. Maart 1744.

(m) NOTULEN van den 2. Januari 1745.

(n) EUROPISCHE MERCURIUS van den Jaare 1744. I. Deel Bladz. 98. en 99.

plaats, de nodige Ruitery ter begelyding, vaardig te houden. Insgelyks werden de Bevelhebbers der Steden, Graave, 's Hertogenbosch, en Breda aangeschreven, hunne Hoogheden allen eer aan te doen, hen buiten de Poorten der Steden, te ontfangen, de Bezettingen in de Wapenen te stellen, en het Geschut te lossen. De Regeeringen dier Plaarzen, waar door zy hunnen weg moesten nemen, zouden alles, wat tot Huisvesting, en Levensmiddelen nodig ware, op eenen redelyken voet moeten schikken (o). Aan Schepenen dezer Stad werd de bestelling voor al het nodige opgedragen, en de Regeering besloot, de Aarts-Hertogin, en den Prins by hunne komst in de Stad, te begroeten (p); de Burgery in de Wapenen te doen komen; en dezelve in Twee Ryen, langs de Straaten, waardoor Hunne Hoogheden den weg neemen zouden, te schaaren (q). De Halfe Brug, in den Straatweg, door het hoog Water los gespoeld, werd terstond hersteld (r). Het Doorlugtig Paar kwam op den twintigsten Maart binnen de Stad Graave, met voornemen om den volgenden dag herwaars te komen, doch vermits het Water rontsom 's Hertogenbosch thans zo hoog was, dat geene Rytuigen de Stad naderen konden, besloten zy, van weg te veranderen. Midlerwyl had de *Prins van Holstein Beek* Gouverneur deezer Stad, alles tot Derzelver ontfangst gereed

XIX.
Boek.

1744

De Regeering besluit
die te gaan
begroeten.

(o) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 3. Maart 1744.

(p) NOTULEN van den 9. Maart 1744.

(q) NOTULEN van den 16. Maart 1744. des voor den middaags.

(r) NOTULEN van den 19. Maart 1744.

XIX. Boek. 1744. gereed [doen] maaken (r). De gansche Regeering was, met haare Ministers, op het Stadhuis vergaderd, om haare begroeting aan hunne Hoogheden te doen, zo dra zy de tyding Hunner aankomst zoude bekomen hebben (r). Doch de dag

Zy Ryden om het hooge Water door de Meyen naar Breda. verliep, eer men iet vernam. Hunne Hoogheden vertoefden den geheelen dag binnen Graave, en deden by den Gouverneur alhier, op eene verplichtende wyze, verfoehoning verzoeken; zy vertrokken den volgenden dag, over Nistelrode Vechel, en Schyndel, naar Bortel, en zotten hunne Ryse over Tilburg, naar Breda, voort (u). De Regeering schonk aan de Burgery, die van den middag, tot des avonds ten negen uren, in de Wapenen geweest was, Twee en dertig Tonnen Bier, om die, in hunne Boomgarden, uit te drinken (v).

Brand in het Gouvernement. By deeze gelegenheid moet ik nog melden, dat des nagts, tusschen den een, en twee en twintigsten Maart, en dus na den dag, dat men de Maars Hertogin, met haaren Gemaal hier ter Stede gewagt had, eene felle Brand, in het Gouvernement ontstond; De Prins van Holstein, deed zig van zyn Bed helpen, en gaf de nodige bevelen, zo veel hy konde, tot het stuiten van den Brand, die gelukkig, door de Burgery, gebluft werd.

Gevaarlyke Brand op de Markt. Vry gevaarlyker was de Brand, die des nagts tus-

(r) *EUROPESCHE MERCURIUS van het Jaar 1744. Deel I. Bladz. 198. en 199.*

(s) *NOTULEN van den 21. Maart 1744.*

(u) *EUROPESCHE MERCURIUS van het Jaar 1744. Deel I. Bladz. 199.*

(v) *NOTULEN van den 26. Maart 1744.*

tusschen den vyfden, en den zesden Mei deezes jaers, in het Huis, daar het *Paradys* uithing, op de Markt, aan den hoek der Minderbroeders Straat, ontstond. Behalven dat Huis, werden 'er nog drie, in koolen gelegd. Op een der Zolders van het eerstgemelde Huis, lagen Steenkoolen, die een verschriklyk vuur verwekten: In het tweede lag veel Zuiker, die mede sterk brande. Hier door stond het geschapen, dat niet tegenstaande allen aangewenden vlyt, meer huizen verteerd zouden werden. Het Huis, aan den anderen hoek der Minderbroeders Straat, werd wonderbaarlyk behouden, vermits het Dak van het zelve, door den Brand, van de overzyde zodanig verhit werd, dat het water, door de Brandsputten daarop geworpen, kookte. Het werd nogtans merklyk beschadigd. De Gevel van het Huis, de Regenboog, het derde van de Minderbroeders Straat, die zeer zwaar was, storte neder, zonder dat iemand gekwett werd. Het Huis daar het Haasje uithangt, neven de Hal, werd door het nedervallend Vuur der brandende Huizen, aangestoken, doch gelukkig gered. Indien de Brand hier stand gehouden had, zouden denklyk het Vleeschshuis, en alle de Huizen daar tegen aangebouwd, door de Vlammen verteerd zyn, vooral, om dat voor veele van dien, Houten Gevels stonden. Het bleef egter by die Vier Huizen. De brandende Stoffen, die eenige dagen onder de puinhoopen smeulden, werden op bevel der Regeering, tot voorkoming van verdere ongelukken, uit elkander gerukt, en de uitgebrande muuren om ver gehaald: ook deed zy, zo lang de brandstoffen smeulden, de plaats naauwkeurig bewaaren.

III:
Boek,
1744.

XIX. Boek. 1744. waaren, en afkondigen, dat die eenige Goederen, uit de verbrande Huizen geborgen had, dezelven den Eigenaaren, ingevalle die hun bekend waren, en zo niet, aan Schepenen zouden overgeeven. Die zulks nalieten, zouden naar vereisch van zaaken, volgens het goedvinden van Schepenen gestraft worden (w).

Keur tegen De Brandkeur werd by deeze gelegenheid, met het herstel-een Nieuw Bevel vermeerderd, en daar in werd **len en ver-** gesteld, „ Dat niemand, eenige Houde Gevels **nieuwen** „ mogt vernieuwen, of herstellen, anders dan met **van Houde** „ steen, op eene boete van vyftig guldens. De **Gevels.** „ Timmerlieden of Ververs, die aan de vernieu- „ wingen van Houde Gevels de hand leenden, zou- „ den ieder vyfentwintig guldens verbeuren (x).” Dit Bevel heeft te weeg gebragt, dat zedert dien tyd, veele Houde Gevels binnen deeze Stad weg gebroken, en anderen van steenen gemaakt, in de plaats gesteld zyn.

De Vee- In de Stad was van alle oude tyden een Vee- **markt ver-** markt gehouden, die op den dag na St. Lukas, **zet.** of den agtienden October inviel. *Filip de Goede*, Hertog van Bourgondien, en Brabant, besloot in het jaar 1463. op verzoek der Regeering, die Veemarkt, op St. Severynsdag, dat is op den drieentwintigsten dier maand te stellen, en dezelve zoude tot Allerheiligen avond duuren (y). Thans begreep de Regeering, dat het weinig vertier, dat op die Markt geschiede, voornaamlyk ver-

(w) NOTULEN van den 7. Mei 1744.

(x) NOTULEN van den 12. Mei 1744.

(y) PRIVILEGIE van FILIP VAN BOURGONDIE van den 2. Januari 1463. In de Archieven *Inventaris A. No.* 179.

veroorzaakt werd, om dat die, te vroeg voor den Slagtyd, inviel. De Staaten vonden derhalven, op het verzoek der Regeering goed, de Vier eerste Vrydagen in de maand November, tot het houden eener Veemarkt te bepaalen; Zy verleenden mede aan de vreemde Kooplieden, die op die Markten kwamen, den donderdag voor, en den geheelen Zaterdag, na die Markt, Vry; geleide (z).

XIX.
Boek,
1744.

Behalven deeze, had de Stad nog eene Jaar- De Jaar-
markt, die op St. Jansdag, zynde den vieren- markt van
twintigften Juni, gehouden werd (a). Wanneer ^{Hintham}
de Stad het Regt daar toe verkregen hebbe, vind ^{weder bin-}
ik nergens aangetekend. Vast gaat het, dat die ^{nen de Stad}
Jaarmarkt van alle oude tyden op het Hinthamer ^{bragt.}
eind, binnen deeze Stad, gehouden, en in laa-
tere tyden te Hintham, buiten de Stad, onder
het Vrydom, verplaatst is. De Regeering be-
floot thans, dezelve weder binnen de Stad te bren-
gen, en wees hiertoe, het St. Jakobs Kerkhof aan,
waarop, de Veemarkt mede stond gehouden te
worden (b). De eerste Jaarmarkt geschiedde op
den vierentwintigsten Juni deezes jaars, daar ter
plaatze, alwaar de gewoone Prysen, eene Zilve-
ren Roskam, Maanenkam, en Zweep uitgedeeld
werden (c). De Regeering bevreide mede den
Kooplieden, die op de vrye Jaarmarkt aldaar kwa-
men, van het Plaats Geld, en eenige andere Las-
ten,

(z) OCTROOI der Algemeene Staaten van den 9. April
1745. In de Archieven *Inventaris* C. No. 342.

(a) OUDENHOVEN Beschryving van 's Hertogenbosch
Bladz. 35. *Edit.* 1670.

(b) NOTULEN van den 28. April 1744.

(c) NOTULEN van den 15. Juni 1744.

RNH.
Boek.
1744.

ten, welken voor het Vee, door hun ter Markt gebragt, betaald moesten werden: ook werd het Linnen, dat op de Jaarmarkt te koop geveild werd, van Stads Impoſt vry verklaard (d).

Inmiddels yverden de Inwoners van Hintham, om de Vrye Markt, tegen St. Jansdag, deeſes jaars, aldaar te doen houden. De Regeering hier van niet onbewuſt, verzogt de Stadhouders, zo van den Hoogſchout, als des Kwartiers Schouts van Maasland uit te werken, dat de Inwoners van Rosmalen, en Hintham, geene Jaarmarkten, als daar niet toe geregtigd, houden mogten (e). Hier tegen gaven de Regenten van Rosmalen, den Staaten te kennen; dat buiten allen geheugen, in het Gehugt Hintham, jaarlyks, eene Vrye Markt gehouden was; De Giftbrief daarvan, had men niet ontdekt; Thans verzogten zy, dat hun, Vryheid, tot het houden eener Jaarmarkt gegeven werd (f). De Raad en Rentmeester Generaal der Domeinen, in wiens handen dit Verzoek geſteld was, gaf hier van de Regeering een Affchrift, om haar belang daar tegen, overtegeven (g). Deeze toonde aan; „ dat de Stad, van alle tyden, Zeven „ Jaarmarkten, en onder deezen, het Geleide „ van St. Jan, had gehad; Dit Geleide begon, voor „ St. Jan Baptiſt avond, en duurde drie dagen „ daarna: De Markt, van Hintham, kwam op den „ driecentwintigſten Juni, en viel dus in, geduuren- „ de den tyd van dit Geleide: Die van Rosma- „ len

(d) NOTULEN van den 22. Juni 1744.

(e) NOTULEN van den 22. Juni 1744.

(f) REQUEST der Regenten van Rosmalen. In de NOTULEN van den 25. Maart 1745.

(g) NOTULEN van den 2. Maart 1745.

„ *len* hadden verzwegen, dat Hintham, gedeelt-
 „ lyk onder de Stad behoorde. Op het Laatste
 „ gedeelte van dat Gehugt werd de Markt ge-
 „ houden: Die Vrye Markt moest gevolgelyk, als
 „ die der Stad aangemerkt worden. Ten bewy-
 „ ze hier van strekte, dat de Kruizen ten teeken
 „ van vry Geleide, op dien tyd, ter Puye van
 „ het Stadhuis gesteld werden. Het Gemeene
 „ Land hefte ook ten dien tyde het Loot, en
 „ Geleide binnen de Stad, het welk op alle de
 „ Vrye Jaarmarkten geschiede. Dus stond het
 „ de Regeering vry, die Markt binnen de Stad,
 „ te brengen (*b*).” Het gevolg hier van is my
 „ niet voorgekomen. De Markt te Hintham, onder
 „ Rosmalen werd by aanhoudenheid, daags voor
 „ die der Stad, gehouden.

XIX.
Boek.

1744

De Straaten deezer Stad, waren tot hier toe, verander-
 alyd door de Eigenaars der Huizen hersteld, ring om-
 egter zo, dat de Stad de Steenen leverde. De trent de
 Regeering vond thans goed, de Straaten by Ge- wyze van
 deeltens te doen opbreken, en op een gelyken het maaken
 voet te herstellen, waar toe de Stad als voor- der Stra-
 heen, de Steenen, en de Geerfden het overige ten alhier.
 voldoen zouden (*i*). Twee jaaren hierna, be-
 sloten de Staaten op het verzoek der Regeering,
 dat indien over de Meeting der Gedeekens, of
 de betaaling der onkosten, verschil ontstond,
 Schepenen dit, buiten Vorm van Regtsgeding
 afdoen zouden, zonder zig deswegens op Hoo-
 ger Regter te beroepen (*k*). Zederd dien tyd,
 zyn

(*b*) NOTULEN van den 30. April 1745.

(*i*) NOTULEN van den 16. December 1744.

(*k*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 6. Ok-
 tober 1746.

XIX: zyn de meeste Straaten deezer Stad hersteld, en
Boek. in een beter Orde gebragt.

1744- Des nagts tusschen den elfden, en twaalfden
 Januari, des volgenden jaars, sloeg de Blixem
1745- in den Toren der Hoofdkerk alhier; Van het vuur,
 Het on- dat zig in het bovenste gedeelte van den tweeden
 weer slaat lantaarn in het Spits hegte, vloogen verscheiden
 in den To- vonken door de Lugt. Door den vlyt van een
 ren der Leidekker; en eenige Burgers werd de Brand
 Hoofd- spoedig gebluscht. De schrik was meer, dan de
 Kerk. Schade. Den Leidekker werden tien Dukaton-
 nen, en de drie Burgers, die boven anderen in
 yver uitgemunt hadden, eenig geld, van Stads
 wegen toegelegt (1).

De Zieken Uit de Stad, en het Kasteel van Doornik, in
en Gekwet- dit Jaar aan den Koning van Frankryk overge-
sten van geven, werden de Zieken, en Gekwetsten der
Doornik Staatsche Bezetting, herwaars gezonden. Dit
onder ze veroorzaakte veele moeielykheden, tusschen den
kere voor Raad van Staaten, en de Regeering alhier. Dee-
waarden in ze stond eindlyk toe, dat die Zieken, en Gekwet-
het Gast sten in het Burger Gasthuis voor agt stuivers daags
huis alhier ieder, ingenomen werden; mits dat dit Huis,
genoomen. met geene anderen belast werd, immers niet tot
 zulken getal, dat de arme Ingezetenen, en de Zie-
 ken der Stads Bezetting, van de bezorging in
 het Gasthuis versteken zouden blyven. Ten dien
 einde werd den Regenten gelast, aantekening te
 houden, hoeveel de Zieken, en Gekwetsten van
 Doornik, het Gasthuis gekost hadden, en, in-
 dien dit meer, dan tegen agt stuivers daags voor
 ieder

ieder beliep, zoude de Raad, die Penningen het Gashuis te rug geeven (m).

XIX.
Boek.
1745.

Thans bevond men, dat de Inkomsten der Tolhuyzen op den Nieuwen Straatweg, op ver na de Betaaling der Renten tot het maaken, en onderhouden van dien Weg opgenomen, niet vol-De Regeering ver- krygt Ver- hooging der Barriere Gelden op den Straatweg.
doen konden. Des verzogt de Regeering Ver- hooging van het weggeld, het welk haar, na eenige raadplegingen, toegestaan werd (n).

Vermits Stads Kasse alle Penningen, die aan de Inkomsten van den Straatweg te kort kwamen dragen moest, was de Regeering by tyds bedagt, om veele min noodzaaklyke uitgaaven afte schaffen. Onkosten
Van alle oude Tyden, was 'er jaarlyks by het veranderen der Wet, eene Maaltyd gehouden: der Stad afgeschafft.
Deeze werd de Hoogschouts Maaltyd genaamt, om dat die voorheen door Hem, gegeven was. De Geleerde van Someren, die over Stads Kostui- men, Uitleggingen geschreeven heeft, doch die nimmer door den Druk, gemeen gemaakt zyn; verhaald; dat die Maaltyd, naderhand, op den Breeden Rug der Stad (zo als hy zig uitdrukt.) geschoven zy. Deeze Maaltyd werd thans nevens alle verteeringen, die ten lasten der Stad stonden, afgeschafft, en in veele andere zaaken, werd alom de zuinigheid, behertigd (o).

De Raad van Staaten had, in het begin des vol- 1746.
genden Jaars voorgenoomen, de Rivier de Die- De Raad van Staa- ten doet de Dieze
ze, omtrent de Schans Crevecoeur, toe te dam- de Dieze
men, toedam-
men en een
Vaart door
de Schans
Creve-
coeur
Graaven;

(m) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten In de NOTULEN van den 14. Jull 1745.

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 25. Maart 1747. In de NOTULEN van den 7. April 1747.

(o) NOTULEN van den 17. Augustus 1745.

IV. DEEL.

F

XIX. Boek. 1746. men, en eene Vaart door die Schans te graaven, waar door alle de Schepen die uit Holland kwamen naar 's Hertogenbosch zouden moeten vaaren. De Regeering, die voor een belemmering in den Koophandel vreesde, vertoonde den Raad den overlast, die haare Ingezetenen hier door te wagten hadden, zy voegde 'er by, dat ruim aan de helft van het Water, den Doortogt, benomen zoude worden, waar door de Vaart by hoog Water, niet alleen moeielyk gemaakt, maar de Stad zelf ondergezet zoude kunnen werden: derhalven verzogt zy den Raad alvorens de aanbesteding, van het Toedammen geschiede, dit alles te overweegen (p). De Raad volharden egter by zyn besluit, doch gelastte den Directeur der Vestingwerken, te berigten, wat voorzorgen men zoude kunnen gebruiken, om allen ongemak aan de Sluizen voor te komen, als mede wat men behoorde te doen, om den Scheepvaart, naar de Stad, gemaklyk te maaken, en of de Stad, eenige Schade, van het Water te dugten had, zo ja, welke voorzorgen, men daar tegen kon gebruiken (q). Uit het gevolg blykt, dat de Dam in de Rivier gelegd werd, en de Schepen, door de Schans, tot na het sluiten der Vrede te Aken, gevaren hebben. Het kan niet ontkent worden, dat de Scheepvaart, om meer dan eene rede, merklyk hier door, belemmerd werd.

Verlegenheid om de Zieken, en Gekwet-

Het Algemeen Ziekenhuis, voor de Zieken en

sten uit het (p) Request der Regeering aan den Raad van Staten Leger, te ten geprefenteerd in de NOTULEN van den 26. Februari 1746.

(q) RESOLUTIE des Raads van Staten van den 28. Februari 1746.

en Gekwetsten uit het Leger, was binnen deeze Stad overgebracht. De Raad van Staaten had daar toe, een groote Huizing, naast de Geertruide Kerk, ingekogt; Dit Huis was mede met ter haast vol. De Anneemer daar van, gaf dit den Raad te kennen; Hy voegde 'er by, dat men onlangs in den Tuin, eene Loots opgeslagen had, die mede reeds vol lag: de Raad, moest zeker Huis, naast het Ziekenhuis gelegen, waarin duizend Zieken geplaatst konden werden, koopen, of huuren. De Raad tot het een, en ander ongenegen, gelastte den Anneemer, met kennis van den Gouverneur, of Kommandeur, te verneemen, of niet eenige Zieken, boven de Ruiters Stallingen, of elders gelegd konden werden; Indien zulks niet geschieden kon, zou hy de Regeering verzoeken, dat hem een Stads Gebouw, hier toe bekwaam, aangewezen werd (r). Dit geschiede: Doch de Regeering antwoordde, dat ingeval, in 's Lands Gebouwen, geene genoegzaame plaats tot berging was; zy, als dan, een Stads Gebouw, aanwyzen zoude, waar na zy reeds had laten omzien (s). Liever was zy om verscheide redenen van dit alles verschoond, en inmiddels ontlast van de huur der Huisjes, die zy tot berging der Zieken gebruikt had (t). Hier op werd den Kommandeur gelast die zaaken te schikken: of de Zieken, in de Geertruide Kerk

XIX.
Boek.
1746.

te

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 31. Mei 1746.

(s) NOTULEN van den 12. Juni 1746. des voer den vrijdag.

(t) NOTULEN van den 3. Juli 1746.

XIX. te plaatzen (*u*). Eindlyk kwam men overeen, de
 Boek. Geertruide Kerk interuimen, en dezelve van Stoe-
 1746. len, en Banken te ontledigen (*v*). De Regeer-
 ring dagt nu, van allen verderen aanzoek bevryd
 te zyn; doch in October dezes jaars, gaf de
 Anneemer van Lands Ziekenhuis, op nieuw,
 berigt; dat Vierhonderd en twintig Zieken, van
 Maaztricht verwagt werden, voor welker helft,
 geen Plaats te vinden was. Tot dit Bevel, door
 den Raad, aan den Anneemer geschreeven, ver-
 meende de Regeering ongehouden te zyn, te meer,
 daar zy thans geene Stads Gebouwen missen
 kon (*w*): Bedugt nogtans, dat de Komman-
 deur op de overgaaf van het Pesthuis aandringen
 zoude, berigte zy, by voorraad, den Raad; dat
 zy, van de verpligting, om Plaats voor de Zie-
 ken, die uit het leger gebragt werden, te ver-
 schaffen, onkundig ware, ook geene Plaats tot
 berging der Zieken, wist aantewyzen (*x*). De
 Raad gelaste hier op den Anneemer, de noo-
 dige plaats te verzorgen: hem zoude voor ieder
 Zieken, deswegen een stuiver meer, daagslyks
 goedgegaan werden (*y*).

De Raad *Mr. Antoni van der Heim*, Raad Pensionaris
 Pensionaris van Holland, was zederd eenigen tyd, door over-
 ris van der maat van zwaarwigtige bezigheden, aan eene las-
 Heim sterft te 's Hertogenbosch. tige Kwaal van Hartklopping onderhevig geweest.

Hy

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 5. Juli 1746.

(*v*) NOTULEN van den 17. Juli 1746.

(*w*) NOTULEN van den 21. October 1746.

(*x*) NOTULEN van den 22. October 1746.

(*y*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 24. Oc-
 tober 1746.

Hy had zig op Raad der Geneesbeeren, den twaalfden Juli deezes jaars, uit den Haage, op rys naar Spaa begeeven, om aldaar de wateren, ter herstelling zyner gezondheid, te gebruiken. Den volgenden dag, kwam hy in het Leger der Bondgenooten, by ter Heide, daar de *Vorst van Waldek*, hem in het Hoofd Kwartier, ter Maaltijd onthaalde. Den veertienden begaf hy zig naar 's Hertogenbosch, daar hy des nademiddaags aankwam, met voorneemen, den volgenden dag naar Spaa te vertrekken, Doch op den voor de middag, van dien dag, tusschen negen en tien uren, werd hy, van zyne gewoone Kwaal aange-
taft, waar aan hy een uur daar na overleed (x). Zyn Lyk werd eenige dagen daarna, met een jagt van hier, naar den Haage gevoerd.

Alle de Oostenryksche Nederlanden ter linker Sterke Be-
zyde der Maaze, waren gedurende drie Veldtog-
ten, door den Koning van Frankryk overheerd. ter Steede.
Het Leger der Bondgenooten kon derhalven daar
in geene Winterlegeringen houden. De Hertog-
dommen Limburg, Luxemburg, en het Over-
kwartier van Gelderland stonden nog onder de
Koninginne van Hungaryen, en Bohemen; Lux-
emburg lag te ver af, en in de anderen waren
geene Hoofdvestingen. Het Krygsvolk moest ge-
volglyk in de Vereenigde Nederlanden, de winter-
legering betrekken. De Raad van Staaten schreef
om die rede, de Regeeringen van Maastricht,
Venlo, Graave, 's Hertogenbosch, Breda, en
Bergen op Zoom aan; dat gedurende den aan-
staanden Winter, sterke Bezettingen, in die Stee-
den,

(x) EUROPIsche MERCURIUS des Jaars 1746. Deel II.
Bladz. 72.

XIX.
Boek.
1746.

den, tot verzekering derzelven gelegd zouden worden, zy moesten derhalven terstond de nodige schikkingen; tot het ontfangen van dit Krygsvolk maaken, en zorg draagen, dat de Burgers, by wien de Soldaaten gelegd zoude werden, met Bedden, en het nodige daar toe behoorende, voorzien waren (a). Terstond benoemde de Regeering alhier eenige Leden; om na te zien, hoe alles, in voorige tyden binnen deeze Stad by zulk eene gelegenheid geregeld was: ook moesten die Leden, op den Voorraad van Koom, het welk binnen de Stad gevonden werd, nauwkeurig agt noemen, om by befloten Water, niet in verlegenheid te geraaken (b). Op hun verslag werd afgekondigd; dat een ieder der Ingezeten, zig van Bedden, met derzelver toebehooren voorzien zoude: ook werden de Huizen, tot berging van het Krygsvolk opgetekend, en by den Raad der Staaten verzogt; dat het Getal, der aanstaande Bezetting haar by tyds bekend gemaakt mogt werden: By deeze gelegenheid, herinnerde de Wethouderschap, den Raad, dat de Servitie gelden, die de Burgery betaalde, eigenlyk den Staaten van Holland raakten; Deeze bedroegen weelyks, voor ieder Ruiter of Soldaat, drie stuivers: En vermits die Bezetting op verna, thans in de Barakken niet konde gehuisvest worden, verzogt men, dat de overige zig met drie stuivers te vrede mogten houden: Werd 'er eenig Vreemd Krygsvolk, dat niet ter betaaling der Vereenigde Nederlanden stond, hier ter Stede in Bezetting gelegd,

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 25. October 1746.

(b) NOTULEN van den 31. October 1746.

legd, verzocht de Regeering; dat de Burgery ontheven mogt werden, aan dit Volk, geen Servitie geld te geeven: ook stelde zy den Raad voor, of de Rentmeesters der Geestlyke goederen na het voorbeeld des jaars 1740. niet gelast moesten werden; de Graanen, die aan hunne Komtoinen betaald werden, niet te verkoopen, maar die, op te slaan, om dezelve ten dienste der Bezetting, in tyd van nood, te leveren. Ondertussen was het Huisvesten der aanstaande Bezetting, den Schepenen opgedraagen, en by de Staaten verzocht; dat alle Vrydommen, daar omtrent, ingetrokken mogten werden, ook beslooten zy, voor eerst, geen Koorn op te doen, en nog Twee duizend Tonnen Turf, ten behoeven der Stad, in te koopen. Eindlyk werd goed gekeurd; dat de Eigenaars van het Manthuis deezer Stad, volgens hunne verpligting, gelast werden; Twee honderd Bedden, ter verhuuring in gereedheid te houden (c).

XIX.
Boek.

1746.

Twee dagen na dit besluit belaste de Regeering, ieder Regent, naar maate zyner Bedieningen, vermoedelyke Winsten, en Middelen, met eenig Krygsvolk, en deed mede eenige schakkingen, die tot de Huisvesting der Bezetting betrekking hadden, afkondigen (d). Met de Engelschen Troepen had men eenige moeielykheid, vermits zy, zo veel Billetten vorderden, als of hunne Regementen voltallig waren, het welk door Schepenen geweigerd werd. Dé Kommandeur deezer Stad, die mede in het gevoelen der Schepenen was, had wel met nadruk, den Bevelhebberen

(c) NOTULEN van den 1. November 1746.

(d) NOTULEN van den 3. November 1746.

XIX.
Boek.
1746.

beren der Engelsche Troepen, de onbillykheid van dit Verzoek voor gehouden (e); Doch de Kwartiermeester der Engelschen volharde by zynen eisch, en vorde boven dien, Vuur en Licht, voor die in de Barakken gelegd werden: immers, dat zulks, voor Rekening der Kroon van Engeland by voorraad verstrekt werd. De Regeering om alle moeilykheeden, die hier uit konden ontstaan, voortekomen, zond eenen haarer Leden, nevens den Griffier naar den Haage, daar zy dit, nevens veele andere zaaken, hier toe betreklyk, den Algemeenen Staaten, en den Raad van Staaten, te kennen gaven (f). Het besluit van den Raad behelsde; dat de Engelschen, behoorlyke Lysten, van de wezentlyke sterkte hunner manschappen, met eede gesterkt, overgeven zouden (g). Hier door geraakte het Huisvesten der vreemde Troepen op eenen vasten voet, welken men, gedurende die onlusten, altyd gevolgd heeft.

De Regeering verzoekt den Staaten van Holland betaaling der agterstallige Servitie gelden. Dit gaf gelegenheid, dat de Regeering, den Staaten van Holland en West Friesland, betaaling der agterstallige Servitie gelden verzocht (h). In het volgende Jaar magtigde zy den Pensionaris, terwyl deeze zig in den Haage bevond, om by dezelve Staaten, op een voordeelig besluit dien aangaande aantedingen (i), waar toe zig echter weinig hoop opdeed, om dat Holland, thans tot handhaving der gemeene zaak, geweldig veel geeven

(e) NOTULEN van den 5. November 1746.

(f) NOTULEN van den 6. November 1746.

(g) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 9. November 1746.

(h) NOTULEN van den 28. November 1746.

(i) NOTULEN van den 25. Februari 1747.

ven moest (*k*). Sommigen oordeelden, dat 'er mooglyk ier te bekomen zoude zyn, indien de Regeering deezer Stad, zig by die van Breda voegde. Terstond maakte men te zaamen een overleg (*l*), waarvan de uitslag was; den Prins van Orange te verzoeken, door zyne ondersteuning uit te werken, dat aan die Twee Steden, niet alleen de agterstallen der Servitie gelden, maar ook het geene in het vervolg, op den Staat van Oorlog door Holland geleden werd, betaald zoude werden (*m*). Het verder gevolg hier van, heb ik niet gevonden. Zeker is het dat de Stad 's Hertogenbosch, hier van, tot heden toe, niets bekomen heeft.

XIX.
Boek.
1746.

De Bezetting deezer Stad bestond thans, uit ^{Staat der} zeven *Esquadrons*, elf *Bataljons*, behalven de *Ar-Bezetting* *telerie*, *Pontgasten*, en derzelve aanhoorigen (*n*). ^{hier ter} Het getal der Ruiteren en Soldaaten bedroeg ^{Stede,} negen duizend zeven honderd (*o*), waar van nogtans alle de Offisieren, by de Burgers op Kamers gehuisvest, niet geteld waaren. Met de van tyd tot tyd aangeworven Manschap rekende men, dat de Bezetting met de Vrouwen, Kinderen, en Zootelaars, by naar zo sterk, als het getal der Ingezeten was. Geen huis hoe klein, bleef onbewoond: De Koetsen, waar voor geen plaats was, bleven des nagts op de straaten staan. De Leger; en Kruitkarren besloegen een merklyk gedeelte der wal-

(*k*) NOTULEN van den 7. April 1747.

(*l*) NOTULEN van den 13. November 1747.

(*m*) REQUEST aan den Heere Prins van Orange. In de NOTULEN van den 3. Januari 1748.

(*n*) NOTULEN van den 20. November 1746.

(*o*) NOTULEN van den 28. November 1746.

XIX. wallen, en het Geschut werd op den Beggynhof
 Boek. geplaatst, De Schepenen, op wiens zorg en vlyd,
 1746. genoegzaam alles ruste, bleven den meesten tyd,
 van morgens ten negen, tot des nagts, twaalf
 uren op het Stadhuis, by een, Vergaderd, al-
 waar zy, onder hunne bezigheden het nodige
 Voedzel gebruikten. Hoe voordeelgelyk zulk eene
 sterke Bezetting, den Neering doende Ingezette-
 nen ook ware, was zy egter voor die, welken
 van hunne Inkomsten leefden, vry lastig, deezzen
 moesten niet alleen, veel Huisvestings geld be-
 taalen, het welk voor ieder man, op omtrent
 vyftien stuivers, weeklyks, te staan kwam, maar
 ook de Levensmiddelen, die ter deezer tyd on-
 gemeen duur waren, tot een buitengewoonen
 prys betaalen, en dus van twee zyden, medeel
 leeden.

1747.
 Jaarlyk-
 sche Be-
 lasting op
 de Markt
 en Veer-
 schippers
 gelegd.

Hier voor, op het jaar 1745. heb ik verhaald,
 dat tot onderhoud van den Straatweg jaarlyks veel
 te kort kwam, en dat de Regeering verhooging
 van het Weggeld verzocht had: offchoon dit toe-
 gestaan was, kwam men nog te kort, het welk
 Stads Kasse voldoen moest; Het afschaffen van
 Stads jaarlyksche Maaktyd en van veele andere
 zaken, konden niets helpen, om dat, behalven
 het geene dat aan den Straatweg, te kort schoot,
 de Stad, de Kaadens der Haven, die ontzonken
 waren, en de Straatwegen buiten de Vugter, en
 Elinthamer Poorten, geheel vernieuwen moest.
 Men floeg daarom het vernietigen van eenige min
 noodzaaklyke Ampten, en een jaarlyksche Belas-
 ting op de Markt, de Veerscheperen, voor (o). Het
 eerste

(o) NOTULEN van den 21. Januari 1747.

eerste werd om veele bedenkklykheden; wederhouden (p): Doch de Belasting op de Veerschenpen werd vastgesteld, Stads Kas zoude by versterking der toen levende Schippers, twee duizend een honderd vyfenzeventig guldens jaarlyks winnen (q).

XIX.
Boek.

1747.

Van de zwaarigheden die de Regeering te voo-Belemmen-
ren gemaakt had, om de Vaart door de Schansring der
Crevecoeur te brengen, gevoelde men thans de Vaart door
uitwerkingen. Het Water veroorzaakte in de Vaart de Schans
dier Schans, zo eene sterke schuuring, en drift, Creve-
coeur.
dat geen Schip in staat ware daar door, in, of
uit te Vaaren. Des stond de Scheepvaart geheel
stil. De Regeering, door de Koopliden om mid-
delen tot herstelling dier zaak aangezocht (r), deed
door haaren Pensionaris thans in den Haage, haare
belangens vertoonen (s). Te rug gekomen gaf
hy te kennen; dat 'er zig weinig hoop tot herstel-
ling opdeed: Hem was egter verzekerd, dat in-
dien de zaaken zig tot Vrede schikten, de Dam
uit de Rivier genomen zoude werden (t). De
Regeering sloeg hier op den Raad van Staaten
voor, de Vaart van Crevecoeur te doen uit Bag-
geren, mits het gemeene Land de Helft, de Stad,
en het Schippers Gild ieder een Vierde daarin
betaalen zouden (u). Dit vond ingang: Men schik-
te dat die Verdieping omtrent Drie duizend gul-
dens

(p) NOTULEN van den 4. Februari 1747.

(q) NOTULEN van den 17. April 1747.

(r) NOTULEN van den 30. Januari en 18. Februari
1747.

(s) NOTULEN van den 6. Maart 1747.

(t) NOTULEN van den 7. April 1747.

(u) NOTULEN van den 20. September 1747.

XIX.
Boek.

1747.

De Raad
van Staaten
schryft de
Regeering
Voorzorgen
te ge-
bruiken.

dens zoude kosten. De Raad beloofde, wanneer dit werk meer dan vyftien honderd guldens kwam te staan, het overige van 's Lands wege, betaald zoude werden (v). De Regeering verzocht verder, dat het onderhoud dier Vaart, in het vervolg onder 's Lands aanbesteede werken mogt gesteld werden (w) het welk toegestaan werd (x).

Even voor het openen van den Veldtocht be-
rigte de Raad van Staaten de Regeering alhier,
„ dat de zaaken van Neerlands Gemeene best,
„ zeer haglyk stonden, dus men om zig zeker te
„ stellen, geene Voorzorgen genoeg gebruiken kon.
„ De Regeering zoude derhalven voor het On-
„ derhoud der Burgery, en der Bezetting zorg-
„ dragen, en zig met het nodige Koorn voor-
„ zien, op dat 'er ten minsten Brood, ingeval
„ van eenen vyandlyken aanflag, voor handen
„ zoude zyn (y).” De Regeering gelaste nadruk-
lyk de Geheimhouding hier van, aan allen, die
in de Vergadering waren (z), en deed terstond
Twee Honderd Lasten Rog, ten behoeve der
Stad inkoopen (a). De inkoop met de Scheep-
vragten, kwamen op omtrent Twee en twintig
duizend guldens te staan. Het Koorn werd op
de Zolders der Barakken gebragt (b).

Zo

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 22. Sep-
tember 1747.

(w) BIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In
de NOTULEN van den 9. October 1747.

(x) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16. Oc-
tober 1747.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. April
1747.

(z) NOTULEN van den 14. April 1747.

(a) NOTULEN van den 14. April 1747.

(b) NOTULEN van den 15. April 1747.

Zo dra men hier ter Stede de Verheffing des Prinse van Orange, tot Stadhouder der Vereenigde Gewesten verstond, was de Vreugde ongemeen. De Regeering gaf terstond last, om de Prinzen Vlaggen, van de Torens der Hoofd Kerk, en het Stadhuis te laten waajen (c). By het optrekken der Vlaggen loste men vier stukjes Geschut, die voor het Stadhuis gesteld waren, het welk door het Grofgeschut langs de Wallen, beantwoord werd. Ter zelve tyd, luiden men met alle de Klokken een uur lang, terwyl het Klokkenpel boven het Stadhuis bespeeld werd: men begon by ieder verpoofing, met het bekende Lied *Wilhelmus van Nassauwen*, en geduurende dien tyd, vuurde men verscheiden maalen uit de Stukjes voor het Stadhuis. De geheele Regeering nevens haare Ministers waren al dien tyd op het Stadhuis (d). De afkondiging der Aanstelling van den Prins tot Stadhouder, geschiede op deeze wyze. Des na den middag werd 'er eene Preek, in de Hoofdkerk gedaan (e). Ten vier uren begaf zig de Regeering naar het Stadhuis. Een gedeelte der Burgery uit de vier Schutteryen genomen, stelde zig met de Vaandelen der Burgery, ter wederzyde voor het Stadhuis, waar na de Vaandelen, in de groote Kamer van het zelve gebragt werden. De Stadhouder van den Hoogschout, nevens twee Schepenen, en een der Geheimschryvers, begaven zig naar de Puye. Terwyl dit geschiede, werden de Vaandelen ter vensteren van de groote Ka-

XIX.

Boek.

1747.

Vreugde
over de
aanstelling
des Prinse
van Orange
tot Stad-
houder.

(b) NOTULEN van den 30. April 1747.

(c) NOTULEN van den 6. Mei 1747.

(d) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(e) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

XIX.
Boek.
1747.

Kamer, uitgestoken. De Geheimschryver verkondigde hier op den Volke; Dat zyne Doorlugtigh Hoogheid de Prins van Orange, tot Stadhouder, Kapitein, en Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden aangesteld was. De Stadhouder des Hoogschouts deed hier op een korte aanspraak, waarna met de Vaandelen gezwaard, en uit de vier Stukjes voor het Stadhuis, gevuid werd. Op den eersten scheut begon men met alle Klokken te luiden, en die van het Stadhuis werden bespleed, het welk een uur duurde. De gansche Bezetting langs de Wallen geschaard, beantwoorden met haar Geweer, de scheuten, die voor het Stadhuis gedaan werden (*f*). Zulks geschiedde mede door de Burgery, die voor het Stadhuis stond, en dit werd tot driemaal herhaald (*g*). Des avonds om zes uren liet zig het Klokkenspel weder hooren, en ten zeven uren werd met alle de Klokken geluid. De Regeering bleef gedurende deezen tyd op het Stadhuis (*b*). Des avonds was dat Gebouw geheel verligt, de raamen der groote Zaal, nevens die der Schepenen, en Raaden Kamers, waren met Schilderwerk, op de tyds omstandigheden toepaslyk; verzierd (*i*). Alle de Huizen der Stad, waren mede verligt. Op het Stadhuis werd des avonds eene Maaltijd gegeven, en op het drinken der gezontheden, werd telkens met de Stukjes voor het Stadhuis gevuid. Het affteken van Vuurpylen werd geheel, en dat van Voetzoekers, en andere Vuurwerken, tusschen de

(*f*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*g*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

(*b*) NOTULEN van den 8. Mei 1747

(*i*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

de Orten binnen Poort, en het Plyn, tusschen de Vifchmarkt, en den Boom, verboden (*k*). Op dat een ieder de Verligtingen zonder fchroom, zoude kunnen zien, mogt men geene Vuurwerken voor tien uren affchieten (*l*). Om alle ongelukken voor te komen, werden allen, die tot de Brantspuiten behoorden, gelaft, by der hand te zyn, en alles in gereedheid te houden (*m*). Dit alles liep zonder ongelukken af. De Vlaggen bleven tot den eerften Juni deezes jaars, op de Torens, wanneer de Regeering, die deed afneemen (*n*).

XIX.
Boek.

1747.

Terwyl men met dit alles bezig was, vond de Regeering goed, den voorzittenden Schepen, den oudften Raad, en den Pensionaris naar den Haag te zenden, om den Prinse, en deszelfs Gemalinne, van Stads wege, over deszelfs aanstelling geluk te wenschen, en Stads belangen by voorvalende gelegenheden aan te bevelen (*o*). By hunne rugkomst, deden zy verflag; dat zy door den Prinse op de vriendelykste wyze ontfangen waren. De Prins had de aanspraak des Pensionaris minzaam beandwoord, en daarin onder anderen deeze uitdrukking gebruikt: *Hy zoude ook byzondere attentie op al het geen de Stad 's Hertogenbosch concerneerde maaken, welke hy wist, niet van de gelukkigste Steden der Generaliteit te zyn. Hy betuigde inzonderheid zyn genoeg, en dankbaarheid voor de Vreugde, die de Regeering nevens de*

Bur-

(*k*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*l*) NOTULEN van den 18. Mei 1747.

(*m*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*n*) NOTULEN van den 1. Juni 1747.

(*o*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

XIX. Burgery over zyne Electie als Stadhouder betoond
Boek. hadden, en recommandeere hun daar van Rap-
1747. port te doen (p):

In het volgende Jaar werden de Buffchen der Kamerbewaarders, en Groene roeden, even als die by de voorgaande Stadhouderlyke Regeeringen geweest waren, veranderd, en des Prinzen Wapenschild daarin gesteld (q).

De Predi-
kanten en
School-
meesters
ten platten
Lande vry
van In-
kwartie-
ring ge-
steld.

Verscheide Krygsvolkeren, die tot het Leger der Bontgenooten, het geen by Breda verzameld wierd, behoorden, werden gedurende den Winter in de Meyerye gehuisvest. Veele plaatzen waren daar mede opgevuld: De Predikant, en Schoolmeester van Oostelbeers, werden op hunne klagten, aan den Raad van Staaten gedaan, door den Raad van de Inkwartiering bevryd. Verscheide andere Predikanten, en Schoolmeesters hier van onder-richt, klaagden mede den Rentmeester der Geestlyke goederen van Kempeland, dat zy geen en min-deren overlast van het Krygsvolk, dan die van Oostelbeers leeden. Deeze gaf dit den Raad te kennen, die hier op besloot, alle de Predikan-ten, en Schoolmeesters ten platten Lande, in de geheele Generaliteit, van de Inkwartiering der Krygsvolkeren te bevryden (r).

De Vorst
van Wal-
dek verlaat
der Staaten
dienst.

Na den ongelukkigen slag by Laveld, niet ver van Maaztricht, werd de Vorst van Waldek, met tien Batailjons uit het Vereenigd Leger afgevaardigd: Waar mede hy den zesentwintig-sten Juli te Nieuwland kwam, daar zesduizend Hes-

(p) NOTULEN van den 20. Juni 1747.

(q) NOTULEN van den 24. October 1748.

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 12. Jani 1747

Hessen, zig by hem voegden. Van hier trok hy naar Vugt, en nam zyn Hoofdkwartier op den Huize Maurik. Van daar schreef hy den Algemeenen Staaten; dat hy Hun bedankte, en alle zyne Krygsampten nederleide. Terzelver tyd, gaf hy het Opperbevel, den Luitenant Generaal van Zwartzenburg over. Na dat hy afscheid van het Krygsvolk genomen had, begaf hy zig naar Kleef, en vervolgens naar Arolsen (s).

XIX.
Boek.
1747.

Omtrent deezen tyd schreef de Graaf van Clermont de Regeering der Stad Eindhoven aan; dat zy, nevens de daar onder behoorende Landen, in het Voorraadhuis te Reckum, Vier duizend rations Hooi, van vyftien ponden, en een gelyk getal rations Haver, zouden moeten leveren. By verzuim daarvan, zoude hy dit hun, volgens Krygsgebruik, doen afpanden. Hy gelaste de Regeering, den Bode, zes schellingen te voldoen, en hem een Briefje, dat zy deezen last ontfangen hadden, ter hand te stellen (s). De Regeering genoodzaakt dien eisch te voldoen, verzocht een uitsel van vyf dagen, en zond eenigen, om by de aflevering tegenwoordig te zyn. De Franschen eischten ook iet, van de Dorpen Budel, en Maarheeze, doch hoeveel, is my niet gebleken. Deeze Dorpen waren genoodzaakt hun een zeker getal Schansgravers te leveren. Van deeze drie Plaatzten is de Prins Erftadhouder, Heer, dus zyne Heerlykheden deeerste waren, die Brand-

(s) EUROPIsche MERCURIUS over het jaar 1747. Deel II. Bladz. 62. en 63. NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Augustus 1747. Bladz. 610.

(s) EUROPIsche MERCURIUS over het jaar 1747. Deel II. Bladz. 63.

IV. DEEL,

G

XIX.
Boek.

1747.

Brandfchattingen betaalden. Kort hier na kreeg de Regeering van Eindhoven bevel; zonder ryds verzuim, by den Graaf van *Clermont* te komen. Twee derzelver begaven zig derwaars (u); doch ik vind niet aangetekend, wat men van hun vorderde (v). Het Bevel der Franschen, aan de Landlieden, om eenen weg, van Maastricht, tot aan Eindhoven te maaken (w), van waar een rechte weg naar Best loopt, daar de Straatweg naar 's Hertogenbosch begint, baarde wel eenige ongerustheid hier ter Stede; Doch die Last schynd egter niet uitgevoerd te zyn.

Enige
plaatsen
in de Mey-
erye ver-
zoeken zig
met de
Franschen
over de
brand-
fchatting
te mogen
verdragen.

De Stadhoudaren der Kwartierschouten hier van onderrigt, vervoegden zig, nevens de Regenten van verscheide plaatsen in de Meyerye, by de Algemeene Staaten, en verzogten by dezelve, zig met de Franschen, over de Brandfchattingen, en Leveringen, indien deeze zulks vorderden, te mogen verdragen; Doch de Staaten verboden alle de Inwoners van den Staat, met de Franschen eenige Verdingen over de Brandfchattingen aan te gaan, veel min die te betaalen, noch ook hun, eenig Paardenvoeder, Brood, of andere Levensmiddelen, Schansgravers, of wat door hun gevraagd werd, te leveren. Die dit deden zouden als vyanden van den Staat aangezien, en als zodanigen behandeld worden. Al het geen hier tegen, door de Regenten verrigt was, werd ingetrokken. De Algemeene Staaten gelasten de Inwoners van den Staat, tusschen de Maas, en de Schelde; alle Eetwaaren, zo voor Menschen als

(u) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van *Juli* 1747. 521.

(v) DEZELVE van *Augustus* 1747. *Bladz.* 611.

(w) DEZELVE van *Juli* 1747. *Bladz.* 521.

is Vee, gelyk mede hunnen Huisraad, en tilbaare goederen, in de vaste plaatzen te brengen (x). Offchoon de Franschen voortgingen, Brandschatting van zommige plaarzen der MeyerŶe te vorderen, en de Stadhouder van Peelland den Staaten verzogt; dat de Opgezetenen aldaar, van het voorschreve Plakaat ontheven mogten worden, nogtans sloegen de Staaten dit verzoek af, en bleven by hun besluit, volharden (y).

XIX.
Boek.

1747.

Op den eerŶten Augustus deeŶes jaars, kwa-Moedwil men tagtig Franschen te Lommel, daar zy met der brandende Fakkelen door de Straat liepen: Dit schen te veroorzaakte een algemeene schrik, om dat de Lommel. meeste Huizen met Stro gedekt waren. Terstond sloegen zy de deur van het Huis by den voorzittenden Schepen bewoond, open, roofden verscheide goederen, en hielden hem vast. Hy ontsnapte hun egter. Van daar begaven zy zig naar het Huis van den Roomschen Pastoor, welken zy aan Handen, en Voeten bonden, met voornemen om denzelven mede te voeren, het welk egter, door het smeeken der Regenten, en het geven van eenig Geld, voorgekomen werd. Na dat zy hier en daar wat geplonderd, en eenen Brief van den Partyganger Fisscher, aan de Regenten van Eersel, Bergyk, Riethoven en Westerhoven, afgezonden hadden, vertrokken zy des morgens om agt uren, en voerden twee Regenten van

(x) PUBLICATIE der Staaten Generaal van den 15. Juli 1747.

(y) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 1. Augustus 1747.

XIX.
Boek.
1747.

van Lommel met zig (z). Dit geval gaf eenen geweldigen schrik onder de Opgezetenen der Meyerye. Veele vlugten met hunne goederen naar de plaatzen, daar ieder oordeelde het zekerste te wezen. De Franschen braken kort hier naar van Reckum op, waar door die angst merklyk verdween (a). Het is my niet gebleken, dat zy zederd eenige Brandschattingen, of Levering van Levensmiddelen, van de Meyerye gevorderd hebben. De Opgezetenen leeden egter geduurigen last van het Krygsvolk der Bondgenooten, die gestadig door de Meyerye heen en wedertrokken. De Raad van Staaten, verleende aan die van het Kwartier van Kempeland, die hier door het meeste leeden, eene schorsing van een half jaar der Betaaling van 's Lands Lasten (b).

Weeklyk-
sche Bede-
stonden.

Ter deezer tyd gelasten de Staaten, alle de Ste-
den, en Plaatzen der Generaliteit, op zulke ty-
den, en dagen, als zy naar gelegenheid haarer
plaatzen oordeelden, Bedestonden te houden, om
Godes zegen over den Lande, en over derzelver
Wapenen, en die hunner Bondgenooten, afte-
smeeken. Het bidden voor de Hooge Overheid,
moest volgens het oud gebruik, met naame voor
de Algemeene Staaten, den Raad van Staaten,
den Prins Erftadhouder, voor de Prinsesse van
Groot

(z) EUROFISCHE MERCURIUS over het jaar 1747. *Deel*
II. *Bladz.* 103. en 104. NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van
Augustus 1747. *Bladz.* 610.

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van *Augustus* 1747.
Bladz. 609.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 31. *Aug-*
ustus 1747.

Groot Brittannien, en derzelver doorlugtige Hui-
zen geschieden (c). De Regeering vond hier
op goed, dat de Bedestonden des Woensdaags
avonds om zes uren, in de Hoofd, en Walfche
Kerken gehouden zouden werden; Hier van gaf
zy den Predikanten kennis, met Last, dat zy in
het Bidden het bevel der Algemeene Staaten ag-
tervolgen moesten. Zy deed mede afkondigen;
dat geduurende het houden der Bedestonden gee-
ne Neering, noch Ambagten mogten gedaan wor-
den (d). De Jaarmarkt, of Kermis werd voor
deezzen jaare mede afgeschaft, en het besluit daar-
van, door de Nieuwspapieren bekend gemaakt (e).
In de Meyerye geschiede die schikking mede door
de Regenten. Tusschen die van Bladel, Reusel,
en Netersfel, en den Kerkenraad ontstond 'er ver-
schil over. De Regeering aldaar, had wel den
Woensdag beraamd, doch de Predikant wilde zig
daar na niet gedraagen, en verkondigde van den
Predikstoel; dat de Kerkenraad tot het houden,
der Bedestonden den Maandag bestemd had. De
Algemeene Staaten, wien de Regeering dit te
kennen had gegeven, besloten den Predikant te
gelaften de Bedestonden, op den tyd door de
Regeering beraamd, te houden (f): En offchoon
de Predikant den Staaten verzogt, dat zy de Re-
geering wilden gelaften, zig met den Godsdienst
niet te bemoeien, maar dit aan hem, en den Ker-
ken-

XIX.
Boek.
1747.

Schikkin-
gen daaro-
ver ge-
maakt.

(c) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 14. Juli
1747.

(d) NOTULEN van den 22. Juli 1747.

(e) NOTULEN van den 6. Juli 1747.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 13. Sep-
tember 1747.

XIX. kenraad over te laaten , bleeven de Staaten by
Boek. hun voorig besluit volharden (g).

1747. In het voorgaande Jaar, heb ik alle de moei-
lykheeden in het plaatzen der Zieken , die uit
het Leger gevoerd werden , verhaald. Thans
Moelyk- heid over was men verlegen , waar men de Lyken der
het Begraa- overleden , begraven zoude. In het voorgaande
ven der overleden , begraven zoude. In het voorgaande
geenen die Jaar , was daartoe zekere plaats op het St. Ja-
in 's Lands kobs Kerkhof aangewezen (b) : Deeze was
Ziekenhuis thans vol. De Kommandeur had wel de Re-
sterven. geering om een andere plaats verzogt , en hem
was in bedenking gegeven , om de Begraafnis-
sen op het Plyn , of in een der Bolwerken te la-
ten doen (i) ; Egter verwierp hy die byde ,
doch wilde 'er eene , buiten de Stad , aanwy-
zen , mits het vervoeren der Lyken , op Stads
kosten geschiede. De Regeering die haare klag-
ten deswegen den Raad van Staaten vertoon-
de (k) , werd door tusschenkomst des Hee-
ren van Haaren , Gemagtigde te Velde , der-
maaten bevredigd : dat men de Begraavingen zou-
de doen , even als die , by de voorige Oorlogen
geschied waren (l). Men gebruikte dan hier toe
een Bolwerk omtrent den kleinen Hekel , waarin
eene zeer grooten en diepen Kuil gemaakt werd ,
die ras gevuld was. Eenigen tyd hier na maak-
te

(g) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 5. De-
cember 1747.

(b) NOTULEN van den 12. Juli 1746.

(i) NOTULEN van den 22. Juni 1747.

(k) NOTULEN van den 28. Juni 1747.

(l) BRIEF van den Heere van Haaren van den 19. Au-
gustus 1747. In de NOTULEN van den 21. Augustus 1747.
NOTULEN van den 21. Augustus en 12. September 1747.

te men eenen veel grooter Kuil, die met ter tyd mede vol raakte. In het volgende Jaar, begroef men in dat Bolwerk, de Lyken der Oostenryksche hulpbenden. Deeze werden naar de wyze, in de Roomschgezinde Landen gebruiklyk, ter aarde besteld.

XIX.
Boek.
1747

Immiddels waren de Vrouwen, en Kinderen der De Vrouwen Zieken en Gekwetsten in 's Lands Ziekenhuis ge-^{wen en} bleven. Men had den Heere van Haaren aange-^{Kinderen} dragen, dat de Regeering geweigerd had, die^{der Zieken} eenig verblyf binnen de Stad aan te wyzen, het^{uit 's Lands} Ziekenhuis geene Hy nogtans verzogt had (m). Doch opgeweerd. het antwoord der Regeering, dat zy van alles onbewuft was, en dat die Vrouwen, haar om geene Huisvesting verzogt hadden, gelyk ook dat de Anneemer, haar over de onordentlykheden niet geklaagd had, gelaste hy, dat die Vrouwen, en Kinderen, het Ziekenhuis moesten verlaten, en dat de Kommandeur daar in, de hand zoude leenen (n). Ik heb geen verdere aantekening hier van gevonden. Zeker is het, dat de Regeering niet verder daarover bemoeielykt werd.

De Franschen belegerden in deezen tyd Ber-^{Nieuwe} gen op Zoom. Ieder weet, dat het niet mooglyk^{moeie-lyk-} is, die Stad geheel te omsingelen, dus konden de^{heid over} Zieken en Gekwetsten, daaruit uitgevoerd wor-^{het bergen} den. De Heer van Haaren schreef aan de Re-^{van Zie-} geering alhier; dat Tien of Twaalf Schepen met Zieken, en Gekwetsten herwaars gezonden zouden

(m) BRIEF van den Heere van Haaren. In de NOTULEN van den 15. Augustus 1747.

(n) NOTULEN van den 16. Augustus 1747. en BRIEF van den Heer van Haaren. In de NOTULEN van den 21. Augustus 1747.

XIX.
Boek.
1747.

den worden; en om dat men bedugt was, dat 'er in 's Lands Ziekenhuis geen genoegzaame plaats daar voor zoude zyn, verzogt hy, dat de Regeering eenige huizen hier toe aanwyzen wilde (o): Zy antwoorde; dat in de Stad geene leedige Huizen stonden, en verzogt, dat geene Gekwerften herwaars gezonden mogten werden (p): te meer vermits men verstond, dat hun verblyf van korten duur zoude zyn, om dat het Pesthuis der Stad Rotterdam voor hun vervaardigd werd. Eindlyk kwam men overeen, de Barakken, in de Berwoutstraat, daar toe te gebruiken, en de zelve met Bedden te voorzien, mits de Stad daar voor schadeloos gesteld werd (q). Eenigen tyd hierna bekwam de Regeering tyding, dat twee Battaljons Engelschen, daar veele Zieken onder waren, herwaars zouden komen, welke in 's Lands Ziekenhuis, voor zo veel 'er plaats was, en de overigen, in het Burger Gasthuis, of in andere Huizen geborgen moesten worden (r). De Regeering vertoonde den Raad de onmooglykheid om die te kunnen bergen (s), waarop andere schikkingen gemaakt werden, dus die Zieken, niet overkwamen.

Ge-

(o) BRIEF van den Heer van Haaren *van den 28. Augustus 1747. In de NOTULEN van den 30. Augustus 1747. des voor den middaags.*

(p) BRIEF der Regeering aan den Heer van Haaren. In de NOTULEN *voorsz.*

(q) NOTULEN *van den 30. Augustus 1747. des na den middaags.*

(r) NOTULEN *van den 20. September 1747. des na den middaags om drie uren.*

(s) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In de NOTULEN *van den 20. September 1747. des avonds om zeven uren.*

Gedurende de vermaarde Belegering van Bergen op Zoom, zonden eenige Ingezeten en van 's Hertogenbosch, na het voorbeeld van andere Plaatz en, verscheide Eet en Drinkwaaren derwaars. By inschryving, werd hier toe, Twee duizend vyfhonderd drie en vyftig guldens, veertien stuivers en agt penningen, vyf Baalen gepelde Garst, een groote menigte gerookt Vleesch, en twee vette Varkens gelooft. Voor het Geld kocht men Twee honderd en vyftig tonnen beleegen Bier, van zeven guldens de Ton, en Twee honderd ponden Snuiftabak. Dit alles werd nevens de vyf Baalen Garst en het gerookt Vleesch, op den eersten September, in Twee Schepen naar Bergen op Zoom gezonden, van het Geld schoot nog ruim honderd en zestig guldens over, die aan honderd en vyf Soldaaten Vrouwen, en Weduwen, en aan honderd zes en twintig Kinderen van de Bezetting van Bergen op Zoom, die zig hier ter Stede bevonden, uitgedeeld werden (†).

XIX.
Boek.

1747.

Eenige
Eet en
Drinkwa-
ren naar
Bergen op
Zoom ge-
zonden.

De Heer van Haaren kwam in het laaft der maand Augustus binnen deeze Stad, en gaf de Regeering te kennen; dat het nodig was zig van Levensmiddelen, in geval van Belegering te voorzien. De Prins van Orange had mede gelaft, hier ter Stede eene Hopmanschap Kanoniers, van vyftig Koppen op te rigten; Die zouden daaglyks zeven stuivers genieten, en niet verpligt zyn, buiten de Stad, en de omliggende Schanffen te dienen. De Regeering benoemde terstond twaalf haarer Leden, om het getal der Inwoners, en de

(†) EUROPIsche MERCURIUS over het jaar 1747. Deel III. Bladz. 158. LYST van het geen gegeven en uitgedeeld is aan de Bezetting van Bergen op Zoom.

XIX. de Levensmiddelen, die binnen de Stad waren ,
Boek. op te schryven. Zy verzogt de Hoplieden der
1747. Schutteryen, te onderstaan, of eenige Ingezete-
nen te vinden waren, die op den voorgelagen
Verflag van voet, als Kanoniers wilden dienen (*u*). De Ge-
het getal magtigden der Regeering deeden verslag, dat zig
der lawo ruim Twaalfduizend, en vyfhonderd Inwoners
ners en van binnen de Stad bevonden ; Tyde van een Be-
den Staat leg zouden denklyk veele vertrekken, en eenigen
van Voor- zig van voorraad voorzien : Na aftrek der Kin-
raad. deren kon men het getal op negenduizend be-
 grooten, en de Bezetting op zesduizend. Koorn,
 Oly, Zeep en Tabak was 'er overvloedig. Ryft,
 Gierst, en allerhande soort van Grutten, Versich,
 en gezouten Vleesch, Kaas, Stokvis en gezouten
 Visch was 'er te weinig. De Regeering deed ter-
 stond alle de Winkeliers in Ryft, en Grutten aan-
 zeggen ; hunnen voorraat te vergrooten. Om-
 trent het Vleesch was zy verlegen, Schapen kon
 men wel bekomen, indien men wist waar die te
 stallen, de Stokvisch, gezouten Visch, en de
 Kaas nam zy aan te bezorgen (*v*). Men kocht
 Dertigduizend ponden Kaas, die op de Kamer
 van het Kramers gilde gebragt werden. De Raad
 van Staaten gaf de Pikeurstal tot stallingen voor
 tweeduizend Schaapen, en het voeder voor die,
 zoude van 's Lands wege bezorgd worden. Tot
 den inkoop van dien, en van de Kaas, werd agt-
 duizend guldens ten laste der Stad opgenoomen (*w*).
 Na het betrekken der Winter Kwartieren ; vond
 de Regeering geraaden, zig van de Schaapen te
 ont-

(*u*) NOTULEN van den 31. Augustus 1747.

(*v*) NOTULEN van den 5. September 1747.

(*w*) NOTULEN van den 19. September 1747.

omdoen, en in het volgende jaar anderen te koop-
pen, om dat hun voeder, over de tagtig guldens,
daaglyks kwam te staan, en verzogt Schepenen
dit den Raad van Staaten, te kennen te geven (x).
De Raad stond het verkoopen der Schaapen toe,
mits men een gelyk getal ter bekwaamer tyd in-
kocht. Hy schreef den Gouverneur aan, te berig-
ten op wat tyd hy zulks nodig oordeelde (y). Dee-
ze gaf den voorzittenden Scheepen te kennen,
dat zulks in het begin van Maart des volgende[n]
jaars, geschieden moest (z).

XIX.
Boek.
1747.

Op den drie en twintigsten November deezes Jaars, ontfond 'er Brand in de Schans den Bril genaamd, ter plaatze daar de Konstapels werkten. De panhen van het Gebouw stortten door den slag van het Kruit, daar het vuur insloeg, neder. Drie Konstapels werden gekwetst. Door de goede schikkingen werd de Brand zonder verdere schade, spoedig gebluft (a).

De Eetwaaren, die van het Land daaglyks ter Markt gebragt werden, steegen zo hoog in prys, dat de Gemeene Man die bezwaarlyk kon bekomen. De Regeering stelde die daarom op eenen vasten prys (b), en deed vervolgens afkondigen, dat niemand, die aan de Bezetting, duurder, dan aan anderen verkoopen mogt. Alle Maandagen zoude de Prys van het Brood, Grutten, en Grut-
te Meel bekend gemaakt worden: De Opgezees-
tenen

(x) NOTULEN van den 6. November 1747.

(y) NOTULEN van den 15. November 1747.

(z) NOTULEN van den 2. December 1747.

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van November 1747.
Bladz. 894.

(b) NOTULEN van den 10. November 1747.

XIX.
Boek.
1747.

tenen binnen het Vrydom der Stad, mogten de Eetwaaren nergens anders, dan binnen de Stad, ter Markt brengen: Het uitvoeren werd op verbeurte van dien, ten behoeven van het Weeshuis, verboden. De Aardappelen, Knollen, witte Boonen, en Erweten; Zoete en Karnemelk werden op zekeren prys gesteld: de laaften mogten op zekere boete met geen water vermengd worden. De Voorige Keuren omtrent het inkoop en by de voorkopers, werden vernieuwd (c).

Voorzorg
tot het ber-
gen eener
talryke Be-
zetting ge-
durende
den Win-
ter.

De Kommandeur gaf in het najaar de Regeering te kennen; dat eene talryke Winterlegering binnen de Stad gelegd zoude werden. Deeze deed hier op nagaan, hoeveel Krygsvolk men hier ter Stede kon bergen (d). Men bevond, dat in de Barakken, Tweeduizend tweehonderd zestien, en by de Burgery, Agtduizend vierhonderd eenenveertig, en dus gevolgelyk tienduizend agthonderd zevenenvyftig Mannen, binnen de Stad gehuisvest konden worden. De Regeering gaf hier den Kommandeur kennis van (e).

Besluit des
Raads van
Staaten
omtrent de
Winterse-
geringen.

Met opzigt tot de Winterlegering, werd by den Raad besloten dat het Vreemde Krygsvolk, Lyften hunner Manschappen overgeven zoude (f): De Matrassen of Bedden in de Schansen Crevecoeur, Isabella, en Antoni, zouden door de Regeering bezorgd worden. Tot vinding der kosten, zoude de losing der opgenoome penningen tot

(c) NOTULEN van den 13. en 15. November 1747.

(d) NOTULEN van den 9. Oktober 1747.

(e) NOTULEN van den 12. Oktober 1747.

(f) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 19. Oktober 1747.

tot de Barakken, voor één jaar gefchort worden. Aan het Vreemde Krygsvolk zoude de Stad, niets meer, dan aan die van den Staat moeten geven (g). Het Land zoude aan ieder Soldaat, der Keizerlyke Hulpbenden, Vyf, en de Stad, Drieftuivers weeklyks betaalen. Hier voor zouden zy, behalven de Huisvesting, Vuur en Licht bekomen, doch de Hefsen even als der Staaten Krygsvolkeren gehandeld worden (b).

XIX.
Boek.

1747.

Over het Huisvesten der Keizerlyken ontfondt De Keizer tusschen den Gouverneur en de Regeering eeniglyken in misnoegen. De eerste wilde die niet in de Barak-de Barakken doen Huisvesten. De laaste schreef hier over ken gelegd aan den Raad van Staaten, die goedvond, dat zy in de Barakken gehuisvest moesten werden (i).

Omtrent deezen tyd kwam een Hopman der Keizerlyken, die hier ter Stede in Bezetting ge-Vordering der Keizerlegt zouden worden, herwaars; Deeze vorderde lyken om vrye Kwartieren, niet allen voor de Officieren, schikkingen daaromrent. Soldaaten, maar ook voor de Vrouwen en Kinderen, en boven dien, Vuur, Licht, mitsgaders een Ziekenhuis. De Regeering antwoorde hem; dat men zulks alhier niet gewoon was, zy wilde egter de Keizerlyken, de hand te bieden, om een ledig Huis te huuren, en dat tot een Ziekenhuis bekwaam te maaken: Ook zoude zy de noodige Kamers voor de Officieren aanwyzen (k). Kort hier-

(g) RESOLUTIE des Raad van Staaten van den 31. October 1747.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 6. November 1747.

(d) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. November 1747.

(k) NOTULEN van den 11. November 1747.

XIX.
Boek.

1747.

hierna klaagden de Keizerlyke Troepen aan den Raad van Staaten, over de duurte der Kwartieren; Om zulks in het vervolg voortekomen, werd de Regeering gelast, die Huuren, op eenen matigen prys, te stellen: zonder de Burgery te verongelyken, ook moest zy aan de Keizerlyken, Vrydom van Stads Accynsen, volgens de overeenkomst des wegens gemaakt, verleenen. De Regeering stelde eenigen uit den haare, tot het waarden der Kamerhuuren, en anderen, om met de Pagters, over den Vrydom te handelen (*l*). Wat op het laatste gevolgd zy, vind ik niet aantekend. De zaaken schikten zig allengskens, en alles liep zonder verwarring, en ongelukken af, die te dugten waren, dat in eene Stad, waarin zulken zwaaren Bezetting van verscheiden Land-aart lag, ligtyk voorvallen konden.

Vreeze
voor hoog
Water en
schikkin-
gen des
wegens.

Niet zonder reden maakte thans het wassend Water de Regeering bedugt, waar zy, ingeval het tot een buitengewoone hoogte kwam, de Soldaaten bergen zoude. Men kwam met den Gouverneur overeen, dat als dan de Soldaaten, zig met hun drien in eene Bedste zouden behelpen: In plaats van veertien, zouden eenentwintig Keizerlyken, eene kamer der Barakken betrekken; en die men aldaar niet bergen kon, zouden op de Zolders gelegd worden, mits de Regeering Stroo, en Matrassen aldaar bezorgde. Het overige Krygsvolk zou men op de wallen plaatzen, en hun daar met Vuur, en Licht voorzien (*m*). Verder besloot men eenig Krygsvolk, zo lang het hoog Water zoude duuren, op het platte Land te leggen

(*l*) NOTULEN van den 18. December 1747.

(*m*) NOTULEN van den 20. December 1747.

gen (*n*). De Zieken, in het Gasthuis, dat mede door het Water gedreigd werd, en wier getal over de Vierhonderd liep, zoude men op eenige Kamers van het Stadhuis, bergen. Tot dit alles werd de Regeering genoodzaakt te komen, om dat geene ledige Huizen, die water vry waren; gevonden werden (*o*). Alle deeze schikkingen waren te vergeefs, om dat de Wind uit het Zuiden begon te waaien, waar door de Rivieren hun water, in Zee konden lossen, dus het Land voor overstroming bevryd bleef (*p*).

XIX.
Boek.
1747.

By de Stallingen der Ruitery lag in deezen tyd 1748.
geweldig veel Paarden mest. De Gouverneur gelastte alle de Huislieden, die hier ter Stede kwamen, telkens by hun uitryden, eene vragt daarvan, te laden, en die een uur buiten de Stad, te voeren. De Regeering die te vergeefs haare klagten hier tegen inbragt, verzocht derhalven den Raad van Staaten, dat tot het weghaalen van die Mest, eenige Karren, uit de Meyerye ontboden mogten worden (*q*). Dit werd den Gouverneur gelast te doen (*r*). Ik vind niet aangerekend, wat hier op gevolgd is, en ik twyfel of dit geschied zy: om dat de Raad in deezen jaare, de Regeering deed aanzeggen; die Mest, ten kosten der Stad, naar buiten te doen voeren,

(*w*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. December 1747.

(*o*) NOTULEN van den 21. December 1747.

(*p*) EUROPISCHE MERCURIUS over het Jaar 1747. Deel II. Bladz. 314.

(*q*) NOTULEN van den 24. Januari 1748.

(*r*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 29. Januari 1748.

XIX.
Boek.
1748.

ren (s). Alle vertoogen der Regeering hier tegen vertoond, waren vrugtloos; de Raad bleef by zyn besluit volharden (t). Men verzogt, andermaal; vermits geene Karren genoeg, binnen de Stad waren, dat de Regeering dezelve magt, als aan den Gouverneur, om eenige Karren uit de Meyerye, te ontbieden, verleend mogt werden, zy zoude zig in dat geval troosten, de kosten daar van te voldoen (u). Hier op kreeg de Hoog en Laagschout deezer Stad bevel, met de Kwartier Schouten der Meyerye te overleggen, eenige Karren tot vervoering der Mest, ten kosten der Stad te ontbieden. Van Stadts wege werd dit werk den Gemagtigden tot den Beleide opgedragen (v). Zulks verrigt zynde, verzogt de Regeering den Gouverneur, dat hy daarvan, eene Verklaaring wilde geven, en aan Schepenen eene Begrooting der kosten open te leggen, om dezelve den Raad van Staaten overtezen, met verzoek, dat de Stad in het vervolg, daarvan bevreid mogt werden (w). De kosten beliepen Twaalfhonderd agtien guldens drie stuivers en agt penningen (x). De Raad gaf de Stad daar voor, Zeshonderd guldens, en gelaste tevens den Gouverneur, dat hy de Ruiters, en Dragonders bevelen zoude, de Mest, weeklyks, van de Stallen te doen wegha-

(s) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16. Augustus 1748.

(t) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 23. Augustus 1748.

(u) NOTULEN van den 4. September 1748.

(v) NOTULEN van den 17. September 1748.

(w) NOTULEN van den 24. October 1748.

(x) NOTULEN van den 14. December 1748.

haalen (y). Kort hier na werd de Regeering aangeschreven; den Meest den Landlieden te verkoopen, of door hen, doen weghaalen (z). Offchoon men nogmaals verzogt, hier van verschoond te worden, volharde de Raad by zyn besluit, en voegde daarby, dat hy niet verwacht had, dat de Regeering niet tegenstaande de Raad, haar eens te gemoed had gekomen; zig dit onttrekken zoude, Hy was genegen dit weder in het vervolg te doen, en verwagte, dat de Regeering zig hier naar gedraagen zoude (a). Het vervoeren der Meest werd dan ten lasten der Stad aanbesteed (b). Twee jaaren daarna, verzogt de Regeering nogmaals vergoeding voor de gedaane kosten (c). Doch voor Vierhonderd elf guldens, die zy uitgegeven had, bekwam de Stad, Honderd en vyftig guldens te rug. De Raad voegde by zyn besluit, dat hy het voordeel der Meest, aan de Stad wilde laaten, mits de Regeering zorg droeg, dat die weggehaald werd (d). Alle moeite hier tegen aangewend waaren te vergeefs (e), derhalven deed de Regeering het weghaalen, onder *protestatie*,
aan-

XIX.
Boek.
1748.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15. Januari 1749.

(z) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28. Januari 1749.

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10. Maart 1749.

(b) NOTULEN van den 3. April 1749.

(c) NOTULEN van den 10. Juli 1751.

(d) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4. Augustus 1751.

(e) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 1. September 1751.

IV. DEEL.

H

KIX.
Boek.
1748.

ambellieden (f). In de volgende jaaren heeft de Stad hier in haar voordetl gevonden; De rede daar van is, dat de Landlieden in tyd van Vrede geruster hunne Landen bebouwen, als mede dat de Land, en Voebouw in onzen tyd, in de Meyerye merklyk is toegenomen.

De aan-
genome
magt der
Offizieren
in het Gast-
huis tegen
gegaan.

De Offizieren der tafryke Bezetting deezer Stad gebrukten thans meerder gezag in het Gasthuis, dan zy ooit voorheen gedaan hadden: Zy begaven zig daaglyks in de Keuken, om de Spyten te proeven. Hier tegen verzogt de Regeering den Raad van Staaten, dat het bestier des Gasthuis, aan de Regenten gelaten, en de Offizeren gelast mogten werden, zig daarin, geen gezag aan te matigen (g). Hierop werd de Gouverneur gelast; geen onderzoek in het Gasthuis, dan alleen in het Ziekenhuis, te laten doen: kwamen 'er eenige klagten, over de Spys, Drank, of het verplegen der Zieken, moest hy met de Regenten des Gasthuis, daarover spreken (h).

Vreugde
over de
geboorte
des Graa-
ven van
Buuren.

De geboorte des Graaven van Buuren, thans de Erffstadhouders vervulde het harte van alle de Ingezeeten en hier ter Stede met vreugde. De Gouverneur had Schepenen reeds bekend doen maaken, dat zo dra de tyding van de Bevalting der Prinsesse kwam, hy het grof Geschut langs de wallen, zonde doen lossen; thans verzogt hy te mogen weteen, wat Vreugde tekenen, zy zouden doen. Hierop werd goed gevonden, dat zo dra

(f) NOTULEN van den 9. October 1751.

(g) NOTULEN van den 3. Januari 1748.

(h) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15. Januari 1748.

dra het Geschut geloft was, met alle de Klokken der Stad, te luiden, en die van het Stadhuis te doen bespeelen (i). Dit alles geschiede, op de tyding der Geboorte van den Prinse. Weinige dagen daarna, werd die plegtig gevierd. Op het dak van het Stadhuis werden twee Prinzen Vlaggen gesteld, dat Gebouw; en alle de Huizen binnen de Stad, werden des avonds verlicht. De Regeering gaf op het Stadhuis eene Maaltyd. De Gouverneur, de Kommandeur, de Hoogschout, de Groot Major, de Raad en Rentmeester General der Domeinen, alle de Leden der Regeering, en de Ministers waren aldaar tegenwoordig. In zekere Straaten, daar men het gevaarlyk oordeelde, mogten geene Vuurwerken, en in de verderen, niet dan voor tien uren des avonds afgesloten worden (k). De Regeering besloot mede den Prinse Erffstadhouder door eenen Brief gekukt te wenschen (l).

XIX.
Boek.
1748.

De Gouverneur herinnerde thans de Regeering, dat het nu tyd ware weeder Schaapen te om Vleesch koopen. Hier tegen vertoonde deeze den Raad binnen de van Staaten „ hoe veel zy, gedurende de onlus-Stad te „ ten, ten voordeele der Gemeene Zaak, uitge- krygen. „ geven had: Op de Duizend Schaapen, schoon „ die uit 's Lands Voorraadhuis gevoed waren, „ had zy Dertienhonderd zevenentagtig guldens „ vier stuivers toegegeven: Het Vleeschhouwers „ Gild, had verklaard; dat het, op de andere „ duizend, merklyk meer verloren had. De Stad „ en

(i) NOTULEN van den 24. Februari 1748.

(k) NOTULEN van den 26. Februari en 10. Maart 1748.

(l) NOTULEN van den 10. Maart 1748.

XIX. „ en het Gild waren onmagtig om andere Schaa-
 Boek. „ pen in te koopen. De Regeering wist geen
 1748. „ geld by opneeming te krygen. Zy oordeelde,
 „ dat de Schaapen, in de maanden April, of
 „ Mei beter te bekomen zouden zyn; men kon
 „ die op een Uiterwaard laten weiden, en in
 „ weinig tyds binnen de Stad dryven. De Re-
 „ geering verzogt dan, dat dit gunstig beschouwd
 „ mogt werden (m).” De Raad van Staaten stem-
 de volkomen in het verzoek de Regeering (n). Eenigen tyd hierna, stelde de Wethouderschap het
 Vleeschhouwers Gild, op een zeker getal Runder-
 ren, Kalven, en Schaapen, die ieder Slagter in
 voorraad zoude moeten hebben, en deed de Le-
 vering van Duizend Schaapen, ten lasten der Stad,
 aanbesteden (o). Doch vermits niemand het Lee-
 veren der Schaapen wilde aanneemen, verzogt
 men den Raad van Staaten; in plaats der Schaa-
 pen, eenen behoorlyken voorraad van Spek, en
 Vleesch, te mogen opdoen: als mede dat het
 Voeder, voor het Vee, waarop het Vleeschhou-
 wers Gild gesteld was, uit 's Lands Voorraadhuis
 gegeven mogt werden, en dat de Raad, de Stad,
 Agtduizend guldens te Leen, tegen Vier ten Hon-
 derd opschieten wilde (p). Eindlyk kwam men
 met den Heer van Haaren, die hier toe Gemag-
 tigd was, overeen; dat de Regeering Vyfender-
 tig duizend ponden, Gerookt, of Gezouten Vleesch
 inkoop zoude. De veertig Leden der Regee-
 ring,

(m) NOTULEN van den 10. Maart 1748.

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 14.
 Maart 1748.

(o) NOTULEN van den 6. April 1748.

(p) NOTULEN van den 26. April 1748.

ring, en de vier Ministers zouden hiertoe, ieder, Twee honderd guldens opschieten, welke daar voor Rentebrieven ten lasten der Stad, tegen drie en een half ten honderd, bekomen zouden (q). Doch kort na het sluiten der vooraf vastgestelde Vredens punten te Aken, werd de Regeering, en de Burgery ontheft, van den Last, om meerder Voorraad van Levensmiddelen in te koopen, en kort hierna de Stad toege staan, zig van de helft der Rog te ontdoen, als mede, dat de Winkeliers, een gedeelte van hunnen Voorraad verkoopen mogten. Immiddels werd de Boekhouder, die tot het uitdeelen der Levensmiddelen gesteld was, voor zyne gedaane moeite, bedankt (r). Hier door vervielen de verdere schikkingen, en de Regeering, bekwam de Vryheid om zig van den overigen Voorraad te ontdoen (s).

XIX.
Boek.
1748.

Thans lagen Drie Battalljons Beierschen, Tweede Rege-
Zwartzenburgsche, Twee Zwitserse, Een vanring ver-
Baden Baden, Een geheel Regiment Dragonders, zoekt ver-
en eenige Manschap van een ander Regiment, tot mindering
Bezetting in deeze Stad. Al dit Krygsvolk kon- van Bezet-
ting.
met geene mooglykheid, in de Barakken ge-
plaatst, en dus moeten veelen by de Burgery Ge-
huisvest worden; Hier by kwam nog, dat de
gansche Staatsche Bezetting, die Maaztricht den
Franschen inruimen moest, mede herwaars stond
aan te komen, dus de Last der Huisvesting hier
door stond vermeerderd te worden. De Rege-
ring

(q) NOTULEN van den 3. Mei 1748.

(r) NOTULEN van den 9. 15. en 24. Mei en 1. Juni
1748

(s) NOTULEN van den 4. en 22. Juli 1748.

XX.
Boek.

1748.

ring had wel, Eenen haar Leden naar den Haage gezonden, om den Prinsse Erfstadhouder te verzoeken, dat hy de Stad, van eenig Krygsvolk ontlasten wilde (1): Doch het gevolg hier van is niet aangetekend, zeker is het, dat de Bezetting, na den geslooten Vrede in deezen Jaare, zodanig verminderd werd, dat men die gemaklyk, in de Barakken, bergen kon.

De Krygsvolkeren der Bondgenooten komen in de Meyertye.

Na het tekenen der vooraf vastgestelde Vredens punten, kwam al het Krygsvolk van de Bondgenooten der Vereende Gewesten in de Meyertye. Dat van Groot Brittanien, en Hanover legerde zig in de Heide tuschen Hoefch, en Nistelrooi: Dat van den Keizer te Bortel: en dat der Staaten, in de Heide by Loon op Zand, omtrent drie waren van 's Hertogenbosch gelegen. Dit veroorzaakte een geduurige beweging naar de Stad, om Leeftogt en andere Noodwendigheden te haalen: Ook kwamen veele Nieuwsgierigen herwaars, om de Legers te zien, waar door de wegen van alle kanten naar de Stad vol en de Straaten binnen de Stad, opgespropt waren.

Byeenkomst van Eenige der Bondgenooten te Os.

Gedurende de Vredehandeling te Aken kwamen op den veertienden Juni eenige Gemagtigden der Bondgenooten, in het Steedje Os, in het Kwartier van Maasland in de Meyertye gelegen, byeen, en bleeven aldaar tot ten vyftienden dier maand. Van wegens Groot Brittanien, kwamen de Hertog van *Neucastle*, Geheimschryver van Staat, en Milord *Santwig*. De Eerste nam zynen intrek by den Predikant, de Ander by den Erf

(1) Notulen van den 9. Mei 1748.

Erf Griffier, en Geheimschryver Bonarda. De Hertog van *Cumberland*, die zig by het Leger der Engelschen, en Hanoverschen bevond, reed daaglyks derwaars. Van de Keizerlyke zyde kwamen de Graaf van *Bathiani*, en de Generaal Graaf van *Grune*; de Eerste werd by den Griffier, en Geheimschryver van Breugel, en de andere by den Roomschen Priester Verhoeven, gehuisvest. Wegens den Koning van Sardinie, kwam de Graaf van *Chavannes*, die by den voorzittenden Schepen van Breugel introk. De Graaf van *Bentink Heer van Rhoon en Pendrecht* verscheen 'er wegens de Algemeene Staaten, die by R. van Roermond huisveste. De Byeenkomsten deezer hooge Persoonen, werden gedeeltlyk in het Hoofd Kwartier des Hertogs van *Cumberland*, en gedeeltlyk in zeker Huis te Os, Munster genaamd, gehouden. De Tuin van dit Huis paald tegen die des Predikants aldaar, by wien de Hertog van *Newcastle* huisveste, en om den toegang van het eene Huis, tot het ander, gemaklyk te maaken, werd een gedeelte uit de schutting, die de wederzydsche Tuinen van een scheid, weggenomen. Op den zestienden Junischeide deeze Byeenkomst. Men wil dat aldaar eene Beraaming rakende de voorwaardens der Vrede geschiede (u).

Terwyl de Legers tot het begin van Novem-De Prins
ber bleeven liggen, Vervoegde zig de Prins Erf-van Oran-
stadhouder, -in het laaft van October naar der komt in
Smaats Leger. Hy onthield zig te Waalwyk, 's Hertog-
niet ver van daar gelegen, en vertrok op den agt- genbosch.
en.

(u) Uit mede gedeelde echte BARLIGTEN.

XIX. entwintigften Oëtober van daar , naar Eindhoe-
 Boek. ven , alwaar de Hertog van Cumberland zig toern
 1748. bevond. Het Middagmaal nam Hy by den Heere
 Willem van Haaren te Oedenrode , en kwam des
 avonds , om negen uuren binnen deeze Stad (v).
 De Regeering had voorgenoomen , zyne Hoog-
 heid aan de Grenfen van het Vrydom , by het
 Dorp Vugt op te wagten (w) , doch veranderde
 daar na haar Besluit , en begaf zig naar het Huis
 van den Kommandeur daar zy Hem begroette (x) ,
 By Zyne Aankomft was de geheele Bezetting , en
 de Burgery in de Wapenen , en alle de Huizen
 binnen de Stad waren verlicht. De Wethouder-
 fchap die den Prins op het Stadhuis verwagte , had
 alle de Kamers doen verlichten , en voor de Puyen
 vier Stukjes Gefchut doen ftellen , om die , by
 het aankomen zyner Hoogheid te loffen (y) . Doch
 zyn kort verblyf gedoogde zulks niet ; Want Hy
 vertrok den volgenden dag , na het Middagmaal ,
 van hier , naar Waalwyk ; By deeze gelegenheid
 plaatfte zig de geheele Regeering , omtrent de
 St. Jans Poort , alwaar zy Hem begroette (z) .

Orde op het verzor- Het Arm of Heilige Geesthuis deezer Stad ,
 gen der was thans met het onderhoud van veele Soldaaten
 Soldaaten Vrouwen , en Kinderen , wier Mannen of Vade-
 Vrouwen ren overleden , of gevangen waren , beladen. Om
 en Kinde- die noodlydende ware het mooglyk te hulp te ko-
 ren. men , hadden de Regenten van dat Huis eenige
 Aal-

(v) EUROPISCHE MERCURIUS van het Jaar 1748. Deel II,
 Bladz. 254. en 255.

(w) NOTULEN van den 27. Oëtober 1748.

(x) NOTULEN van den 28. Oëtober 1748.

(y) NOTULEN van den 28. Oëtober 1748.

(z) NOTULEN van den 29. Oëtober 1748.

Aalmiffen uitgedeeld: waar door zy der maten, met fchulden overlaaden werden, dat de Inkomften niet toereikende waren: Hier van hadden de Regenten, aan de Wethouderfchap der Stad kennis gegeven; Deeze verzogt den Raad van Staaten om onderftand (a). Dit Verzoek vond geen ingang. De Staaten, hadden op den derden October deezes Jaars, op een Verzoek der Regeering van Breda, goedgevonden, dat Deeze, de Soldaaten Vrouwen, en Kinderen der Bezetting aldaar, onderhouden moest. Zy werd daar tegen, van den Laft der Soldaaten Kinderen, die aldaar gebooren, en wiens Ouders elders in Bezetting lagen, of overleden waren, vry gefteld. De Raad had hierover, wel met de Staaten gehandeld, om op dit ftuk, eenen algemeenen Regeling, voor alle de Generalityts Steden te maaken, doch dit was nog niet afgedaan: derhalven befloot de Raad, dat de Regeering alhier: de behoefte naargelaten Vrouwen en Kinderen, wier Mannen of Vaderen tot de Bezetting der Stad behoord hadden, zoude verzorgen. Die, welken, door Soldaaten in 's Lands Ziekenhuis overleden nagelaten waren, zouden hier onder, niet begrepen zyn; De Raad zoude voor deezen zorg draagen, zo dra de Regeering daarvan kennis gegeven had (b). Deeze verzogt Schepenen, dat zy van dit befluit, ter verligting der Godhuizen, zo ver de Vrouwen, en Kinderen, die tot de Bezetting niet behoorden, gebruik zouden maaken (c).

De

(a) NOTULEN van den 5. November 1748.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28. November 1748.

(c) NOTULEN van den 6. December 1748.

XIX.
Hoek.

1748.

Vreugde
bedryving
over de
Vrede.

Uitlegging
van den
Penning.

De Vrede, die alom de rust herstelde, werd op den agtienden October dezes Jaars te Aken getekend (d). By deeze gelegenheid werden binnenden deeze Stad allerhande vreugde tekenen bedreven. De Regeering deed ter gedagtenis dier Vrede eenen Penning slaan.

Op de eene zyde van dien, word de Krygs God Mars verbeeld, die de Stad, (welke men in het verschiet ziet,) met een brandenden Toors, en Degen schynd te dryven. Boven aan staat dit rantschrift. *Minacia Martis*, onder S. P. Q. S. Aan de andere zyde staat de Vrede, met eene Hoorn van Overvloed in de Linke, en eene Olyftak, in de Regtehand, die zy over Stads Wapenen uitstrekt. Boven aan staat dit rantschrift. *Mitescunt Tempora Pace* onder MDCCXLVIII. De twee Byschriften zyn aaneengeschakeld, en duiden te saamen aan; *Dat de drygende Tyden van Oorlog, door de Vrede verzagt worden.* De Letteren onder de eerste zyde, betekenen. *De Raad en het Volk van 's Hertogenbosch.*

Zo eene Stad rede had, over deeze Vrede verheugd te zyn, was het zeker 's Hertogenbosch. De Franschen hadden Bergen op Zoom, en Maasricht ingenomen, en zouden denklyk, hunne overwinningen, door het Bemagtigen der verdere Steden langs de Maas, mer naame Venlo, en de Graaf, voort gezet hebben; Wanneer, zo 's Hertogenbosch niet aangetast was, zouden de Dorpen in de Meyerye gebrandschat, de Opgezeeten met zwaare Inkwartierungen en uitteeringen belast zyn geweest. Dit zoude door de vaste goederen der

Gods-

(d) EUROPIsche MERCURIUS over het Jaar 1748. Dief II. Bladz. 233.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 123

Godshuizen, en der Ingezeetenen alhier, gedraagen moeten worden. De Stad, en de Dorpen der Meyerye hadden zig geduurende deeze onlusten in geweldige schulden gestoken; Tot aflossing van die, werden in de volgende jaaren verscheidene schikkingen gemaakt, 't welk ook omtrend 's Hertogenbosch geschieden moest, 't geene ik in het volgende Boek zal verhaalen.

XIX.
Boek.
1748.

HIS:

HISTORIE
DER STAD EN
MEYERIE
VAN
'SHERTOGENBOSCH.
VIERDE DEEL.
TWINTIGSTE BOEK.

Historie der Stad, en Meyerie van 's Hertogenbosch, zederd het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748. tot het jaar 1766.

1748.
De Prins
van Oran-
ge word
Stadhou-
der van
Staats Bra-
bant.

Kort na het sluiten der Vrede, stelden de Algemeene Staaten, den Prins van Orange, tot Erfstadhouder, en Erf Kapitein Generaal, over Staatfch Brabant, Staatfch Vlaanderen, en Staatfch Over Kwartier van Gelderland aan, dus kreeg die Prins eene naauwere betrekking tot 's Hertogenbosch, die de Hoofd Stad van Staatfch Brabant is. De Algemeene Staaten gaven van deeze Aanftelling de Regeering kennis, en dee-
ze

ze vond goed den Prinse, hierover by eenen Brief, geluk te wenschen (a).

XX.
Boek,

1748.

Zederd eenigen tyd was de Koophandel deezer Stad, merklyk verlopen; Om die thans weder te herstellen, beraamde de Regeering de nodige Middelen schikkingen (b). Ten dien einde, stelde men zes^{ter herstel} Leden der Regeering, en Vier uit de Burgery^{ling van} om agt te geven, op alles, wat ter bevordering^{den Koop-} handel hier van den Koophandel kon strekken: Hunne aan^{ter Stede} stelling zoude voor den tyd van twee jaaren zyn; Na dien tyd, zou de Regeering nader besluiten (c). Dit liep eenige jaaren daarna, te te niet; doch het werd naderhand weder hervat, met insluiting der Burgery. De Gemagtigden tot den Straatweg, en der Barakken werden hier mede belast.

By het slot der Rekening van het Zieken Gast- Klagten huis, door den Rentmeester aan de Regeering^{over de} vertoond, bleek, dat dit Huis byna Vierduizend^{agterstallen} negenhonderd guldens, ten agteren gekomen wa^{van het} re; Zulks was veroorzaakt, door de meenigvuldi-^{Zieken} ge Zieken, die daarin, zederd twee jaaren ge-^{Gasthuis.} bragt waren, als mede door de Zieken en Gewetsten uit Bezetting van Doornik. De Raad van Staaten had wel eene Ordonnantie van Tweeduizend tweehonderd zesentagtig gulden tien stuivers en twee penningen gellagen, om dat agterwezen uit de Legerlasten des jaars 1745. te voldoen; doch men had dezelve daaruit, niet kunnen vinden. Veele Regimenten, die hier in Bezetting gelegen hadden, waren het Gasthuis schuldig

(a) NOTULEN van den 30. December 1748.

(b) NOTULEN van den 5. November 1748.

(c) NOTULEN van den 6. December 1748.

XX.
Boek.
1748.

dig gebleeven. Het zelve had daar van, nog Drieduizend vierhonderd vyfentagtig guldens zeventien stuivers, te vorderen. Om dit gebrek ware het mooglyk te herstellen, besloot men den Voorzittenden Schepen naar den Hange te zenden, die dit den Prins Eerstadhouder moest verzoonen, en daarvan, herstelling verzoeken (d). Zyne verflag behelsde; dat zyne Hoogheid hem toegezegd had, dat Hy zorge zoude dragen, dat de betaaling voor de Zieken, en Gekwetsten van Doornik, binnen korten gedaan zoude werden; Dit was voor zyn vertrek reeds geschied. Wat de Eischen van het Gasthuis, wegens de Regimenten der Bezetting, betroffen, oordeelde de Prins, dat die binnen korten, voldaan zouden werden, uitgenomen, die van het Regiment van Baden Baden, dat zig in eene ongelukkige omstandigheid door gebrek van betaaling, bevond. De zaaken van het zelve stonden egter binnen korten geregeld te worden, wanneer betaaling volgen zoude (e). Alle die schulden werden kort hierna, aan het Gasthuis voldaan.

De Geer-
truide Kerk
wederom
overgege-
ven.

De Geertruide Kerk, in het jaar 1746. tot ber-
ging van Zieken overgegeven, was thans byna
wederom daarvan ontleedigd. Hier van gaf de Regeering
den Raad kennis, met verzoek, dat die Kerk, tot
offenening van den Godsdienst, wederom hersteld
mocht werden (f). Dit toegestaan zynde, werd
de Kerk weder in haaren voorigen staat her-
steld (g). Eenigen tyd hierna gaf de Raad tag-
tig

(d) NOTULEN van den 22. November 1748.

(e) NOTULEN van den 19. December 1748.

(f) NOTULEN van den 14. December 1748.

(g) NOTULEN van den 19. December 1748.

tig guldens tot herstelling der Glasvensteren, in dezelve (b).

Voor de thans geindigde Onlusten, was het Straatslyk, buiten de uiterste werken voor de Vugter Poort agter eene beschoeide plaats gelegd, waarvandaan het, door de Huislieden gehaald werd. Tyde der Onlusten was de Regeering genoodzaakt geweest, die plaats te ruimen, en eene andere aan Stads Bleek te maaken. Thans verzocht zy, dat het Straatslyk als voorheen, buiten de Vugter Poort geborgen mogt werden. De Raad oordeelde dat dit slyk gevoeglyk buiten de Stad, tusschen de Orten Poort, en het Ravelyn Hollandia gelegd kon werden (i). Eindlyk werd door tusschenkomst van den Kommandeur, de zaak zo ver gebragt, dat men het straatslyk buiten de Vugter Poort mogt leggen, mits de Regeering, aldaar voor de buitenste graft, eene beschoeijing deed maaken (k): Waarin zy bewilligde (l). Dit werk kwam de Stad op Negenhonderd en zeventig guldens te staan (m).

Het gedeelte des Beggynhofs, dat de Stad toebehoorde, had gedurende den jongsten Oorlog tot veelcrhande gebruik gediend: Laastlyk waren 'er Bakovens, ten dienste der Legers opgezet, die afgebrooken werden. De Regeering, had voorgenomen dit Gedeelte van den Beggynhof te

XX.
Boek.

1748.

1749.

De Be-

schoeijing

voor het

Straatslyk

buiten de

Vugter

Poort op-

gemaakt.

De Beg-

gynhof tot

een Parade

plaats ge-

maakt.

Be-

(b) NOTULEN van den 22. Januari 1749.

(i) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28. Januari 1749.

(k) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 17. Februari 1749.

(l) NOTULEN van den 3. April 1749.

(m) NOTULEN van den 26. April 1749.

XX.
Boek.

1749.

Bestraaten en het zelve tot eene *Parade* plaats voor de Bezetting der Stad te vervaardigen, waar door de Markt die hier toe gebruikt werd, vry zoude blyven: ten dien einde deed zy eene begrooting der onkosten, daar toe nodig, opmaaken (*n*). Op het Verzoek der Regeering werd de Stad van de Verponding, en Renten, die uit den Beggynhof betaald moesten werden, ontheft (*o*); en den Rentmeester gelast, tot het in order brengen, dier Plaats, Agtduizend guldens, op te neemen (*p*). De Kommandeur der Stad, had mede eene verklaring, ten voordeele van dit ontwerp overgegeeven, en aangetoond, dat de Markt noodzaaklyk vry moest blyven: was 'er nog een Tweede Vergaderplaats voor de Bezetting nodig, men konde dan altoos de Markt, daartoe, gebruiken (*q*). De Beggynhof, werd dan met Klinkers Bestraat, en ten Oosten, Zuiden, en Westen met Paalen afgezet (*r*) tusschen welken egter openingen bleeven. Midden over den Beggynhof, werd een Pad omtrent zestien voeten breed, met Straatsteen Belegt, om naar de stallingen te ryden. In latere tyden, zyn ten Zuiden, en ten Westen, verscheide ryen Linde Boomen geplant, en alle de Huizen rontsom die Plaats, genoegzaam vernieuwd, zo dat deeze Plaats, thans tot merklyk Sieraat der Stad strekt.

De Miuuren van den Straatweg, tusschen de Vug-

De Straat-
weg buiten
de Vugter
Poort ver-
breed.

(*n*) NOTULEN van den 16. Januari 1749.

(*o*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 7. Juli 1749.

(*p*) NOTULEN van den 23. Juli 1749.

(*q*) NOTULEN van den 9. Augustus 1749.

(*r*) NOTULEN van den 25. September 1749.

Vugter Poort, en de Schans Isabella waren, door het menigvuldig ryden, zo van het Geschut, als door den toevoer tot de Legers, geweldig beschadigd; dus die geheel vernieuwd moesten werden. De Regeering had reeds de Gemagtigden tot den Beleide, in het voorgaande jaar verzocht, een middel uittedenken, hoe men, die het gevoeglykste zoude kunnen herstellen (s). In het begin deezes jaars, deeden zy verslag; dat het opmaaken van den Steenweg buiten de Vugter Poort, die het meeste geleden had, wanneer men die, op de Breette van Vierentwintig voeten bragt, en met nieuwe muuren tegen de oude aangemetzeld, voorzag, op Tagtigduizend zeshonderd twee en negentig guldens zoude komen te staan. Indien men de oude muuren merklyk verzwaarde, en den Straatweg, Drie of vier voeten Verbreedde, zoude dit ruim Zesenvyftigduizend guldens kosten (t). Het Laatste Voorstel werd aangenomen, en men besloot, den Raad van Staaten te verzoeken, den Weg tot vier voeten te mogen verbreedden, gelyk ook, dat hy 's Lands vakken in den Straatweg, daar voorheen Bruggen gelegen hadden, die, de Raad had doen wegneemen; mede op die Breette, wilde doen maaken (u). De Raad bewilligde in het verzoek, doch dat van 's Lands vakken, vond hy onnodig (v). Vier, van de vyf Vakken in den Straatweg, werden

XX.
Boek.
1749.

(s) NOTULEN van den 1. Augustus 1748.

(t) NOTULEN van den 4. Februari 1749.

(u) NOTULEN van den 13. en 24. Februari 1749.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 9. April 1749.

XX. den voor voor Zesenvveertigduizend , tweehon-
Bock. derd vyfzenzeventig gulden aangenomen. Het vyf-
de werd by voorraad opgehouden (w).

1749.

De Gemagtigden der Polders, welken in de Ri-
De Dam by vier de Dieze uitwaterden verlangden, nu de Vre-
de Schans de gefloten was, dat de Dam, by de Schans Creve-
Creve- coeur, in die Rivier gelegd, thans weggenomen
coeur uit werd, op dat de Polders fchielyk droog zouden
de Dieze worden: Zy gaven dit de Regeering alhier te ken-
genoomen. lopen: Zy gaven dit de Regeering alhier te ken-
nen, met verzoek, dat die, hen daarin onderfteu-
nen wilde (x). Dit Verzoek werd door de Wet-
houderfchap den Raad gedaan (y), die daar in be-
willigde op de Voorwaarde; dat die, welken be-
lang hadden in het wegneemen van den Dam,
uit de Dieze, dit werk ten hunnen kosten dee-
den, onder fchriftlyke verklaring, dat zy, ten al-
len tyde, wanneer de Raad, het leggen van eenen
Dam, in de Rivier, nodig oordeelde, dit mede
ten hunnen kosten moesten verrigten. Deeze ver-
klaring moest den Gouverneur overgegeven, en
de oorfpronklyke, den Raad toegezonden wer-
den, waar van zy een affchrift voor zig konde
behouden (z). De Regeering floot dan met de
Polders eene overeenkomst; dat de Laaften, den
Dam uit de Rivier neemen, en de Stad daartoe
Driehonderd guldens verftrekken zoude: Ingeval
die Dam, op nieuw gelegd werd, zou de Stad,
een Vyfde van de kosten daar in draagen (a):

Kort

(w) NOTULEN van den 31. Mei 1749.

(x) NOTULEN van den 17. April 1749.

(y) NOTULEN van den 18. April 1749.

(z) RESOLUTIE des Raads van Straeten van den 2. Mei
1749.

(a) NOTULEN van den 10. Mei 1749.

Kort hierna, werd den Gouverneur de hier voor verhaalde Verklaaring, ter hand gesteld (b).

XX.
Boek.

1749.

Het Schippers Gild hier ter Stede, had zyn aandeel, in het verdiepen der Vaart, in de Schans Crevecoeur in het jaar 1747. beraatnd, noch niet voldaan. Des deed men den Deken en van dat Gild, aanzeggen; dit binnen agt dagen te vol-
doen, of by nalatigheid van dien, zouden de Schepen der Deken en, in beflag genoomen werden (c). Deze aanmaaning was egter vrugtloos: De Regeering verzocht derhalven, dat Schepen dit bevel ter uitvoering wilden brengen (d).

Het Schippers Gild gelast hun aandeel, tot het verdiepen der Vaart in de Schans Crevecoeur te betalen.

Doch eer men tot het Beflag der Schepen overging, was den Deken en een afschrift van het besluit des Raads van Staaten, waarby die betaaling geregeld ware, ter hand gesteld (e). Immiddels voegden zig de Deken en by de Algemeenen Staaten, met Verzoek; dat de Regeering, de redenen, waarom dit agterwezen van Stads wege niet betaald werd, den Staaten zouden overgeven; als mede, dat het Bevel, tot het in Beflag neemen der Schepen, geschorwd werde. De Staaten stelden dit verzoek de Regeering ter hand, om daar op te antwoorden (f); Op haar Be-
rigt, gelasten de Staaten, de Deken en het Aandeel van hun Gild, aan de Stad te voldoen, behoudens hun verhaal op de Gildbroeders, vol-
gens

(b) NOTULEN van den 16. Mei 1749.

(c) NOTULEN van den 17. April 1749.

(d) NOTULEN van den 10. Mei 1749.

(e) NOTULEN van den 20. Mei 1749.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 8. Mei 1749.

XX. gens de schikkingen der Regeering hier op te
Boek. maaken (g).

1749.

De Haven
en de Die
ze ver-
diept.

De Haven der Stad, nevens de Rivier de Dieze waren thans zo verland, dat geladene Schepen, by laag water, bezwaarlyk binnen de Stad konden komen, men was bedugt, dat wanneer het Water, door het wegneemen van den Dam by Crevecouer, zynen vryen loop bekwam, de Haven droog zoude loopen. Om dit voortekomen besloot de Regeering, het Verdiepen der Haven, en der Dieze aan te besteeden (b). Het verdiepen der Haven werd voor Tweeduizend zeventhonderd gulden aangenoomen (i). Wat het verdiepen der Dieze kostte, kan ik niet melden, zulks werd van tyd tot tyd gedaan, dus vald het bezwaarlyk, dit, uit de Rekeningen naar te speuren.

Herstelling
van Stads
Geldmid-
delen.

Door de geweldige Sommen, die de Stad moest voldoen, waren haare Geldmiddelen geweldig te ruggelopen. De Regeering besloot thans geld, tegen Drie en een half ten honderd, op te nemen, om daar mede andere schulden, die tegen Vier ten honderd liepen, af te lossen (k): Veele onnodige kosten afteschaffen, en daar meede, eerst van zig zelf te beginnen, waar door jaarlyks Twaalfhonderd en zeventig guldens, in Stads Kasse zouden komen (l).

Ik

(g) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 23. Juli 1749.

(b) NOTULEN van den 18. April 1749.

(i) NOTULEN van den 26. April 1749.

(k) NOTULEN van den 15. Maart 1749.

(l) NOTULEN van den 23. Juni 1749.

Ik moet ter deezer gelegenheid aanmerken, dat de Regeering, wanneer aan Stads Kasse te kort kwam, de bezuiniging, altyd van haare zyde begonnen heeft: Meer dan een bewys is hier van in dit Werk te vinden. By andere Regeeringen is het gebruiklyk, dat de Buitengewoone Lasten, door de Geërfdens, en Inwoners gedragen worden; om die reede had de Regeering wel in overweeging genoomen, den Algemeenen Staaten te verzoeken, een Agtste gedeelte eener Verponding, over alle de Huizen binnen de Stad, te heffen (*m*), dus belastte zy zig zelven, en deed ten dien einden eene naauwkeurigen staat van Stads Geldmiddelen op maaken, en wederhield zo lang haar verzoek, tot daar van verslag zoude gedaan zyn (*n*); Zeker is het dat dit verzoek niet geschied is. Stads Geldmiddelen zyn door het belasten op de Kommisfien der Regeering, en door verscheide schikkingen ter bezuiniging op den uitgaaf, hersteld, zonder dat de Burgery iet tot alle die buitengewoone Lasten, die ten algemeene nutte gebruikt zyn, betaald hebbe.

XX.
Boek
1749.

Aanmerking hieromtrent.

De Regeering alhier, onderrigt, dat de Algemeene Staaten voorgenomen hadden de Bedestonden te doen ophouden, en ook eene bepaaling geschaft, beraamden, op welken wyze de Vreugde over den Vreugde Vrede gevierd zoude worden; Alzo dit mede over de Vrede. de in 's Hertogenbosch stond te gebeuren: benoemde de Wethouderschap, eenigen van haare Leden, die op alles de noodige schikkingen moesten maaken (*o*). De dertiende van Juni werd tot

- (*m*) NOTULEN van den 23. Juni 1749.
(*n*) NOTULEN van den 23. en 28. Juni 1749.
(*o*) NOTULEN van den 20. Mei 1749.

XX.
Boek.
1749.

tot het bedryven der Vreugde bepaald. Zo dra het grof Geschut op de Wallen geloft werd, zoude dit door vier Stukjes Geschut, voor het Stadhuis geplaatst, beantwoord worden, waarna met alle de Klokken der Stad geluid, en die op het Stadhuis gespeeld zoude werden. Des avonds was het Stadhuis verlicht, en de Regeering hield aldaar eene Maaltyd, waarop de Gouverneur, de Kommandeur, de Raad, en Rentmeester der Domeinen, en eenige anderen genodigd waren. Aan ieder van hun werd eenen Penning ter gelegenheid der gesloten Vrede geslagen, uitgedeeld (p).

Inzameling
van Pen-
ningen
voor de
vernieelde
Kerken van
Bergen op
Zoom en
Zas van
Gent.

Op den agtsten Mei deezes jaars, ontfing men berigt uit den Haage, dat op den zestiende Juni eene Inzameling van Penningen binnen deezes Stad, ter herstelling der vernielde Kerken in Bergen op Zoom, en Zas van Gent, zoude geschieden. Hier toe, benoemde men de Blokmeesteren, die in ieder Wyk, door Twee Leden der Regeering zouden vergezeld zyn (q). De Liefde gaven binnen 's Hertogenbosch ingezameld, bedroegen Tweeënzighonderd drieënvijftig guldens (r).

De Rege-
ring doet
een ver-
roeg tegen
den Vyf-
tigsten Pen-
ning.

Thans werd men onderrigt, dat de Algemeene Staaten, den Vyftigsten Penning, in de Stad, en Meyerye, op den voet als in Holland stonden invoeren: Hier tegen deed de Regeering dezer Stad, haare Belangens opstellen, waar mede zy den Voorzittenden Schepen naar den Haage zond, om by

(p) NOTULEN van den 15. November 1748. en 7. Juni 1749.

(q) NOTULEN van den 7. Juni 1749.

(r) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van de Maand Juli 1749. Blads. 696.

by den Prinse Erffstadhouder, en elders, daar
 zulks van vrugt kon wezen, uittewerken, dat zy
 in haar verzoek ondersteund werd. Aan ieder
 Lid der Staaten, en Raad van Staaten werd by
 vooraad, een Gedrukt Vertoog van Stads Belan-
 gens, uitgedeeld, waar van de Inhoud hoofd-
 zaaklyk behelsde. „ Dat de Gemeene Middelen
 „ hier ter Steede, volgens eene byzondere Or-
 „ donnantie, die vry hooger, dan in eenige plaats
 „ in Staatfch Brabant was, en veele zaaken el-
 „ ders onbekend, bevatte, geheven werden. Na
 „ het invoeren der Verpondingen, en Gemeene
 „ Middelen, binnen de Vereenigde Gewesten,
 „ had de Heffing der Beeden aldaar opgehou-
 „ den : Het tegendeel was in 's Hertogenbosch
 „ gebeurd. De Ingezeten en dier Stad, hadden
 „ de Bezetting moeten Huisvesten, Het Geme-
 „ ne Land had tot Betaaling daarvan, de Ver-
 „ pondingen, en Gemeene Middelen binnen de
 „ Stad aangewezen, en in het jaar 1640. had-
 „ den de Algemeene Staaten, de Stad daar voor
 „ Vyfenzeventig duizend guldens toegelegt: Na
 „ het jaar 1648. was dit op de Provintie Hol-
 „ land gebragt, die het tot deezen tyd genoot,
 „ zonder de Stad iet daar van te geeven. De
 „ Ingezeten en hadden egter de Soldaaten Gehuis-
 „ huisvest, of hun uitgekogt. Dit Verschot be-
 „ liep in het jaar 1669. Tweemaal honderd ze-
 „ ventig duizend guldens. De Regeering had
 „ over die Wanbetaaling dikwils geklaagd, zon-
 „ der dat zy afdoening bekomen had. De zwaare
 „ Lasten, en het Huisvesten des Krygsvolks was
 „ oorzaak, dat veele Inwooners de Stad verlaa-
 „ ten hadden, en dat vreemdelingen afgeschrikt
 „ werden, zig aldaar neder te zetten: De Regee-

XX.
 Boek.
 1749

Inhoud van
 het zelve.

XX. „ ring had daarom in het jaar 1744. goedgevorig-
 Boek. „ den, eenige Barakken te doen timmeren. De
 1749. „ Aflosfing der Tweemaal honderd tien duizend
 „ guldens, hiertoe opgenoomen, en de betaaling
 „ der Renten van dien, moest by Verhooging
 „ op de Gemeene Middelen, en by Omslag over
 „ de Ingezetenen, gevonden worden. De Be-
 „ zetting des Jaars 1747. en der twee volgenden,
 „ waren zo zwaar geweest, dat men by de Inge-
 „ zeten, nog Zevenduizend Mannen, moest Huis-
 „ vesten. De Vermogenden waren tot dertig
 „ Mannen toe, belast geweest. De Geringsten
 „ hadden hunne Bedden overgegeeven, en zig op
 „ Stroo moeten behelpen. De Huisvesting van ie-
 „ der Man, had door elkander, op omtrent tien stui-
 „ vers weeklyks belooopen. De Ingezeeten de-
 „ zer Stad waren hierin, wel met die der Ver-
 „ eende Gewesten gelyk gesteld geweest: Doch
 „ de Laaften genooten de Servitie gelden, die aan
 „ de Gewesten goedgegaan wierden, maar aan
 „ 's Hertogenbosch was niets des wegens vol-
 „ daan. Die zwaare Bezetting, de nabyheid der
 „ Legers, en het gestadig heen en weder trekken
 „ des Krygsvolks, hadden de Levensmiddelen
 „ tot een ongemeenen hooge prys doen stygen,
 „ waar door de Ingezeeten, die van hunne
 „ goederen alleen moesten leeven, merklyk ten
 „ agteren geraakt waren. De Winkeliers, en
 „ andere Nering doende Lieden, hadden zeker
 „ winningen gedaan, doch waren naar maate van
 „ dien, met zwaare Inkwartieringen belast; Zo
 „ dra men voor eene Vyandyken Aanstoot alhier
 „ bedugt was, waren alle de Kooplieden in Eet,
 „ en Drinkwaren, op zekere hoeveelheid geschat
 „ geworden. Zy derfden dus den winst, van
 „ hun

„ hun hier voor uitgeschoten geld, zelf hadden
 „ eenigen hier by toegegeven. Het inkomen der
 „ gegoede Lieden hier ter Stede bestond, voor
 „ het grootste gedeelte uit de inkomsten van Hoe-
 „ ven, en Landeryen in de Meyerye. Dit Land
 „ had wel geene Brandschattingen betaald, doch
 „ door het *Cantonneeren* des Krygsvolks, en
 „ het afhakken der Houtgewassen, veel gelee-
 „ den. De Winst van het vertier der Koopwaa-
 „ ren, door de menigte des Krygsvolk veroor-
 „ zaakt, was meest, door de Bruikers der vaste
 „ goederen genoten, en de Eigenaars hadden 'er
 „ niets, dan schade van geleden. Door het af-
 „ breeken der Huizen buiten de Stad, onder het
 „ bereik van het Geschut, het slegten der hoog-
 „ tens in de Landen, en het onderwater houden
 „ der Polders, gedurende drie jaaren, hadden
 „ de Ingezetenen alhier veel geleden. Wanneer
 „ men een Overslag op de Winsten, die sommi-
 „ ge Ingezeetenen, van de Legers, en de Be-
 „ zetting genooten hadden, moest maken, en
 „ hoe veel Inwoners zig binnen de Stad bevon-
 „ den, die arm, of onvermogend waren, en
 „ die, van de overigen, die tot de Bezetting geen
 „ betrekking hadden, aftrok, zoude men vin-
 „ den, dat de Kooplieden of Winkeliers, die van
 „ de Bezetting winst genooten hadden, niet het
 „ Agtste gedeelte der Gegoede Ingezeten, uit-
 „ maakten. De Regeering verzocht derhalven oot-
 „ moedig, dat de Algemeene Staaten, in over-
 „ weging geliefden te neemen: *Eerstlyk*. Met
 „ wat buitengewoone middelen haare Stad, bo-
 „ ven anderen der Generaliteit, belast ware. *Ten*
 „ *tweeden*. Dat de Stad boven dien de verpon-
 „ dingen, en de Beeden betaalen moest: *Ten*

XX.
 Boek.
 1749.

XX.
Boek.
1749.

„ *den.* Hoe drukkende het betaalen der Servitie
 „ gelden, zederd de Munsterfche Vrede, voor
 „ de Inwoners geweest was, zy hadden des we-
 „ gens thans eenige Tonnen Schats te vorderen,
 „ waar van zy niets bekomen konden, niet te-
 „ genstaande die schuld, als deugdlyk, door de
 „ Algemeene Staaten erkend ware: *Ten vierden.*
 „ Dat de Stad, ten dienste der Gemeene Zaak,
 „ tot het Timmeren en bezorgen der Barakken,
 „ Tweemaal honderd en tien duizend gulden had
 „ moeten opneemen, en dat zy met de Hoofd-
 „ somme, en het betaalen der Renten, nog be-
 „ last was: *Ten vyfden.* Dat schoon de Stad niet
 „ belegerd was geweest, egter een groot gedeelte
 „ der gegoede Ingezeetenen, door de zwaare
 „ Huisvesting der Bezetting, de naabyheid der
 „ Legers, de duurte der Levensmiddelen, en
 „ schade aan hunne Landgoederen, zeer gedrukt
 „ waren. *Ten zesden.* Dat in andere Steden, daar
 „ men mede eenige vyandlyke aanslagen dugte,
 „ de voorraad van Levensmiddelen voor de Be-
 „ zettingen, door het Gemeene Land bezorgd
 „ was. De Regeering alhier had zig dien last
 „ onderheevig gemaakt. Dit alles, nevens eeni-
 „ ge andere toevallen hadden Stads Geldmidde-
 „ len geweldig te rug gezet: De herstelling daar-
 „ van, kwam op de Ingezeetenen aan, want dee-
 „ zen moesten ter in staatstelling van dien, be-
 „ zwaard worden. Zy hadden tot hunnen Last
 „ Voorraad ingekogt: Dit was ten nutte der Ge-
 „ meene Zaak, geen gering belang geweest. *Ten*
 „ *zevendenden.* Dat veele Ingezeetenen der Stad,
 „ uit vrees voor een Belegering, zo in Holland,
 „ als elders, Huizen tot berging hunner goede-
 „ ren gehuurd hadden, het welk veelen merklyk
 „ had

„ had te rug gezet. Uit dit alles was het der-
 „ halven klaar, dat de Ingezetenen alhier, van
 „ tyd tot tyd, merklyke Sommen, tot handha-
 „ ving der Gemeene zaak opgeschoten hadden,
 „ zonder dat die der andere Steden daarby, in
 „ vergelyking kwamen; en schoon 's Hertogen-
 „ bosch geenen Vyandyke Aanstoot geleden had,
 „ hadden de Inwoners door de naabyheid der
 „ Legers, en de zwaare Bezetting veel geleden.
 „ De Regeering verzogt derhalven; dat de Al-
 „ gemeene Staaten, daarom, haare Ingezetenen
 „ van den vyftigsten Penning, en van alle Bui-
 „ tengewoone Belastingen geliefden vry te stel-
 „ len (s).” By dit verzoek waren drie Memo-
 rien gevoegd: De eerste diende om het onder-
 scheid tusschen de Imposten, die wegens het Ge-
 meene Land, in 's Hertogenbosch, en in de andere
 Steden van Staatsh Brabant geheven werden,
 aan te toonen: In de Tweede waren de Buiten-
 woone Onkosten, die de Stad in den Jaaren 1746.
 en twee volgenden, ter zaake van het gevreesde
 Beleg, der zwaare Bezetting, en de nabyheid der
 Legers had moeten ondergaan, opgeteld. De
 Derde hield een staat der Montkosten in, die de
 Ingezetenen, en Bezetting ten tyde eener Bele-
 gering nodig zouden hebben (t). Ik vind niet,
 wat de Algemeene Staaten hier op besloten heb-
 ben. Zeker is het egter, dat de vyftigste Pen-
 ning, door de Inwoners der Stad en Meyerye
 niet betaald zy.

XX.
 Boek.
 1749.

In

(s) Requête der Regeering aan de Staaten Generaal
 gepresenteerd. In de NOTULEN van den 27. October 1749.

(t) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN November 1749. Bladz.
 1120—1138. EUROPISCHE MERCURIUS van den jaare 1750.
 Bladz. 9—27.

XX.
Boek.

1750.

Oneenig-
heid tus-
schen de
Regeering
en den
Raad en
Rentmees-
ter der Do-
meinen
over de
Gooten.

Voorgefla-
gen in-
schikking.

In het voorgaande Jaar was 'er een oneenig-
heid, tusschen de Regeering der Stad, en den
Raad, en Rentmeester der Domeinen van Bra-
bant, over het beleiden der Gooten, binnen de
Stad, ontstaan, die veel gevolg naar zig sleepte.
Ik zal die in alle zyne deelen, zo kort my doen-
lyk is, verhaalen. Gedurende de geschillen, schreef
de gemelde Rentmeester, en de Leenmannen, in
de Leen en Tolkamer, hier over, aan den Raad
van Staaten, welke dien Brief in handen der Re-
geering stelde, om daarop te berichten. Dit be-
richt zond de Raad aan de Leen, en Tolkamer,
om haar belang daar tegen, over te geeven: Ver-
volgens stelde hy alles in handen des Advokaats
Fiskaals van Brabant, om zyn gevoelen hier over
te melden. De Raad gelaftte den Raad en Rent-
meester der Domeinen, om in den Haage te ko-
men, en schreef de Regeering aan, Een of Twee
haarer Leden derwaars te zenden, met magt, om
over die zaak gehoord, en het verschil vereffend
te werden (u). Stads Gemagtigden deden ver-
slag, dat de Raad hun het volgende, ter inschik-
king voorgesteld had. „ De Regeering en de
„ Leen en Tolkamer, zouden te zaamen eene
„ Keur over de Gooten maaken: Deeze zoude
„ ten naame des Raads geschieden, met byvoe-
„ ging, dat de Regeering daarover gehoord was.
„ De Raad zoude de zaaken, waarin men niet
„ overeenkomen kon, schikken: De Boetens zou-
„ den matig genomen werden. De Keur zoude
„ door de Regeering ter uitvoer gebragt worden,
„ en de Gooten, die niet behoorlyk gemaakt
„ wa-

(u) Resolutie des Raads van Staaten van den 4. Maart
1750.

„ waren, afgekeurd, en zulken, die men ver-
 „ maaken moest, breuken. De Raad en Rent-
 „ meester der Domeinen, en Leenmannen zou-
 „ den die, twee, of driemaal in het jaar, by
 „ wyze van *Naschouw* naazien. Het verleggen
 „ van dien, het stellen van paalen op de Straa-
 „ ten, en andere zaaken van deezen aart, zou-
 „ den als van ouds, aan de kennisneeming, en
 „ het Regtgebied der Leen en Tolkamer, on-
 „ derworpen blijven.” De Regeering hier mede
 vergenoegd, magtigde zes uit den haare, om op
 dien voet, met die der Leen, en Tolkamer, in
 gesprek te treden (v). Over de plaats der onder-
 handeling reezen 'er eerlang nieuwe moeielykhe-
 den. De Gemagtigden der Regeering sloegen
 eerst hier toe eene onzydige plaats voor, of wel,
 dat dit dan aan de Huizinge van den Rentmees-
 ter, en vervolgens aan een der Gemagtigden, ge-
 schieden zoude. De Rentmeester sloeg dit beide
 af, met byvoeging, dat hem gelast ware, dit ge-
 sprek nergens, dan ter Leen en Tolkamer te hou-
 den (w). Hy nevens de Leenmannen, beschre-
 ven de Gemagtigden der Regeering aldaar (x).
 Eenigen van deezen spraken met den Rentmees-
 ter, en sloegen hem, nogmaals daartoe, eene on-
 zydige plaats voor, doch hy volhardde by zyn
 vorig gevoelen. De Regeering maakte dit den
 Raad van Staaten bekend: Zy vertoonde Hem,
 „ het aanzienlyk Burger bewind, dat de Alge-
 „ mee-

XX.
 Boek.
 1750.

Oone-
 handeling over
 de plaats
 der hande-
 lingen.
 De Rege-
 ring schryft
 daarover
 aan den
 Raad van
 Staaten.

(v) NOTULEN van den 10. April 1750.

(w) RAPPORT der Gecommitteerden over de Gooten.
 In de NOTULEN van den 18. April 1750.

(x) BRIEF der Leen en Tolkamer, In de NOTULEN
 van den 18. April 1750.

XX. „meene Staaten haar, als Regenten eener Hoofd
 Boek. „Stad van Brabant, toevertrouwd hadden. Zy
 1750. „hadden niet alleen het Hooge, Laage, en Mid-
 „delbaare Regtsgebied binnen de Stad, maar
 „ook in veele opzigten, in de Meyerye; Dit
 „gedoogde niet, dat zy eenige Regtbanken bin-
 „nen de Stad, den voorrang gaf. Boven dien,
 „wanneer men eenige inschikkingen, om ver-
 „schillen uit den weg ruimen maaken moest, was
 „het onredelyk, dat de eene Party, boven de
 „andere, eenigen voorrang had. De Regeering
 „verzocht derhalven, dat dit gesprek, op een on-
 „zydige plaats gehouden mogt werden (y).” De

Welke
 goedvind
 dat die in
 's Lands-
 huis ge-
 houden
 zoude wer-
 den doch
 alwaar men
 zig niet
 kan verree-
 nigen.

De Regee-
 ring schryft
 aan den
 Raad van
 Staaten.

Raad van Staaten besloot hierop, dat die gesprek-
 ken, in het huis, daar zyne Gemagtigden alhier,
 hunnen intrek naamen, geschieden zouden (x).
 Men kwam derhalven aldaar byeen, doch men
 kon zig onderling niet verstaan. Die van de Leen,
 en Tolkamer begreepen, dat de Hoogschout, en
 Regeering der Stad, de Voorschouw over de Goo-
 ten, niet voeren konden, maar dat dit alleen, door
 hun, geschieden moest. Die der Regeering hiel-
 den, het tegendeel staande, met byvoeging, dat
 zulks in den Haage also afgesproken ware. Men
 kon zig dus niet verstaan, waarom de gesprekken
 afgebroken werden (a). De Regeering gaf hier
 van den Raad kennis, met byvoeging, „dat het in
 „den Haage afgesproken was, dat Zy, de Schouw
 „over de Gooten, en die van de Leen, en Tol-
 „ka-

(y) BRIEF der Regeering van den Raad van Staaten.
 In de NOTULEN van den 18. April 1750.

(x) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 20.
 April 1750.

(a) NOTULEN van den 31. Mei 1750.

„ kamer de VISITATIE daarover, by vorm van XX.
 „ Nafchouw, voeren zouden. Zy had verstaan; Boek.
 „ dat die van de Leen, en Tolkamer van een 1750.
 „ gansch tegenstrydig gevoelen waren, en dat zy
 „ daar van niet wilden afgaan. De Regeering
 „ verzocht derhalven, dat dit gefchil, den ge-
 „ woonen Regter overgelaaten mogt werden. Zy
 „ zoude, vooral in deeze zaak, dit gaarne zien,
 „ om dat de Leen, en Tolkamer, die nimmer
 „ het Regt der Schouw, over de Gooten geoeff-
 „ fend had, zig in het vervolg, die, over de
 „ Straaten, mede zoude tragten, toe te eigenen.
 „ Ingeval de Raad gelfefde te verklaaren, dat het
 „ Regt der Voorfchouw, zo als in den Haage af-
 „ gefprooken was, aan de Regeering bleef, en
 „ de rang des Hoogfchouts, en der Regeering
 „ geen nadeel zoude lyden, was zy bereid, de
 „ gefprekken, met de Leen, en Tolkamer we-
 „ derom aan te hegten (b).” De Raad van Staa- Antwoord
 ten antwoorde hierop; „ Dat zyne gedagten wa- des Raads.
 „ ren, dat de Regeering, en de Leen; en Tol-
 „ kamer, ééne Keur, over de Gooten ontwor-
 „ pen, zouden hebben, en dat de Raad, de Le-
 „ den, waarin men niet overeen kon komen, uit
 „ den weg zoude tragten te ruimen. Hy kon
 „ derhalven niet zien, dat de vordering der Leen,
 „ en Tolkamer, de Regeering tot het afbreken
 „ der gefprekken noodzaakte (c).” De Regee- De Regee-
 ring verzocht dan haare Gemagtigden, de gefprek- ring wil de
 ken op volgende voorwaarden, weder te begin- gesprek-
 nen. ken onder
zekere

(b) Baitz der Regeering aan den Raad van Staaten. voorwaar-
 In de NOTULEN van den 31. Mei 1750. den aan-

(c) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 2. Juni hegten.
 1750.

XX.
Boek.
1750.

Alles afge-
broken.

Goedvin-
den des
Raads hier
op.

Besluit der
Regeering
omtrent
dit alles.

nen. *Eerſtlyk* alvorens tot de Keur overtegaan; de Gooten te laten opneemen, om te zien, welken verlegt moest werden. *Ten tweeden*; dat de Regeering de Voorschouw, en de Leen, en Tolkamer de Herziening by wyze van Nafchouw, over de Gooten zouden hebben. *Ten derden*; Dat in alles, dees aangaande, de Hoogſchout, en de Regeering den voorrang behouden zouden: wanneer deeze twee laaste Puncten tegen geſproken werden, zouden de Hoogſchout, en de Regeering hun Regt behouden (*d*). Vermits men zig onderling niet kon verdraagen, beſloot de Raad, aan de Regeering over te laten, zulken Reglement, aangaande de Gooten te maaken, als zy tot het voorgestelde oogmerk, dienſtig oordeelde. Ingevalle egter eenige Gooten verlegt of verwyd moesten werden, zoude dit niet zonder verlof der Leen, en Tolkamer moeten geſchieden, en alles moest, voor het einde des jaars 1754. afgedaan zyn (*e*).

Ten dien einde werd door de Gemagtigden der Regeering eene Keur, over de Gooten opgeſteld, waar in het Verzoek, om Vryheid, tot het verleggen, of verwyden der Gooten niet aanroerd werd; en op dat Stads Regt door haar ſtilzwygen, geen nadeel zoude lyden, betuigde zy plegtig, dat de Leen, en Tolkamer, geen Regt, over de Gooten, en Straaten binnen de Stad toekwam (*f*). De gemaakte Keur werd door de Regeering ten vollen bekrachtigd (*g*).

Vry

(*d*) NOTULEN van den 6. Juni 1750.

(*e*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 2. November 1750.

(*f*) NOTULEN van den 10. December 1750.

(*g*) NOTULEN van den 3. Februari 1751.

Vry zwaarder verschil ontstond 'er in deezen jaare, tusschen de Regeering, en den Raad, en Rentmeester der Domeinen, over het schouwen der Rivier de Dommel buiten, en van de Dieze binnen de Stad; het welk tot een hevig Regtsge-
 ding voor den Raad van Brabant uitbarste. De oorsprong hier van was; De Raad en Rentmeester had voorgenomen; de Schouwe over de Rivier de Dommel, van de plaats, daar zy uit het Land van Luik, in de Meyerye komt, tot aan deeze Stad toe, te voeren. Om dit behoorlyk te doen, was het nodig te weten, op wat breete de Rivier van plaats, tot plaats behoorde gebragt te werden. De Raad van Staaten gelaste de Leen en Tolkamer nauwkeurig toetezien, om eene volledige onder-
 rigting, van alle de plaatzen, langs de Rivier gelegen, te bekomen (b). Dit geschiede mede aan de Regeering alhier, die zig daaromtrent on-
 kundig verklaarde (i). Den tweeden Juni, ont-
 fing de voorzittende Schepen der Stad, in een toegezegelden Omslag, Twee eensluidenden Be-
 sluiten des Raads van Staaten op den negentien-
 den Maart deezes jaars genoomen, waarby de Offisieren, en Regenten van alle de plaatzen in het Kwartier van 's Hertogenbosch, gelast wer-
 den, den Raad, en Rentmeester der Domei-
 nen, en Leenmannen, in het voeren der Schou-
 we over de Rivieren, en Wegen, bytestaan. Vermits het Opschrift, aan den Hoogschout, en Schepenen der Stad gerigt was, zonder dat, te-
 geri

XX,
 Boek:
 1750.

Verschil
 over het
 Schouwen
 der Rivie-
 ren.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten, van den 9. Fe-
 bruari 1750.

(i) NOTULEN van den 9. Maart 1750.

IV. DEEL.

K

XX. **Boek.** **1750.** gen de gewoone wyze, by het zenden van eenige Resolutien gebruiklyk, zig eene Brief daar by bevond, besloot de Stadhouder van den Hoogschout, en de Regeering, die Papieren in eene Omflag te zegelen, en door een der Kamerbewaarders, ten huize van den Rentmeester, te rug te doen brengen, met mondelinge byvoeging; dat zy onkundig waren, uit wat hoofde dit hun toegezonden was (*k*).

De Rentmeester vordert dat twee Schepenen der Stad hem in het voeren der Schouwe bystaan. Immiddels deed de Rentmeester by het voeren der Schouwe, den bystand van twee Schepenen verzoeken: Doch also deezen niet verscheenen, liet hy hun door eenen Deurwaarder, het bevel der Stad sluit des Raads van Staaten, van den tweentwintigsten October deezes jaars aan Schepenen *infinuieren*, en vorderde van hun wegens hunne nalatigheid, eene boete van tweemaal tien gulden met de kosten daarop gevallen (*l*). Deeze boete werd niet voldaan, en Schepenen daar voor, gesommeerd (*m*).

De Regeering verzoegt zig by den Raad van Brabant. Waat tegen de Regeering *Mandement Poenaal* verzocht (*n*). Het zoude te verveelend zyn dit geheele geding te verhaalen: Ook heb ik 'er geene kunde van, om dat ik als Griffier der Leen en Tolkamer, altyd wanneer men over dit stuk, by de Regeering handelde, de Vergadering heb verlaaten, en dat de Raad en Rentmeester Generaal, dit buiten de Leen en Tolkamer behandeld heeft; Dit alleen vind ik, dat na gedaane voorlagen alle vereeniging afgebroken werd, en de

Re-

(*k*) NOTULEN van den 6. Juni 1750.

(*l*) NOTULEN van den 27. October 1750.

(*m*) NOTULEN van den 7. November 1750.

(*n*) NOTULEN van den 17. November 1750.

MEYER VAN 's HERTOGENBOSCH. 147

Regeering, een Bevel van Daaging, tegen den Rentmeester verwierf (o). Hier door raakte het geding aan den gang, het welk door een vonnis van den vierentwintigsten Juni 1757. eindigde. By het zelve werd den Eisch, de Regeering, tegen den Rentmeester gedaan, toegewezen, en Deze veroordeeld, zyne *Calanges*, en *Execu- tien*, tegen de Regeering, als kwalyk, en ten onrechte gedaan, kost, en schadeloos afte doen (p). Eenigen tyd hierna, verklaarde hy voor Notaris en Twee Getuigen, dat hy behoudens het Regt van Herziening, de *Calanges*, die hy aan den Stadhouder van den Hoogschout, en de Regeering gedaan had, als kwalyk en ten onrechte geschied te zyn, en even als niet gebeurd, aanmerkte: Hy verklaarde verder, zig na den inhoud van het Vonnis, en tot nakoming van alles, door den Raad van Brabant vrywillig, te laaten veroordeelen, en het daar voor te houden, als of dit by Gyseling geschied ware. De Raad van Brabant verleende hier op eene Acte van Vrywillige Veroordeeling (q).

XX.
Boek:
1756

Die de
zaak ten
haaren
voordeel
beslist:

De Regeering alhier had met nog meerder moeite- Moeielyk-
lykheden te worstelen. Het verdiepen der Diezheid met
binnen de Stad, gaf 'er aanleiding toe. Deze eenige Bur-
had tot voldoening der onkosten der verdieping, gers over
van den Raad van Staaten, brieven van *Execu- het verdie-
torie* Dieze.

(o) NOTULEN van den 13. April 1. Juni en 23. Juli 1751.

(p) SENTENTIE des Raads van Brabant van den 24. Januari 1757. In de NOTULEN van den 18. Juli 1757.

(q) VRYWILLIGE COMDENATIE des Raads van Brabant van den 16. November 1757. op het Déclaratoir van den Rentmeester der Domeinen van den 19. October 1757. In de NOTULEN van den 1. December 1757.

XX.
Boek.
1750.

torie verkreegen, die zy aan eenige Burgers ter uitvoer wilde doen brengen; Doch deeze vertoonden de Regeering, dat in den jaare 1723. wanneer de Dieze gediapt was, de Geërfdens daartoe, niets betaald hadden, maar dat zulks uit den Last van drie duiten op de Ton Hollandfche, en drie penningen, op de Ton Friefche Turf, die de Regeering hefte, betaald was. Voor dien tyd had men geene voorbeelden gevonden, dat die kosten door de Geërfdens langs de Rivier alleen, maar door de Stad gedragen waren: Zy verzogten derhalven, dat die brieven van *Executorie*, buiten uitvoering gehouden mogten worden. Dit verzoek werd door de Regeering afgellagen (r); Waarop de Geërfdens langs de Dieze den Raad van Staaten verzogten; dat die Onkosten over alle de Huizen binnen de Stad, omgeslagen, de Brieven *Schaverhaling*, die hy de Regeering verleend had, ingetrokken mogten werden (s). Deeze verstond hierop; het Besluit van den derden September 1748. voor zo veel daarby verstaan was; dat de onkosten, op het ruimen der Dieze te vallen, over de Huizen, en Erven langs de Rivier gelegen, om te slaan, nevens de Brieven *Executoriaal* aan de Regeering verleend, in te trekken (t). Hier tegen stelde zig de Regeering, en het verschil werd op deeze wyze beslist; De Geërfdens langs de Dieze, en de Haven, als mede de Stad, naar maate de groote der Bruggen, zouden

(r) NOTULEN van den 15. Juli 1750.

(s) REQUEST der Geërfden langs de Dieze. In de Notulen van den 22. Augustus 1750.

(t) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 18. October 1751.

den Een Derde van de kosten der verdieping voor uit dragen: de overige Twee Derden, zouden eerst uit den Last op den Turf, gevonden, en het geene daar aan te kort kwam, door de Gezamenlyke Erven binnen de Stad, die aan de Dieze daar onder gerekend, voldaan worden. Het verdiepen, en schoonhouden der Dieze zoude openbaarlyk aanbesteed worden (u). In het Jaar 1754. verklaarde de Raad van Staaten, hoe de omslag moest geschieden, en dat de Regeering bevoegd was een ieders aandeel, by werklyke Regts uitvoering * in te vorderen. De Kerken, Godshuizen, Gemeene 's Lands, en Stads Erven, waar van geene huur getrokken werd, zouden van deszen last bevryd zyn (v).

XX.
Boek.
1750.

Het Water rees in de maand Maart des volgende jaars, tot een merklyke hoogte. Volgens de waarneeming, in dien tyd gedaan, was het omtrent zeven duimen laager, dan op Kersdag des jaars 1740. Een groot gedeelte der Stad stond thans onder. Alle de noodige voorzorgen door Schepenen, tot redding van veele arme menschen uitgedagt, werden door de Regeering goedgekeurd (w).

Thans besloot de Raad van Staaten de St. Ja-kobs Kerk alhier, die veel jaaren tot een Paarden-kobs Kerk stal voor de Bezetting gediend had, in een Krygs-voorraadhuis te veranderen, waar toe men niet allen den Toren, maar ook het Kofstershuis, den Toren, maar ook het Kofstershuis, huis vermoestanderd.

(u) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 12. Juli 1753.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. Januari 1754.

(w) NOTULEN van den 22. Maart 1751.

KX.
Boek.
1751.

moest afbreken; deeze stond dus zyne Wooning, en de Kerken het voordeel van het Gelui over de Dooden, te verliezen. Om zulks voortekomen, verzogt de Regeering den Raad, dat hy haar die Kerk wilde laten behouden, of ingeval men dezelve volstrekt, tot een Krygsvoorraadhuys nodig had, alsdan, de Kerken schadeloos te stellen, en den Koster eene andere bekwaame wooning te verzorgen, geen grond des Kerkhofs, om dat die ter Begraaving diende, in te neemen, en de Klokken ten kosten van den Lande, op een andere plaats te doen hangen (x). Men kwam weinig tyds hierna, overeen; Dat de Regeering van den eigendom der Kerk, en het Kosterhuis zoude afzien: De Raad zoude haar vyfduizend guldens eens betaalen. De Klokken, en den Opstal des Torens, zouden ten behoeven der Kerken zyn: De Koster zoude vyftig guldens jaarlyks, voor Huishuur, uit het inkomen der Kerken genieten: tegen den Voorgevel der St. Antonis Kapel zoude eenen nieuwen Toren gebouwd, en de twee Klokken daar in gehangen worden: Van het Kerkhof zoude men niet meer, dan een halve roede in het rond der Kerk, afneemen (y).

Overeen-
komst met
den Polder
van het
Bosche
veld over
het gebruik
van den
Boschdyk.
Hier voor, op het jaar 1741. heb ik verhaald, dat de Polder van het Bosche veld, den Boschdyk in staat zoude stellen, en tot op de hoogte der Steene Beeren, die ter wederzyde der Dieze, in Stads Graften liggen, op zoude doen haalen, en op dien voet onderhouden, mits het Schip-
pers

(x) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In de NOTULEN van den 5. Juni 1751.

(y) RESOLUTIE des Raad van Staaten van den 23. Juli 1751. en NOTULEN van den 10. Juli 1751.

pers Gild, jaarlyks, Honderd guldens aan dien Polder betaalde. Deeze overeenkomst was door de Regeering niet goedgekeurd. De bestierders van den Polder verzogten thans; dat die Overeenkomst tot stand gebragt mogt werden, het welk op deeze wyze geschiede, „ dat de Polder, „ den Dyk op de gemelde hoogte zoude houden, „ en zorg draagen, dat de Trekpaarden over de „ Sluizen konden komen. Alle de Schippers, zo „ vreemden als anderen, zouden dien Dyk van „ April, tot October mogen gebruiken, uitge- „ nomen by hoog Water, te weeten, als het ge- „ lyk met den kruin des Dyks stond: Kon men „ het daarover niet eens worden, zouden Sche- „ penen het geschil beslissen. Voor de gedaane „ onkosten, zoude aan den Polder Twee hon- „ derd en vyftig guldens eens, en Honderd gul- „ dens, jaarlyks, betaald worden. Het laatste „ zoude maar zo lang duuren, als de Raad de „ Beheering over den Dyk, aan den Polder zou- „ de laten. Schepenen zouden buiten vorm van „ Regtsgeding, de geschillen over deeze Voor- „ waarden beslissen; Verzuimden die van den Pol- „ der, eenige voorwaarden naar te komen, zou- „ den Schepenen zulks, ten lasten des Polders „ kunnen aanbesteden.” De Regeering vond goed, de Twee honderd en vyftig guldens, ten lasten der Stad op te neemen, en om de Renten daar- van, en de jaarlyksche Honderd guldens te vin- den, besloot zy het Bruggeld aan den Boom, met een Vierde te verhoogen, schoot 'er van het Brug- geld iets over, zoude zulks in mindering der Hoofsomme verstreken (z).

XX.
Boek.
1751.

De

(z) Notulen van den 22. Juli 1751.

K 4

XX.
Boek.

1751.

De Zooden ter herstelling der Vestingwerken, waren tot hiertoe, altyd uit de Weilanden der byzondere Liedén, daar men die het naaste vinden kon, gehaald, zonder dat hun de schade vergoed werd. De Regeering verzogt thans, dat in de voorwaarden van aanbesteding der Vestingwerken, gesteld mogt werden, dat de aanneemers zig van Zooden, buiten bezwaar van de Eigenaars der Landeryen zouden moeten voorzien (a). De Raad van Staaten vond hier op goed, dat de schaade der Zooden, geduurende de lopende aanbesteding toegebracht, opgenoomen, en aan de Eigenaars goedgegaan zoude werden (b). Na verloop dier aanbesteding, zyn de Zooden, uit de Gemeente van Vugt gehaald, welke schade egter het Land, die Gemeente goed zoude doen.

Rouwe
wegens het
sterven des
Prins van
Orange.

Wanneer de droevige tyding, der dood des Prins van Orange hier ter Stede aankwam, was ieder daarover zeer aangedaan. De Regeering besloot de Vorstinne *Douariere*, schriftlyk over het verlies haares Gemaals te beklagen, en zo lang de Zwaare Rouw duurde, de Klokken des Stadhuis niet bespeeld, en alle openlyke vreugden ophouden zouden, ook deed zy de Schildery van wylen zyne Hoogheid op het Stadhuis met een zwart Krip omhangen (c). Weinig tyds hier na vond zy goed, geduurende veertien dagen, driemaal daags, met alle de Klokken, telkens anderhalf uur, en na dien tyd, vier weeken, mede drie-

(a) NOTULEN van den 1. September 1751.

(b) APPOINTMENT des Raads van Staaten van den 24. November 1751. In de NOTULEN van den 3. December 1751.

(c) NOTULEN van den 25. October 1751.

driemaal daags, doch telkens een half uur, te doen luiden. Het dragen van den Rouw voor de Regeering, werd mede geschikt. De twee Kamerbewaarders werden op Stads kosten in den zwaaren Rouw gekleed (d). De Leden der Regeering, en de Ministers deden zulks ten hunnen kosten, daar dit in de meeste Verëende Gewesten, ten lasten der Steden, geschied is.

XX.
Boek.
1751.

De Algemeene Staaten schreeven kort na 's Prin-Schikken-
fen overlyden aan de Regeering deezer Stad; dat gen gedu-
gedurende de minderjaargheid des Erftadhou-
ders, dat Ampt, nevens die van Kapitein, en minderja-
Admiraal Generaal door de Prinsesse *Douariere* righeid
van Orange bekleed zouden worden, met last zigfen ge-
daar naar te gedraagen (e). Ook hadden zy hetmaakt.
veranderen der Regeering alhier, aan de Prinsesse
opgedragen (f). De wyze van het openbaar Ge-
bed, werd door de Staaten mede naar den toen-
maaligen vorm der Regeering geschikt (g).

In deezen jaare werden de onderhandelingen De onder-
over het maaken van het Tugthuis weder leven-handelin-
dig. Hoewel het niet tot stand kwam, werd men gen over
het zo ver eens, „ dat de Stad, een Vyfde, en het Tug-
„ de Meyerye het overige betaalen zoude. Van huis weder
„ de agt Regenten, zoude de helft door de Re-aangehegt.
„ geering alhier, en de overigen door de Meye-
„ rye

(d) NOTULEN van den 28. October en 6. November 1751.

(e) AANSCHRYVING der Staaten Generaal van den 21. October 1751. In de NOTULEN van den 6. November 1751.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 19. November 1751.

(g) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 10. December 1751.

XX.
Boek.
1751.

„ rye benoemd worden. De voorrang zoude
 „ aan den Oudsten der Stad opgedraagen wor-
 „ den. By het staaken der Stemmen, zoude hy
 „ het besluit naar zyn gevoelen, kunnen doen
 „ opmaaken. Niemand zoude in het Tugthuis
 „ ingenoomen worden, dan die by vonnissen der
 „ Regters, die het hooge Regtsbewind hadden,
 „ veroordeeld waren. De vreemden zouden 'er
 „ met bewilliging der Regenten ingenomen kun-
 „ nen worden. Om de moetwillige Vegters, die
 „ stout op hunne geldeloosheid waren, te beteu-
 „ gelen, zouden die, in eene Geldboete van Vyf-
 „ entwintig guldens verweezen worden. Vol-
 „ deeden zy die niet, zouden de Offisieren hun
 „ in een Kamer des Tugthuis hiertoe te maaken,
 „ in Gyseling kunnen roepen. Kwamen zy, bin-
 „ nen agt dagen daar niet, zouden de Offisieren
 „ hen kunnen aanhouden, en 'er han in doen bren-
 „ gen. Betaalden zy binnen veertien dagen de
 „ boete niet, zouden zy in het Tugthuis over-
 „ gebragt worden, om aldaar met hunne handen,
 „ den kost te winnen, tot dat de boete, en de
 „ kosten voldaan waren. De goedkeuring der
 „ Algemeene Staaten, zoude op dit alles verzogt
 „ werden met verzoek, dat zy, het geen omtrent
 „ de Vegters beraamd was, by Plakaat geliefden
 „ te gebieden (b).”

Oneenig-
heid over
de plaats
van het
Tugthuis.

Men zag vervolgens naar een plaats om. De
 Regeering oordeelde, dat men 'er een geheel
 nieuw Gebouw toe timmeren moest. Die der
 Meyerye meenden, dat men met vry minder kos-
 ten, de Gebouwen van het gewezene Kapucy-
 ner

(b) NOTULEN van den 13. Augustus 1751.

ner Klooster hier ter Stede, kon inkoopē, en die tot een Tugthuis vervaardigen. De Regeering ontbood den Bouwmeester van Zwolle, die het Tugthuis aldaar ontworpen had (i). Volgens zyn gevoelen, zoude een nieuw Tugthuis, op ruim Honderd duifend guldens komen te staan. De plaats hiertoe uitgekoozen, dagt men dat voor Zesduizend vyfhonderd guldens te bekomen zoude zyn. Het meerder gedeelte koos het geweezene Kapucynē Klooster. De Zwolfsche Bouwmeester oordeelde, dat dit nimmer tot een bekwaam Tugthuis gemaakt kon worden. De Regeering verklaarde daarom, dat het Tugthuis een nieuw Gebouw weezen moest (k). Die van het Kwartier van Maasland verklaarden zig voor het gevoelen der Regeering (l). Doch die der andere Kwartieren volharden by hun voorig besluit (m). ^{waar door} Hier door bleef het timmeren van het Tugthuisher agter agter, en zederd is 'er genoegzaam niet meer van blyft. gesprooken.

Stads Geldmiddelen waren zederd eenigen tyd 1752. te rug geloopen, waar van het verdiepen der Die- Veragte-
ze daar genoegzaam niets van ingekomen was, ring van
en de mindergelding der Gemeene Middelen, oor- Stads Geld-
zaak waren (n). De Regeering vond derhalven middelen
goed, by het afsterven van een der Amptenaaren len tot her-
dier Ampten, die vernietigd waren, zo veel stelling.
Lyfrenten op te neemen, als uit de wedde van
het verstorven Ampt betaald konden werden, en
daar

(i) NOTULEN van den 3. December 1751.

(k) NOTULEN van den 8. Februari 1752.

(l) NOTULEN van den 22. Februari 1752.

(m) NOTULEN van den 7. Maart 1752.

(n) NOTULEN van den 7. Maart 1752.

KX.
Boek.
1752.

daar mede Losrenten afteleggen. Verftierf 'er een Lyfrent, zoude men, een, van gelyke groote opneemen, en daar mede een Losrent aflaffen. De Amptgeden zouden alleen tot afloffing van opgenoomene penningen befteed werden. De Markt, en Veerfchippers waren in het jaar 1747. met eene jaarlykschen uitkeer belaft; Ingeval 'er een dier Schippers overleed, zoude men zo veel aan Lyfrenten opneemen, als het jaargeld van den aan te ftellen, bedroeg, en daar mede zo veel Losrenten kwyten (o). Eenigen tyd hierna befloot de Regeering, geene Renten aftelaffen, die de houders tegen Twee en een half ten honderd, wilden laaten ftaan (p).

Moeielyk-
heid over
het herftel-
len der
Gooten in
de Straa-
ten.

Verfcheide Burgers der Stad verzogten den Algemeenen Staaten, in deezen jaare, dat de Straaten en Gooten, niet by omslag door de Geërfdens, maar uit Stads Middelen betaald mogten werden (q). Dit verzoek werd in handen der Regeering gefield, welke den voorzittenden Schepen, en den Penfionaris naar den Haage zond, om den Staaten te onderrigten, hoe zig alles daar omtrent toegedragen had, en te verzoeken, dat het herftellen der Gooten, op die wyze betaald mogt worden (r). De Staaten verklaarden; dat de vernieuwing der Gooten, even als die der Straaten gevonden zouden werden (s). De Geërfdens vervoegden zig andermaal by de Staaten, daar

(o) NOTULEN van den 18. Februari 1753.

(p) NOTULEN van den 25. September 1753.

(q) NOTULEN van den 24. Maart 1752.

(r) NOTULEN van den 15. April 1752.

(s) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. October 1752.

daar zy het doen der Regeering als een nieuwigheid uitkreeten. Deeze stelden dit verzoek in handen der Regeering, om haar belang, daar tegen over te geeven (i). Zy merkte hierop aan, dat het verzoek op den naam der Geërfdens overgegeven was, zonder dat daarin iemand genoemd ware. Zy begreep dat de meeste Geërfdens hier in niet gestemd hadden, en ontbood den Advokaat, dit het verzoek ingesteld had, om de naamen op te geeven (u). Het bleek daaruit dat 'er naauwlyks vyftig waren. Alle de Regenten, die merklyk binnen de Stad geërfd waren, verklaarden, op den eed aan de Stad gedaan, hierin geen deel te hebben (v). By het berigt dat de Regeering overgaf, verklaarde zy, over de oneerbiedige, en zelf stekende wyze, daarin gebruikt, zeer gevoelig te zyn: ook toonde zy aan, hoe onregtmatic dit verzoek was, om dat het getal der Geërfdens op Twee duizend begroot werd, daar dat der Verzoekers naauwlyks Vyftig beliep. De Staaten verklaarden by hunne voorige besluiten te volharden, en gelaften de Verzoekers; zig voortaan te wagten, hun met dergelyke ongegronde verzoeken, lastig te vallen, en de Regeering met meer agting te behandelen, anders zouden zy hun tot hunnen plicht houden (w). De Regeering deed dit besluit met den druk gemeen maaken, en het zelve aan de Verzoekers *infinuere*.

(i) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 9. December 1752.

(u) NOTULEN van den 18. Januari 1752.

(v) NOTULEN van den 16. Januari 1753.

(w) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 9. Mei 1752.

XX.
Boek.

1752.

1753.
Oprigting
der Wagen
Postery
tusschen
's Hertog-
genbosch
en Nieuw-
megen.

meeren. Zy deed mede het besluit der Staaten van den 27. October 1752. op het herstellen der Gooten drukken, en aanplakken (x).

In het volgende Jaar werd 'er tusschen 's Hertogenbosch, en Nieuwmegen een Postwagen opgerigt. De Regeeringen der beide Steden kwamen overeen, dat 'er weeklyks, tweemaal, tusschen de beide Steden, eene Postwagen ryden zoude, die te Schaaik, in het Land van Ravestein wisselen, en de Vragtloonen aldaar, afdeelen zoude. De Vragt voer ieder Persoon werd op een Ryksdaler, Vyfentwintig ponden Bagagie daar onder begreepen, bepaald. Voor ieder pond boven dien, moest zes penningen betaald worden: ook kwam men over de Vragt der Bestelgoederen overeen (y).

Het sluiten
der Poor-
ten op een
vasten tyd
gesteld.

Zederd eenen geruimen tyd waren de Poorten deezer Stad, op geen gezet uur gesloten, dat veel ongemaks baarde, zulks gaf men den Gouverneur te kennen, die terstond eenen vasten tyd, waarin de Poorten geopend, en gesloten zouden werden, beraamde. Aan de Haven moest de Dryfbalk, by het aankomen der sleutelen toegedaan, en de bekende Schepen in den Zomer tot tien, en in den Winter tot negen uren des avonds ingelaaten werden: De Maaztrichtze Post Chaise, die in eenen dag overreed, zoude men des morgens uit de Vugter Poort, laaten, en die Poort zoude des avonds openblyven, tot dat de Tourkar van Breda, binnen gekomen was. De Regeering gelaste verder dat de Poortklok, een vierendeel uurs lang, na dat de sleutelen der Poor-

127

(x) NOTULEN van den 14. Mei 1753.

(y) NOTULEN van den 22. December 1752.

ten aan de Hoofdwagt uitgegeven waren, zoude luiden (z).

XX.
Bock.

1753.

De Sluis by het Oliemolen, of Isabella Bolwerk, was in den voorleden Jaare doorgelopen, en zo verzakt, dat die geheel vernieuwd moest werden. De Raad van Staaten, die oordeelde, dat de Stad daartoe iets dragen moest, gelaste de Vesting Bouweesters dit de Regeering voortstellen (a). De Regeering antwoorde hierop; dat hoewel die Sluis, ten dienste der Stad verstrekte,

1754.

De Sluis
aan het
Oliemolen
Bolwerk
doorgeloo-
pen.

te, altyd als een gedeelte der Vestingwerken was aangemerkt. In het jaar 1665. was 'er eene schikking gemaakt, dat de Stad voor het onderhouden van zekere Werken, een Vierde van 's Lands Gemeene Middelen genieten zoude. Dit was in het volgende jaar, door de Regeering aangenomen, en had dus een overeenkomst uitgeleverd: Onder de zaaken, die de Stad onderhouden moest, waren geene Sluizen begreepen. Dit bleek uit het maaken der Sluizen, omtrent de Koornbrug, in het jaar 1735. en die by den Papenbril, in den jaare 1737. die alle van 's Lands wege bekostigd waren. De Raad had uit overtuiging, dat aan de Stad verscheide zaaken opgelegd waren, die haar niet raakten, wanneer 'er nieuwe Bruggen buiten de Poorten gemaakt moesten werden, onderstand verleend. Zy verzogt derhalven tot de herstelling dier Sluis, niets te mogen geven (b). De Raad deed hierop die Sluis, ten kosten van den Lande, geheel opmaaken.

Ter-

(z) NOTULEN van den 1. September 1753.

(a) NOTULEN van den 3. December 1753.

(b) NOTULEN van den 21. December 1753.

XX:
Boek.

1754-

Mostelyk-
heid over
het instor-
ten der
Muur van
het Wagthuis
om-
trent de
Sluis.

Terwyl dit geschiede, dreigde de muur van het Wagthuis, daar naast staande, in te stortten. De Aanneemer van de Sluis, sloeg Stads Gemagtigden voor, dien Muur buiten Stads kosten af te breeken (c). De Regeering droeg den Raad van Staaten voor, dat dit Wagthuis, schoon oud, nog veele jaaren kon blyven staan, indien de grond daar onder, door het opmaaken der Sluis niet was weggegraaven; dus was het redelyk, dat de Stad schadeloos gesteld werd: Zy verzogt daarom, en bood aan, om wanneer het Wagthuis opgemaakt was, daartoe, zo veel te geeven, als de verbetering van het zelve zoude bedraagen (d). De Raad vond hierop goed, dat de Regeering het Wagthuis zoude doen herstellen, doch eerst de kosten daarvan opgeven, om daarop te besluiten (e). Het Wagthuis werd dan in staat gebragt, het welk op zeshonderd en dertig guldens kwam te staan (f). De Walmuur, en andere zaaken, die 'er by kwamen vermeerderde de kosten boven de elfhonderd guldens: De Regeering verzoekt, dat de Raad, daar voor de Stad zulken gedeelte, als hy tot schadloosstelling redelyk oordeelde, toeleggen wilde (g) waarop zy vyfhonderd guldens bekwaam (h).

In

(c) NOTULEN van den 12. Juni 1754.

(d) REQUEST der Regeering aan den Raad van Staaten gepresenteerd in de NOTULEN van den 15. Juni 1754.

(e) APPOINTEMENT des Raads van Staaten van den 8. Juli 1754. In de NOTULEN van den 13. Juli 1754.

(f) NOTULEN van den 13. en 17. Juli 1754.

(g) REQUEST der Regeering aan den Raad van Staaten gepresenteerd in de NOTULEN van den 7. November 1754.

(h) APPOINTEMENT des Raads van Staaten in de NOTULEN van den 30. January 1755.

In dezen Jaare kwam de Graaf van *Borggraa-*
ve hier ter Stede aan, om in den naam der Staa-
 ten des Lands van Luik, met de Regeering al-
 hier, over het voltrekken des Straatwegs tot op
 de Grensen der Meyerye, en het Land van Luik
 te handelen: Eenige Gemagtigden werden hem op
 zyn verzoek toegevoegd (1). Volgens hun ver-
 slag, oordeelde men te Luik, „ dat 'er geen
 „ plaats zo voordeelig, dan 's Hertogenbosch,
 „ om de goederen uit Holland, naar Luik, over
 „ te voeren, gelegen was: De Regeering aldaar,
 „ was genegen, den Straatweg, tot op de Gren-
 „ sen der Meyerye, en des Lands van Luik, te
 „ vervolgen, indien men voorzien kon, dat men
 „ van deeze zyde, zulks mede deed: Zy had-
 „ den hierop, Stads onvermogen daartoe, aan-
 „ getoond, en om dat de Koopsteden der Verëen-
 „ de Gewesten daar van het meeste voordeel zou-
 „ den trekken, was het ongeraden dat werk te
 „ ondernemen: Zy hadden na verscheide onder-
 „ handelingen, waar de Straatwegen elkander
 „ ontmoeten zouden, niet beter kunnen uitden-
 „ ken, dan dat zulks aan zekere Brug, ter plaat-
 „ ze genaamd den Hartdyk geschiede, waar mede
 „ de Graaf genoeg had genomen: Omtrent de
 „ zwaarigheid, dat de Regeering der Oostenryk-
 „ sche Nederlanden den uitvoer van Steenen ver-
 „ bieden zoude, had hy geantwoord, dat als de
 „ Luiksche Straatweg, tot aan de Grensen der
 „ Meyerye voltrokken was, men de Steenen uit
 „ het Land van Luik bekomen, en van den Luik-
 „ sche kant een begin kon maken: Hy had 'er
 „ bygevoegd, dat als de Straatweg volmaakt, en
 „ het

XX.
Boek.

1754-

Voorslag

om den
Straatweg
tot op de
Grensen
des Lands
van Luik
te brengen.

(1) NOTULEN van den 8. Mei 1754.

IV. DEEL.

L

XX. „ het Tarif vastgesteld was, hy niet geloofde,
 Boek. „ dat men van de Luikſche zyde, ooit met de
 1754. „ Ooſtenrykſche Nederlanden, een Tarif zoude
 „ tragten aan te gaan.” De Regeering deed den
 Graaf voor zyne openingen dank zeggen : Zy
 zoude zynen voorſlag nader overwegen, en een be-
 grooting van alle de koſten doen op maaken (*k*).
 De Gemagtigden tot dit werk, deden eenigen tyd
 hierna verſlag, dat het maaken des Straatwegs,
 tot aan de Luikſche Grenſen, ruim zeven en hal-
 ve Tonnen Gouts zoude bedraagen; Na de uit-
 rekening, wat de Renten der Hoofdsomme belo-
 pen, en wat de Tolhuizen zouden opbrengen,
 bevond men, dat de Stad jaarlyks daaraan, meer
 dan zeventien duizend guldens zoude toegeven.
 Wanneer men den Straatweg tot Eindhoven vol-
 tooide, en de hooge Heide van daar, tot aan de
 Luikſche Grenſen opmaakte, zoude de Stad om-
 trent vier duizend guldens jaarlyks toegeven. De
 Regeering zond den voorzittenden Schepen, en
 den Penſionaris naar den Haage, om de Prinſeſſe
 Gouvernante van alles kennis te geven, en Haar,
 en den Raad van Staaten, de begrootingen te
 vertonen, in hoope, dat de Raad, of wel de Ad-
 miraliteit op de Maaze, en te Amſterdam, die
 een wezenlyk voordeel daarby hadden, het vol-
 trekken van den Straatweg zouden willen onder-
 neemen (*l*). Deeze deden verſlag „ dat zy met
 „ den Geheimschryver der Gouvernante, daar-
 „ over geſproken hadden, die alles overgenomen
 „ had, om 'er gebruik van te maaken (*m*).”
 Het

(*k*) NOTULEN van den 10. Mei 1754.

(*l*) NOTULEN van den 12. Auguſtus 1754.

(*m*) NOTULEN van den 5. October 1754.

Het werk bleef echter steken (n). Eenige jaaren hierna, bragt men het weder zonder eenigen vrugt op het tapyt. XX.
Boek.
1754

Tot wering der Grosfierderyen in de Meyerye, die tegen de Wetten des wegens gemaakt, zeer toenamen, besloten de Kooplieden hier ter Stede een vertoog te doen. De Regeering die het na Pogingen om de deel daarvan bepreep, magtigde twee uit den Grosfierderyen ten haare, om de Gemagtigden der Admiraliteit, platten die alhier stonden te komen, daarover te onder- Lande te houden (o). Dit was van dit gevolg, dat de waren. Admiraliteit op de Maaze, daar omtrent den nodigen last gaf: Zy maakte dit de Regeering alhier bekend, en voegden 'er by, dat deeze, haar de bewyzen, die haar omtrent het opslaan van Goederen te Waalwyk, en het vervoeren van dien naar elders, voorgekomen waren, opgeven wilde, om daaromtrent nadere voorzieningen te doen (p).

Ik heb niet aangetekend gevonden, wat hierop gevolgd zy. Zeker is het, dat de voorzorg der Admiraliteit, de Grosfierderyen in de Meyerye, niet gestremt heeft, maar dat die in menigte aldaar nog gevonden worden.

Het Post Komtoir deezer Stad, en die der Moeielyk-Hollandfche Steden, hadden zedert eene geruime tyd, een zogenaamde Rekening van egalifchen het satie, over het beloop der Briefporten gehouden. Post Komtoir alhier Het Post Komtoir in den Haage had reeds in het en dat van Jaar Holland.

(n) NOTULEN van den 28. April 1756.

(o) NOTULEN van den 5. Juni 1755.

(p) MISSIVE der Admiraliteit op de Maaze van den 28. October 1755. In de NOTULEN van den 12. November 1755.

XX.
Bock.

1755.

Jaar 1753. goedgevonden, die met begin des volgenden jaars te doen staaken. De Regeering hier ter Stede verklaarde daar tegen, dat zy bevoegd was, op gelyken voet, die Rekening met het Komtoir te Amsterdam afte schaffen (q). Zy bekwam ten antwoord; dat het houden der *egalisatie* in het gemeen, het zy voor of nadeelig, met alle de Hollandsche Post Komtoiren was opgezegd, waarin zy toen beruſtte (r). De *egalisatie* met dat van Amsterdam was dus mede zederd dien tyd opgehouden. Dit ſcheen niet naar den ſmaak der Gemagtigden van de Hollandsche Poſteriyen, des verzochten zy; dat die der Poſteriyen alhier, iemand naar Alphen, tot het beraamen van ſchikkingen hieromtrent wilden zenden. Deeze antwoorden. „ Dat uit de handelwyze, „ waarin men veele jaaren beruſt had, tuſſchen „ de byzondere Hollandsche Poſt Komtoiren, „ een gewoonte geboren was, waarin men be- „ willigd, en die men tot heden toe naargeko- „ men had: Het algemeen Poſt Komtoir van „ Holland, had die der Steden aanvaard, en was „ dus, tot de verbintenis der byzonde Komtoi- „ ren gehouden: Hier ter Stede had men het hou- „ den der *egalisatie*, met het Poſt Komtoir van „ Amsterdam, niet afgeſchaft, dan na dat men „ verſtaan had, dat die met alle de Hollandsche „ Poſt Komtoiren, geen plaats meer zoude heb- „ ben: Een onzydig oog kon klaar zien, dat als „ men de *egalisatie* met Amsterdam wilde doen „ ſtand houden, men het voordeel der Holland- „ sche Poſt Komtoiren bedoelde, en dat met het

„ op-

(q) NOTULEN van den 11. Januari 1754.

(r) NOTULEN van den 31. Januari 1754.

„ ophouden van een dergelyke Rekening, met
 „ de Komtoiren in den Haage, en te Alkmaar,
 „ men het Komtoir alhier van haar voordeel trag-
 „ te te ontzetten: Men wilde egter, tot het hou-
 „ den van vriendschap, de hand leenen, indien
 „ de Voordeelen, en Lasten evenredig gesteld
 „ werden. Eindlyk gaf men in bedenking, of
 „ het niet gevoeglyker ware, dit gesprek in den
 „ Haage te houden (s).” Dit werd toegestaan,
 „ en men kwam overeen, „ dat de oude over-
 „ eenkomst, tot het einde deezes jaars stand zou-
 „ de grypen. Na dien tyd zoude men overleg-
 „ gen, op wat wyze een nieuwe Overeenkomst
 „ gemaakt behoorde te werden.” De Regeering
 keurde dit goed, en magtigde eenigen uit den
 haare om het opstel daarvan, te onderzoeken (t).
 Eenigen tyd daarna, magtigde zy de Postmeeste-
 ren, om met die der nabuurige Steden te spre-
 ken, en overeenkomsten, tot weringe des nadeels
 van het Postampt alhier, aan te gaan (u). Men
 maakte 'er verscheiden onnodig hiet te melden, om
 dat die op niets uitkwamen, Het liep eenige jaa-
 ren aan, eer het verschil volkomen afgedaan
 werd, zo als ik op zyn plaats zal verhalen.

XX.
 Boek.
 1755.

De Aardbeving in Spanje, en Portugal, in het Waterbe-
 einde deezes jaars voorgevallen, doch die alhier roering in
 alleen in een Waterberoering bestond, heeft te de Stad en
 veel gerugts gemaakt, dan dat ik die met stilzwy- Meyerye.
 gen voorby kan gaan. Het was op den eersten
 November deezes jaars wanneer die voorviel, des
 mor-

(s) MISSIVE aan de Gemagtigden tot de Holland'sche
 Posteryen in de NOTULEN van den 20. Maart 1755.

(t) NOTULEN van den 6. Juni 1755.

(u) NOTULEN van den 6. September 1755.

XX.
Boek.
1755.

Uitwerke-
len daar-
van hier
ter Stede.

En in de
Meyerye.

morgens lieflyk weer, met een aangename stilte. De Barometer stond, volgens de waarnemingen op Zwanenburg, op dertig Engelsche duimen, drie en een halve lyn. De Wind was Noordoost met stilte, zo dat 'er des morgens, en des nademiddaags maar eene kragt getekend werd. De Thermometer tekende dien dag des morgens 39. des middaags 46. en des avonds 47. graden (v). Met deeze gesteldheid des Luchts werd men hier te Lande, op de eene plaats ongelyk sterker, dan op de andere, eene Beweging in het Water gewaar, die in veelen opzichten verschildte. Sommige meenden, een Opzetting, en Wellinge in het Water bespeurd te hebben, die zo geweldig was, dat de Schepen aan het slingeren raakten, en hunne touwen losrukten (w). Hier ter Stede heeft men die Waterberoering mede vernomen. Des morgens even na elf uren, zag men in het Water der Haven, een groote beweging, waar door de Schepen heen en weder slingerden, en de touwen daar zy aan vast gemaakt waren, aan stukken sprongen. In de Stads Graft lag eene zwaare Schuit, die reeds lang gezonken was, doch welke thans boven kwam. Dit alles duurde omtrent tien of twaalf minuten.

Te Oedenrode in de Meyerye, vernam men omtrent elf uren in de stilstaande Wateren, eene Beweging. In een stilstaande Water omtrent het Raadhuis aldaar, zakte het Water naar den grond, en steeg aanstonds met kragt naar boven. In de Rivier

(v) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN *van November 1755. Bladz. 990.*

(w) EUROPISCHE MERCURIUS over het Jaar 1755. *Deel II. Bladz. 286.*

Rivier de Dommel aldaar werd het aflopen des Waters mede gezien, doch dit was zo sterk niet als in het Water by het Raadhuis. In de Roomsche Kerk, waarin toen de dienst geschiedde, heeft men de Kroonen heen en weer zien slingeren. De Beweging duurde aldaar omtrent een half uur, en nam langzaamer hand af (x).

xx.
Boek.
1755.

Sterker deed zig op den eersten Kersdag Aardbe-
deezes Jaars, tusschen elf en twaalf uren des vinding op
nachts, hier ter Stede een Aardbeving gevoelen: den eersten
By veele Ingezetenen is die niet gemerkt, hoewel Kersdag
het ten hoogsten waarschyntlyk is, dat de geheele hier ter Ste-
de.
Stad daar van aandoening gehad hebbe: Men
werd die door het horen rommelen van het Por-
selein, en het bewegen van Tafels en Stoelen ge-
waar. De Schudding was het naast, by eene
Dreuning in een zwak Huis, op het voorby ry-
den van zwaar geladene Rytuigen te vergelyken.
Hoewel andere oordeelden, dat zy zwaarder ware.
Uit de algemeene verhalen, schynd het, dat dee-
ze Aardbeving, het sterkst in de Zuidwester en
Wester gedeeltens der Stad, naamlyk op het
Vugtereind, in de Postelstraat, en omtrent de
Vischmarkt gevoeld zy (y). In de Kerkstraat,
niet ver van de Hoofd Kerk, en dus een weinig
meer Oostwaars, dan het midden der Stad, in
een beneden vertrek waarin ik toen zat werd by
na niets daar van bespeurd.

Uit de Meyerye vernam men daar van verschei- En in de
de geruchten: Hoewel ik door de min opletten- Meyerye.
heid

(x) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van November 1755.
Bladz. 1004. en 1005.

(y) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Januari 1756
Bladz. 8. en 9.

XX.
Boek.
1755.

heid der Landlieden, op dus danige zaaken, daar van met geen zekerheid iets aantekenen kan. Te Vugt, een half uur Zuidwaars, en Moer Gestel, omtrent drie en een half uur Zuidwestwaars van de Stad gelegen, zou die Aardbeving weinig gevoeld zyn; hoewel het ook wezen kan, dat de meeste landlieden, die zig vroeger dan de Stedelingen naar Bedde begeven, door den slaap daar van niets gevoeld hebben. In het Zuidooster gedeelte der Meyerye, schynd de Beweging sterker geweest te zyn. Te Asten, negen uren ten Zuidoosten der Stad gelegen, is dezelve duidelyk gevoeld: gelyk ook te Bakel, en te Deurne, in welke laatste plaats, twee onderscheide gevoelbare Schuddingen, drie minuten na elkander volgden: Eenige Landlieder hoorden hunne Huizen kraaken, en voelden zig in het Bed opligten, het geen hun deed opstaan: Ook wil men, dat aldaar een gedruis in de Lucht gehoord zoude zyn. Ten Westen, of ten Noorden der Stad, zelf geen half uur van dezelve, heeft men niets bespeurd, zo dat het schynd, dat die Schudding zig by de Stad bepaald hebbe, en Oostwaars op, heviger gevoeld zy (z).

1756.
Aardbe-
ving op
den Be-
dendag
deezes
jaars.

Schoon Nederland, tot omtrent het midden van Februari des volgenden Jaars, reden had te kopen, dat de bekommelingen voor de zo zeer te duchten Aardbevingen een einde nemen zouden, wyl men 'er niets van vernomen had, werd egter alles op den agtienden deezer maand, op den Boet, Dank, Vast en Bededag, in ontroering gebracht, wanneer men in alle de Steden, en Plaatz-

(z) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Januari 1756.
Bladz. 8-10.

zen van Nederlandsch Gemeenebest, eene Schud-
ding, die heviger dan de voorgaande was, ge-
voelde. Hier ter Stede werd men die des mor-
gens omtrent een half vierendeel uurs na agt uuren
gewaar. Toen viel 'er een zagten regen. In de
Meyerye gaf die een groote verwarring. Uit de
Kerken der Roomschegezinden, waarin de dienst
gelijk bekend is, veel vroeger, dan in der Her-
vormden begind, liepen veele menschen op het
voelen der Aardbeving naar buiten, om het ge-
vaar te ontvlugten (a). Ik vinde aangetekend,
dat de Klokken van het Speelwerk hier ter Stede,
aansloegen (b). Te Helmond was men bevreesd,
dat de Huizen instorten zouden (c). Deeze Aard-
beving heeft zig Oostwaars door geheel Westpha-
len, tot in het Hanoverschê, Zuidwaars langs den
Ryn, en door geheel Frankryk, tot in Spanjen,
en Westwaars, door geheel Engeland uitgestrekt:
Tusschen den Ryn, en de Maas, schynen des-
sels uitwerkingen, het sterkste, inzonderheid te
Aaken, en Luik, geweest te zyn (d).

XX.
Bock.
1756.

De Prys der Graanen was hier ter Stede in Schielyk
deezen jaare tot eene ongemeene hoogte gerezen; ryzen van
het welk door het opkooopen van het Koorn, en den Prys
het verzenden naar elders veroorzaakt werd. De der Graa-
Regeering voor gebrek bedugt, verzocht Sche-
penen, daarover met den Kommandeur der Stad
te spreken. Deeze begreep met hun, dat men dit
den

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van *Februari* 1756.
Bladz. 197, 198. en 201.

(b) JAARBOEKEN *voors.* *Bladz.* 202.

(c) JAARBOEKEN *voors.* *Bladz.* 203.

(d) EUROPIsche MERCURIUS over het Jaar 1756. *Deel*
I. *Bladz.* 123. en 124.

XX.
Boek.
1756.

De Regeering verzoekt, dat de Algemeene Staaten den uitvoer van Graanen, gelieven te verbieden het welk afgeslagen word.

1757.
Verschrik-
kelyke Wa-
tervloed
hier ter Ste-
de, en
eenige
Dorpen
rondsom
de Stad.

den Algemeene Staaten behoorde te kennen te geven. De Regeering berigte dan, „ dat de Rog zederd een half jaar, van minder dan Agt, tot „ Twaalf, en zederd agt dagen, tot op Zestien „ guldens het Boffche Mud, het tiende gedeelte „ van een Last gerezen was. Zy oordeelde, dat „ deeze buitengewoone ryzinge, aan het weinig „ Koorn, dat men ter deezer tyd, uit de Oost „ Zee te wagten had, toegeschreven moest wor- „ den. Veele Graanen werden daarom, door „ vreemde Kooplieden in de Meyerye opgekocht, „ en buiten de Generaliteit vervoerd. Dit was „ oorzaak, dat 'er weinig Koorn, hier ter Markt „ gebragt, en het geen 'er nog kwam, aanstonds „ verkocht werd. Een menigte Graanen werden „ naar Waalwyk, en van daar, naar elders ver- „ voerd. Dit kon gemaklyk tegengegaan wor- „ den, indien men belette, dat geene Graanen „ ten platten Lande mogten opgeslagen, of van „ daar, naar elders vervoerd werden, dan zulken „ die aldaar gewonnen waren: Zy had verstaan, „ dat zulks te Os mede geschiede: De Regee- „ ring verzoekt derhalven, den Algemeene Staate „ den Uitvoer van Graanen te verbieden (e). „ Dit verzoek werd afgeweezen, doch de Regee- „ ring werd toegelaaten, aan de Admiraliteit, op „ de Maaze opening te geven, en wat schikkingen, „ omtrent het beter naarkomen van 's Lands Beve- „ len, behoorden gesteld te worden (f).

Ik trede thans toe tot de zwaarste overstroo-
ming die alhier geweest is. Om die naauwkeurig
te

(e) Missive der Regeering van den 3. October 1756. in
de NOTULEN van den 2. October 1756.

(f) NOTULEN van den 6. December 1756.

te verhalen, zal het nodig zyn, die van haar begin optehaalen. Op den elfden December des voorleden Jaars, begon het te Vriezen, zo dat alle de Rivieren, met Ys overdekt werden. In het laaft van Januari deezes Jaars, verzagte het weer; Men vreesde derhálven voor eene Overfrooming, indien de Dooi fchielyk voortging (g). In de maand Januari toen de Sneeuw smolt, en de boven Ryn los raakte, werd een groote menigte Waters, en Ys, den Ryn, en Maas afgevoerd. Hier door werd de Ryn, van boven Emmerik af, en de Waal te Nieuwmegen geweldig opgekropt, en wel te meer, om dat het Panderfche Kanaal onbeweeglyk vast zat. De zuiderlyke Dyken der Waal, boven Nieuwmegen bezweken hier door, (b) en het Water der Maaz liep zo sterk op, dat het van des middaags, tot des nagts omtrent een uur, wel tien voeten rees.

XX.
Boek.
1757.

De Maazdyk te Kessel brak op zeven onder-Overfroomscheide plaatzen door. Twee Huizen van dit Dorp raakten met grond en al weg, en eenige zwaare Boomen kwamen met de wortelen omhoog (i). Op den twaalfden en dertienden Februari stroomden de Zomerdyk, die Os, Geffen, Nieuwland en Rosmalen tegen de Beerze Maaz beschermd, over. Hier door werden deeze Dorpen onder Water gezet: Het verspreide zich verder te Heesch, Kaathoven, Berlicum, Middeldode, Heeswyk, en Dinther, daar alle de besaaide

(g) PIERLINCK verschrikkelyke Watervloed langs de Maas en Waal in het jaar 1757. voorgevallen *Bladz.* 1.

(b) *IDEM Bladz.* 4.

(i) *IDEM Bladz.* 11.

XX. de landen onderliepen, en een menigte Hoornvee
Boek. en Schaapen verdronken: Veele Huizen werden
1757. verpletterd, stortten in, of leden schade aan hun-
ne Muusen (k).

Aanwas Hier ter Stede werd men tusschen den tienden,
des Waters en elfden Februari, den aanwas des Waters zeer
hier ter schielyk gewaar. De Koopliden, Wynkopers,
Stede, en Brouwers, en anderen die hunne goederen in Pak-
voorzorg huizen, of Kelders hadden, waren voor de over-
by die ge huizen, of Kelders hadden, waren voor de over-
legenheid. strooming bevreest. Veele die hunne Pakhuizen
zederd het jaar 1740. boven den pyl des Waters
van dat jaar gehoogd hadden, vonden zich deer-
lyk bedrogen: Zy moesten op nieuws hunne goe-
deren naar boven brengen. De meeste Ovens wa-
ren onbruikbaar; Schepenen gelaften, dat in die,
welke boven Water waren, zelf in die der Koe-
kenbakkers, dag en nacht Brood gebakken moest
worden. De arme lieden Vlugten op hunne Zol-
ders, of de Wallen, daar veele den nacht door-
bragten. Den dertienden stonden de meeste Straa-
ten onder Water, zo dat 'er niets als de Markt,
een gedeelte der Hinthamer en Karrestraaten, en
van den hoogen Steenweg droog bleven. Op vee-
len Straaten stond het Water vier, en vyf voeten
hoog. Het bleef tot den veertienden des nagts,
omtrent twaalf uren ryzen: wanneer het omtrent
dertien duimen hooger, als op den vierentwintig-
sten December des jaars 1740. stond (l).

Noord-
schooten
op de
Schans
Antoni.

Omtrent dezen tyd hoorde men schooten en
tekenen van den uitersten nood, van de Schans
Antoni, even buiten de Vugter Poort gelegen.
Het schielyk opkomend Water, en de groote Ys-
schors-

(k) IDEM *Bladz.* 13. en 14.

(l) IDEM *Bladz.* 16—19.

schorffen die het Schansje dreigden overhoop te werpen, hadden de lieden, die ten getale van veertien of vyftien daar in waren, in den uiterften nood gedompeld: Men kon 'er met geen mooglykheid met eenige Vaartuigen voor den volgenden dag, toen het Water gevallen was by komen: De Muuren tegen het Noordwesten, waren sterk afgeflagen, en zouden denklyk ingestort hebben, indien het Water niet was gezakt (m).

XX.
Boek.
1757.

Schepenen der Stad, stelden zo veel hun doen-Orde op lyk was op alles orde. Zes der krankzinnigen die men in het Zinnelooshuis boven niet plaatzen kon, werden op de gevangen Poort gebragt.

verscheide
zaaken bin-
nen de
Stad.

Die der Bezetting welke in de benedenste Kamers der Barakken woonden, werden op den Zolder geplaatst. De Brandspuiten werden op de voorzaal des Stadhuis geborgen (n). De Blokmeesteren werd toegestaan, een buitengewoone inzameling van geld te doen. Indien zy de armen van brand wilden voorzien, konden zy Turf uit Stads Voorraadhuys bekomen, mids zy dien tegen vyftien stuivers de Ton betaalden. De Voerlieden zouden hun tot het vervoeren van dien moeten bystaan. De Blokmeesters zouden de noodige Schuiten mogen pressen, en de ledige Huizen tot berging der armen inneemen. De Ingezeten die Turf nodig hadden, konden die uit Stads Voorraadhuys tegen zeffien stuivers de Ton bekomen (o).

De

(m) IDEM *Bladz.* 19. en 20.

(n) NOTULEN van Schepenen van den 13. Februari 1757. des voor de middaags.

(o) NOTULEN voerz. van den 13. Februari 1757. des nademiddaags.

XX.
Bock.

1757.

Hoe de
Godsdienst
op den Be-
dendag ge-
schiede.

De Algemeene Staaten, hadden tegen den zestienden dezer maand, den gewoonen Dank, Vast, en Bedendag uitgeschreven. Schepenen vonden met overleg der Predikanten goed, dat de Walsche Kerk, de eenige die vry van Water was, hier toe gebruikt zoude werden. De Walsche Gemeente gebruikte die van half negen tot tien uren. De Nederduitsche van half elf tot twaalf uren. De Walsche van een tot half drie uren en de Nederduitsche van drie tot vyf uren (p).

Het Koor
der Hoofd
Kerk tot
den Gods-
dienst be-
kwaam ge-
maakt

Schepenen verzochten Kerkmeesteren het Koor der Hoofd Kerk tot den Godsdienst zo dra mooglyk bekwaam te doen maaken (q) immiddels zoude de Godsdienst zo als op den Bedendag in de Walsche Kerk gehouden worden (r).

Het Koor der Hoofd Kerk was ras hersteld, zo dan men aldaar, gelyk in de Geertruide Kerk, die met spoed in staat gebragt werd, op den zeventwintigsten Februari den Godsdienst oefende (s). Het duurde echter noch een geruimen tyd; eer men het Schip der Hoofd, en de Kruisbroeders Kerk hier toe gebruikt konden werden.

Waternood
in de Dor-
pen boven
de Stad ge-
legen.

Was de nood in de Dorpen langs de Maas gelegen groot; in die boven de Stad Zuidwaars gelegen was het droevig geteld: Dungen, Michiels Gestel en Vugt zyn met taamyke hooge en zware Dyken omvangen. Doch deze hielpen daar zo min als elders: daar zy niet doorbraken werden

(p) NOTULEN voorsz. van den 14. Februari 1757.

(q) NOTULEN voorsz. van den 17. Februari 1757.

(r) NOTULEN voorsz. van den 18. Februari 1757.

(s) NOTULEN voorsz. van den 24. Februari 1757.

den zy overfloofd. Te Dungen waren zy twee voeten hoog door het Water bedekt. De Huizen stonden 'er zo wel als te Michiels Gestel tot aan de Zolders onder Water. Te Vugt waren in den Dyk verscheide breuken, en de geheele bedyking werd overfloofd. Geen Huis was waterny. Op sommige landen stond het Water zes voeten hoog. Te Esch, Helvoirt, Cromvoirt, was het even erg, Doch te Deuteren erger, om dat het door yschorffen als omringd in een volle Zee lag. Van de Wal der Stad zag men 'er niets van als de toppen der Daken, die uit het Water uitstaken. Ook zyn naar evenredigheid meer Huizen beschadigd, en meer Runderen dan elders verdrongen. Te Orten, zag het 'er bekommerlyk uit. De muuren der meeste Huizen aan de Noordzyde waren vernield, en ingestort, en het Water stroomde 'er doorgaans vier of vyf voeten over de Dyken heen.

XX.
Boek.
1757.

Terwyl alles onderwater stond, woei, hagelde, stormde weerlichte het des nagts tusschen den veertienden en vyftiende Februari zeer sterk. Dit deed de naarheid voor de Buitenlieden, die op de Zolders, en Hooitassen zich behelpen moesten, ten hoogsten toenemen. Het Spits van den Toren te Vechel werd door het weer geraakt, waar door het geheel afbrande (†).

Onweer.

De schade door dezen vloed veroorzaakt, was grooter als men zich verbeelden kan. In zestien dorpen rontsom de Stad was genoegzaam geen Water-Beesten voeder overgebleven: zelf was 'er voor de Opgezetenen brood gebrek: De Raad van Staa-

Schade
door dien
Water-
vloed ver-
oorzaakt.

XX. Staaten gelaste den Rentmeester der Domeinen hier ter Stede, zich naar die plaatzen te begeven, en aldaar met overleg der Regenten, en Armmeesters, de onvermogenste Opgezetenen ten kosten van den Lande met Brood of Rog, en Beesten voeder tot den eersten April deezes Jaars te voorzien (*u*). Tot besluit van dezen Watervloed zal ik alhier de schade uit de beedigde lysten ten Komtoire der Domeinen overgegeven laten volgen. In de gemelde Dorpen rontsom de Stad zyn drie honderd zesenvceertig Runderen, eu dertig Paarden verdronken, vier Huizen zyn geheel weggeraakt, en zes honderd en elf zeer beschadigd (*v*). Om dat deze vloed de hoogste was, is de pyl daar van achter het Stadhuis aangekend. De Regeering deed van zekere Landkaart door *Jeremias Bastingius* in het jaar 1658. gemaakt, en die aanwyft, hoe men de overstromingen kan voorkomen, drie honderd afdrukfeilen vervaardigen (*w*), en aan de Leden der hooge Regeering omdeelen (*x*). Zyne denkbeelden daarover zyn echter niet gebruikt, maar in het Jaar 1766. heeft men een overlaat tusschen de Dorpen Drunen Baartwyk gemaakt.

1758. Hier voor op het Jaar 1750. heb ik de moeielijkheden, die tusschen de Regeering dezer Stad, en den Raad en Rentmeester der Domeinen van Brabant, over het schouwen ontstaan waren, nevens het Vonnis in die zaak, verhaald: Zederd eeni-

van den Raad van Brabant. Het welk geen ingang vind.

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10. Maart 1757.

(*v*) *PIERLINCK Bladz. 55.*

(*w*) NOTULEN van den 3. Mei 1757.

(*x*) NOTULEN van den 10. October 1757.

eenigen tyd, had men 'er niets meer van gehoord: Thans verzocht de gemelde Rentmeester, dat de Raad van Brabant, by uitlegging zynes Vonnis verklaren wilde, dat des Rentmeesters bevoegdheid om binnen de Stad te Schouwen niet was afgedaan (y). Dit verzoek werd by den Raad, na ingenomen belang der Regeering alhier, afgeslagen (z).

XX.
Boek.
1758.

Terstond deed de Raad en Rentmeester der Domeinen op den veertienden December deezes Jaars, door eenen Deurwaarder zynes Komtoirs in de vergadering van Schepenen *infinueren* „ Dat hy oordeelde te moeten twyfen, of het zelve Vonnis, en zyne daarop gevolgde verklaring, door den Hoogschout en Schepenen niet zodanig uitgelegd zouden werden, dat het punt om binnen de Stad de Schouw te voeren, by dat Vonnis afgedaan was, en zelf of deeze, zig niet inbeelden, dat hy mede in het zelve begrip was: Hy verklaarde derhalven, om alle verkeerde misvattingen voor te komen, het daar voor te houden, dat dit by den Raad van Brabant geensins, afgedaan ware. Hy protesteerde vervolgens tegen alle anderen tegenstrydige uitlegingen. „ Schepenen antwoorden niets daarop, doch gaven 'er de Regeering kennis van, die hun gedrag goedkeurde (a). Zederd dien tyd, zyn de geschillen over het Schouwen binnen de Stad, tot het Jaar 1763. stil geweest, wanneer die weder op nieuw begonnen.

In

(y) NOTULEN van den 24. April 1758.

(z) NOTULEN van den 3. en 22. Mei 1758.

(a) NOTULEN van den 21. December 1758.

IV. DEEL.

M

XX.
Boek.
1759.

Dood der
Prinsesse
Gouver-
nante.

Rouwbe-
dryven
daarover
hier ter
Stede.

In de maand Januari des volgenden Jaars overleed in den Haage ANNA KROON PRINSESSE VAN BRITTANNIEN, Douariere van wylen WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden: De Algemeene Staaten hadden Haar na, het overlyden des Prinse, gedurende de minderjarigheid zynes Zoons, den tegenwoordigen Erfstadhouder, de bekleding der doorluchtige Ampten haares Gemaals, en dus ook de verandering der Regeering hier ter Stede opgedragen: Zo dra de Regeering van het Overleiden kennis kreeg, vond zy goed, dat gedurende de Rouwe op de klokken van het Stadhuis, niet gespeeld zoude werden, en op Stadtskosten, drie-maal daags, gedurende zes weeken, de eerste veertien dagen telkens anderhalf uur, vier weeken telkens een half uur lang, met alle de Klokken te luiden: Zy schreef den Prinse Erfstadhouder eenen Brief, waarin zy haar leedwezen over dit verlies betuigde, en verzocht Hem, dat Hy haar, en de Burgery, in zyne bescherming wilde neemen (b). Eenigen dagen daarna besloot zy den Rouw, op dezelve wyze, als by het overlyden van wylen den Prinse van Orange, aanteneemen (c). De Algemeene Staaten vonden kort hierna goed, als voogden van zyne Hoogheid, de verandering der Regeering alhier te doen (d), waar van zy de Regeering kennis gaven (e).

Van

(b) NOTULEN van den 16. Januari 1759. 6

(c) NOTULEN van den 20. Januari 1759.

(d) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 13. Januari 1759.

(e) NOTULEN van den 24. Januari 1759.

Van oude tyden, was op het midden der Markt binnen deeze Stad, eene groote Steene Put geweest, waaruit men het water met Emmers, die aan ketenen hingen haalde, zo als dit uit een' oude aftekening der Markt blykt. In latere tyden werd de Put overwelfd, en daarop, of naby de-^{Blauwe} Steene zelfve, een Houte Pomp gesteld, waarop een ^{Pomp op de Markt} Lantaarn stond. Die Pomp was omtrent deezen ^{gemaakt} tyd vergaan, zo dat de Blokmeesters der Markt, nodig oordeelden, die geheel te vernieuwen; by die gelegenheid nam men in overweging, om aldaar eenen Pomp van Blauwen Steen te stellen, waar van de kosten op omtrent vyf honderd vierendertig guldens begroot werden: En alzo dit werk tot versiering der Stad zoude strekken, verzochten zy, dat de Regeering daar toe van Stads wege, eenigen onderstand doen wilde (f). De Pomp werd dan in deezen jaare gemaakt, en van Stads wege, boven twee honderd vyfenzeventig guldens, werden nog Vier blauwe Steene Paa- len, waarop Lantaarnen rontsom die Pomp gezet werden, geschonken (g).

De Wagen Postery van deeze Stad op Maaz-^{Verval der} tricht, was zederd eenigen tyd in verval geraakt, ^{wagen} zo dat de Reisigers, zoimtyds twee of drie dagen ^{Postery op} opgehouden werden. De oorzaak daar van was, ^{Mastricht} dat die Postery van geen genoegzaam getal Paarden voorzien was, het geen menigvuldige klagten baarde. Het schynd my toe, dat de Regeering van Maaztricht over deeze, en verdere Wagen Posteryen, daar ter Stede, dan Algemeenen Staa-
ten

(f) NOTULEN van den 27. Januari 1761.

(g) NOTULEN van den 3. Februari 1761.

XX.
Boek.
1761.

ten klagtig gevallen zy. Immers ik vinde, dat zy de Regeering van Maastricht in den jaate 1759. aanschreven, om alle de Reglementen der Posteryen aldaar na te zien, en die, zo veel mooglyk, op eenen gelyken voet te stellen, en in opzichte van die op 's Hertogenbosch, dit met overleg der Regeering van die Stad te doen (*b*). Hier van kwam egter voor eerst niets, waarom de Staaten, die van Maastricht zulks nader aanschreven (*i*). De Regeering deezer Stad, hier van onderrigt, verzoekt haar, dat zy eenige opening omtrent de klagten, en de middelen, die zy oordeelde tot herstel der Postery dienstig, haar wilde geven (*k*): Zy zond hierop een door haar ontworpen Reglement over, en verzogt de Regeering alhier, de Eigenaars der Postery, welken hier ter Stede woonden, daarover te horen, het Reglement te herzien, en te veranderen, met dat geene, het welk de Regeering oordeelde, daar af, of by te moeten doen (*l*). Deeze magtigde hiertoe eenigen uit den haare, welken de Eigenaars daarover hoorden, en in het ontwerp eenige veranderingen maakten, waar van zy de Regeering van Maastricht kennis gaf (*m*). Eindelijk werd men de zaak eens. De Regeering van

(*b*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 20. Februari 1759.

(*i*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. Januari 1760.

(*k*) NOTULEN van den 8. April 1761.

(*l*) MISSIVE van den Indivisen Raad der Stad Maastricht van der 22. April 1761. in de NOTULEN van den 28. April 1761.

(*m*) NOTULAN van den 16. September 1761.

MEYERYE VAN 'sHERTOGENBOOSCH. 181

van Maaztricht, zond het Reglement den Algemeenen Staaten over, die het goedkeurden (n).
 „ Daar by werd het getal der Paarden, die de
 „ Wagen Postery moest hebben, vastgesteld. De
 „ Regeeringen der beide Steden zouden die, en
 „ de Rytuigen, zo dikwils zy dit goedgevonden,
 „ kunnen naazien. De tyd van het afryden zo
 „ des Zomers, als des Winters, werd bepaald,
 „ en alle Vragten en Voorspannen geregeld. De
 „ Regeeringen der beide Steden, zouden de ver-
 „ schillen, die tusschen de Eigenaars der Postery,
 „ en de Ryfingers ontstonden, afdoen: verscheide
 „ zaken van minder belang werden mede vast-
 „ gesteld (o).

XX.
Boek.
1761.

Reglement
op die Pos-
tery ge-
maakt.

Het geschil met de Provintie van Holland over
 de Posteryen, dat zederd het jaar 1755. stilge-
 staan had, of immers slepende gehouden werd,
 was in dit jaar weder levendig geworden, en werd
 toen geheel afgedaan. De Gemagtigden tot de
 Hollandfche Posteryen waren met die van Utrecht,
 wegens de Posteryen oneens geworden; Hier-
 over waren in den Zomer, des voorleden jaars,
 verscheiden byeenkomsten in den Haage gehou-
 den. Die van den Domein Raad des Prinses Erf-
 stadhouder, als bestierders der Posteryen te Bre-
 da, en te Eindhoven, als mede eenige Gemag-
 tigden van 's Hertogenbosch, verschenen 'er mede.
 De laasten waren door de Regeering gemagtigd,
 om met die van Holland, zulken verdrag aan te
 gaan, als zy oordeelden, dat met het meeste belang
 der

1762.

Oneenig-
heid met
die van
Holland
over de
Posteryen.

(n) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 3. De-
 cember 1761.

(o) REGLEMENT over de Postery van Maaztricht og
 's Hertogenbosch van den 3. December 1761.

XX.
Boek.
1762.

der Posteryen alhier, overeen kwam (p). Zy deden verflag. „ Dat hun, zekere opgestelde Overeenkomst tusschen hen, en die der Hollandische Posteryen voorgehouden was, waarop van Lid tot Lid hun gevoelen was gevraagd: Doch dit was genoegzaam geheel verworpen, en wel zo, dat indien zy het gevoelen der Hollandische Gemagtigden niet omhelsden, daar uit eene scheuring zonder hoop van Vereeniging te dugten ware. Zy hadden daarom die Overeenkomst, op goedkeuring der Regeering getekend: Daarin waren egter veel bezwaaren voor het Postwezen deezer Stad opgesloten. Zy hadden die onder het oog der Hollandische Gemagtigden gebragt; doch daarop, een weigerend antwoord bekomen, met byvoeging, dat men zig over het niet, of al goedkeuren dier Overeenkomst, ten spoedigsten moest uiten. Zy hadden hierop geschreven, dat dit niet van hun, maar van de Regeering afhing, en bragten derhalven die Overeenkomst ter goedkeuring, en gaven hunne gedagten daarby over.” De Regeering vond goed dit verflag eenigen tyd op het Komtoir des Pensionaris te leggen, op dat ieder Lid der Vergadering dit zoude kunnen onderzoeken (q). Het zal tot verstand deezer zaak nodig zyn, de oorzaak des geschils, en de redenen van beide de Partyen, alhier zo kort doenlyk is, te

Oorsprong verhaalen.

van het verschil tusschen de Hollandische Post Komtoiren, en die van 's Hertogen-

ryen en de (p) NOTULEN van den 15. Juli 5. Augustus 16. September en 25. November 1761.

alhier, (q) NOTULEN van den 20. Januari 1762.

togenbosch, Breda en Maastricht, een zogenaamd *Societys Contract*, over het Postrit van Alphen, op Hamont in het land van Luik, en te rug, aangegaan. De Gemagtigden der Hollandsche Posteryen, hielden in het jaar 1755. staande, dat zy dit verdrag vernietigen konden, en deden toen aan de Postamp ten alhier, te Breda en te Maastricht, zeker opstel van een nader verdrag overgeven: Dit hield in, dat zy dit Rit met uitsluiting van die der Generaliteit, zouden doen beryden, en dat die, welken zig daar van bedienen wilden, hun eene *retributie* zoude moeten betalen. Dit leverde het eerste Lid des verschil uit, om dat die der Generaliteit beweerden, dat het *Societys Contract* nog stand hield, immers dat zy niet buiten het bewind daar van, gehouden konden worden. De Gemagtigden der Hollandsche Posteryen hielden die van 's Hertogenbosch meermaalen voor, dat zy zonder eenige rede, op het bewind van dit Rit stonden, om dat zy volgens het verdrag, hun het zelve aanboden, dat zy eertyds genoten hadden, zonder iet meerder, dan voor hun te betalen. Die van het Postamp ten alhier vleiden zig derhalven, dat als zy van het bewind des Rits op Hamont, afzagen, en de *retributie*, die zy voorheen betaald hadden, gaven; zy zig met het Hollandsche Postamp konden verdragen. Zy vonden zig egter te leu gesteld, om dat die van Holland, hunnen eisch verzwaarden.

XX.
Boek.
1762.

Grieven
De Grieven des Postamp ten alhier tegen deze nieuwe van het eischen bestonden hierin. „ *Eerstlyk* waren de Postamp „ uuren, waarop de Hollandsche Postryders van alhier te „ het Komtoir te Drunen komen, en van daar ver- gen de ei- „ trekken zouden, niet vastgesteld. Dit was ten Hollan- „ hoogsten nodig, om dat het vertrek der brieversders.

XX. „ hier ter Stede, buiten dien, met geene moog-
 Boek. „ lykheid bepaald kon werden. Waar door de
 1762. „ Inwoners alhier, en die van Holland, met wel-
 „ ken men Correspondentie hield, altoos in het
 „ onzeker bleeven; dus de Ingezetenen alhier,
 „ liever hunne Brieven, met de Schepen die daag-
 „ lyks naar Holland voeren, en den volgende
 „ dag aankwamen, dan met de Post, zenden zou-
 „ den. Het Postamt van 's Hertogenbosch zou-
 „ de zyne Correspondentie nooit in orde kunnen
 „ houden, en alles zoude van dien, met welken
 „ zy zig verdroegen, afhangen. De bepaaing
 „ der uren was niet moeielyk te vinden dan al-
 „ leen ten tyde van Overstroomingen, of Dyk-
 „ breuken. Het Postamt alhier bood derhalven
 „ aan, die tyden uit te zonderen.”

Het tweede bezwaar was „ het *franqueren* aller
 „ Brieven op de Noord Hollandſche plaatzen,
 „ uitgenomen op Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen,
 „ en Beverwyk. Ook zouden alle de Brieven
 „ op Boskoop, Oudewater, Haastregt, Krim-
 „ pen, en verdere omliggende plaatzen tot Gou-
 „ da *gefranqueerd* moeten worden, als mede die
 „ voor den Briel, Delfshaven, Vlaardingen,
 „ Maaslandſluis, en Helvoetſluis, tot Rotterdam.”
 Van deeze zyde werd hierop aangemerkt. „ Dat
 „ hier door al te grooten laſt, op de Ingezetenen
 „ hier ter Stede gelegd zoude werden, om dat
 „ zy het Port der Brieven, dien zy van daar be-
 „ kwamen, betaalen, en boven dien, die zy der-
 „ waars zonden, *franqueren* moesten. Dit laaste
 „ was een ongehoorde nieuwigheid, en op geen
 „ billyke reden gegrond: Want een van beiden
 „ was waar, of de Brieven, die men *gefranqueerd*
 „ wilde hebben, moesten door de Hollandſche
 „ Post.”

„ Postryders, naar de Plaatzen daar die behoorden, vervoerd, of wel naar de naastegelegene Steden, van waar die verder door Boudens, of Schippers, naar de Plaatzen, daar men die bestellen moest, afgehaald werden. In het eerste geval was het billyk, dat het Hollandsche Postamp, de Porten en boven Porten, ter plaatze daar de Brieven aankwamen, genoot. In het tweede geval, werden de gewoone Porten billyk binnen de Stad, daar die afgehaald zouden werden, ingevorderd. De boven Porten waren met geen rede, het Hollandsche Postwezen, om dat het de Vervoering niet bekostigde, toe te wyzen. Dus was het in beide de gevallen onbillyk, dat de Ingezetenen alhier, de gevergte *frankeringen* ten voordeele des Hollandschen Postamp, voldeeden. Indien men al eens stelde, dat het zelve Postamp, de Brieven op de plaats daar die behoorden, vervoerde; was egter de *frankering* hier ter Stede onbillyk, om dat by het negende Lid des verdrags vastgesteld was, dat het Post Komtoir alhier, een jaarlyksche *retributie*, voor de zwaare kosten, verwissel Komtoiren, en Ritten, die het Postamp van Holland, wegens hunne *Correspondentie* met dat van deeze Stad doen moest, betaalen zoude: Indien die *retributie* voor de *Correspondentie* door gansch Holland, en West Friesland gegeven werd, was het niet billyk, dat de Ingezetenen alhier, de Kosten der *Correspondentie* op Holland, andermaal moesten betaalen: Hier kwam by, dat het billyk was, dat de *frankeringen* geschieden, naar plaatzen die hooger lagen, dan zulken, met welken men *Correspondentie* had, doch geenins met die,

XX.
 Boek.
 176a.

XX. „welken in het Gewest, daar men mede in *Cor-*
 Boek. „*respondentie* was, bleven. In deeze *frankerin-*
 1762. „*gen* zelf, was een merklyke ongelykheid, want
 „de Brieven naar Delfshaven, zestiën uren van
 „'s Hertogenbosch, moesten *gefrankeerd*, en die
 „naar Monster, het welk 'er twintig uren af-
 „ligd, zouden zonder *frankering* verzonden kun-
 „nen worden: Dus was het met meer plaatzen
 „gelegen. Het *frankeren* was onzeker, om dat
 „het Verdrag, de woorden: van *omliggende plaat-*
 „zen inhield. Het gevolg hier van zoude zyn, dat
 „zeer veele Brieven, die *gefrankeerd* volgens het
 „verdrag, overgezonden moesten worden, *on-*
 „*gefrankeerd* besteld zouden werden, het geen
 „voor de *Correspondentie* nadeelig zoude zyn:
 „Het bezwaar vermeerderde, om dat men die
 „*frankeringen* naar het gewigt wilde schatten:
 „Men moest hierop aanmerken, dat in een Land,
 „daar de Schepen, en Wagens het vervoeren der
 „Brieven gemaklyk maakten, zulks de Posteryen
 „nadelig was, en men toonde aan, dat dit om
 „verscheide redenen, ondoenlyk ware te be-
 „letten.”

„Het derde bezwaar raakte de *Correspondentie*
 van deeze Stad op Utrecht; Overysfel, Friesland,
 en Groningen. „Men wilde van deeze zyde gaar-
 „ne handelen, zo als voorheen met het Post
 „Komtoir van Utrecht geschied ware, en schoon
 „zulks voor het Komtoir deezer Stad lastig viel,
 „de Bovenporten der *ongefrankeerde* Brieven te
 „ontfangen, zoude men gevoegshalven hier toe
 „komen, mits het Hollands Post Komtoir, zo
 „veel in hem was, bezorgde, dat de Brieven in
 „de gemelde Gewesten, tot Alphen toe, *gefran-*
 „*keerd* werden: Het gebruik der Schaal, dat in
 „dee-

„ deezen opzichte voorkwam, was niet te doen,
 „ om dat des Zomers, daaglyks van 's Hertogen-
 „ bosch, naar Utrecht, Wagens reden: Behalven
 „ dat zulks voorheen niet geschied was, en 'er
 „ waren geene redenen om van het oud gebruik
 „ afte wyken.”

Het vierde bezwaar bestond hierin. „ Dat de
 „ Brieven naar Groot Brittanniën, tot Delft ge-
 „ *frankeerd* moesten werden.” Men merkte daar
 „ op aan. „ Dat zulks tegen den ouden voet aan-
 „ liep, en men toonde dat ingeval dit, en het
 „ verdere, dat daaromtrent bedongen was, naar-
 „ gekomen moest werden, men merklyk by die
 „ Brieven toegeven zoude, om dat de Porten
 „ derzelven, hier ter Stede, vry minder belie-
 „ pen, dan die by het verdrag voorgeschreven
 „ waren. Dit was zo veel te harder, als men
 „ aanmerkte, dat het Postampt alhier, boven de
 „ *retributie*, die het zelve aan Holland zoude
 „ moeten betaalen, voor zyne *Correspondentie*
 „ met Groot Brittanniën, even als op Holland,
 „ nog de kosten moest doen, die Brieven naar
 „ Drunen te bestellen. Dus was het bezyden alle
 „ waarheid, dat het Postampt van Holland, zo
 „ als men voorgaf, de kosten dier Brieven alleen
 „ zoude moeten dragen.”

Het vyfde bezwaar bestond hier in, „ dat men
 „ van deeze zyde voor het gebruik des Rits van
 „ Drunen, naar Hamont, en van daar naar Achel,
 „ boven het gebruik van het Rit des Postampts
 „ van hier op Baal, om de Brieven ten behoeven
 „ der Hollandfche Postery, van Tilburg op Ant-
 „ werpen te vervoeren, nog Honderd guldens
 „ aan het Hollandfche Postampt zoude moeten
 „ betaalen. Het Rit op Hamont, was voorheen
 „ het

XX.
 Boek,
 1762,

KX.
Boek.
1762.

het Societyts Rit geweest; By het eerste Lid des gemaakten verdrags, was dit door die van 's Hertogenbosch afgegaan. By het tweede nam het Hollandfche Postampt dit op zig, en by het negende werd daar voor een *retributie* bedongen: Men kon derhalven niet begrypen uit wat hoofde voor het gebruik van het Hamontfche Rit, deeze byzondere *retributie* gegeven moest werden: Het was waar, dat by het tweede Lid des verdrags van het Rit van Drunen, tot Hamont, om de *Correspondentie* op Maaztricht, Aken en Luik te vervangen, gewag gemaakt werd, en in het agtiende, van het Rit van Drunen tot Hamont, voor de *Correspondentie* van 's Hertogenbosch op Eindhoven. Hier uit kon men egter geen onderscheid, tusschen de Ritten afmeten, om dat de laatste plaats op den weg, tusschen Drunen en Hamont lag, waarover het zelve Rit altoos gelopen had: Gevolglyk hield het melden van Eindhoven, geenfins een onderscheid in, tusschen het Rit, in het tweede Lid gewaagd; Ten ware men tot die onbestaanbaare stelling vervallen wilde, dat ieder plaats, op den weg, een byzonder Rit uitmaakte, en dat wanneer men het reeds over het gebruik van het geheele Rit eens ware, voor ieder dier plaatzen, nog een byzonder verdrag aangaan moest. Wat het Rit naar Achen, voor de *Correspondentie* op Eindhoven, en geheel Duifchland betrof; de Brieven die van daar kwamen, en derwaars moesten, waren door het Keizerlyk Postampt, zonder bezwaar des Postwezen alhier, vervoerd: Het was een waarheid, dat het Hollandfche, het Keizerlyke Postampt agter uit gezet had, en

het

„ het Rit van Achel op Eindhoven thans alleen
 „ bereed: Het zelve was gevolgelyk niet genood-
 „ zaakt, het voorbeeld des Keizerlyken Postampts
 „ te volgen: Het zoude egter voor het Postamt
 „ hier ter Stede, ten uitersten hart zyn, een ge-
 „ rief, het geene het van een Vreemd Postwe-
 „ zen, voorheen, zonder bezwaar genoten had,
 „ thans van een Postwezen van den Staat te moe-
 „ ten koopen. In allen gevallen was dit zeker,
 „ dat de *retributie* van Honderd guldens, ge-
 „ paard met het gebruik des Rits van het Post-
 „ amt alhier, op Baarle, geensins tegen het wei-
 „ nig gebruik, dat het gerief des Rits van Eind-
 „ hoven op Achel, aan het Postamt alhier gaf,
 „ op te wegen ware: Het vervoeren der Brieven
 „ over dit Rit, naar Duitschland, was altyd zeer
 „ gering geweest. Dit zoude in het vervolg geen-
 „ sins vermeerderen, om dat het Postamt alhier,
 „ volgens het zevende Lid des verdrags, de *Cor-
 „ respondentie*, op een gedeelte van Duitschland,
 „ verschaffen zoude. Hier uit bleek derhalven,
 „ dat deeze eisch onaanneemlyk was. De Ge-
 „ magtigden des Hollandfchen Postampts, die
 „ deeze hardigheid begrepen, hadden het Post-
 „ amt alhier te gemoed gevoerd; dat het zelve
 „ zyn byzonder Rit op Eindhoven, afschaffen
 „ kon, waar door een merklyke uitgaaf bespaard
 „ zoude werden. Dit kon egter zonder merklyk
 „ ongerief voor den Koophandel, tusschen Duitfch-
 „ land, om dat 's Hertogenbosch de natuurlyke
 „ tusschen plaats daar van was, niet geschieden.
 „ Het Postamt alhier verklaarde derhalven, wel
 „ te mogen lyden, dat dit gerief van het over-
 „ voeren der Brieven naar Duitschland, uit het
 „ Verdrag geligt werd, het zoude zig in dat
 „ ge-

XX.
 Boek.
 1762.

- XX. „ geval getroosten , hunne *Correspondentie* op
Boek. „ Duitſchland, door eenen anderen weg te zoe-
1762. „ ken.”

Het zesde en laaſte bezwaar beſtond hierin : Dat de *retributie* van Honderd guldens, van Overſchatting niet vry te ſpreken was. Om dit aantetoonen merkte men aan, „ Dat het Rit van Hamont op „ Alphen, waar voor dit geld betaald zoude werden, voorheen door de Societyt beſtierd was : „ Het Poſtamt hier ter Stede had als mede Lid , „ tot goedmaking der koſten van het zelve, Hon- „ derd guldens betaald. By het ſlot der Reke- „ ning ſchoot gewoonlyk over. Het was zeer „ ruim genomen, als men het Societys aandeel „ alhier, op Honderd en zeventig guldens be- „ grootte. Het betaalde boven dien , voor de „ verwiſſeling te Alphen, Twaalf guldens, en „ twaalf ſtuivers, en moeſt wegens de Rekenin- „ gen van *egalifutien* met Amſterdam, Alkmaar, „ en den Haage gehouden, het voordeel, te- „ gen het nadeelige geſteld, het eene jaar door „ het andere genomen, noch geen Twee honderd „ guldens jaarlyks betaalen : zo dat de *Correspon-* „ *dentie* van het Poſtamt alhier, naauwlyks op „ Drie honderd twee en tagtig gulden en twaalf „ ſtuivers te ſtaan kwam. Het beding van Zes „ honderd guldens jaarlyks, voor die zelve *Cor-* „ *respondentie*, en het afſchaffen der Rekening „ van *egalifatie*, was gevolglyk met de billykheid „ geensins overeen te brengen : En te minder als „ men begreep, dat het Poſtamt alhier, op zyn „ beurt, het Kommiſſariffchap der Societyt, het „ genot van Honderd guldens bekwam. Ten „ tyde der Societyt, kwam het meeste voordeel „ der Brieven ten behoeven des Poſtamts al- „ hier.

„ hier. Thans werd dit meest door de Komtoi-
 „ ren te Drunen, Tilburg, Oirschot, Eindhov-
 „ ven, Valkenswaard, en anderen genoten: Al-
 „ les ten bewyze, dat het Postampt hier ter Ste-
 „ de van erger gesteldheid dan voorheen zoude
 „ wezen, wanneer het voor de gemelde *Corres-*
 „ *pondentie*, het geen het, ten tyde der Societyt
 „ betaald had, voldeed: Dit was door het zelve
 „ altyd aangeboden. De geruime tyd, in welke
 „ het Societys Contract gestaan had, strekte ten
 „ bewys, dat het Postampt alhier, niet te weinig
 „ tot de kosten van het zelve, betaald had: Het
 „ was anders onmooglyk, dat het zelve tusschen
 „ zo veele Postampten, die ieder een byzonder
 „ belang hadden, zo veele jaaren stand gegrepen
 „ zoude hebben: Men toonde verder by uitre-
 „ kening aan, dat het Postampt alhier, deszelfs
 „ aandeel daar in ruim betaald had: Hier tegen
 „ kon men wel zeggen, dat 's Hertogenbosch,
 „ om haare afgelegenheid, meer tot de kosten
 „ des Rits van Alphen op Hamont betaalen moest;
 „ doch men antwoorde: dat het zelve niet alleen
 „ ten gevalle dier Stad, maar ten behoeven der
 „ gansche Societyt, en byzonder der Hollandsche
 „ Steden, bereden werd: De laatste waren alle,
 „ verder dan 's Hertogenbosch, van Hamont ge-
 „ legen, en zouden als dit doorging, ook meer-
 „ der dan 's Hertogenbosch, daar toe moeten be-
 „ taalen: Men toonde met verscheide voorbeel-
 „ den aan: dat de kosten, die men hier ter Ste-
 „ de, tot het Societys Rit betaald had, grooter
 „ dan die der Hollandsche Steden waren: Het
 „ meeste voordeel kwam egter ten behoeven der
 „ Hollandsche Koopsteden, om dat dit Rit meest
 „ voor de Buitenlandsche *Correspondentie* diende,

XX.
 Boek.
 1762.

„ Deeze

XX.
Boek.
1762.

„ Deeze was voor die Koopſteden, van het ui-
 „ terſte, doch voor 's Hertogenboſch, van gering
 „ belang: Dus zoude het niet vreemd zyn, dat
 „ de Hollandiſche Steden, vry meerder in die So-
 „ cietyt toegebragt hadden. De Gemagtigden
 „ der Hollandiſche Poſteryen gronden wel de bil-
 „ lykheid der *retributie* van zes honderd guldens
 „ hierop, om dat ten tyde van het Societyts Con-
 „ tract, men alleen met Amſterdam, den Haage,
 „ en Alkmaar, een'e *egalifatie* gehouden had, en
 „ dus meenden zy dat zulks met alle de Steden
 „ van Holland ook moeft geſchied zyn: Dit was
 „ voorheen door zekeren Poſtmeester te Rotter-
 „ dam geweigerd, en dus moeft het Poſt Komtoir
 „ alhier voor het niet houden der Rekening van
 „ *egalifatie*, die *retributie* betaalen. Men toon-
 „ de hier tegen aan, hoe de *egalifationen*, wanneer
 „ de Brieven nog door Bodens beſteld werden,
 „ om dat die elkander niet onderkruipen zouden,
 „ in de waereld gekomen waren. Deezen moes-
 „ ten thans, na dat de Brieven door Poſtryders
 „ overgezonden werden, ophouden, om dat ie-
 „ der, de Porten der Brieven, die in zyne Stad
 „ beſteld werden, genoot: Dus was het Poſtamt
 „ alhier, tot de Rekening van *egalifatie* niet ver-
 „ pligt, en had die, met de Komtoiren van den
 „ Haage, Amſterdam, en Alkmaar, overbodig
 „ gehouden. Men ſchreef in Holland, daar van
 „ in het jaar 1753. overtuigt te zyn: want in het
 „ begin des volgenden jaars, was de begeerte van
 „ de Gemagtigden der Hollandiſche Poſteryen,
 „ die Rekeningen met den Haage, waar uit zy
 „ eenig nadeel bekwam, aſteſchaffen, en die van
 „ Amſterdam, waar uit voordeel te haalen was,
 „ aan te houden, en eindlyk door een onbegryp-
 „ lyke

„ lyke verandering van gevoelen, dat het houden
 „ dier Rekening met alle de Steden billyk was,
 „ waarom ter afkoop van dien, het Postampt
 „ alhier eene *retributie* betaalen moest. Dit laatste
 „ gevoele streed met de eige woorden van het
 „ negende Lid des Verdrags, waarin stond: *voor*
 „ *het afschaffen der rekening van egalisatie* het
 „ welk zeker zyn oogmerk op alle de Steden niet
 „ hebben kon, om dat die, niet met allen ge-
 „ houden was; en gevolgelyk niet afgeschafte kon
 „ werden: Ten slot, dat men oordeelde, dat dit,
 „ de Rekeningen, die men met de Komtoiren
 „ van Amsterdam, den Haage, en Alkmaar ge-
 „ houden had, alleen raakte (r).”

XX.
 Boek.
 1762.

Dit waren de Voorwaarden, die de Gemagtigden van het Hollandschen Postampt, aan die van 's Hertogenbosch voorhielden, met de bezwaaren die deezen daar tegen hadden. De Gemagtigden des Postampt alhier, waren egter genoodzaakt geweest, de Voorwaarden, op goedkeuring der Regeering te ondertekenen. Weinig tyds hierna, verzocht de Wethouderschap deezer Stad, haare Gemagtigden tot het Postampt, de bezwaaren, die in het Verdrag opgesloten lagen, te onderzoeken, en in het byzonder te overwegen, of het niet dienstig ware, den Staaten van Holland daarover een ver-
 toog te doen (s). Zy deden verslag. „ Dat zy zig van geen gewenschten uitflag dorsten verzekeren, „ Het stond egter naar hun gedachten vast, dat „ de zaak hier door niet verergeren zoude, be-
 „ hal-

De Regeering Be-
 sluit, zig
 over de
 voorwaar-
 den aan de
 Staaten van
 Holland te
 vervoegen.

(r) MÉMOIRE van bezwaar door de Regeering van 's Hertogenbosch aan de Staaten van Holland, en West Friesland overgegeven.

(s) NOTULEN van den 3. Februari 1762.

IV. DEEL.

N

XX. „ halven dat men niet te veel middelen, ter her-
 Boek. „ stelling kon aanwenden, vooral, om den Nako-
 1762. „ melingen te roonen, dat men niet dan in den
 „ uitersten nood, en na beproeving van alle mid-
 „ delen, zig aan de harde, en nadeelige voor-
 „ waarden deezes Verdrags overgegeven had." De
 „ Regeering magtigde hun een vertoog daar tegen
 „ opstellen, en dit ter haarer goedkeuring open
 „ te leggen (t).

Die van De Gemagtigden der Hollandfche Posteryen schre-
 Holland ven immiddels aan die van het Postampt alhier,
 verzoeken dat zy binnen agt dagen antwoord wagten zou-
 een vast den, of het Verdrag goed gekeurd was, of niet.
 antwoord, Deeze gaven 'er de Regeering alhier kennis van,
 en het Be- die hierop antwoorde, „ Dat zy gewenscht had,
 sluit der „ dat het Verdrag met de redelykheid overeen-
 Regeering „ komstig geweest ware, wanneer zy dit, zelf met
 daarop en „ opoffering van eenige voordeelen goedgekeurd
 verdere „ zoude hebben; doch het behelsde zulke voor-
 gevolgen. „ waarden, die naauwlyks uitgevoerd konden
 „ werden. Zy had thans met weerzin goedge-
 „ vonden, haar bezwaar den Staaten van Hol-
 „ land voortedragen, en hoopte, dat men zig
 „ met de schikkingen des Verdrags niet verhaasten
 „ wilde; te meer, om dat het met den eersten
 „ Juli deezes jaars aanvang neemen zoude, ten
 „ ware de Gemagtigden der Hollandfche Poste-
 „ ryen, de verschillen wilden doen vereffenen,
 „ waartoe de Regeering alle redelyk gemak,
 „ bybrengen zoude (u)." Zy verzogt de Staa-
 ten van Holland, dat daaromtrent niets besloten
 mogt werden, voor dat haar belang daar tegen
 in,

(t) NOTULEN van den 8. Februari 1762.

(u) NOTULEN van den 26. Februari 1762.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 195

ingekomen ware (v). De Staaten wezen de Regeering naar hunne Gemagtigden tot de Posteryen, om zig met hun te vereffenen, en onderling, op der Staaten goedkeuring een verdrag aantegaan (w). Deeze schreven aan die van het Postamt alhier: Zy wilden zig op zekeren tyd in den Haage laten vinden, om de onmooglykheid des Verdrags aan te toonen. Hier in bewilligde men (x) en verkreeg wel eenige, doch geene genoegzaame verzagting. De Regeering gelaste haare Gemagtigden alle mooglyke pogingen aantewenden, om meerdere te bekomen. Ingeval zy die verkregen, zouden zy met de Hollandfche Gemagtigden sluiten: Was dit van geene vrugt, magtigden zy hun, daarover, den Staaten van Holland een vertoog te doen, en eene *Memorie*, van het bezwaar daar aan te heften, met verzoek, dat zy deeze Puncten des verdrags, waarover men het niet eens had kunnen worden, besliffen wilden (y).

XX.
Boek.
1762.

Dus werden de onderhandelingen afgebroken, Verzoek en de Gemagtigden der Posteryen alhier, gafschrift ven een verzoekschrift den Staaten van Holland daarover, het welk nevens de Bezwaaren gedrukt, aan de Staaten van en aan alle de Leden der Staaten omgedeeeld Holland werd (z). De Staaten die het gedrag der Gemagtigden hunner Posteryen goed keurden, merkten tevens aan, „ Dat de Regeering alhier, uit hier van. „ het

(v) NOTULEN van den 17^e Maart 1762.

(w) RESOLUTIE der Staaten van Holland van den 26. Maart 1762. in de NOTULEN van den 3. April 1762.

(x) NOTULEN van den 3. April 1762.

(y) NOTULEN van den 21. April 1762.

(z) NOTULEN van den 13. Mei 1762.

XX. „ het Verdrag gevolgen trok, die de Gemagtig-
 Boek. „ den der Hollandsche Postery geensins toestem-
 1762. „ den.” De Staaten lieten vervolgens hunne Ge-
 magtigden vry, met die der Stad in gesprek te
 treden, om de zaak in der minne te eindigen (a).
 Het welk de Regeering mede toestemde (b).

Overeen- Men kwam in dit gesprek met moeite overeen,
 komst tus- „ Dat de *frankeringen* der Brieven, alleen op de
 schen die „ Noord, en niet op de Zuid Hollandsche Plaat-
 van Hol „ zen geschieden zoude : Het Gewigt deezer
 land en van „ Brieven zoude niet dubbeld, dan wanneer die
 deeze Stad. „ meer dan anderhalf lood woegen, en die der
 „ zwaarderden, naar evenredigheid gerekend wor-
 „ den. Van de Brieven, die van hier naar Groot
 „ Brittannien gezonden werden, zouden geene
 „ *frankeergelden* betaald worden. Van de enkel-
 „ den zoude aan het Komtoir te Delft tien stui-
 „ vers, en van de zwaarderden naar evenredig-
 „ heid goed gedaan worden. Voor het gebruik
 „ des Rits der Hollandsche Postery, van Drunen,
 „ en voor dat op Achel, zoude het Postamt al-
 „ hier, de Hollandsche Brieven van Tilburg, op
 „ Antwerpen, en van daar te rug vervoeren, en
 „ boven dien, het Hollandsche Post Komtoir Vyf-
 „ tig guldens, jaarlyks, betaalen. Eindelyk werd
 „ de *retributie* voor de zwaardere Kosten, Ver-
 „ wissel Komtoiren, en het afschaffen der *egali-*
 „ *satie*, van de Briefporten, op Vierhonderd
 „ guldens jaarlyks bepaald.” Hier van werd een
 nieuw Verdrag gemaakt, en door de wederzyd-
 sche

• (a) RESOLUTIE der Staaten van Holland van den 17.
 September 1762. in de NOTULEN van den 13. October
 1762.

(b) NOTULEN van den 3. November 1762.

sche Gemagtigden ondertekend. Het welk de Regeering alhier goedkeurde (c). Dus liep deeze zaak na veele moeielykheden, hoewel daar by het Postampt alhier veel schade had, ten einde.

XX.
Boek.
1762.

De moeielykheden over het Schouwen met den Raad en Rentmeester der Domeinen, heb ik hier voor verhaald. De Regeering verwagte dat de Rentmeester, na zyne gedaane Verklaring, en opgevolgde Vrywillige Veroordeeling des Raads van Brabant, niets dergelyks meer ondernomen zoude hebben: thans ondervond zy het tegendeel. De Rentmeester deed Schepenen, eenen Deurwaarder aanzeggen; dat hy op den eersten Juli dezes Jaars, nevens Leenmannen der Leen en Tolkamer, met het voeren der Schouwe, zo binnen de Stad, als in derzelver Vrydom een begin zoude maaken. Hy requireerde tevens, dat ten minsten Twee hunner zig ter bestemden tyde, by den Sluitboom, aan het eerste Tolhuis, ter plaatze, daar Stads vrydom begint, zouden laten vinden, op de boete van Tien guldens, voor ieder Schepen, die daar toe gemagtigd, niet verscheen, of met der daad, hem, in het voeren der Schouwe niet bystond. De Regeering magtigde hierop, Eenigen van haare Leden, om daaromtrent zulke maatregelen te neemen, als zy ter bewaring van Stads Voorregten diénstig oordeelen zouden (d). Deezen verzochten uit naam der Regeering, tegen deeze onderneming, van den Raad van Brabant, een Mandement van *maintenue en Interdictie poenaal*, die hierop het belang des gemelden Rentmeesters vorderde,

met den Raad last, van Brabant.

(c) NOTULEN van den 6. December 1762.

(d) NOTULEN van den 23. Juni 1763.

XX.
Boek.
1763.

last, dat inmiddels alles in staat bleve. Dit mandement werd den Rentmeester, des morgens voor zes uren, op den eersten Juli, overhandigd. Van dit alles werd de Regeering verslag gedaan, die dit goedkeurde (e).

De Rentmeester word te raade, de Schouwe niet te voeren.

De Rentmeester begaf zig wel op den eersten Juli, nevens Twee Leenmannen, en den Griffier der Leen en Tolkamer, naar het eerste Tolhuis op den Straatweg, doch werd egter te raade, de Schouwe niet te voeren. Immiddels deed de Raad van Brabant, na het zien van het belang des Rentmeesters, de *Surcheance* opheffen, en verleende de Regeering een *mandement van maintenue* met de *Clausule*, om ten dienenden dage *Pqenaal* te mogen verzoeken, welke dit aan den Raad en Rentmeester der Domeinen deed *exploiteren* (f).

Doch veranderd van gevoelen.

Deeze deed daarop Schepenen aankondigen, dat vermits de *Surcheance*, door den Raad van Brabant opgeheven was, hy met de Schouwe voortgaan zoude: Hy vorderde verder, dat ten minsten Twee der Schepenen, tegen den zeventienden October des morgens ten negen uren, aan het eerste Tolhuis op den Straatweg zouden verschynen, om hem, in het voeren der Schouwe, by te staan: en altoos wanneer het Schouwen, door hem bekend gemaekt zoude werden, op dezelve boeten, als door hem, onlangs gemeld was, hem moesten bystaan. Schepenen gaven dit de Regeering te kennen, die hunne Gemagtigden tot deeze zaak overlieten, om daar in te handelen, zo als zy best oordelen zouden (g). De Raad en

Rent-

En voerd de Schouwe over den Straatweg en de binnen Dieze.

(e) NOTULEN van den 22. Juli 1763.

(f) NOTULEN van den 10. October 1763.

(g) NOTULEN van den 10. October 1763.

Rentmeester, voerde dan ten bepaalden dage de Schouwe over den Straatweg, van het eerste Tolhuis, tot aan de buitenwerken der Stad, of daaromtrent, en eenige dagen daarna, over de binnen Dieze, zonder dat iemand van Schepenen zig by hem voegde. De Regeering deed kort hierna afkondigen, „ dat zy volgens de Ordonnantie op het schoonhouden, en veegen der Straaten, als mede op het inwerpen van vuilnis in de Dieze, een Bezigtiging doen zoude (b).” Het *mandement* met de *Clausule Poenaal*, door de Regeering, van den Raad van Brabant verkregen, was niet alleen tegen den Raad en Rentmeester der Domeinen, maar ook tegen de Leenmannen, en Griffier der Leen en Tolkamer ingerigt. De Regeering deed dit aan hun *Exploiteren* (i), en gaf voorts haaren Prokureur in den Haage volmagt, om die zaak voor den Raad van Brabant, tegen die allen, te vervolgen (k). Dit geding werd dus voortgezet, en is terwijl ik dit schryve, nog onafgedaan.

XX.
Boek.
1763.

Een andere zaak van vry minder belang, welke de aandacht des Raads en Rentmeesters der Domeinen tot bewaring van het Regt van 's Landszetten van Domeinen op. Zy bestond hierin. De Regeering had tot opheffing der nieuwe Uurwyzers aan den Toren van het Stadhuis, op de Markt eenen Paal doen stellen. De voorz. Rentmeester daar van verwigtigd, droeg den voorzittenden Schepenen der Stad voor, „ dat schoon de behandeling der Straaten, en Gooten door de Algemeen-
„ mee-

Moeite
over het
Landszetten van
een Paal
op de
Markt.

(b) NOTULEN van den 19. October 1763.

(i) NOTULEN van den 24. October 1763.

(k) NOTULEN van den 5. November 1763.

XX.
Boek.
1763.

„ meene Staaten, aan de Regeering der Stad;
„ overgelaten ware, het inneemen derzelven, of
„ het veroorzaaken van hindernissen daarin, tot
„ zyn ampt behoorde: Des niet tegenstaande,
„ was 'er een Werktuig op de Markt, buiten zyne
„ toestemming gesteld, om tot ophaling der
„ nieuwe Uurwyzers van den Stadhuis Toren te
„ dienen: Hy oordeelde zig daar door in zyn
„ ampt beledigd te zyn, het welk hy hun op het
„ vriendlykste te kennen gaf: Thans zoude hy
„ dit voorbygaan, indien de Regeering hem te
„ kennen gaf, dat zulks zonder voordagt, om
„ hem in zyn Ampt te krenken, geschied ware,
„ en tevens by vervolg zorg zoude dragen, dat
„ geene verhindering in de Straaten, van harent
„ wege, zonder zyne toestemming geschiede: ”
De voorzittende Schepen antwoorde, „ Dat 'er
„ voorheen, tusschen des Rentmeesters Voorzaa-
„ ten, en de Regeering, over dit stuk oneenig-
„ heden geweest waren, hy zoude zyn voorstel
„ in de eerste vergadering der Regeering bren-
„ gen.” Gelyk hy deed (1). De Regering ver-
zocht den voorzittenden Schepen, den Raad en
Rentmeester der Domeinen, by de eerste ontmoet-
ting te antwoorden; Dat de Regeering nooit eenig
voornemen had, of noch had, den Raad en Rent-
meester der Domeinen iet te betwisten, waartoe
hy eenig Regt mogt hebben (m).

De Gemag-
tigde van
den Rent-
meester der
Domeinen
beklaagd
zig, over
het sluiten
der Puye.

De Gemagtigde van den Raad en Rentmeester
der Domeinen droeg omtrent dezen tyd den Eer-
meester der steden Schepen voor, „ dat het Hek, voor de Puye
des Stadhuis, thans gesloten gehouden werd.
„ Hem

(1) NOTULEN van den 3. Augustus 1763.

(m) NOTULEN van den 1. September 1763.

„ Hem was ter ooren gekomen, dat geene afkondingen wegens den Rentmeester der Domeinen, zonder goedvinden en voorkennis der Regeering, van de Puye zouden mogen geschieden: De Raad en Rentmeesters waren van jaaren herwaars in het bezit geweest, om de Puye, tot het doen van alle afkondingen, zonder voorkennis van Schepenen te gebruiken. Hy verzoekt de mening der Regeering daaromtrent te mogen weten, vermits de Raad en Rentmeester der Domeinen eersdaags eene afkondiging zoude laten doen: Wanneer hy hier in eenige verhinderings ontmoette, zoude hy daarover naar den Haage moeten schryven.” De Regeering verzocht den voorzittenden Schepen, den Rentmeester der Domeinen, of zynen Gemagtigden te antwoorden, *Dat, indien 'er eenige afkondingen wegens hem, op de voorpuye des Stadhuis geschieden moesten, daartoe, aan zynen Deurwaarder, zo wel als aan die van alle 's Lands Rentmeesters toegang gegeven zoude worden. Doch dat het verlenen van vryheid hiertoe, van den Offisier afhing (o).*

XX.
Boek.
1763.

Dit bleef hier by tot in het begin des volgenden jaars, wanneer de Raad en Rentmeester der Domeinen den Raad van Staaten berigte; „ Dat de Regeering een Hek voor de Puye van het Stadhuis, om als 't ware den aandrang des volks te beletten, had doen maaken. Zy hield den Sleutel daar van in bewaring, waar door de toegang zonder haar kennis verhinderd werd. Dit gaf oorzaak, wanneer eenige afkondingen van zynendwege geschieden zouden, men

1764.

De Raad en Rentmeester der Domeinen geeft 'er den Raad van Staaten kennis van.

„ ge-

(o) NOTULEN voors.

XX. „ genoodzaakt was, den Sleutel van dat Hek te
 Boek. „ vragen. Deeze werd, zonder het vertonen der
 1764. „ afkondiging, zo aan den Stadhouder, van den
 „ Hoog en Laagschout, als aan de Regeering,
 „ en het erlangen van vryheid, tot het doen der
 „ afkonding, niet gegeven. Hy vroeg derhal-
 „ halven, welke onderrigting hy den Deurwaar-
 „ der by het afkondigen van het Plakaat der
 „ Schouwe geven zoude.” De Raad zond dien
 „ brief aan de Regeering, om hierop binnen veer-

Die hierop tien dagen berigt te doen (p); In dit berigt werd
 het berigt alles, wat ter dier gelegenheid voorgevallen was
 der Rege- gesteld, en daar by gevoegd; „ Dat alle afkon-
 ring vor- digingen, wegens alle 's Lands Komtoiren,
 derd. „ door den Officier toegelaten waren: Het vragen
 „ van den Sleutel, was den Deurwaarder niet
 „ lastig; Zy moest ten gevallen van deezen, de
 „ Puye tot gebruik van een ieder niet openlaten:
 „ en vermits het den Rentmeester luste, haar ge-
 „ stadig te bemoeilyken, zoude zy gaerne, de
 „ zaak van het doen afkondigen ter Puye, en
 „ wat daaromtrent van oude tyden af, gebruik-
 „ lyk was geweest, ophalen: Om de korthed des
 „ tyds, moest zy, thans by het gemelde berus-
 „ ten (q).”

Resluit des De Raad van Staaten schreef hierop den Raad
 des Raads en Rentmeester der Domeinen. „ Dat wanneer
 van Staaten „ hy amptshalve, eenige afkondingen van de
 hierop. „ Puye voor het Stadhuis moest laten doen, hy
 „ door den Deurwaarder, den Officier daar van
 „ kennis zoude geven, en van denzelven den Sleu-
 „ tel van het Hek der Puye, of den toegang tot
 „ de:

(p) NOTULEN van den 27. Maart 1765.

(q) NOTULEN van den 1. April 1765.

„ dezelve, vragen. De Deurwaarder zoude eg- XX.
 „ ter den Officier de afkondiging niet behoeven Boek.
 „ te vertonen, of hem vryheid tot het doen der- 1764
 „ zelve vragen: Ontmoete de Raad en Rentmees-
 „ ter hieromtrent eenige verandering, zouden hy
 „ hier van, den Raad van Staaten terstond ken-
 „ nis geven (r).”

Weinig tyds hierna gaf de Regeering den Raad van Staaten eene uitlegging haares berichts en toonde daarin aan het regt, dat haar, over de Puye toekwam; zy had die doen maaken, en konde die afbreken, dus had zy het regt ook, om die de sluiten: Het gebruik dat 's Lands Rentmeesters van de Puye gemaakt hadden, kon hun het regt niet geven, om eenige afkondingen, die tegen Stads Voorregten streden, van de Puye te laten doen. De Regeering verlangde om eenmaal een einde van alle de oneenigheden te zien. Zy verklaarde, den Sleutel der Puye, als voorheen onder den oudsten Groenroede te zullen laaten beruften, om die, ten dienste van 's Lands Deurwaarders te doen openen. Dit zoude egter by voorraad, en onder *protestatie* van ongehoudenheid, en van alle gevolgen, die uit hoofde van deeze inschiklykheid, ten nadeele der Stad gemaakt zouden kunnen worden, geschieden (s). De zaak bleef hierby, zonder, dat ik iet verder daarvan, aangetekend vinde.

Heviger twist ontstond 'er tusschen de Regeering en den Raad en Rentmeester der Domeinen, Twist over
 over het verbreeden der Zwymelbrug op het Hint- shetverbree-
 hamer Zwymel- den der
 brug.

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10.
 April 1765. in de NOTULEN van den 15. April 1765.

(s) NOTULEN van den 8. Mei 1765.

XX.
Boek.
1764.

hamer eind gelegen, welke ik waardig-achte hier te plaatzen. Die Brug was van ouds, maar half zo breed als de Straat; Dit veroorzaakte dus een merklyk ongemak in den doortogt. De Regeering had die derhalven, tot op de breedte der Straat doen verwyden. De Raad en Rentmeester had hier van den Raad van Staaten kennis gegeven, die goedvond, dat hy die Brug, met Leenmannen, en den Griffier der Leen en Tolkamer bezigtigen zoude, en hem opgeven wat veranderingen daar aan gemaakt waren. Hieruit bleek dat de Brug zeventien voeten verbreed ware.

De Raad
van Staaten
schryft 'er
de Regeer-
ing over
en Ant.
woord van
deezc.

De Raad schreef hierop de Regeering „ dat hy hierover verwonderd was, en dat zy hem ten spoedigsten te kennen zoude geven, wat hier van ware. Hy verwagte mede, dat de Regeering, hangende zyne overwegingen over die zaak, met dat werk niet voort zoude gaan (1).”

De Regeering antwoorde, dat zy, om een klaar-der denkbeeld van zaaken te geven, de afschriften van alle haarer besluiten over dat werk, hem overzond. Zy voegde 'er by, „ Dat ten tyde van het neemen van haar besluit daarover, de Gemagtigde van den Rentmeester der Domeinen, en andere Leden der Leen en Tolkamer tegenwoordig waren geweest, Het verbaasde haar, dat zy, na dat het zelve werk by naar voltooid ware, daarover bemoeielykt werd, gelyk mede, dat het regt der Domeinenen daar „ door

(1) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16. November 1764. in de NOTULEN van den 21. November 1764. *Nederlandsche JAARBOEKEN* der maand Januari 1769. *Bladz. 70.*

„ door benadeeld was. Zy begreep dat het her-
 „ stellen der Bruggen, Muuren, en andere wer-
 „ ken binnen de Stad, tot het Burgerlyk bewind
 „ behoorden, en dus haar toekwam, waar van
 „ veele voorbeelden in Stads Registers te vinden
 „ waren. Zy wilde uit eerbied voor den Raad
 „ dat werk wel by voorraad staaken, doch hoop-
 „ te, dat hy haar, met het weinige dat 'er aan
 „ ontbrak, om ongelukken voortekomen, wel
 „ wilde laten voortgaan (u).”

XX.
 Boek.
 1764.

De Raad van Staaten antwoorde, „ dat hy van Nader
 „ de gemelde Voorregten, en voorbeelden on- goedvin-
 „ kundig ware; Het was gevoeglyk geweest, de den des
 „ dagtekening daar van aan te haalen. Hy was Raads van
 „ van begrip, dat de Regeering, alvorens die Staaten.
 „ Brug te verbreeden, en de onderfte trap naast
 „ die Brug in de Rivier te stellen, zyne toestem-
 „ ming, of die der Leen en Tolkamer daarover,
 „ had behoren te verzoeken. Hy stond dit eg-
 „ ter, zonder eenige gevolgtrekking voor het toe-
 „ komende toe, en verwagte, dat de Regeering een
 „ schets der Brug, waar in de gestalte der oude,
 „ en zo als die thans was, nevens de verbree-
 „ ding, en van de oude trappen, en de nieuwe
 „ gezien konden worden, overzenden zoude (v).”
 De Regeering vond hierop goed, de gemelde Brug
 te doen voltrekken (w).

In

(u) BRIEF der Regeering van den 29. November 1764.
 in de NOTULEN van den 28. November 1764. Nederland-
 sche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 70. 71. en 72.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 18.
 December 1764. in de NOTULEN van den 28. December
 1764. Nederlandsche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 72.
 73. en 74.

(w) NOTULEN van den 28. December 1764.

- XX.** In het begin des volgenden Jaars, antwoorde
Boek. de Regeering den Raad, „ dat zy over zyne be-
1765. „ weringe verbaaft was, zy schroomde geenfins
 „ haar gevoelen daarop, en de gronden daarvan,
Antwoord „ te melden. Doch alzo tusschen haar, en den
der Regee „ Raad en Rentmeester der Domeinen, een ge-
ring daar- „ ding, over een geschil van een gelyken aart
op. „ hing, oordeelde zy, dat het haar niet te ver-
 „ gen ware, dat zy vooraf de bescheden, waarop
 „ haar gevoelen steunden, overzond. De Raad
 „ en Rentmeester der Domeinen had dit mede
 „ niet nodig, om dat deezen, in de voorige ge-
 „ dingen aanleiding gegeven was, om daar van
 „ onderrigt te worden: Zy vertrouwde derhal-
 „ ven, dat de Raad haar verschonon zoude, daar-
 „ omtrent eenige uitvoerige opening te doen: en
 „ dat hy uit de afschriften haarer besluiten, ge-
 „ voegd by de Meetkundige beschryving, door de
 „ Leen en Tolkamer, een klaar denkbeeld der
 „ veranderingen aan die Brug, verkrygen zoude.
 „ Van de gestalte der Brug en der Trappen, was
 „ geen Kaart in wezen, en dus kon 'er geene af-
 „ tekening van gemaakt worden: Zy twyfelde
 „ niet, ingeval de Fysikaal van Brabant, zo van
 „ de voorige, als toenmalige gestalte der Brug,
 „ een nauwkeuriger denkbeeld wilde hebben,
 „ deeze, dit, zo uit haare besluiten, als uit de
 „ voorwaarden der aanneeming, zoude kunnen
 „ bekomen.” Zy voegde 'er ten slot by, „ dat
 „ zy de Brug had doen voltooien, zonder egter
 „ de noodzaalykheid der toestemming des Raads
 „ hiertoe, veel min, zo als hy dit by zyn laatste
 „ goedvinden bepaald had, aftewagten. Zulks
 „ streed tegen Stads Voorregten, en Gewoon-
 „ tens,

„ tens, waarop zy zig in haaren voorigen brief
„ had beroepen (x).” XX.
Boek.
1765.
De Raad van Staaten antwoorde hierop, „ Hy
„ had geene reden gevonden, om van zyn voorig
„ besluit aftegaan, noch Stads Voorregten, die De Raad
„ de Regeering aanhaalde in aanmerking kunnen vind goed
„ neemen, om dat daarvan, geene opening was dat de Re-
„ gegeven. De Regeering had wel kunnen be-geering
„ begrypen, welke onderrigting de Raad begeerde daar voor
„ had, dat ook door de Kaart geen geauthentificeerde een Chyns
„ maar een oorspronkelyke Tekening, die kragt aan de Do-
„ van bewys had, verstaan kon worden. Hy was meinen zal
„ niet gezind, daarover te twiften, noch de Re- betaalen.
„ geering, tegen haar wil en dank, gelegenheid
„ te gunnen, om hem de stukken, daar zy zig
„ op beroepen had, onder het oog te brengen:
„ Het was klaar, dat door het verbreeden der
„ Brug, en het stellen der onderste Treden aan
„ den Watertrap, meerder plaats, dan voorheen
„ ingenomen was: De zorg voor 's Lands Do-
„ meinen, deed hem derhalven besluiten, de Re-
„ geering te gelaften, ter erkentenis voor het toe-
„ staan der verbreeding dier Brug, eenen Chyns
„ van drie stuivers aan 's Lands Domeinen te be-
„ taalen, en daar van eenen Verbandbrief, ter
„ Leen en Tolkamer te geeven. By nalatigheid
„ zoude de Raad daarop, nader besluiten (y).”
De

(x) BRIEF der Regeering van den 24. Januari 1765.
in de NOTULEN van den 23. Januari 1765. Nederlandſche
JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 74—77.
(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 23. Juli
1765. in de NOTULEN van den 14. Augustus 1765. Neder-
landſche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* pag. 78—80.

XX. De Regeering, die by haar besluit volharde,
 Boek. antwoorde, „ dat zy met verwondering, des
 1765. „ Raads goedvinden vernomen had, vooral, na
 „ dat zy haare voorgaande brieven had naarge-
 De Regee- „ zien. Zy zag daaruit, dat zy zig niet klaar
 ring blyft „ had uitgedrukt, hoedanig zy begreep, dat het
 by haar be- „ regt, om alle Bruggen, Muuren en alle Ge-
 sluit vol- „ meene Werken binnen de Stad, uit te zetten,
 harden. „ te verbreden, en in te trekken, haar ontwyfel-
 „ baar toekwam, om dat zulks tot het Burgerlyk
 „ Bestier behoorde, zonder zy daartoe eenig ver-
 „ lof van 's Lands Domeinen nodig had, veel min
 „ nog, onder de betaaling van eenen jaarlykschen
 „ Chyns. Zy had na onderzoek van alles niets
 „ gevonden, dat haar van gevoelen kon doen
 „ veranderen. Indien 'er by de Leen en Tolka-
 „ mer, of anderen, een tegenstrydig gevoelen
 „ opgevat was, meende zy gerust, de beslissing
 „ te kunnen afwagten: Zy wilden liever daar toe
 „ niet komen, en wenschte derhalven, dat de
 „ Raad zulks verhoeden, en dus op het af-
 „ vorderen van dien Chyns, niet aandringen wil-
 „ de (z).”
 De Raad Deeze Brief was van geene gewenschte uitwer-
 blyft om- king voor de Regeering, want de Raad van Staa-
 trent zyn ten besloot 'er op. „ Dat het beweerde der Re-
 gevoelen, geering hem niet vreemd voorkwam: Het kon
 met op- „ egter niet mooglyk zyn, dat zy na naauwkeu-
 zigt tot „ rig onderzoek, niets gevonden had, dat haar
 den Chyns „ van gevoelen kon doen veranderen. Het was
 volharden. „

„ 22-

(z) BRIEF der Regeering van den 22. October 1765.
 in de NOTULEN van den 21. October 1765. en in de Ne-
 derlandsche JAARBOEKEN *ibi quo supra* Bladz. 80—82.

„ zeker, dat indien Stads Registers behoorlyk
 „ naargezien waren, men daarin, veele voor-
 „ beelden vinden zoude, waaruit bleek, dat de
 „ Regeering voorheen, geene zwarigheid ge-
 „ maakt had, tot diergelyke zaaken Vryheid te
 „ vragen, en voor de Chynsen, daarop gesteld,
 „ Verbandbrieven te *passceeren*: Hier van waren
 „ twee aanmerklyke voorbeelden in de jaaren
 „ 1634. en 1638. op het tegenwoordige geval
 „ toepasselyk. De Raad volharde derhalven by
 „ zyn voorig besluit, met last, dat de Regeering
 „ daar aan uiterlyk binnen zes weeken zoude
 „ hebben te voldoen: Hy zond haar zyne voori-
 „ ge besluiten der voorgemelde Jaaren over, om
 „ haar tot narigting te dienen (a).”

XX.
Boek.
1765.

Even weinig uitwerking had dit by de Regeering, die hier tegen inbragt, „ dat offchoon het
 „ haar bekend was, dat zy in het jaar 1634. tot
 „ het verleggen der Vischmarkt, en in het jaar
 „ 1638. tot het uitgeven, en betimmeren van ze-
 „ keren gemeenen Weg, agter de Barakken op
 „ de Haven, Vryheid van den Raad van Staaten
 „ verzocht had: Het bleek uit het besluit des Raads,
 „ dat zy, in het eerste geval, daartoe niet geko-
 „ men ware, dan nadat zy, door de sterke hand,
 „ ingeval zy zig daar tegen had willen stellen,
 „ genoodzaakt zoude zyn geworden: Behalven
 „ dat die beide gevallen, in verwarde tyden,
 „ wanneer alles hier ter Stede in het onzeker
 „ zweefde, voorgevallen waren: Vast was het,
 „ dat zederd dien tyd, geene dergelyke voorbeel-
 „ den

Aanmer-
king der
Regeering
daarop.

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 12. No-
 vember 1765. in de NOTULEN van den 20. November 1765.
 Nederlandse JAARBOEKEN *ibi quo supra* Bladz. 82-84.

IV. DEEL.

O

XX. „ den in Stads Registers voorkwamen : Intee-
 Boek. „ gendeel waren 'er veelen van denzelven aart
 1765. „ voorgevallen, en de Regeering was altyd in het
 „ bezit daar van gelaaten: Behalven, dat hoe het
 „ 'er ook mede gelegen ware, naardemaal de Ad-
 „ vokaat Fiskaal, op goedvinden des Raads, de
 „ zaak, voor de Leden der Leen en Tolkamer,
 „ over het verschil wegens de Schouwe opnam,
 „ kwam het den Raad thans niet toe, dit ver-
 „ schil, door een *politicq* besluit te beslissen, maar
 „ dit moest door eenen onzydigen, en daartoe
 „ bevoegden Regter geschieden.” De Regeering
 „ vond derhalven, met eenpaarige stemmen goed,
 „ op de voorige gronden, den Raad daar van be-
 „ leefdlyk kennis te geven, en verzocht mede, een
 „ haarer Leden die zig toen in den Haage bevond,
 „ haare klagten daarover, by de Algemeene Staa-
 „ ten, intebrenghen (b).

Zy schryfd
 daarover
 aan den
 Raad van
 Staaten.

De Brief, die de Regeering den Raad deed
 toekomen behelsde, behalven het voorgemelde,
 deeze redenen, „ Zy moest volgens het goedvin-
 „ den der Algemeene Staaten onder Eede belo-
 „ ven: *Der Stads Welvaaren, Regten, en Pri-
 „ vilegiën, volgens de Capitulatie voortestaan,
 „ en te bevorderen: Zulks mogt zy, om geener-
 „ hande Nood, noch om vreeze des Doods, na-
 „ laaten.* Zy liet derhalven aan de bescheiden-
 „ heid des Raads over, om ingeval zy in gemoe-
 „ de, en naar haar beste licht begreep, *om voor
 „ Stads Welvaard en Handhaving van derzelver
 „ Voorregten* alzo te moeten staande houden, ge-
 „ lyk zy den Raad verklaard had, en geen over-

„ tui-

(b) NOTULEN van den 16. December 1765.

„miging vond, om daar van aftegaan, of zy
 „zig egter goedschiks, aan de ftrydige bevattin-
 „gen des Raads en Rentmeesters der Domei-
 „nen onderwerpen moest, dan of de besliffing
 „dier zaak, niet aan de uitspraak van den daar
 „toe bevoegden Regter gelaaten moest worden,
 „gelyk de Hertogen van Brabant, zig in zaa-
 „ken, die hunne Domeinen raakten, daar aan
 „onderworpen hadden (c).”

XX.
 Boek.
 1765.

De zaak fleurde tot in het begin des volgenden 1766.
 Jaars, wanneer op den vyftienden Februari, de De Raad
 Raad en Rentmeester der Domeinen, in den vroe- en Rent-
 gen morgen, met eenig gewapend Krygsvolk ge- meester der
 sterkt, het Verbreedde gedeelte der Zwymel Brug, Domeinen
 begon aftebreken. Eenige Metselaars en Timmer- Zwymel-
 lieden werden gelaft, zig ten gemelden dage des brug afte-
 morgens om vyf uren, ten Huize van zekeren breeken.
 Timmerman te begeven. Van daar gingen zy in
 ftilte naar de St. Antonis Kapel, van waar zy on-
 der het geleide van dien Timmerman zig naar
 de Zwymel Brug begvaen. Zy vonden aldaar
 eenig gewapend Krygsvolk, dat de Brug bezet
 hield. De Raad en Rentmeester der Domeinen
 was 'er mede tegenwoordig. Het arbeidsvolk
 werd gelaft, de Straatfteenen langs de leuning der
 Brug op te neemen, gelyk het deed, en die op
 hoopen te smyten. Terwyl dit geschiede, kwamen
 eenige Timmerlieden, die eenen wagen met hout ge-
 laden met zig voerden. Van dit hout werd eene
 Schutting rontsom de plaats daar de Keien opgeno-
 men waren, gemaakt; die aan beiden de eindens van
 de

(c) MISSIVE der Regeering van den 23. December 1765.
 in de NOTULEN van den 22. December 1765. Nederland-
 sche JAARBOKKEN *ibi ubi supra* Bladz. 84--87.

XX.
Boek.
1766.

de leuning der Brug floot. Men gelaste toen de Metfelaars Knegts te vertrekken. Terwyl de Straatstenen opgenomen werden, voeren twee Timmerlieden met eene Plyt naar de Brug, daar zy den Onderften Dorpel der houte Watertrap dagten afteeneemen, doch de Tweede Dorpel sprong by geval los; Deeze werd terftond wederom vastgemaakt; dit verrigt zynde bekwamen zy laft om heen te gaan, zonder dat 'er iet meer uitgevoerd werd. Verscheide Ingezetenen kwamen op het gerucht toefchieten. Iemand die omtrent de Brug woonde, opende zyne Deur, om te zien wat 'er omging. Een der Zoldaaten riep hem toe, dat hy die zoude hebben te sluiten, gelyk hy terftond deed, toen begaf hy zig naar boven, en befchouwde de zaak uit een Venfter; hier werd hy weder van anderen gezien, die hem toeriepen, dat hy dit Venfter ook zoude sluiten (d). De Regeering van alles onderrigt, befloot terftond tegen die onderneming, een *Mandement* by den Raad van Brabant te verzoeken. Hier by werd de Raad, en Rentmeester der Domeinen van Brabant verboden, op zekere boete tegen de hooge Overigheid te verbeuren, met het breken aan de Zwymel Brug voort te gaan, en hem gelast, het befchadigde in den voorigen ftaat te herftellen (e). De zaak kwam hier door tot een geding, voor den Raad van Brabant, het welk terwyl ik dit fchryve nog onafgedaan is.

Tot

(d) VERKLARING van verscheide Liedén in de NOTULEN van den 17. Februari 1766. Nederlandsche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 88—96.

(e) NOTULEN van den 28. Februari 1766. Nederlandsche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 97—105.

Tot weering van het hooge Water, dat deeze Landen, zederd eenige jaaren zulken merklyken schade had toegebracht, waren van tyd tot tyd verscheide voorlagen gedaan. Op deezen was tot hier toe niets besloten. De voorflag om een Overlaat te leggen tusschen de Dorpen Drunen, en Baard-^{XX. Boek. 1766.} tusschen wyk in de Langstraat gelegen, smaakte thans de Gewesten van Gelderland en Holland. Men was reeds in het voorige jaar, zo verre daar mede gevorderd, dat 'er niets aan ontbrak, dan de nodige kosten, voor de Plaatzten die belang hier in hadden, te verdeelen. Alles zoude volgens de begrootingen op omtrent Tweemaal honderd en zesen duizend guldens komen te staan. Immiddels werd de Regeering deezer Stad van ter zyde ondertaft, of zy van Stads wege, tot dit werk, Dertig duizend guldens geven wilde: doch deeze daar toe ongeneegen, sloeg het heuslyk af (*f*). De voorzittende Schepen, die toen gevallen in den Haag was, schreef, dat hy onvervanklyk zig met eenige Heeren aangaande dien Overlaat, en wat de Stad daar toe geven wilde, ingelaten had. Deeze Brief werd de Regeering bekend gemaakt, die den zelve door den Pensionaris deed beantwoorden, „ dat het gerucht van den Overlaat tot haare „ kennis was gekomen. Zy had zig verbeeld, „ dat de kosten daar toe nodig, uit de Kassen der „ Generaliteit, en der Gewesten, die 'er belang „ in hadden, gevonden zouden werden, zonder „ bezwaar der Steden, en Plaatzten in dezelve. „ Zy kon niet geloven, dat de Staaten van Gel- „ derland, de Plaatzten hunnes Gewests, die door „ den

(*f*) NOTULEN van den 16. Februari en 10. April 1765.

XX.
Boek.
1766.

„ den Overlaat bevoordeeld zouden werden, nog
 „ die van Holland, het Land van Heusden, en
 „ anderen, ja zelf, dat de Raad van Staaten, het
 „ Kwartier van Maazland, eenen byzonderen last
 „ daar voor zouden doen betaalen. Zy vleide
 „ zig daarom, daar haare Stad, die oneindig
 „ minder belang by den Overlaat, dan deeze Lan-
 „ den had, daar van bevryd zoude blyven. Hoe
 „ bekrompen Stads Middelen thans waren, wil-
 „ de zy egter, om dat zy het werk voor de Stad
 „ nuttig oordeelde, daar toe eene redelyke Som-
 „ me geven. Zy verzogt den voorzittenden
 „ Schepen by aanhouding, de ongelykheid, die
 „ 'er tusschen het gevorderde, en het gering be-
 „ lang, het geen de Stad 'er, naar maate der
 „ Meyerye, en van het Gemeene Land, ten aan-
 „ zien der Vestingwerken, en Bruggen, door
 „ den Overlaat bekomen zoude, aantetonen. De
 „ Regeering verzogt hem daarop, een redelyk bod,
 „ te doen (g).” Na dat hierover verscheide Brie-
 „ ven gewisseld waren, bood zy Vyfentwintig dui-
 „ zend guldens aan, mits de Stad nimmer met het
 „ geene de Raad van Staaten, ter bevordering van
 „ den Overlaat, uit de Generaliteids Landen be-
 „ taalde, belast zoude worden (h). Een der Re-
 „ geering werd nevens den Pensionaris naar den
 „ Haage gemagtigd, om het werk tot stand te bren-
 „ gen. Aldaar sloten zy met de Gemagtigden van
 „ Holland een overeenkomst van deezen inhoud.
 „ De Overlaat zoude door Holland, gemaakt,
 „ en onderhouden worden. De Stad zoude in
 „ aanmerking van haar byzonder voordeel Vyfen-
 „ „ twint-

(g) NOTULEN van den 20. April 1765.

(h) NOTULEN van den 17. Mei en 1. Juni 1765.

„ twintig duizend guldens eens, daar toe betaalen, zonder dat zy in het vervolg bezwaard, of iet ten haaren laste gebragt mogen worden (i).” De Regeering keurde dit verdrag goed (k) gelyk de Staaten van Holland, en West Friesland mede deden (l). De Algemeene Staaten stonden toe, dit geld op het inkomen der Barakken te vestigen (m). Alle de penningen die men 'er toe op nam werden door de Godshuizen, en Arme Gestichten gegeven, zonder dat eenige byzondere Lieden hier in deel hadden (n). De Overlaat werd in dit jaar begonnen en voltooid. Om 'er eenig denkbeeld van te geven moet men weten, dat de Maaz oudtyds langs het Kasteel van Bokhoven, ten zuiden der Stad Heusden, en langs Geertruidenberg gelopen heeft. Na het onderlopen des Zuid Hollandschen Waards, in her jaar 1421. werd de Rivier, van Bokhoven naar Woudrichem toe, aangebragt, of wel door bedykkingen gedwongen, haaren loop derwaars te neemen: Hier door viel die by Woudrichem in de Merwe, zo dat al het Water der Waal, en der Maaze, voor by Gornichem zyn loop moest neemen, welk Bed alleen voorheen door het Waal water gebruikt werd. Hier door moest het Water der boven Rivieren by Yskropping, over de Landen lopen.

Ronts-

XX.
Bock.
1766.

(i) NOTULEN van den 19. Juni 1765.

(k) NOTULEN van den 23. Juni 1765.

(l) RESOLUTIE der Staaten van Holland en West Friesland van den 26. Juni 1765. in de NOTULEN van den 3. Juli 1765.

(m) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 21. Juni 1765. in de NOTULEN van den 3. Juli 1765.

(n) NOTULEN van den 12. Februari 1766.

XX.
Boek.
1766.

Rontsom 's Hertogenbosch liep het onverhindert over de laage Landen, en stuitte nergens, dan tegen den Melkdyk, die tusschen Waalwyk en Baardwyk, aan den Meerdyk sluit. By naauwkeurige meeting bevond men, dat het verval der Landen tusschen de Dyken, die de Langestraatze Dorpen, ten Zuiden, en ten Noorden, beschutten, omtrent zeven voeten was. Dus was het klaar, dat ingeval daar ter plaatze geene Dyken lagen, het Water over die Landen zoude lopen, wanneer het door een korter weg, dan voorby Gornichem, in Zee gebragt kon werden. Men besloot derhalven de gemelde Dyken, ter lengte van Twee honderd roeden, tusschen Drunen en Baardwyk, wegtenemen, en ter beschutting der Landen, Twee Leidyken te maaken. Het Land tusschen deezen werd gelyk gemaakt, om het Water gemakkelyker daar over te doen lopen. Tot den jaare 1769. toe, kon men de werking van den Overlaat niet zien, om dat het Water voor dat jaar, tot zo een hoogte niet kwam, dat hy konde werken. In dit, en volgende jaaren, zag men 'er de uitwerking van, en men bespeurde toen, dat het gewenschte oogmerk daar door bereikt zoude worden, zo als de volgende jaaren bewezen hebben.

Vreugde
over de
meerder-
jarigheid
des Prin-
sen Erf-
stadhou-
der.

Zyne Doorlugtige Hoogheid, Nederlands Erfstadhouder, stond in deezen jaare zyne hooge bedieningen te aanvaarden. De Regeering hier ter Stede nam derhalven by tyds in overweging, ter dier gelegenheid vreugde te bedryven. Waar toe zes van haare Leden benoemde om zulks te overleggen (o). Volgens besluit der Regeering, op hun

(o) NOTULEN van den 2. Januari 1766.

hun verflag genomen , werden op den agtsten Maart dezes jaars, des morgens om agt uren, de Vlaggen op de Torens der Hoofd Kerk, en het Stadhuis geheift. By welke gelegenheid de Vier stukjes Geschut, voor de Puye geplaatst, driemaal geloft werden. Dit werd door eenige Manschappen, uit de Vier Schutteryen, met het klein Geweer beantwoord. Met alle de Klokken der Stad, werd dien dag driemaal, een geheel uur telkens geluid, en op die van het Stadhuis, werd gedurende dien tyd, gespeeld. Wanneer de Vlaggen opgehaald werden, gaf men aan de Regeering op het Stadhuis een Ontbyt. Des avonds waren het Stadhuis, en alle de Huizen binnen de Stad verlicht. Des Zondags avonds, na den agtsten Maart, werd door den Eerwaarden Heer *Herman Gideon Clemens* oudsten Predikant der Stad, in de Hoofd Kerk eene Leerreden, op de tyds omstandigheden toepasselyk gedaan, welke, ten kosten der Stad gedrukt werd (*p*). Den Leerraar werd eenen gouden Stads Penning ter waarde van dertig guldens geschonken (*q*). Hy had zyne Leerreden aan de Regeering op gedragen (*r*). Op den veertienden, de dag wanneer men den Volke, de Aanvaarding der Hooge Bedieningen van den Prinse, bekend maakte, was de Puye van het Stadhuis met groen Laken behangen. Des nademiddaags vergaderde de geheele Regeering op het Stadhuis, en omtrent drie uren begaven zig de Stadhouder des Hoog en Laagschouts

XX.
Boek.
1766.

(*p*) NOTULEN van den 20. Januari en 12. Maart 1766.

(*q*) NOTULEN van den 12. Maart 1766.

(*r*) NOTULEN van den 23. April 1766.

XX. schouts met Twee Schepenen, en Een der Geheim-
Boek. schryvers, naar de Puye, en na het Trompetten
 1766. geschal, geschiede de Afkondiging door den Ge-
 heimschryver met ongedekten hoofde. Hier na
 werd met vier stukken Geschut, driemaal ge-
 vuurd; het welk de Burgery, die ter zyden het
 Stadhuis geschaard was, met het klein Geweer, tel-
 kens beantwoorde. Met alle de Klokken der Stad,
 werd dien dag driemaal geluid, en die van het
 Stadhuis werden ter zelve tyd bespeeld. Des
 avonds werd 'er op het Stadhuis een pragtige Maal-
 tyd gegeven, waarop de Kommandeur der Stad,
 De Generaals, die zig alhier bevonden, en de
 Stadhouder van den Hoogschout, 's Lands Rent-
 meesters en Ontfangers, beneffens de Hoofd Offi-
 sieren der Bezetting genodigd waren. Telkens
 wanneer men de hooge gezondheden dronk, werd
 het Geschut voor het Stadhuis geloft. Het Ge-
 bouw was dien avond, en nacht verlicht; en werd
 door een Onderluitenant met vierentwintig Bur-
 gers, en een Tromslager bezet (1). De Alge-
 meene Staaten gaven van het aanvaarden der hoo-
 ge bedieningen des Prinse, de Regeering kennis,
 gelyk ook, dat zy zyn Hoogheid, het veran-
 deren der Wet alhier, opgedragen hadden; met
 last zig ten ryde der aanstaande verandering,
 by den Prinse te vervoege (2). Men had reets
 in het begin deezer jaars besloten, om ter gelege-
 ner tyd, den Voorzittenden Schepen, den Oud-
 sten

(1) NOTULEN van den 20. Januari en 12. Maart 1766.

(2) TWEER RESOLUTIE der Staaten Generaal beiden van den 8. Maart 1766. in de NOTULEN van den 12. Maart 1766.

sten Raad, en den Pensionaris naar den Haage te zenden, om den Prinse wegens het aanvaarden zyn^{er} bedieningen, van haarent wege geluk te wenschen (u). Deezen vervoegden zig kort hier-na, derwaars, en werden vriendelyk ontfangen (v).

XX.
Boek.
1766.

Was de Vreugde by een ieder hier ter Stede ^{De Regeer-} by deeze gelegenheid groot, die, welke men, ^{ring be-} wanneer zyne Do. Hoogheid, binnen de Stad ^{komd ty-} zoude komen, vernam, overtrof ver de eerste. Zo ^{ding dat} dra de Regeering hier van kennis kreeg, zond zy ^{zyn Hoog-} den voorzittenden Schepen naar den Haage, om ^{heid voor-} den Hertog van Brunswyk, Bevelhebber der Stad, ^{nemens is} over het ontfangen van zyne Hoogheid te onder- ^{binnen de} houden (w). Na zyne te rug komst begreep zy, ^{Stad te ko-} dat alzo het de grootste eer was, den Stadhouder van Neerlands Gemeenebest in de Stad te zien, 'er niets behoorde gespaard te worden, om het ontfangen van zyne Hoogheid, luisterryk, en des-selvs verblyf aangenaam te maken (x). De Prins reed den 17. Juni uit Breda, en kwam des na de middaags om twee uren, aan het eerste Tolhuis op den Straatweg naar Vugt. Daar ter plaatze paald het grondgebied der Stad, tegen het Dorp Vugt. Agt Leden der Regeering, nevens de Oudste Geheimschryver, wagtten zyne Hoogheid aldaar op: Zodra desselvs Koets op het Vrydom der Stad gekomen was, traden de Gemagtigden naar dezelve, wanneer de Geheimschryver den Prinse, uit den naam der Regeering op het Grond-
ge-

(u) NOTULEN van den 20. Januari 1766.

(v) NOTULEN van den 23. April 1766.

(w) NOTULEN van den 15. Mei 1766.

(x) NOTULEN van den 27. Mei 1766.

XX.
Boek.

1766.

De Prins
komt bin-
nen de
Stad.

gebied der Stad verwelkomde, het geene zyn Hoogheid vriendelyk beantwoorde.

Immiddels reed de Prins naar de Stad, en de Gemagtigden der Regeering die mede van koetsen voorzien waren, volgden den stoet, die ten drie uuren binnen de Poort kwam (y). De Burgery was van de Vugter Poort, tot omtrent de Snelstraat in twee reien in de Wapenen geschaard: daar ter plaatze sloot de Bezetting tegen dezelve aan. Deeze stond vervolgens van daar, de Markt over, tot omtrent de Gevangen Poort, in orde; Van daar sloot de Burgery tegen haar in een dubbelde rei door de Hinthamer, Toren, Peper, en Ververstraaten, tot aan het huis van den Bevelhebber, daar de Prins zyn intrek nam (z). Wanneer de Prins op de Markt, omtrent het Stadhuis gereden was, stond de Hoogschout, en de Regeering voor de Puye van het zelve, en begroete zyne Hoogheid aldaar, waarna zy zig op het Stadhuis begaven. Zo dra de Gemagtigden, die den Prins van het eerste Tolhuis op den Straatweg gevolgd waren, denzelven tot aan het huis des Bevelhebbers begeleid hadden, begaven deeze zig mede naar het Stadhuis. De oudste Geheimschryver, bleef egter aan het huis des Bevelhebbers, die na dat de Bezetting, en de Burgery voorby zyne Hoogheid getrokken waren, van een der Edellieden onderstond, tegen wat tyd het den Hoogschout en de Regeering geoorloofd zoude weezen, zyne Hoogheid te begroeten. De Geheimschryver kwam ten vyf uuren op het Stadhuis,

(y) NOTULEN van den 17. Juni 1766.

(z) NOTULEN van den 27. Mei 1766.

huis, en bootfchapte, dat de Prins Haar thans afwagten zoude. Men begaf zig dan nevens den Hoogfchout, en de vier Minifters in Koetfen, waarin zy, twee aan twee, naar rang zaten, naar het huis des Bevelhebbers. Alle de Bedienden van het Stadhuis gingen met ongedekte hoofden voor de Koetfen, en de Dienaars des Hoogfchouts ter wederzyde van de eerfte Koets, waarin deeze, en de Voorzittende Schepen zaten. Na dat de hooge Krygsbevelhebbers, en verdere Officieren der Bezetting, hunne opwagting by den Prinfe gedaan hadden, werden de Hoogfchout en de Regeering by den zelfen ter gehoor ingeleid. De Pensionaris deed toen eene aanspraak ter gelegenheid dienende. Deeze werd door den Prinfe vriendelyk beantwoord. De Hoogfchout, en Regeering, namen vervolgens affcheid, en begaven zig op dezelve wyze als zy gekomen waren naar het Stadhuis (a). Vervolgens werden de Raad en Rentmeester der Domeinen, en die van de Leen en Tolkamer, de Gemagtigden der Klaffen, zo van 's Hertogenbofch, als van Peel en Kempeland, de Kerkenraaden, van de Nederduitsche, Walfche, en Luterfche Gemeentens, De Kollonel, en Hoplieden der Burgery, de Gemagtigden der vier Kwartieren in de Meyerye, mitsgaders veele byzondere Lieden van aanzien, by den Prinfe ter gehoor toegelaaten, welke alle vriendelyk ontfangen werden. De avond van dezen dag was tot het verlichten der Huizen in de Stad beftemd. Zyne Hoogheid verklaarde dat het

XX.
Boek.
1766.

(a) NOTULEN van den 17. Juni 1766.

XX.
Boek.
1766.
De Prins
bezigtd
het Stad-
huis.

het hem aangenaam zoude wezen, dit tot den
volgenden dag uittestellen (b).

Den agttienden Juni des morgens bezag de
Prins het Stadhuis: Een der Hoplieden van de
Burgery, had nevens een Luitenant, Vaandra-
ger, en een bekwaam getal Burgers aldaar de
Wagt. By het aankomen van zyn Hoogheid,
stonden zy met slaande Trommelen, en vliegen-
de Vaandelen in orde geschaard, en begroetten
Hem volgens Krygsgebruik. Alle de Regenten
nevens de Ministers, ontvingen den Prins op de
Markt voor de Puye, zy geleiden Hem op het
Stadhuis, daar hy eerst de beneden vertrekken
bezag. In de Geheimschryvers Kamer was de
Komme, daar Stads Voorregten in bewaard wor-
den, geopend: eenigen der voornaamsten werden
den Prins vertoond: Onder anderen beschoude de
Prins met genoeg de Oorspronkelyke Acte,
waarop Filip de Iide Koning van Spanjen, als
Hertog van Brabant, den Eed voor het Stadhuis
deezer Stad had afgelegd, welke door dien Vorst
ondertekend was, gelyk mede de Oorspronkelyke
Voorwaarden van Overgaaf, waarop de Stad, in
het jaar 1629. zig den Algemeenen Staaten had
overgegeven, door zyne Hoogheid Voorvader
FREDERIK HENDRIK Prinse van Oringe eigen-
handing ondertekend. Hier na werd den Prinse
de Prothocolkamer vertoond: waarin alle de Boe-
ken, daar de handelingen tusschen de Burgers,
en andere zaaken, daar Schepenen overstaan, in
ge-

(b) NOTULEN van den 10. Juni 1766. NIEUWE NEDER-
LANDSCHE JAARBOKKEN 1766. Bladz. 616.

geschreven zyn, als mede die der Notarissen be-
 waard worden, en vervolgens de Griffie, waarna
 Hy; door den Voorzittenden, en den Tweeden
 Schepen, naar boven werd geleid; By het komen
 op de bovenzaal werd Hy door een Musiek, aange-
 naam verrast. Op de Kamer der Raaden bood
 de Regeering den Prinse een ontbyt aan. Na
 dat Hy dat genuttigd had, werd Hy door de ge-
 heele Regeering tot aan de benedensten trap van
 het Stadhuis tot de Markt uitgeleid, en door de
 Burgery, die voor het Stadhuis stond, volgens
 Krygsgewoonte begroet (c). Des avonds, was
 de geheele Stad verlicht. Ieder tragte daarin uit
 te munten. De verlichting van het Stadhuis, was
 zeer sierlyk. Zynde boven het middelste ge-
 deelte, 's Prinzen naam, met een zeer groote
 Prinselyke Kroon daar boven, verlicht te zien.

XX.
 Boek.
 1766.

Dien avond werd 'er een zeer fraai Vuurwerk
 op het Plyn afgestoken, daar de Prins en veele
 aanzienlyke Heeren, en een groote toevloed van
 menschen tegenwoordig waren. Na dat zulks
 geschied was, reed zyne Do. Hoogheid door alle
 de Straaten om de verlichtingen der Huizen te
 beschouwen.

In de volgende dagen bezag de Prins de Ves-
 tingwerken der Stad, en der omliggende Schan-
 sen, de Hoofdkerk, de Glasblaasery, en al het
 geen binnen de Stad merkwaardig was.

De Prins deed vervolgens een Wapenschou-
 wing der Bezetting op de Vugterheide. By dee-
 ze gelegenheid, werden alle de Wagten binnen
 de Vugterhei-
 de.

(c) NOTULEN van den 2. Juni 1766.

XX.
Bock.
1766.

de Stad door de Burgery waargenomen. De Oudste Hopman derzelve bezette de Hoofdwagt, de tweede de Vugterpoort, door welke de Prins uittoog, en wederom binnen de Stad kwam, en een derde de Hinthamer Poort. De Regeering had by tyds voor alle wanorde, zorggedragen (d). De Offisieren der Burgery hadden ook op alle mislagen boetens gesteld. Geene hoegenaamd, werden 'er verbeurd, om dat de Burgery, gedurende den tyd, dat de Prins binnen de Stad was, zig dermaaten kweet, dat Hy, nevens de Bevelhebber betuigden, van haar gedrag ten uitersten voldaan 'te zyn. De Burgery loste op den dag, wanneer de Wapenschouwing op de Heide geschiede, des morgens vroeg de Wagten der Bezetting af, en gaf die, wanneer de Bezetting des avonds binnen gekomen was, haar weder over. Gedurende den tyd, wanneer de gansche Bezetting, nevens het geheele Krygswezen, zig buiten de Stad bevond, was het *Commando* den voorzittenden Schepen overgegeven, welke dit, na dat de Bezetting weder binnen gerukt was, den Bevelhebber te rug gaf.

Concert
door de
Regeering
aan den
Prinse ge-
geven.

Des avonds werd in de Hoofd Kerk een Concert gehouden, waar toe de voornaamste Liefhebbers van het Musyk, die in Holland, en elders te bekomen waren, met aanzienlyke belooningen herwaars ontboden waren. Volgens het oordeel van kundigen, werd het wel uitgevoerd, andere oordeelden het tegendeel, om dat door
de

(d) NOTULEN van den 4. Juni 1766.

de groote van het Gebouw de galm niet behoort
lyk gehoord kon worden. De Prins werd op
een Armstoel, welke eenigſins verheven op een
Tapyt in het Schip der Kerk ſtond, geplaatſt.
De Regeering had by tyds zorg gedragen, dat
men het geringſte ſoort van Volk uit de Kerk
weerde, waar door alle wanorde voorgekomen
werd (e).

XX.
Boek:
1766.

Den volgenden dag was zyne Do. Hoogheid De Prins
in de groote Kerk des morgens by den Gods-woond
dienſt tegenwoordig. De Predikant, en Hoog-den Gods-
leerbaar in de H. Godgeleerdheid Clemens, wel-
ke aldaar in zyne gewoone beurt predikte, merke-
te na de Toepaſſinge aan, dat de Prins op de-
zelve plaats zat, daar zyn voorvader FREDE-
RIK HENDRIK Prinſe van Orange, teh tyde der
eerſte Predikatie, die door de Hervormden, in
deeze Kerk, twee dagen na het overgaan der
Stad, in den Jaare 1629. geſchiedde, gezeten
was.

Des nademiddaags verleende de Prins gehoorGeest ge-
van aſſcheid. Hy vertrok den volgenden dag hoor van
over Heusden, en Gorinchem naar den Haage, aſſcheid en
alwaar hy des avonds in een volmaakte welſtand veruekt
aankwam (f).

Met dit zo roemrugtig voorval voor de Stad,
maak ik van de Geſchiedkundige Beſchryving der
Stad en Meyerye van 's Hertogenboſch een

E I N D E.

(e) NOTULEN van den 15. Junij 1766.

(f) NIEUWE NEDERLANDSCHE JAARBOKKEN van Junij
1766. Bladz. 216.

IV. DEEL.

R

VERBETERINGEN

IN HET

VIERDE DEEL.

Bladz. 7. regel 17. *staat* Binnepoort *lees* Binnenpoort.

Bladz. 7. regel 19. *staat* niet *lees* met.

Bladz. 7. regel 24. *staat* beide *lees* beiden.

Bladz. 8. regel 17. *staat* Bezitting *lees* Bezetting en ook alzo regel 21.

Bladz. 16. regel 13. *voeg agter het woord* Geldmidde-
len *het woord* bezig.

Bladz. 17. regel 15. *staat* eenige Schepenen *lees* eenige uit de Schepenen.

Bladz. 27. regel 6. *staat* 's Landsdienst *lees* Als 's Landsdienst.

Bladz. 37. regel 4. *staat* Kerren *lees* Karren.

Bladz. 43. regel 22. *voeg agter het woord* jaarlyks *het woord* zouden.

Bladz. 47. regel 4. *staat* In het begin des volgende-
jaars *lees* In het begin deezes jaars.

Bladz. 47. regel 5. *staat* een en twintig gulden en veer-
tien stuivers *lees* twee en twintig gulden en tien stuivers.

Bladz. 53. regel 14. *staat* Kermis *lees* Kersmis.

Bladz. 60. regel 26. *staat* om *lees* en.

Bladz. 81. regel 5. en 6. *staat* tot het maaken en on-
derhouden van dien weg opgenomen *lees* tot het maaken
van dien weg opgenomen, en het onderhouden van dien.

Bladz. 106. regel 28. *staat* dien *lees* die.

Bladz. 117. regel 25. *staat* moeten *lees* moesten.

Bladz. 118. regel 11. *staat* Bondgenooten der *lees* Bond-
genooten, en der.

Bladz. 122. regel 14. en 15. *staat* Wapenen *lees* We-
penschild.

Bladz. 147. regel 5. *staat* den Eifch de Regeering *lees*
den Eifch der Regeering.

Bladz.

Bladz. 148. regel 11. *staat* door de Stad *lees* door die der geheele Stad.

Bladz. 155. regel 26. *staat* dier Ampten, die vernietigd *lees* wiens Ampten vernietigd;

Bladz. 176. regel 24. *staat* Drunen Baartwyk *lees* Drunen, en Baartwyk.

Bladz. 183. regel 22. *staat* hun *lees* heen.

Bladz. 183. regel 32. *stant* van *lees* op.

Bladz. 211. regel 21. *staat* begvaen *lees* begaven.

Bladz. 219. regel 28. *staat* dezelve *lees* denzelven.

Naderé Verbeteringen in het Eerste Deel.

Bladz. 87. regel 24. *staat* 1122. *lees* 1114.

Bladz. 116. regel 30. *doe* uit het woord geen.

Bladz. 167. regel 31. *staat* plegtig willen *lees* plegtig te willen.

Bladz. 175. regel 30. *staat* te Brabant *lees* Brabant te

Bladz. 200. regel 13. *staat* 13. 6. *lees* 1356.

Bladz. 208. regel 12. *doe* uit de woorden omdat.

Bladz. 311. regel 22. en 23. *staat* voor ten ten *lees* voorregten ten.

Bladz. 421. regel 10. *staat* Brakel *lees* Bakel.

Bladz. 422. regel 18. *doe* uit het woord van.

Bladz. 519. regel 3. *doe* uit het woord hun.

Bladz. 528. regel 3. *staat* niemand *lees* iemand.

Byvoegingen in het Eerste Deel.

Bladz. 285. heb ik verhaald, dat, nadat JAKOBA Hertogin van Brabant, en Gravinne van Holland, eenigen tyd te Gent verzekerd geweest was, zy haare wagers verschaakte, en dat twee Hollandfche Edelen met naame *Arnoud Spiering*, en *Arnoud van Aelburg* haar hielpen ontvlugten. Ik heb dit gehaald uit HARRÆUS Tom. I. pag. 400. en uit DRÆUS Lib. XVIII. pag. 238. Beide die Schryveren verhaalen woordlyk *Erant Arnoldi duo, ex Hollandorum non infima Nobilitate, unus Spieringus, alter*
P a ah

als *Alburgo cognominatus*, dat is, daar waren twee Aarnouten, van den eersten Hollandfchen Adel, de eene Spiering, en de andere van Aelburg bygenaamd. Op het gezag dier beide Schryveren heb ik hun verbaalde te boek gesteld. De Geleerde WAGENAAR doet in zyne Vaderlandsche Historie *Deel III. Bladz. 463.* het zelve verhaal, en haald ten bewyze van dat, *Divæus* hier voorge meld aan. Ik heb naderhand gevonden, dat hier omtrent een misflag ingeslopen is, om dat ik uit het geslacht der Heeren van Heusden, geen en gevonden heb, die den naam van Aelburg droeg: zie *CHRISTINÆUS Juris prudentia Heroica Tom. I. pag. 196.* maar wel eenen Tak die den naam van *Spiering van Aelburg* droeg, ter onderscheiding van een anderen Tak, die den naam van *Spiering van Wel* voerde. OUDENHOVEN Beschryving van het Land van Heusden *Bladz. 23.* SIMON VAN LEEUWEN meld wel van een Adelyk geslacht van Aelburg in zyn *Batavia Illustrata Bladz. 1189.* doch hy noemd maar Wolphaart, en Turken van Aelburg, die in het jaar 1050. leefden, en eenen N. van Aelburg, die volgens zyn verhaal in het jaar 1475. de Prinsesse Jakoka, nevens Aarnout Spiering uit de gevangenis verlosste. Hy begaat daar in dezelve misflag als *Harræus*, en *Divæus*, en boven dien noch eene, dat hy de verlossing van Vrouw Jakoba op het jaar 1475. steld, om dat Jakoba in het jaar 1436. overleden is. WAGENAAR *Deel III. Bladz. 517.* De rede die my tot het stellen van eenen misflag hier omtrent doet overhellen is, om dat my uit een afschrift van de uitgift der Heerlykheid Herpt in den Lande van Heusden, gebleken is, dat die door JAKOBA Gravinne van Holland op den 7. April 1429. naar den styl van den Hove, dat is 1430. aan *Arnoud Spiering van Aelburg* gegeven is, en wel om de menigvuldige diensten, die deeze haar gedaan had. Denklyk is hier onder de hulp van haare ontvingting uit Gent gerekend geworden. Uit dit alles stelle ik vast, dat *Aarnoud Spiering van Aelburg*, Jakoba in haare vlugt bygestaan hebbe, en dat de Schryvers uit dien naam, twee Lied en gevormd hebben. Deeze misflag hoewel van geen groot belang, heb ik tot nader ontdekking der waarheid alhier bygebragt.

Bladz. 336. heb ik gemeld, dat er door den geweldigen brand hier ter Stede; in het jaar 1463. voorgevallen, ruim vier duizend Huizen verteerd zyn. Ik heb dit in de

aangehaalde plaatsen onder de letter (b) op Bladz. 337. zo aangetekend gevonden. Na het uitgeeven van het Eerste Deel hebben my eenige naauwkeurige Leezers de onmogelykheid van dat getal voorgehouden, om dat er thans, weinig meer, dan vier duizend Huizen binnen de Stad zyn. Het is klaar, dat de Stad zederd dien tyd merklyk in getal van Huizen is afgenoomen, doch egter in ver na zo veel niet, dat het toen afgebrande gedeelte vier duizend kan bevat hebben. Ik heb derhalven alles na gezien, en overdagt, om dit op te helderen. Zekere geschreeve oude Kronyk der Stad, schynd oorzaak tot deezen misflag gegeven te hebben, daar in staat met schryfletteren aangetekend, dat er toen meer als vier duizend Huizen afbranden. Het komt my voor, dat *Oudenboven*, die Kronyk by het opstellen van den tweeden druk zynes werks gelezen heeft, om rede dat er geheele verbaalen daar in voorkomen, die woordlyk in die Kronyk staan. In het opstellen mynes werks, heb ik meest den tweeden druk van *Oudenboven*, als den volmaaksten gevolgd. Thans heb ik den eersten druk hierop nagezien, en ik vinde aldaar op Bladz. 89. in schryfletteren aangetekend, dat er meer als vier honderd Huizen afbranden. In den tweeden druk Bladz. 175. staat het getal van vier duizend in Cyferletteren. Ik gisse dat een van beiden waar is, of dat by het drukken der tweede uitgaave van *Oudenboven*, een drukseil ingesloopen zy, of wel, dat hy na het leesen der gemelde Kronyk, het getal der verbrande Huizen, op vier duizend gesteld zal hebben. Zeker is het dat het getal van vier honderd Huizen, vry aanneemlyker, en waarschyner, dan dat van vier duizend is. Ik heb dit, ter ontdekking van de waarheid in deezen, opgehelderd.

Nadere Verbeteringen op het Tweede Deel.

Bladz. 61. regel 27. *voeg* agter het woord vyf duizend *het woord* guildens.

Bladz. 227. regel 6. *staat* meestend *lees* meesten.

Bladz. 245. regel 18. *staat* uitdagen *lees* uitdagingen.

Bladz. 303. regel 17. *doe* uit *het woord* by dat er twee maal staat.

Bladz. 368. regel 23. *doe* uit *het woord* daar dat er twee maal staat.

- Bladz. 380. regel 11. *doe uit het woord toe.*
 Bladz. 442. regel 6. *staat terstond lees toetstond.*
 Bladz. 444. regel 21. *staat Kopmanschappen lees Hopp-
 manschappen.*
 Bladz. 447. regel 27. *staat zeventi lees zeventien.*
 Bladz. 500. regel 11. *doe uit het woord had.*
 Bladz. 514. regel 25. *staat Gasthuis lees Geefhuis.*
 Bladz. 540. regel 15. *staat als lees al.*

Byvoegingen in het Tweede Deel.

Bladz. 6. heb ik van eene duurre van Graanen verhaald. en dat er omtrent dertig duizend Menschen in het Armhuis Brood haalden. Toen ik, by het herzien der proefbladen begreep, dat hier omtrent een saut ingesloopen moest zyn, voegde ik er in de aanhaaling (g) by, dat dit getal my veel te groot voorkwam. *Oudenboven* verhaald dit zo, en hy voegd er by, dat hy dit uit een oud boekje met de hand geschreven, gehaald hebbe. In den eersten druk des jaars 1649. nog in *Molli Annales*, nog in een geschreeve Kronyk der Stad, welke beide handschriften ik bezitte, vind ik hier van niets gemeld. Ik zal derhalven hier de rede opgeven, waarom ik meene, dat daar omtrent eenen misflag ingesloopen zy. Het is een zekere waarheid dat 's Hertogenbosch in getal van Inwoners, zederd dien tyd, tot heden toe merklyk is afgenomen, doch egter zoo veel niet, dat de armen dertig duizend kunnen bedragen hebben. Het getal der Inwoners buiten de Bezetting beloopt thans ruim dertien duizend zielen. Ik stelle eens dat het omtrent met vyf duizend zederd dien tyd verminderd zy, dat het grootste getal is, dat ik naar de Hulzen, die er geweest kunnen zyn, kan stellen, dus zouden er in het jaar 1557. ruim agtien duizend Zielen de Stad bewoond hebben. Zeker is het, dat ten minsten twee derden der Inwoners, geen brood van den armen gehaald zullen hebben, maar dat die zig buiten dien, voorzien konden: behalven dat de arme lieden, die om Brood in het Armhuis kwamen, volgens het verhaal van *Oudenboven*, van de Geerlingsche Brugge af, aan de eene, en van den hoogen steenweg aan de andere zyde, tot aan het Armhuis, twee aan twee geplaatst waren, geen drie duizend uitgemaakt kunnen hebben, om dat de Geerlingsche Brug zestig, en het uiterste van den hoogen steenweg omtrent zeventig Rynland-

landsche roeden van het Armhuis afgelegen zyn. Dus bedraagt die geheele wyte honderd en dertig Rynlandsche roeden, gevolgelyk is het onmooglyk dat er drie, ik laat staan dertig duizend Menschen twee aan twee, hoe dicht die tegen elkanderen gepakt waren, geplaatst kunnen worden, schoon men voor ieder mensch maar eenen voet ruimte stelde. Ik stelle derhalven vast, dat op 't altermeeft genomen, dit getal maar drie duizend bedragen hebbe.

Even eens is het gelegen met het getal der geenen, die in het jaar 1557. aan de Pestziekte binnen de Stad overleden. *Oudenboven*, *Bor*, en het handschrift in de aanhaaling (1) gemeld, geven dit zo op, en het is onmooglyk dat het waar kan zyn, om dat de Stad, die zeker, in dat jaar, vry meer Inwoners dan thans bevatte, genoegzaam uitgestorven zoude zyn. Ik gisse derhalven, dat de oude handschriften, waaruit *Oudenboven* en *Bor* dit gehaald hebben, vyftien honderd zullen aangetekend hebben, het welk omtrent een twaalfde gedeelte der toenmalige Inwoners uitmaakte,

Nadere Verbeteringen in het Derde Deel.

Bladz. 206. regel 1. *doe uit het woord zy.*

Bladz. 264. regel 13. *staat de lees te.*

Bladz. 294. regel 23. *staat te doen brengen lees daar-in te doen brengen.*

Bladz. 310. regel 16. *staat geslaakt lees geslaakt.*

Bladz. 314. regel 20. *staat Goeverneur lees Gouverneur.*

Bladz. 360. regel 14. *staat onder het Bakkers Gilde alhier behoorden lees onder het Bakkers Gilde alhier niet behoorden.*

Bladz. 422. regel 13. en volgenden *staat* Deeze vorderde van ieder Ton, zo Vriesche als Hollandsche Turf vyf en dertig stuivers *lees* Deeze vorderde van ieder Schip, zo Vriesche als Hollandsche Turf, vyf en dertig stuivers, nadertand een en een halven stuiver van ieder Ton.

Bladz. 459. regel 27. en volgenden *staat* zy had de vreugde Maaltyden en de belastingen op Stads Ampten en alles wat bedagt kon werden, om Stads Kas in staat te houden, afgeschafft *lees* zy had de vreugde Maaltyden

afgeschakt, en door belastingen op Stads Ampten te leggen, en alles wat bedagt kon werden te werk gesteld, om Stads Kas in staat te houden.

Bladz. 460. regel 1. *staat* en had *lees* zy had.

Byvoegingen in het Derde Deel.

Bladz. 251. regel 7. en 8. heb ik wegens zeker oud stuk yzer geschut, dat agter het Stadhuis ligt gemeld, dat ik niet ontdekt had, hoe het daar gebracht zy. By naarziening myner aantekeningen, vind ik dat het den 18. Januari 1674. van Stad's Wallen, op de plaats agter het Stadhuis gevoerd werd: dit blykt uit STADS POLITIE REKENING van den 1. October 1673. tot 1674. Op het gemelde stuk staan deeze woorden: *Groot geweld biet ik, 's Hertogenbosch bescherm ik.* Alzo er als ik verhaald heb het jaar 1511. opstaat, komt het my voor, dat het voor Stads Rekening, om dat men toen in het heete van den Oorlog met Gelderland was, ergens in Duitschland gegooten, en den Ryn afgevoerd zal zyn. Dit stuk is denklyk in het jaar 1674. van de Wallen gevoerd, om dat in het midden van het zelve een kogel zit, die my onmooglyk voorkomt, dat er uit gehaald kon werden, en dat het stuk dus van geen gebruik kon zyn.

In myne jeugd heb ik op den Wal omtrent de Schildersstraat, een ander oud Stuk Geschut gezien, dat niet zo lang, maar vry dikker, en van binnen veel wyder, dan dat agter het Stadhuis, was, immers het was zo dik, dat men het voor een bank gebruikte, waarvan het ruim de hoogte had. De wytte was naar myn voorstaan ruim anderhalven voet over het kruis, zo dat ik er de kinderen dikwils heb zien inkruipen. Dit stuk was niet gegooten, maar bestond uit verscheide zwaare yfere staven, die door veele dikke yfere ringen als een ton in een geknipt waren. Men wil dat dit een steenstuk genaamd was, om dat men er een mand met steenen in laade. Overlang is het van 's Lands wege voor oud yzer verkogt. Ik heb de ringen die om het zelve waren zien in stukken hakken, dat met veel gewelds, en moeite toeging.

Byvoegingen in het Vierde Deel.

Bladz. 128. regel 19. heb ik verhaald, dat de Beggynhof, ten Oosten, Zuiden, en Westen met paalen werd afgezet. In het jaar 1775. heeft men een gedeelte dier paalen, naamlyk van den hoek ten Zuidooften, tot omtrent de helft van het zuider gedeelte des Beggynhofs, weggenoomen, en steenen zuilen in derzelver plaats gesteld. In het jaar 1777. is het overige gedeelte der paalen ten zuiden weggenoomen, en in steene zuilen veranderd. Het voornemen der Regeering is, om alle de paalen weg te doen, en steene zuilen in plaats te stellen. De houte lantaarn paalen op, en rontsom den Beggynhof zyn in het jaar 1776. weggenoomen, en in derzelver plaats steenen gesteld, zo als op verscheide andere plaatsen binnen de Stad reets ook geschied is.

B Y L A A G E N.

Uiterste Wille van Hendrik III. Hertog van Brabant, gemaakt by Leuven, zaterdag voor St. Matthys dag des Apostels 1260.

Enricus Dei gratiâ, Dux Lotharingæ & Brabantiae, Vniuersis præsentis literas inspecturis salutem. Cum omnium saluatione cupientes salutis animæ nostræ consulere, de consilio bonorum & Religiosorum ordinavimus & desposuimus in hunc modum.

I. Quod ex nunc in antea homines terræ Bratiæ, communiter per iudicium & sententiam tractabuntur. Et quod sint sine tallia, exactione, & precaria. Ita quod nihil ab eis capiemus vel capi procurabimus nisi in expeditionibus cum exercitu ad terræ nostræ defensionem, vel iuris nostri conservationem, aut injuriarum amotionem, vel in servitium Imperatoris Romanorum, sive Regum Alemanniæ, sive cum filium, sive filiam mixtui tradiderimus, aut cum filium cingulo cinxerimus militari.

II. Item ad restituendas injurias nostras capiuntur de Nemore Soniæ mille libræ annuatim, & de redditibus, sive proventibus terræ Brabantiae tantum.

III. Item per totam terram Brabantiae generaliter decimas novalium restituimus Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, ad quas pertinent pleno jure.

IV,

IV. Item expellantur Judæi & Gaverfini, de terra Brabantie, & extirpentur penitus, ita quod nullus remaneat in eadem, nisi tantum modo qui, ut alii mercatores, negotiari voluerint, & esse sine præstatione & usura.

V. Item de mobilibus, pecuniâ & rebus nostris paratioribus universa debita nostra persolvantur.

VI. Item si nos Cruce signati, Cruce transmarina non solverimus iter nostrum, ad satisfaciendum super hoc altissimo in redemptionem ipsius Crucis & voti nostri, volumus quod capiantur de primis & promptioribus redditibus & proveniibus nostris, quatuor millia librarum Lovaniensium, cum quâ pecuniâ milites Cruce signati pro nobis ibunt, & servient Deo in partibus transmarinis.

Elegimus etiam & constituimus pro nobis testamentarios Fratrem Gerardum Holdensberga, quondam Priorem Prædicatorum in Lovanio, Fratrem, Woltservia de Treveris eiusdem Ordinis Fratrem, Petrum Lectorum Fratrum Minorum in Bruxella, & D. Gerardum de Marbais. De supradictis duobus millibus librarum Lovaniensium pro nostris iniuriis restituendis, & de supradictis quatuor millibus librarum Lovaniensium dandis secundum quod eis magis & melius videbitur expedire in subsidium terræ sanctæ, vel alibe restituendis.

VII. Rogamus insuper cum omni diligentia omnes nobiles, & alios homines terræ nostræ, cæterosque consanguineos & amicos nostros, tam personas Ecclesiasticas, quam mundanas, quod causa Dei & nostri, dictos testamentarios, sive executores testamenti in dicto testamento, quod condidimus, promoveant diligenter & assistant fide

fideliter, cum indiguerint, consilio, auxilio, & favore ut præmissa omnia inviolabiter observentur.

VIII. Cæterum quidquid deliquimus in Wariscampiis, Wastivis, sive pascuis communibus terræ nostræ nobis usurpando, vel aliis conferendo, volumus quod hoc emendetur & corrigatur ad salutem animæ nostræ per testamentarios nostros supradictos, secundum quod eis videbatur expedire. Actum & datum apud Lovanium mense Februario Sabbathi post diem Beati Mathiæ Apostoli, cum appensione & confirmatione proprii sigilli nostri. Anno Domini millesimo, ducentesimo, sexagesimo.

B Y L A A G E N.

*Overzetting in het Nederduitsch naar
den zin.*

Hendrik door Gods genade Hertog van Lothringen en Brabant, allen die deezen Brief zullen zien heil. Dewyl wy door het behoud van allen, onzer Ziele welvaart zoeken, hebben wy met raad der goeden en Godsdienstigen, het volgende geregeld en goedgevonden.

(I). Dat in het toekomende gelyk voorheen de lieden in het Land van Brabant by rechtsgeding en vonnisse behandeld zullen werden (a) en dat
zy

(a) Hier mede wil de Hertog te kennen geven, dat geene Inwouers van Brabant, zonder gehoord te zyn, geoordeeld zullen werden. Dat is, dat een ieders geschillen, niet dan in een geding voor den gewoonlyken Regter afgedaan zullen mogen werden, en dat dus ieder Brabander, tegen het geene men van hem vorderd, zyn tegen zeggen moet hebben. Dit word hier in het algemeen vastgesteld, dus moet men daar uit opmaaken, dat zulks zo in het burglyke, als in het lyfstraflyke plaats heeft. Dit was toen niet nieuw, om dat de Hertog er byvoegd, als voorheen, derhalven moet men vaststellen, dat dit een bevestiging is, van andere voorrechten, of Landwetten die voorheen in Brabant plaats hadden. De Brabanders droegen in latere tyden zorg, dat dit, in het vervolg altyd in de blyde Inkomsten der Hertogen gesteld werd. Hertog Jan de IIde stelde op verzoek van verscheide Edellieden, en de Steden van Brabant eenen Raad aan, wiens besluiten een ieder, en de Hertog zelf zig moest onderwerpen. De leden

zy geene schattingen, afvorderingen en Beden, zullen betaalen, zo dat wy niets van hun zullen neemen of vorderen, ten zy ter zaake van eenen krygstogt tot verdediging van ons Land of tot bescherming van ons Recht, of afweering van onlusten, of ten dienste van den Roomschen Keizer, of Koning van Duitſchland, of als wy eenen Zoon of Dogter uithuwelyken of eenen Zoon Ridder maaken (b).

(II).

leden deezer Raads moesten onder eede beloven, den Hertog en zyne Leenmannen, en de lieden van den Lande, ryk of arm by hun recht te bewaaren, en hun, het recht, naar hunne beste kenniſſe te doen geworden. Zie *de Kaarte van Cortenberg*. In het Brabantſch Plakaatboek Deel I. *Bladz.* 122. en volgenden. Hoewel de Raad van Cortenberg overlange heeft opgehouden, is in deſzelfs plaats de Raad van Brabant gekomen, derhalven is egter daar door dit voorrecht der Brabanders niet vernietigd, te meer, om dat het by de blyde Inkomsten der Hertogen, na die ophouding, en inſtelling van den Raad van Brabant, is bevestigd geworden. Hier uit is derhalven te zien, dat niemand in Brabant, zonder dat er een behoorlyk Rechts-geding over zyn zaak gehouden is, geoordeeld mag werden, en dat zelf ieder Inwooner van Brabant, indien hy meend door den Hertog benadeeld te zyn, van denzelven voor den Raad van Brabant recht mag vorderen.

(b) Om dit te begrypen moet men weten, dat de Hertogen oudtyds zig met hunne Domeinen moesten vergenoegen, zonder het volk geſtadig met Beden laſtig te vallen, zo als Mr. *Pieter Bors* Traſtaat over de Domeinen van Holland Deel I. No. 5-8. met opzigt tot de Graaven van Holland verhaald. Op dat de Hertogen niet te kort zouden komen, en dus de Staaten met geene Beeden laſtig vallen, mogten zy buiten toefſtemming van deezen, geene Domeinen verkoopen, of dezelve belaften. Ik zal hier van eenige voorbeelden bybrengen. In het Jaar 1505. ſtonden de Staaten van Brabant *Philp den Schoonen* toe, eenige Do-

(II). Om het ongelyk dat wy iemand gedaan hebben te herstellen, zal men jaarlyks uit de inkom-

Domeinen te verpanden, zo als ik in dat jaar verhaald heb. Op den 4. Maart 1551. stonden de Staaten van Brabant een verkooping der Domeinen tot zesmaal honderd duizend guldens toe, en op den 27. August van dat jaar noch tot agtien duizend guldens. Hier moet de belofte van Hertog Wenselaus van den 9. September 1360. om geene Dorpen binnen de Meyerye van 's Hertogenbosch te zullen verzetten of verpanden bygevoegd werden. Ik begryp, dat de zin hier van is, dat de Hertog geene Dorpen tot Heerlykheden, zal maaken dan met toestemming der Staaten. Dit blykt onder anderen uit de uitgift der hooge Heerlykheid van Moer Gestel van den 26. Februari 1560. en van de Heerlykheden Tilburg en Goltre van den 31. October 1612. Uit dit alles moet opgemaakt werden, dat de Hertogen zig met hunne Domeinen te vreden moesten houden, en geene Beden vorderen, dan in de gevallen in deeze uiterste wille gemeld. De Beeden mogten boven dien, om Oorlogen te voeren, die het Land van Brabant niet raken, geensins besteed werden. De Staaten bedongen denkyk om die rede by de blyde inkomsten, dat de Landen en Steden, die de Hertog met gemeenen Oorlog won, met Brabant vereenigd zouden werden. Hoewel het waar is, dat tyde der Hertogen van Bourgondien en Oostenryk Beden gegeven zyn tot Oorlogen, daar het Land van Brabant geen voordeel van hebben kon. Gelyk Filp de goede in het jaar 1457. van Brabant eene Beede van honderd en vyftig duizend gonde Filips Ryders, om de Turken te beoorlogen, bekwam.

Onder de gevallen wanneer Hertog Hendrik verklaarde Beeden van den Lande te zullen vorderen, was ook ten dienste des Roomschen Keizers, of den Koning van Duitschland. De rede waarom er dit bygevoegd word, was deeze, om dat het Mark Graaffschap van Antwerpen, toen een Leen van het Dultsche Ryk was: Dus moest de Hertog van Brabant voor dat gedeelte zynes Hertogdoms, wanneer het Keizerryk in Oorlog raakte, zyn aandeel, zo in geld, als in manschap, voor dat Mark Graaffschap opbrengen

komsten van het Sonienbosch duizend ponden; en ook zoo veel uit de inkomsten des Lands van Brabant neemen (c).

(III). Wy geeven alle de nieuwe Tienden aan de Kerken en Kerklyke lieden in geheel Brabant, te rug, wien zy met alle Recht toebehooren (d).

(IV).

gen en vermits hetzelfde in Brabant ingelyft was, en zyn aandeel in de Beeden van dat Landschap mede beraalde, was het ten uiterste reedelyk, dat de Beden van Brabant mede de Rykslasten voor het aandeel van dat Mark Graafschap droegen. Deeze Leenpligtigheid werd in het jaar 1442. afgedaan, gelyk ik op dat Jaar verhaald heb, dus is dit buiten gebruik.

(c) BUTKENS *Tom. I. Livre IV. Chap. V. pag. 266.* meend, dat de zin hier van zoude zyn, dat de Hertog tot te rug geving van het geen hy onrechmatig bezeten had, wil, dat men jaarlyks twee duizend ponden betalen zoude: Hy voegd er het woord *Pariffs* by. Indien dit zo is, zoude die gift duizend guldens Brabants jaarlyks bedraagen, om dat een pond Parazyfen tien stuivers Brabants beloopt, zie *Schat der Chynsen Bladz. 9.* De helft hier van moest uit de inkomsten van het Sonienbosch, en de wederhelft uit die des Lands van Brabant genomen werden. Dit Bosch ligt niet ver van de Stad Brussel. In de Nederlanden is er geen grooter. Voorheen maakte het een gedeelte van het woud van Ardenne uit, dat zig over het grootste gedeelte van de Oostenryksche en Fransche Nederlanden, het Land van Luik, en Staatsch Brabant uitsprekte. Het Sonienbosch komt den Hertog van Brabant toe, dus kon de Hertog, duizend ponden jaarlyks, uit het inkomen van het zelve bestemmen. Welke hy door de inkomsten van Brabant verstaat, durf ik niet bepaalen. De Beeden kon hy er niet door begrypen, om rede dat die van de Staaten gevraagd, en dat zy tot zekere eindens doorgaans ingewilligd werden. Ik gisse liever, dat er de Domeinen door verstaan werden, hoewel ik dit niet vast durf stellen.

(d) In de Geschiedkundige Beschryving heb ik verhaald, dat de Bisschop van Luik, Hertog Hendrik in den bardeed,

(IV). Dat alle de Jooden en de Woekeraars uit den Lande van Brabant uitgedreven werden, en dat men die geheel uitroeie, zo dat er niemand van hun daar in blyve, ten waare zy als andere Koopheden, Koopmanschap dryven, en zonder geld op woeker te neemen, willen blyven (e).

(V.)

deed, om dat hy de gemeene weiden in Brabant naar zig genoomen had, en de Geestlyken de nieuwe Tienden ont-hield. In de aantekeningen heb ik gemeld, wat de nieu-we Tienden, en de gemeene weiden zyn. Thans gaf Hendrik de Geestlykheid die Tienden te rug. Zyne Opvolgers hebben dit niet naargevolgd. Zy gaven de Geestlyken de nieuwe Tienden, die er by het overlyden van Hendrik waren wel over, dog zulken, die er in latere tyden van de nieuwe landen kwamen, behielden zy ten behoeve hunner Domeinen. Hier uit kan men besluten, dat men het als eene algemeene grondregel, en Landwet moet aanmerken, dat wanneer de Hertogen een Heerlykheid met de Nieuwe Tienden uitgeven, daar door de Nieuwe Tienden, die er by het uitgeven der Heerlykheid waren, en geen en die er naderhand by kwamen, verstaan werden. Ten waren de Hertogen die met het *jus decimandi Novatum* dat is met het Regt om de nieuwe landen te tieren, uitgegeven hadden.

(e) Tweederly soorten van Lieden wil de Hertog dat men uit Brabant zal verdryven. Eerst de Jooden en ten tweeden de *Gawersinen*. Deezen heb ik door woekeraars vermaald, om redenen hier na te melden. Ik vind niet dat de Opvolgers van den Hertog, de eersten verdreven hebben als in het jaar 1370. en dus honderd en tien jaaren na deeze uiterste wille, ook niet uit hoofde van dien, maar om deeze rede. Zommige Jooden, hadden eenige geweldige Ouwelen te Brussel, met messen en degens ten spyt des Krijsendoms, doorstoken, en het gebeurde, volgens het verhaal, dat er bloed uit die Ouwelen vloeyde. De Jooden die dit bedreeven hadden werden gevat, en levendig verbrand, HARRÆUS Tom. I. pag. 343. & 344. BUTKENS

IV. DERL.

Q

Tom.

(V). Dat alle myne schulden uit myne metbilen, geld, en gereedste goederen betaald werden.

(VI). Dat indien ik myne gelofte om over de Zee een kruisvaard te doen, niet naar kan komen, wil ik, dat men van myne gereedste gelden vier duizend ponden Leuvens neeme, om tot uitrusting der Ridderſ te dienen, die zig in mynen naam

Tom. I. Livre IV. page. 488. Ik vinde, dat ter gelegenheid van dit geval alle de Jooden uit Brabant verdreeven zyn. AUCTOR additionum ad diplomata Belgica MIRÆS in *Tom. I. Operum Diplomatiſt. pag. 207.* hoewel er de andere Schryvers niets van melden.

De *Gawerſini* anders *Caurſini* waren woekeraars die uit Italien, en voornaamlyk uit Lombardyen in Duitschland, en vervolgens in de Nederlanden zig nederzetten. De laatste naam word hun eerst in Engeland gegeven. Hunnen woeker bestond uit den tienden penning maandlyks, het welk jaarlyks twintig meer, als de hoofdsomme beliep. Zie dit alles breeder in BOXHORNII *Differtatio de Traperitiſ vulgo Longobardiſ.* Hierom heeft denklyk de Hertog dit volk uit zyne Landen willen verdreven hebben. Dit is egter niet naargekomen; Integendeel beloofde Hertog JAN de 1ste Zoon en Opvolger van Hendrik den IIlden by zyne blyde Inkomſte, de Jooden en woekerraars voor te ſtaan, op den voet als die te Bruffel waren. BUTRENS *Tom. I. Livre IV. Chap. VII. pag. 284.* Of deeze zig te Bruffel gemagtigder gedroegen als elders, heb ik niet ontdekt. Dus komt het my voor, dat deeze Lombardiërs voor het minſt nog eenigen tyd geduld, en dat naderhand de Banken van leening naar hun Lombaarden genaamt zyn. Ik ben niet vreemd van te denken, dat de Hertogen by vervolg van tyden om de arme Gemeente te helpen, de Banken van Leening aan hunne Domeinen getrokken, en het geen men in die banken voor het leenen van Geld betaalen zoude, op een vrymagtiger ſomme geſteld hebben.

naam derwaars zullen begeven om God aan de overzyde der Zee te dienen (f).

Ik verkies en stelle tot uitvoerers myner uiterste wille, Gerard van Huldenberg voorheen Overste van het Predikheeren Klooster te Leuven, Broeder Wouter van Tier van dezelve Orde, Broeder Pieter, leezzer in het Minderbroeders Klooster te Brussel, en Gerard Heere van Marbais, om de voorgemelde twee duizend ponden om onze bedreven ongelyken te herstellen, en de vier duizend ponden Lovens te geven, zo als zy best zullen oordeelen tot hulp der kruisvaarers als andersins.

(VII). Ik verzoek alle Edelen en alle andere lieden van ons Land, zo Geestlyken als Wereldlyken, dat zy met alle naarstigheit, om Godes; en om thynent wille, de uitvoerers myner uiterste wille in het naarkomen van dezelve, met raad en daad getrouwlyk bystaan, op dat alles behoortlyk agtervolgd werde.

(VIII). Voor het overige indien ik ietwets mogt misdaan hebben, met de woeste gronden of gemeene weiden van ons Land my aan te matigen, of aan anderen te geeven, zo wil ik dat
dit

(f) Hertog Hendrik had kort voor zynen dood voorgenoomen een Kruisvaard te doen. Eene ziekte die hem overkwam, verhinderde dit. Weinig tyds daarna verergde zyne kwaal zig dermaate, dat men aan zyn opkomst twyfelde *Butkens Tom. I. Livre IV. Chap. VI. pag. 266.* Hy maakte zyne uiterste wille, en gaf vier duizend ponden Lovens, om dit uit zynen naam te doen. Ieder pond Lovens bedraagt naar onze munte omtrent twee guldens, zeven stuivers, en twee penningen zie *den Schat der Obygn Bladz. 9.*

dit tot myner Ziele Zaligheid, door de uitvoerers deezer myner uiterste wille veranderd en verbeterd werde, zo als zy dit best oordeelen zullen. Gedaan en gegeven te Leuven in de maand Februari des Zaturdags na den dag des heiligen Mathias Apostel met het aanhangen en bevestigen mynes eigen Zegels in het jaar onzes Heeren een duizend twee honderd en zestig (g).

(g) Hiér voor *Bladz. 122.* heb ik in de aantekeningen gemeld, wat de gemeene weiden zyn, en waarom zy de Hertogen toebehooren. Hertog Hendrik werd door den Bisschop van Luik onder anderen in den Ban gedaan, om dat hy zig die toeëigende. Als men nagaat wat redenen de Bisschop hier toe kon hebben, zal men vinden, dat die ydel waren. De woeste gronden of gemeene weiden komen eigenlyk nog de Geestlyken, nog de Wereldlyken, nog de Dorpen en plaatsen in Brabant toe, dus kon de Hertog zig die eigenen: In allen geval de Bisschop had wel het Geestlyk gezag over Brabant, maar uit wat hoofde, kon hy den Hertog in den Ban doen, over een geschil, dat er mooglyk tusschen deezen, en zyne Onderdanen over de gemeene weiden was: Hertog Hendrik wilde uit overmaat van Godvrugt dit verbeteren. Zyne nakomelingen hebben er zig niet aan gesteurd, maar den eigendom der gemeene weiden aan zig gehouden, en het gebruik daar van aan de Inwooners der plaatsen waar onder die lagen, uitgegeven. Zy behielden er den eigendom van, en wanneer er eenige stukken van verkogt werden, moesten de Kopers, behalven den Koopschap aan de plaats, waar onder de weiden hoorden, nog een Chyns in erkenenis van den afstand van eigendom des gronds, aan 's Hertogs Domeinen betaalen. Dit is tot op den huidigen dag in gebruik gebleven. De gemelde Chyns word doorgaans op drie stuivers van ieder morgen gesteld.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz. 206. *Copie authentiq van zekere vidimus gemaakt by den Deken des Kapittels van St. Jan Euangelist te 's Hertogenbosch, van zeker Privilegie door Wenselaus Hertog, en Johanna Hertoginne van Brabant aan de Poorteren van 's Hertogenbosch gegeven, waar by dezelve ten eeuwigen dage vry van Houtschas zyn verklaard van den 27. September 1356.*

Nos Martinus Steenberch Decanus Ecclesiæ Sancti Johannis Euangeliste in Buscoducis Leodiensis Diocesios, notum facimus universis, quod nos quasdam litteras non rās, non cancellatas, omnique vitio & suspicione carentes, verisque & integris sigillis, ut prima facie apparebat, Illustrissimorum principum, domini Wencelai Dei gratia Ducis, ac Domine Johanne Dei gratia Ducisse, Luxemburgie, Lotharingie, Brabantie, Lymburgie, Sacrique Imperii Marchionum, sigillatas vidimus, tenuimus, palpavimus, auscultavimus, diligenterque examinavimus, tenorem qui sequitur de verbo ad verbum in se continentes. Wencelaus by der Gratien Godes Herthoge, ende Johanna by derselver gratien Hertoginne van Lucenborg, van Lothryck, van Brabant, van Lymborch,

borch, en Merckgraven des Heylicks Rycx, doen
 cont allen den ghenen die desen Brief selen sien,
 of horen selen, dat wy in onsen incomen, ende
 in onsen ontfangene van onser Stad van 's Harto-
 genbosch, om der goeden gunsten wille, ende
 vrientschappen, die wy dragen tot onse voorf.
 Stad, ende onsen goeden luden ende poirteren
 daerinne wonende. Ende oock om den menich-
 fuldigen Dient die sy onsen voorvaderen ende ons
 dicwyle gedaen hebben, ende ons, ende onse
 naarkomelingen nog doen selen, derselve onse
 Stad, en onse goede Luden die daerinne poer-
 ter syn, gegeven hebben, en geven voor ons, voor
 onse oir ende Erfgenamen, hen, hare hoir, ende
 Erfgenamen van onse speciale gratien, dat sy voirt-
 tane tot Ewigen dagen quyt sullen syn ende vry
 van den hout-scat, die men ons en voiren ge-
 woonlyck heeft geweest te betaalen, ende nog is,
 binnen onser Meyeryen van 's Hartogenbossche,
 ende willen dat sy dair af ongemoveert, ende on-
 gecalengeert blijven tot Ewigen dagen van ons,
 ende van een jegelyken. Ontbieden, ende bevel-
 len onsen Rentmeester van Brabant, ende van
 's Hartogenbossche, ende onsen Schouthette ende
 allen onsen anderen Richteren van onse voorf.
 Meyeryen die die nu syn, off namaals wesen sul-
 len, dat sy van genen Bosschen, of anderen
 Houtwasschen, of niet wasschende, onsen voorf.
 poirteren van 's Hartogenbosch Houtschat en Eys-
 schen in egheenre manieren, mer hen dair af la-
 ten ongecalengeert ende ongemoeijet, alsoo lief
 als onse huldén, ende vrientschap hebben te be-
 houden, Ende om dat wy willen dat dese Ewig,
 vaste, ende, ende gestedig blive tot Ewigen da-
 ge;

ge; soo hebben wy onse Segelen gehangen aan dese letteren. Gegeven totten Boffche op ten seven en twintichsten dach in September, in 't jair ons Heren Dufentich, drie hondert vyftich ende fesse; aldus getekent Specht. In cujus rei testimonium, nos sigillum nostrum presentibus Duximus appendendum. Datum autem visionis nostre litterarum predictarum nona die mensis Februarii Anno a Resurrectione domini, millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, hebbende onder uithangen een Zegel gedrukt in roden wassche aan een dubbelde perquemente sterre *onderstaat* Accordeert met syn origineel *en getekend* J. V. Heurn Secrets. in Buscod. & graph. Domanior.

Accordeerd met de bovenstaande Copie autenticq onder den ondergetekende berustende, Actum 's Hertogenbosch den twintigsten September des jaars een duizend seven honderd seven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.

Ter klarer bevatting van dit voorregt, zal ik het volgende alhier melden.

De Houtfchat is een last, die de Hertogen ten behoeven hunner Domeinen vorderden. Zy bestaat uit het zesde hout, of den zesden penning van al het Hout, dat er in de Meyerye gekapt werd. Als men begrypt, dat er veel Hout in

die landstreek waft, en de Poorters der Stad ~~er~~ sterk in gegoed zyn is het ligt te beseffen, dat de vrydom van Houtfchat niet gering is.

Voorheen was men van gedagte, dat die vrydom zig alleen uitstreckte tot het Hout op zulke erven gewaſſen, die tyde van het verleenen van het voorregt, van vrydom, bebouwd; en dat van de Landeryen, die toen Gemeente, of Heide waren, Houtfchat door de Poorteren verschuld was. Dit ſchynd uit de oudſte voorwaarden van verpagting der Houtſchatten te blyken, waar in Art. XVI. het volgende ſtaat. *Item ſullen die pagteren, die Poirteren van 's Hertogenboſſche, en andere van ouds geprivilegieert ſynde van vrydom, in voorſ. Houtſchat gehouden ſyn ſodanigen vrydom te laten genieten; ſo nogtans dat ſullen hebben te doen blyken, van dat het Hout gehouden wert, of is, van oude Poorters en vrye gnederen, ſonder daar voor te mogen bevrjden onvrje perſoanen, &c.* Want ik durf my niet verbeelden, dat men algemeen oordeelde, dat door het oude Poorters goed, verſtaan werd, die Landeryen, die in het jaar 1356. in den boeſem der Poorteren waren, en geene anderen, hoewel ik er gekend heb die dit gevoelen voorſtonden. Ook heb ik mede hooren ſtaande houden, dat de Poorters van 's Hertogenboſch niet vry zouden zyn van den Houtſchat van Hout op de voortplantingen van hunne Erven op de Gemeente gewaſſen, te weteen voor zo verre, als de vergunningen om op de Gemeente te planten, na het jaar 1356. zyn verleend. De Raad van Staaten heeft het egter anders begrepen. By Reſolutien van den 17. Juni, en 16. Juli 1749. vond hy goed, dat in de

de vernieuwde Ordonnantie en voorwaarden van verpagting der Houtfchatten, het gemelde met opzigt tot den vrydom der Poorteren van 's Hertogenbofch in deezer voege veranderd zoude werden.

De Poorteren van 's Hertogenbofch, zullen vry zyn van Houtfchat te betaalen van Hout gewafsen, zo wel op hunne nieuwe, als op hunne oude Erven, als mede op de voorboofden, Vroentens, en Gemeentens, waarop hun, als mede ingelanden in de voorf. Diftricten of Heerlykbeden, die daar toe permissie verkregen hebben, geoorloofd is te planten, ten waare nogtans, de reeds gedaane, of nog te doene uitgiften van de voorfchreeve nieuwe Erven, of Concessien om op de Gemeente te planten, expreffelyk inbielden, dat niemand van eenigen vrydom van Houtfchat jouiffieren zal, of dergelyke woorden in fubftantie, waar van in de Lyst der verpagting Specificeq vermaan word gedaan.

Om dit voor zulken die in de Meyerye onbekend zyn eenigfins nader te verklaaren, Zy geweeten, dat het Hout op drie foorten van gronden wafst. Eerft op oude Erven, dat zyn zulke Landen, die over veele jaaren bebouwd zyn. Ten anderen op nieuwe Erven, dat zyn zulken, die zederd eenige jaaren van de Heiden, of Gemeentens ingegraven, en tot Landeryen zyn gemaakt, en ten derden op de voorplantingen der Erven, op de Gemeentens. Om dit laafte eenigfins begrypzaamer voor te fteflen, zy geweeten, dat de Hertogen aan de meefte plaatfen in de Meyerye toegenftaan hebben, dat de geërfdens aldaar, voor hunne Landen, die tegen de Heiden, of Gemeentens grenfen, op die Gemeentens tot zekere

kere wytte te mogten planten onder den mids, dat van het Hout, dat daar op wast, de Houtſchat, het zy tot den zesden, of wel ook tot den tienden penning, voldaan moest werden, gelyk de pootkaarten dit op onderscheide wyzen bepaalen. Hier uit rees by sommigen deeze twyfeling, of de Hertog, in den jaare 1356. de Poorteren van 's Hertogenboſch van den Houtſchat der Landen, die toen niet bebouwd waren, maar in latere tyden bebouwd zouden werden, als ook van het Hout, dat volgens oorlof na dien tyd gegeven: op de Gemeentens of Heiden gepoot werd, vry gemaakt had. Men vergeleek tot ſtaaving van dit gevoele, de nieuwe Erven, en de oorloven om op de Heiden te planten, by zaaken die er voorheen niet waren, maar die als *emergeerden*, dat is, als landen die uit de Zee tot Land gemaakt werden, waarop men gevolglyk voor den tyd dat zy in wezen kwamen, niet konden: Ik ben altyd, en dus tyde wanneer hier over ter Leen en Tolkamer geraadpleegd werd, van gevoelen geweest, dat de voorregt-brief was een *privilegium personale, quod coheret personae*, en dat gevolglyk wanneer de Hertog de Poorteren van 's Hertogenboſch vry van Houtſchat verklaard had, dit verſtaan moest worden, dat alle de goederen van deezen, die in hunne handen waren, gelyk ook de Plantagien, die zy op de gemeentens, uit hoofde van toetestaane voorrechten deden, vry van Houtſchat waren, en wanneer die Landen met hunne plantingen op de Gemeentens in onvrye handen kwamen, als dan de Houtſchat van het Hout dat er op gekapt werd, betaald moest werden. Hoe dit ſtuk by
de

de Edele Mogende Heeren Raaden van Staaten begrepen is, heb ik voor gemeld. Sommige plaatfen in de Meyerye hebben ook vrydom van Houtfchat bekomen, gelyk die van *Vugt* by voorregtbrief van den 31. Maart 1516. Anderen zyn vry van Houtfchat zo lang het Hout niet buiten de Parochie vervoerd word, gelyk die van *Oirfchot* by voorregtbrief van den 1. April 1446. en die van *Ofcb* van het Hout, op hun eigen Land, in het Kwartier van Maasland gewaffen, volgens hun Ed. Mo. Resolntie van den 6. September 1726. en hun Hoog Mo. Resolutie van den 2. Mei 1727. *Het groot Gasthuis te 's Hertogenbosch*, is volgens hun Edele Mo. Resolutie van den 19. Januari 1728. vry van Houtfchat van het Hout op zyne eige Landen gewaffen, en verder niet. Veele andere zaaken zyn er omtrent de Vrydommen, en het innen der Houtfchatten goedgevonden. Deeze fla ik alwillens hier over, om niet te lang 'te zyn. Het bovenstaande zy genoeg, om van de Houtfchatten, en den vrydom van dien, een algemeen denkbeeld te geven.

B Y L A A G E N.

Deel. I. Bladz.
219.

*Schadelooze gelofte van Hertog
Wenfelaus van Bobemen, en
Hertogin Johanna van Bra-
bant wegens penningen die de
Stad's Hertogenbosch verstrekt
heeft om Oisterwyk te lossen,
met belofte voor hun en hunne
nakomelingen geen Dorpen in
de Meyerye te zullen veroreem-
den van den 9. September 1360.*

Wenceslaus van Boeme bider gratien Godts Hertoge, ende Johanne bider seluen gratien Hertoginne van Luxemburg van Lothryk, van Brabant, van Lymburg en Marcgrave des Heilich Rycx, doen kont allen Luden, dat want die Scepenen, gesworne ende ghemeynlic die goede Luden ende Inwoonderen onser Stad van 's Hertoghenbosse in onsen noit, oirbair ons gheleynt hebben drie duſentich, drie ende enen haluen oude guldene scilde, of die werde Daer af onse Meyerie, Land ende Dorpe Oesterwyc, met sinen toebehoirte mede te lossen, ende te quiten dat verset was onsen lieve Zuyſtere den Hertoghinnen van Ghelren, voer ene sekere Summe gelts, Soe willen wi des gelts seker maken onser voirschreve Stad van den Bossche, Ende bewisen den voirschreven Schepenen, geswornen, ende goeden Luden onser voirschreve Stad van den Bossche met
goden

goden ripen rade daerop voer gehadt dese voirschreve drie dusentich drye ende enen haluen ghuldene aude Scilde oft die werde daer af te heffene op onsen voirschreve Meyerien, Land ende Dorpen ende Lude van Oesterwyc ghemeynlicken. Ende beuelen hen oirlouende den voirschreve Schepenen ende gheswornen onser voirschreve Stad van den Bosche ende gheuen hen volcomen macht, dat si met Arnds van Waderle, ende Lucas van Bobnagel die wi daer toe ghecoren hebben setten selen ende manen dese voirschreve drie dusentich drie ende den haluen aude guldene Scilde, op die voirschreve Land Meyerie ende Dorpe van Oesterwyc, ende daer af elken Dorpe sunderlinge sine portie deel ende last gheuen, na dat hen dat duncken sal moegelic syn ende redelic, ende belouen hen voirt daer toe Lude te kyesen vter Vrieheit Dorpen ende Landen van Oesterwyc voirschreve ende te nemen die dit ghelt voirt setten selen in elken Dorpe ende vrieheit voirschreve bi rade onser voirschreve Schepenen, gheswornen ende der voirschreve. Arnds van Waderle ende Lucas van Bobnagel witteliken ende getruweliken na elcs persoens goede ende state sunder dair inne yemene te verdraghene, met alsulken voirwarden, dat onse Schouteit van den Bosch die nu is, of ten tide syn sal hem verwynden sal met goeden bourghen ende sekeren geloesten jegen onse Stad van den Bosche, ende jeghen onse Schepene ende geswoerne ten tide aldaer, dat hi alsoe langhe alse hi onse Schouteit syn sal, dese voirschreve Somme gelts t'irste, dat si gheset sal syn gelyc voirschreve is, op die Meyerie Land, Dorpe ende Lude van Oesterwyc vtependen sal, ende

de doen vtepanden sonder meeren van alle Luden daer men se op setten sal. Soe dat onse Stad voirschreve, dese voirschreve Somme gelts hebben sal geheelic ende alkemael nv tot alreheiligen myse naest toe comende sonder argelift. Ende gheuielt alsoe, dat nyet gheualen en moet, dat onse voirschreve Schouteit ten tide ten Bossche die voirschreve gek, van den Lande Meyerien ende Dorpe van Oesterwyc soe haestelic nyet verrigen en konst, noch vte ghepanden, soe dat hys nyet betaelen en konst, de voirschreve onser Stad, op alreheiligen dach of bynnen den sesse weken daer na sonder argelift. Soe willen wi ende orlouen onsen voirschreven Schouteit te nemen ute onsen fourfakten van der Meyerien van den Bossche nv virtien nacht voer Kersmyse naest tocomende twee hondertich ende vyftien auden guldene scilde ende die onsen voirschreve Stad, of den Schepelen ende gheswornen aldaer te leueren ende te gheuen den schade ende die lyffpensie mede te betalen, die men ouermyds financhie deses voirschreve drie dusentich, drie en enen haluen auden guldenen scilde schuldich is tot bruxellie ende gheuielt oec, alsoe dat onse voirschreve Schouteit van den Bossche dese voirschreve somme gelts van den drien dusentighen drien ende enen haluen auden guldenen Scilden nyet soe volcomenliken ghe erigen en konst dat hi se alentliken ghegeuen konst of betalen de voirschreve onser Stad van den Bossche tot opten virtien nachten na voer Sente Jhans dach baptisten te mydde Soemer naest tocomende, Soe is onse wille ende volcomen consent, dat onse Schouteit dan oec nemen sal van onsen fourfakten der voirschreve Meyerien twee hondertich ende vyf-

vyftien aude guldene fchilde, ende die noch onfe Stadt van den Boffche of den Schepenen ende Gefwornen aldaer betalen defe voirgemelde Lyffpenfie mede te betalen tot Brueffele dair defe Somme gelts mede verereghen is, alsoe dat onfe Schouteit van den Boffche alle Jair eest dat hy defe drie duſentlick drie ende enen haluen ſchilde nyet vercrighen en kan noch en betaelt, tuſſchen dit ende virthiennacht voer Sente Jans dach Baptiſten te mydde Soemer naeft toecomende, altoes voert aen op ten virtienſten dach voir elken Kersdag ende op ten virtienſten dach voer elcken Sente Jans dach Baptiſten te midde Soemer gheuen ſal ende betalen gelyc voirſchreven is twee honderlich ende vyftien auer guldenen ſchilde, onſen voirſchreeve Stad van den Boſſch of den Schepenen ende gheſwornen aldaer totten tyt toe dat deſe voirgemelde Lyftochte verſtoruen ſal ſyn, Ende deſe ſaken te doen, ſal onfe Schouteit van den Boſch die nu Is, of namaels weſen ſal wael verburgen met drien of met vieren goeden bourghen, die ghegoet ſyn bynnen de Meyeryen van den Boſch onſen Schepenen gheſwornen ende goede Luden onſer voirſchreeve Stad te voldoen den tyt dat hy Schouteit ſyn ſal, ſoe dat hen billic ghenueghen ſal, eer ſy hem ſculdich ſullen ſyn te ontfaien in haren Schouteit, Ende in deſen ſaken is te verſtaen, gheuielt alsoe, dat men deſe voirſchreeve drie duſentich drie ende eenen haluen auden ſchilde, die men aldus ſetten ſal op den vrieheiden Lande ende Dorpen van Oeſterwyc alentliken totten voirſchreeve daghe niet ghecrigen en konde, ende men die helicht meer of myn daer af hedde, ende men die onfe voirſchreeve Stad van den

den Bosch betaelde, dat men dan dat ghlande gelyc afflaen soude van den voirschreve Lyffpensien van den viere hondertich, ende dertich aude guldenen scilde siaris die onse Schouteit gelouen sal ende daer toe alle dat van de voirschreve Lyffpensien tot Bruessele versterven sal, van Jaer te Jaer sonder argelist. Daer omme eest, dat wy onsen Scouteit van den Bosch voirschreve die ten tide syn sal, ontbieden en beuelen, dat hy dit voirschreve gelt dat gheset sal werden alsoe voirschreve is op te Meyerye Lande ende Dorpe van Oesterwyc vte pande sonder eenech vertrekken ende alle voirwarden hen aenrurende voldoe van onsen wegghen, soe dats onse voirschreve Stad content sy, ende ons des nyet meer en hebbe te volghene. Ende want ons, onse voirschreve Stad van den Bosche dit gedaen heeft in trouwen, ende dese voirschreve Somme gelts ghefurneert heeft op haers selfs last, ende avonture, Soe gelouen wy hare in goeden trouwen voir ons, onse eir, ende nacomelinge, Dat wi dese Meyerie, Land ende Dorpe van Oesterwyc nemmermeer meer versetten en selen noch vervreemden van onse Stad van den Bosche voirschreve noch oec negheene andere Dorpe noch vrieheiden in onse Meyeryen van den Bosche gelegen, Mer wi willen, dat si daer aen bliuen geannexeert voert aen tot eweliken dagen, gelyc ende in alder manieren, dat si bi onsen voirvorderen tiden gehoirt hebben, ende gheannexeert syn geweest onser voirschreve Stad ende Meyerien van den Bosch, sonder argelist. In getuge welken dingen wie onse Zeghelen gehangen hebben aen desen Brief. Ghegheven tot Bruxelle op ten negensten dach in September Int Jaer ons Heeren du-

duſentich drie hondertich ende Tſeſtich, ende was deſen Brieve beſegelt met twee vuythangende Ze- gelen van witten waſſche, *onderſtaat*. Deſe co- pie concordeert van woirde te woirde met d'ori- ginale beſegelde Briëuen, 't welk wy onderge- ſchreye als openbare Notariſſen ende Secretariſ- ſen der Stadt van 's Hertogenboſſche mits deſen betuygen *was ondertekend* J. van den Velde *met ſignature*.

Accordeerd met de Copie Auten- ticq van het bovenſtaande Pri- vilegie geregſtreerd in het Pri- vilegieboek door den Griffier van de Velde gecompileerd getekend met de letter A. thans in de Ar- chieven der Stad 's Hertogen- boſch beruſtende; uitgenomen dat de *abbreviatien* of de verkortin- gen, door my ter goeder trouwe tot klaarer begrip van minder kundigen zyn aangevuld. Ac- tum 's Hertogenboſch den vier en twintigſten September des jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend.

J. H. VAN HEURN.

Dit ſtuk heb ik op Bladz. 219. van het Eerſte Deel alleenlyk aangehaald, om te toonen, hoe
IV. DEEL, R ſchie

ſchietlyk 's Hertogenboſch zederd haare Stigting,
 in vermogen toegenoomen zy. Thans zal ik nog
 iets van den Inhoud van het zelve melden.
 WENSELAUS en JOHANNA hadden (denklyk door
 de onluſten met den Graaf van Vlaanderen,) vee-
 le ſchulden gemaakt. Om die te betaalen, ver-
 panden zy de Meyerye van Ooſterwyk, thans
 het Kwartier van dien naam, in de Meyerye van
 's Hertogenboſch gelegen, voor drie duizend drie
 en een halve oude Schilden aan de Hertoginne
 van Gelderland, die een eige Zuſter van Herto-
 gin Johanna was. De Stad 's Hertogenboſch wien
 deeze verpanding tegen de borſt was, gaf dit
 geld den Hertog en Hertoginne te rug. Het is
 waar, zy had dit niet by der hand, maar deed
 het te Bruffel tegen Lyfrenten opneemen, zo als
 uit de vorenſtaande gelofte blykt. Om van de
 waarde des gelds ten deezen ryden te oordeelen,
 moet men aanmerken, dat de Lyfrenten van de
 drie duizend oude Schilden, volgens deezen Brief,
 jaarlyks vier honderd en dertig Schilden bedroe-
 gen, het welk meer, als tegen veertien ten hon-
 derd beloopt, ten gevolge, dat het geld toen
 meer als eens zo veel, als in onzen tyd waardig
 was. Ik merke ook het volgende hier omtrent
 aan. Na dat de verpanding geſchied was, ge-
 laſten WENSELAUS en JOHANNA, dat men de
 pandpenningen op de Meyerye, dat is het Kwar-
 tier van Ooſterwyk zoude ſtellen, om die aan
 de Stad 's Hertogenboſch te rug te geeven: Het
 komt my onbegryplyk voor, uit wat hoofde dit
 de Stad gegeven werd; Deeze had immers voor
 dat geld te Bruffel. Lyfrenten opgenomen waar
 van de Afloſſing niet nodig was, het natuurlykſte
 was

was geweest, dat de Hertog die Lyfrenten uit zyne Domeinen tot derzelver verterf betaalde. Ook komt het my onbegrypelyk voor, wat de rede was, dat men de pandpenningen alleen van de Meyerye, dat is het Kwartier van Oosterwyk te rug vorderde: De Hertog en Hertoginne hadden schulden, Zy verpanden om die te betaalen het geheele Kwartier van Oosterwyk, dus komt het my billik voor, dat men de pand-penningen door 's Hertogen Domeinen, of wel uit eene Bede over geheel Brabant, en niet uit een klein gedeelte van dat Land, voldaan werden. Ieder oude Schild waar van in dit stuk gemeld werd, doet thans eenen Karels gulden. Zie den *Schat der Chynsen Bladz. 32.*

De Stad 's Hertogenbosch won door de Aflossing deezer verpanding veel, om dat de Hertog en Hertogin zig, voor hun, en hunne nakomelingen verbonden, dat zy de Meyerye en Lande van Oosterwyk, nog geene andere Dorpen, of Vryheden in de Meyerye van 's Hertogenbosch vervreemden zouden, dat is, *dat zy geene plaatsen tot Heerlykbeden zouden maaken.* Deze uitlegging sluit daarom op de woorden deezes Briefs, om dat de Regeering der Stad 's Hertogenbosch het hooge Recht bestier over alle de Dorpen, in de Meyerye die geen Heerlykheden zyn, oeffend: Indien die nu tot Heerlykheden gemaakt werden raakte de Regeering dit Rechtsbestier kwyt, en dus bleven die Dorpen aan haare Hoofdstad volgens de woorden des Briefs niet *geannexeerd*, maar het Rechtsgebied kwam in vreemde handen. Ik vinde daarom,

dat in de Verkoopbrieven van Heerlykheden door de Hertogen in de Meyerye gedaan , uitgedrukt, dat zy niet alleen de toestemming van 's Lands Staaten , maar ook die der Hoofdsteden van Brabant daar toe gehad hebben.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz. 222. *Verklaaring van Wenselaus van Bohemen, en Johanna van Brabant, Hertog en Hertoginne van Brabant, wegens de afpaalingen tusschen de Brabantsche Dorpen Vugt en Cromvoirt ter eenre, en de Hollandsche Dorpen Engelen en Vlymen, ter andere zyde van den 27. September 1356.*

Wencelaus bider gratien Gods Hertoghe, ende Johanne bider selver gratien Hertoginne van Luccembourch van Lothryk van brabant van Lymbourch, ende Marcgrave des heilichs Rycx, doen cont allen den ghenen, die dese letteren selen sien, of hoeren lesen, dat want wi voertyts heren Bernarde Here van Borguevail onsen Droffarte van brabant, mechtich ghemaect hadden met onsen openen Brieuen eene wittighe Palynghe te doen tusschen onsen Stad van 's Hertoghenbosch onsen luden van onsen Dorpen van Vucht, ende van Cromvoert aen die eene zide, Ende tusschen onsen Luden van onsen Dorpen van Vlymen, ende van Enghelen; ende die hen toebehoerende syn aen die andere zide, Alsoe dat dese voerscreuen Here Bernard onse Droffarte voirsz. die waerheit wittelic daer af verhoert heeft van den ghenen die noch wynre noch verliefen en

waeren van der faken. In welcke waerheit hi bevonden heeft, dat die palen die hier na geschreven staen van rechte onse Stat van 's Hertoghensbossche van auts toebehoert hebben, ende noch toebehoeren, dats te verstaen. In den iersten begynnende aen dat Cruys, dat voer engelen te staen plach in der ziden tot Dyependyke waert, Ende van daer, recht lynde recht, op ter Kelen van de Enghilschermeeren, Ende van daer lynde recht op ten molen wile, Ende van daer lynrechte op ten hornyc biden Anteboer van Vlymen, Inde. steghen aldaer, Ende van daer lynde recht op ten breiden wech, Ende van daer lynde recht op ten Dyselberch. Ende want Her. bernard onse Droffate voirsz. dese palynghe bevonden heeft nader wittigher waerheit onser voirschreve Stat toebehoerende wesen, soe hebben wy gheloeft onse voirschreve Stat, ende onsen luden voirschreve dese palen gelyc alsoe. voirschreve syn, in goeden trouwen, wittelic ende wael te hauden, ende te weren te eweliken daghen, Ende hen alle foerche, claghte, ende ghewalt af te doen. Jeghen yegeliken, Ende oirlouen mede onse voirschreve Stad, ende onsen luden dat si eene yegelyc beest, die tegen haren wille daerop compr, ende hen nyet toebehoerende en is schutten moeghen op der Stad boeten, of doen scutten, Ende ghebieden, ende bevelen onsen Schouth van den Bossche ende onsen Droffate van Heusden, ende allen die Ambaght vuren in onsen landen voirgemelt, die nu syn, of namaels wesen selen, dat sy onse Stat, ende onsen luden voirschreve, van dese voirschreve palyngghen forche ende ghewalt afdoen. Jeghen enen ygheliken, En hen daer

daer altoes bereet toe syn tot haren verſuec, alſoe lief alſe onſe vruntſcap hebben, ende haer Ambacht, ſonder na enich ander ghebot van ons te verbeyden, Ende om dat wi willen dat deſe palynghe voirſchreeve vaſte ende geſtede bliue tot eweliken daghen, ſoe hebben wi onſe Segelen in veſtynghen ende in kennyſſen der waerheyt aen deſen Brief ghehangen. Ghegheuen tot 's Hogenboſche op ten ſeuen en twyntygſten dach van Septembr. In 't Jaer ons Heren duſentich, drie hondertych, vyftich ende ſeſſe ondertekent Specht. Ende was deſe Brieff beſegelt met twee witte vuyt- hangende zegelen, onderſtaat daccoirde van deze met zyne originale Brieven behoirlyk beſeght, at- teſtere ik Secretaris der Stadt van 's Hertogenboſche en was ondertekend J. van den Velde met Signatuure, *onderſtaat* Accordeerd met zyn prin- cipaal, geregistreerd in een Register der Privile- gien, beruſtende op de Kamer des Penſionaris, op het Stadhuis te 's Hertogenboſch, welk boek getekend is C. No. 326. Fo. 9. en volgende. Actum 's Hertogenboſch den drie en twintigſten Au- guſtus een duizend zeven honderd vier en zeven- tig *was ondertekend* J. H. van Heurn.

Accordeerd met de voorchreeve Copie
Authenticq onder my ondergeſchreeve
beruſtende. Actum 's Hertogenboſch den
twintigſten October des jaars een dui-
zend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.
R 4 Ik

Ik heb deeze Bylaag om twee redenen hier by gevoegd. De eerste is, om dat by BUTKENS *Tom. I. preuves du Livre IV. pag. 198—201.* en by VAN MIERIS Charterboek van Holland *Bladz. 299.* in de uitspraak van vyf goede mannen in den jaare 1374. gedaan, gemeld werd, dat de grensfchying op den voet zo als die voorheenvolgens de uitspraak door den Heere van Borgneval maakt, in wesen zouden blyven, zonder dat daar in, de paalen dier grensfcheiding staan uitgedrukt. Dus heb ik gemeend, dat dit de zaak in klaarer dagligt zal stellen, om dat daar in alle de paalen tusschen Brabant en Holland, aan die zyde, zyn vervat. De tweede rede is, om dat dit stuk by OUDENHOVEN *Beschryving van 's Hertogenbosch Bladz. 17. en 18. Edit. 1670.* met verscheide fauten is opgegeven.

B Y L A A G E N.

Protest van de drie Leden der Stad

Deel I. Bladz. 's Hertogenbosch van den 16. Mei

469.

1530. dat zy tot het opneemen
van Penningen geen Oetdooi van
den Hertog nodig hebben.

In den naam ons Heeren Amen. By tenoero van deezen openbaren Instrumente zyn kennelyck eenen yegelycken, dat in den Jair der geboorte desselfs ons heren, duyfsent vyffhondert ende darrich. In der dorder Indictien der maent van Meye den festiensten dach, des paeusdoms ons alderheylichste Vaeders in goede, ende heren, here Clemens van Goids voirsichticheyt die seuensten Paeus van dien name. In den seuensten jaer regnerende die alder onverwinlixste ende victorioeste Prince Carle, die vyfte van dien nam Rooms-Keyser altyt vermeerder frycs, syn gecompareert voir my openbair Notaris ende getuygen nae beschreven hier toe geroepen, ende sunderlinge gebeden, Die eerbare, zeer wyse ende voorsichtige Heren, ende goede mannen nabescreue. Te wetene Jan van Vladeracken Heer tot Geffen als voer Schepen, ende outste Raetsheer. Lambert van den Broeck, Goessen van der Stegen, Goyardt van Middegael ende Herman van Deuenther Schepenen, Mathys Strootars, ende Willem Pynappel gesworen, Willen van Roesmalen, ende Dirick Claessen Dekenen van den Drapenyerden.

R 5

Ma

Mathys van den Wiel Dekene van den Lauwers, Jan Heymerix Dekene van de Nattelmekers, ende Cornelis Conelisse Dekene van den Vischcoepers. In der Stadt van 's Hertogenbosch, des Hertogdoms van Brabant, representerende die drie Leden derselue Stadt, seggende ende allegerende, dat alsoe die Staten des Lants, ende Hertogdoms van Brabant voirschreve, op die begeerte die de voirschreve Keyserlyke Majestaet op den twelfsten dach Juny, In 't Jair vyftien hondert negen en twintich, liberalick geconsenteert ende geacordeert hebben die summe van twee hondert viertich duysent ponden, 'T pont van vertigh grooten Vlaemscher mnnen 't pont, Ter cause van den Huwelick der Keyserlyke Majestaet, geboorte van den Prinche van Castillien synre Mate. Soen, ende auancementen-ende vordderinge van de costen die de voirschreue Keyserlyke Majestaet te dragen soude hebben. In der reyse van Italien, ende tot receptie ende ontfangenisse van der Keyserlicker croone ende andersins, te betalen in sess Jaeren ende twelff termynen by gelycke porcien, daer af den yersten termyn verschenen is te bamis lestleden vyftien hondert negen ende twentich. Den tweesten te paeschen. In 't Jair vyftien hondert dertich, den dorden verschynen sijn te Bamis, naestcomende anno dertich voirschreve ende alsoe van termyne tot termyne die voerschreven sess jaeren geduerende. Ende hoet, dat na den voirschreven Consent, ende accorde ten versueke der voirschreue Keyserlyke Majestaet, Schepenen Raidt ende Deken van den Ambachten der voirschreve Stadt van 's Hertogenbosche, representerende de drie Leden ende
het

het geheele Corpus derfeluer Stadt, ende de Ge-
deputeerde van der Meyerye der Stadt voifchre-
ve, nae deliberatie, ende ryen Raedt daerop
gehadt, willende gelieuen der voifchreve Key-
ferlyke Majestaet der feluer huer Segele (geordi-
neert totten contracten) geaccordeert hebben te
Leenen om op te voifchreve Stadt ende Meye-
rye te verkope alsoe veel erfelycke Renthen te
loffen den perminck festien als huer porcie. In
der voif. beede gedraeght. Ende dat byfunder
om te verhaelen den grooten fcaide van den fi-
nant die de Keyferlyke Majestaet daer omme fou-
de hebben moeten lyden, om gerede Penningen
daer af te hebbene ende andere gelycke beeden,
by den Staten van den anderen Landen oick ge-
consenteert die fyn Majestaet behoeften, omme
te furneren ende veruallen die costen van der
voifchreve wyze, ende befonder tot betalinghe
ende onderhoudeniffe van den lude van Orloge te
perde, ende te voete, die de Keiferlyke Majestaet
heeft doen aennemen tot verfekerheyt van zynre
Majesteyten perfoen, ende andersfins, welke por-
cie die voif. Stadt ende Meyerye. In der voer-
gemelte beede is de somme veertig duysent vier
hondert zes ende viertich ponden ten voifchreve
pryse van viertich grooten vlaemfch 't pont. Ende
hoewel enen bezegelden Brieff van consent deser
Stadt en Meyeryen verleent, omme de voifchre-
ve Losrenthen 't famen te moigen vercoopen, en-
de alsoe 't famen vercoft hebben, twee duysent
pont artois van viertich groot vlaems 't pont, siaers
belopende die Hooft-Penningen twee ende dertich
duysent gelycke ponden. Ende heeft dese Stadt
zulcken consent van te moigen vercoopen (hoe
wel de Stadt mede In den feluen Brief geruert
staet)

staet) nyet veruolght, noch begeert, doen veruolgen noch begeren, gemerct dese Stat zulken consent niet en behoeft, mer alsulckene vercopinge, om huer lasten te veruallen altyt by haer zeluen met accoordt van den drie Leden deser Stat doen mach, ende costumelick is te doen, sonder Enich speciael off nyeuwe consent daer omme van den Lande te verweruen oft te behoeuen, achteruolgende zekere Priuilegien, daer mede dese Stad verchiert is, ende altyt geuseert heeft, soe die voorscreuen Heeren ende goede mannen der drie Leden derseluer Stadt, representerende oipenbairliken recognosceerden, ende dair af wittelycken protesteerden van den welcken die voirschreve Heeren ende goede mannen, In den name der voirschreve Stadt van 's Hertogenbosch, begeert hebben van my openbair, Notaris ondergeschreuen, een of meer openbair Instrument, oft Instrumenten ter bester formen, tot behoeff der seluer Stadt gemaict ende vuitgereict te worden. Dits geschiet in der Collegiale Kerke van Sint Jans Euangelist der voirschreve Stat, beneden in ons Lieuervrouwen Choir, daer men die Brieuen van den voirschreve Losrenten bezegelde. In den Jaer, Indictie, maent, Pausdomme ende Keyserryck voirschreve. Daer by aen ende ouer waren d'Eerbare ende bestenden Heren en goede mannen. Te Heer Henrick Bor Priester, beneficiaet, In der voirschreve Kerke, Heer Seruaes van Weerdt Priester, Sacrista van onser Lieuervrouwen Choir voirschreve. Peter van Wyck Notarius, ende Frans van Tephelen, clercken des Bisdoms van Luydick, als getuygen weerdich van geloepen daer toe geroepen ende sunderlinge gebeden. Et sic subscriptum. Et ego Theodoricus de Wolff,

Wolff, Buscoducensis Leodienfis Dioceſis publicus Ducis aulica, & Imperiali auctoritatibus, Notarius; quia praſcriptis narrationi, recognitioni & proteſtationi, ceterisque praemiſſis omnibus & ſingulis dictum, Ita ut praemittitur fuerit enagerentur una cum prenominaſtis teſtibus praſens interfui. Eaque omnia & ſingula ſic fieri vidi, ſciui, en audivi. Ideo hoc praſens publicum inſtrumentum manu alterius (me aliis impeditus negotiis) fideliter ſcriptum, exinde conſeci, ſubſcripſi, publicani & in hanc publicam redegi formam, ſignoque & nomine meis ſolitis, & conſuetis ſignaui, in fidem robur, & teſtimonium praemiſſorum legitime requiſitis. In pede ſigni Majoris ſic habebatur ſcriptum Theodoricus de Wolff, Buscoducenſis, *onderſtaat* precedentis copie concordiam cum originali Inſtrumento notariali, atteſtamur nos inſcripſi Notarii publici & Secretarii oppidi Buscoducenſis, *was ondertekend* J. van den Velde *met ſignature*.

Accordeerd met het bovenſtaende proteſt
Geregistreerd in het Privilegieboek door
den Griffier van den Velde gecompie-
leerd getekend met de letter A. thans
in de Archieven der Stad 's Hertogen-
boſch beruſtende, behalven dat de ver-
kortingen door my ten dienſte der min-
kundigen ter goeder trouwe zyn aange-
vuld. Actum Vugt den een en dertig-
ſten October des Jaars een duizend ze-
ven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.
De

De inhoud van dit stuk behelst volgens de tegenwoordige wyze van spreken. *Dat de Stad de toestemming van den Hertog, tot het opneemen van geld niet heeft verzocht, of geen oorlof daar toe behoeft, maar zy dit by haar zelven met toestemming van de drie Leden der Stad, (dat zyn Schepenen gezwoorens, Raaden en Deken en der Ambagten die de Regeering uitmaakten) mag doen, zonder eenige toestemming daar toe te verwerven, of nodig te hebben, volgens zekere voorregten die de Stad heeft, en altyd gebruikt heeft enz.* Ik heb derhalven gezogt op wat grond dit steund, en welke die voorregten zyn, en gevonden.

Eerstelyk dat Hertog JAN de IIIde van Brabant aan de Stad 's Hertogenbosch heeft toegestaan, „waer dat so sy namaels in Commere viele, „alsoe dat men dien Commer met onzer Stad- „renten niet verghelden en conste, dat si dien „Commer onder hen blyven onzer Stadt ordi- „neeren ende nemen moghen, ter minsten scaden bi rade onser Scepenenen, gheswoornen, „Deken en ende een deel der goeder cnapen onser voerscreve Stadt, omme dien commer mede „afte doen enz.” Dit beduid volgens de heden- daagsche wyze van spreken, *Dat de Hertog aan de Stad toestaat, dat indien zy in schulden viel, zo dat men die uit Stads inkomen niet voldoen kon, dat zy de betaaling daar van onder zig mag schikken, by goetvinden van de Regeering der Stad, om die schulden te voldoen.* Hier uit blykt, dat de Hertog zig niet aan en trekt, om schikkingen te maaken hoe Stads schulden te voldoen, maar dit aan de Regeering overlaat, en gevolgelyk ook, het opneemen van Penningen, indien zulks tot betaaling van Stads schulden nodig is.

PRIVILEGIE van Hertog JAN den IIIde dato *St. Lambrechts avond* 1336. *Art.* 10. In de Archieven der Stad. INVENTARIS A. No. 143.

Ten tweeden zeker Octrooi door den zelven Hertog gegeven, waar by verklaard werd, „ dat „ Schout Scepenen, gheswoernen en Borfedragers (Dat zyn de Rentmeesteren der Stad) onder hen moghen ordineeren en zoe veel ferten, „ als nodig is tot afleggen van Stads Commeren.” Dit heeft geen overzetting volgens de hedendaagsche wyze van spreken nodig. Ik voeg er alleen by, dat de Hertog aan de Regeering overlaat, dat zy ter betaaling van Stads schulden zo handelen mag, als tot betaaling van dien nodig is, en dus ook om ter voldoening van dien, gelden optenemen.

OCTROOI van Hertog JAN den IIIde dato *St. Michiels avond* 1336. In de Archieven der Stad INVENTARIS A. No. 155. en in het Rood PRIVILEGIE BOEK *Fol.* 16. *verso*. Het laatste beruist in de kasse in de Kamer van Schepenen.

Ten derde van Hertog JAN den IVde waar in het volgende staat. „ Voirt verleenen wi ende „ gheuen onser voirs Stat ende goeden Luden „ van den Bosch als boven, wanneer si enigen „ commer maken selen, dat dat sal geschien bi „ Rade weten ende goetduncken van onsen Scepenen ende geswornen, of di meeste deel van „ hen, ende een deel van den ledigen Luden ende de meeste deel van den Deken, van den „ Ambachten voirs. enz.” Dit beduid volgens tegenwoordige wyze van uitdrukking. *Dat wanneer de Stad eenige schulden maken sal, dat dit geschiede by Raade, weten, en goetduncken van*
Sche-

Schepenen, Gezwoorens, of het meeste deel van dien, en een gedeelte der ledige Lieden, en het meeste deel van de Deken en der Ambagten voorschreeve. Hier uit is derhalven te zien, dat het maaken van schulden ten laste der Stad, by de Regeering geschieden moet, tot een gevolg dat er geld opgenoomen, dat is schulden gemaakt moeten werden, zulks by de Regeering gedaan moet werden.

PRIVILEGIE van Hertog JAN den IVde rakende het verkiesen van de Deken en der Ambagten, en dat de Stad haare lasten by haar zelve mag vinden, *van den 27. Januari 1418, 1419.* In de Archieven der Stad. *Inventaris A. No. 148.*

In deezen Voorregtbrief worden gemeld de woorden *ledige Lieden*. Deeze komen in verscheide Voorregten, en Rentebrieven ten laste der Stad voor; derhalven is de vraag wat hier door verstaan werd. Na overweeging van alles, is het zeker, dat er de Raaden der Stad door verstaan werden. Myne redenen daar voor zyn, om dat die woorden, tusschen die der gezwoorens en Deken en der Ambagten ingelafcht werden. De Regeering bestond oudtyds uit Schepenen en Gezwoorens, die het eerste Lid, uit de Raaden, die het tweede Lid, en uit de Deken en der Ambagten die het derde Lid uitmaakten, dus komt het my voor, dat door de ledige Lieden, de Raaden der Stad betekend werden. Deeze kunnen ledige Lieden genaamd werden, om dat als iemand in de Regeering komt, deeze volgens de aloude herkomen eerst Schepen moet zyn, vervolgens Gezwooren, en dan Raad. De Raaden moeten hun
leven

leven lang geduurende, Raaden blyven, tot dat zy tot Schepenen verkooren werden; dus blyven deeze ledig, dat is zonder eenige bediening, als alleen van te Raade te komen. Dit blykt klaarder hier uit om dat in zommige brieven staat, ledige Lieden die men heet Raaden.

Deeze voorregten tot opneeming van geld ten laste der Stad, zyn by het VIIde VIIIde en IXde Leden der voorwaarden van overgaaf van de Stad aan de Algemeene Staaten bevestigd. By het VIIde Lid is bedongen, „ dat de Heeren Staa-
„ ten Generaal in de Stad, zodaanige Jurisdic-
„ tie, en gerechtigheden zullen gebruiken, als
„ de Hertogen, en Hertoginnen van Brabant daar
„ inne tot nog toe gehad hebben.” Hier voor is aangetoond, dat de Hertogen het opneemen van Penningen ten laste der Stad zig niet hebben aangetrokken, waar zulks aan de Regeering ge-
laaten hebben. Dus moet men vaststellen, dat dit na het overgaan der Stad, ook op dien voet ook zo blyven moet.

By het VIIIde is bedongen, „ dat de Stad
„ &c. haare Regten, en herkomen, Costuimen,
„ vryheden, exemptien en alle andere Privilegien,
„ zo generaal als particulier, die zy van ouds,
„ en voor het begin van den Oorlog genoten
„ en gehad heeft, behouden zal.” Dus behoord onder deeze Regten en Privilegien het opneemen van gelden ten lasten der Stad buiten kennis, en zonder toestemming van den Hertog, het welk deeze voorheen de Stad vergund heeft, zonder zyne toestemming, nodig te hebben.

By het IXde Lid is bedongen, „ dat de Re-
„ geeting zo in Recht vorderinge als in NB. po-
IV. DEEL. S „ li-

„ liticque zaaken zal blyven aan de Magistraat „ en de drie Leden derzelver Stad respective „ enz. Dus moet het opneemen van Penningen ten lasten der Stad , als een *politique zaak* aan de Regeering blyven. De Algemeene Staaten hebben dit nooit tegengegaan , maar de Regeering daar mede altyd laten geworden , het welk ik met zeer veele voorbeelden zoude kunnen aantoonen. Ik zal er maar een aanhaalen. By het Oëtrooi van den jaare 1741. tot het maken van eenen Straatweg van de Stad op Eindhoven , het welk zonder opneemen van Penningen , ten laste der Stadt , met geen mooglykheid konde geschieden , werd geen woord van oorlof tot het opneemen van Penningen ten laste der Stad gemeld. In den jaare 1743. was de Raad van Staaten , met de Regeering overeengekomen , om eenige Barakken tot Huisvesting der Bezetting binnen de Stad te Timmeren. In het besluit der Algemeene Staaten , van den 27. November van dat Jaar op dit werk genoomen , was ingesloopen , dat de Regeering gemagtigd werd het geld daar toe nodig , ten lasten der Stad op te neemen. Deeze schreef hierop den Staaten , dat zy zo tyde der Hertogen van Brabant , als naderhand naar luid van Stads voorregten , zonder bewilliging van iemand , Penningen had opghoomen ; dit was by de Staaten zelfs , op den 24. April 1674. bevestigd , dit bleek ook , by het Oëtrooi tot het maken van den Straatweg op Eindhoven , waar in van geen opneeming van Penningen gerept werd. Zy was bedugt , dat die uitdrukking ten nadeele van Stads voorregten in gevolg getrokken zoude werden.

den. Hoewel de Staaten hierop, zo ver ik weete, niets antwoorden, moet men et uit besluten, dat zy met dien Brief genoeg genoomen hebben; het komt my voor, dat zy anders hunne nadere gedagten, daarop de Regeering zouden hebben doen toekomen.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz.
478.

Atte van non Prejudicie door Keizer Karel den Vden aan de Regeering en Burgery van s Hertogenbosch, verleend dat het oprigten van een Rechbank binnen de Stad, en het doen van huiszoeking tegen de Lutheranen, en andere Ketteren aldaar tegen Stads voorrechten in geen gevolg getrokken zal werden van den 16. Januari 1555.

KAERLE by der graciën Goids Roomsche Kyfer altyt vermeerder 's Rycx; Coninck van German, van Castillen, van Leon, van Arragon, van Navarie, van Naples, van Secellien, van minorque, van Sardine, van den Eylanden van Indien, van der vaster eerde, en de Zee-Oceane, Ertshertoge van Oistryke, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothe, van Brabant, van Lemborch, van Luxemborch &c., Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnen, Pals-Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Ferette, van Hagenauw, ende van Namen, Prince van Zwaue, Mercgrave des Heylichs Rycx, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van den Lande van Oueryssel van der Stadt, Steden en Lande van Vtrecht, ende Dominateur, In Asien ende Afriken, Allen den genen,

nen, die dese onse Briue sullen sien sakuyt, Alsoe wy. In de maent van Mye leetleden, zekere onse Commissarissen gesonden hebben gehadt, binnen onser Stadt van den Bossche met expressen last, ende commissie om aldaer van onsen wegen te Procederen totter straffinge, ende extirpatie van den ghenen die besmet waren van der Secten Lutheranen. oft anderssins gedaen te hebben tegen onse Ordinanc. ende verboden dien aengaende gepubliceert, Ende het zoe zy, dat onsen voirs. Commissarissen van node is geweest, ende alnoch is, om huere voirs. commissie te volbrengen, ende om totter waerheyt van den voirs. delicten ende herefie te comen, ende voirts tot punitie ende correctie van den seluen te procederen, huysfloeking te doene, oft doen doene ouer de ghene daer af besaemt ende besmet wesende, ende deselue binnen hueren huysen, daer zy hen secretelick waren, ende alnoch zyn houden te apprehenderen oft doen apprehenderen. Soe hebben nochtans diuerse Ingeseten. onser voirs. Stadt van den Bossche gestuineert, 't selue te zyne tegen huere preuilegien, pretendederen dat nae Inhoudt van den seluen men egeen Borgeren oft Ingesetenen derseluer Stadt voer ennige saken binnen hueren huysen en zoude mogen aentasten oft apprehenderen, oft ennige huysfloeking te doen, nyet min de drye Leden onser voirs. Stadt ghesien hebben den last ende Commissie by ons den voirs. onsen Commissarissen gegeuen, hebben verclaert, dat zy bereet waren, 't allen tyden denseluen onsen Commissarissen alle assistentie behulp ende bystandt hen mogelick zynde te doene, om te commen tot extirpatie correctie ende punitie van den voirs.

delicten, behoudelick dat den Ingesetenen ende Borgeren onser voirsz. Stadt daerop souden worden verleent onse Brieven van non Prejudicien van hueren voirsz. Preuilegien voere den toecomenden tyt, welcken naeuolgende zekere Gedeputeerde onser voirsz. Stadt van den Bossche, hebben aen ons versocht deselue Brieuen van non Prejudicien, ende hoewel van noode ware geweest deselue Preuiligien ierst ende voir al in onsen Rade gesien ende geuisteert te werden, om te weten, off deselue alsoe luydende ende sprekende waren, ende dewelck vreempt zyn soude, dat men egeen Borgeren oft Ingesetenen derselver onser Stadt voere cryme van heresie, Ketterie, oft andere execrable oft desfable seyten oft delicten en zoude mogen binnen hueren huysen, zentaiten oft apprehenderen oft huysfueckinge doen, nyet main want hier by de voirsz. sake soude mogen noch lange verdrocken, ende verachtart worden, daer inne wy met alder diligentie, begheren geprocedeert te worden, tot extirpatie van der voirsz. ende andere gereprobeerde ende heretique Setten. **DOEN TE WETENE** dat wy desen aengesien ende willenden den Ingesetenen ende Borgeren onser voirsz. Stadt van den Bossche hierop versien naede gelegentheyt van der saken verclaren onse meyninge ende intencie te zyne, dat indien de Ingesetenen oft Borgeren onser voirsz. Stadt van den Bossche van ende aengaende 't gene des voirsz. is, sulcke oft gelycke Privilegien hebben, als zy gelyck voere gesustineert hebben, dat 't gene des by onsen voirsz. Commissarissen in 't exerceren van heuren voirsz. Commissien tot extirpatie ende correctie van den voirsz. delicten ende heresien, binnen onser voirsz. Stadt van

van den Boffche ouer ennige Borgeren, oft Ingeſetenen derſeluer Stadt, alreede gedaen is, oft noch gedaen ende geexerceert zal worden nyet en is, noch en zal weſen oft hier naemaels ennichsſins getrocken mogen worden in Prejudicien van den Preuilegien onſer voirſz. Stadt van den Boffche, maer dat deſelue andersſins in hueren macht ende vigeur ſullen bliuen ons nyet min andersſins blyuende in onſe hoocheyt Rechten ende Jurisdicſtien binnen onſer voirſz. Stadt, van allen den welcken wy den voirſz. Ingeſetenen ende Borgeren onſer voirſz. Stadt van den Boffche, hebben verleent ende verleenen, deſe onſe Briepen van non Prejudicien. Ontbieden daerom ende beuelen onſen Lieuen ende getrouwen den Cancellier ende Luden van onſen Rade in Brabant, Schoutet ende Scepenen onſer voirſz. Stadt van den Boffche, ende allen anderen onſe, ende onſer vaſſallen, oft der ſmaelre heeren Rechteren, Juſticieren, Officieren, ende Dieneren onſs lants van Brabant, dat zy die Borgeren, ende Ingeſetenen onſer voirſz. Stadt van den Boffche, van deſer onſer declarationen, ende non Prejudicie peyſelick ende vredelick doen ende laten vſeren genyeten ende gebruycken ceſſerende alle beletten ter contrarien. Want ons alſoe gelieft. Ende des torconden hebben wy onſen zegel hier aen doen hangen. Gegeuen in onſe Stadt van Brueſſele zefthien dage in Januario int jaer ons Heeren duyſent vyfhondert ende driendertich nae Coſtume onſs hoofſ van Brabant, Ende van onſen Keyſer-Rycke't vierde ende van onſen Rycken van Caſtillen ende anderen Dxiije. Op te plycke ſtont geſcreuen aldus, Byden Keyſer in zynen Rade ondertekent Bou-

dewyns. Ende was desen Brieff bezegelt met eenen grooten vuythangenden zegel van rooden Wasfche, *onderstaat* dese Copie gecollationeert synde tegens syne originale Brieuen behoirlyk besegelt, is daer mede beuonden accorderende by ons Secretariffen der Stadt voirsz. *was ondertekend* J. van den Velde *met signature.*

onderstaat

Accordeerd met de Copie authentiq geregistreed in het Register der Privilegien door den Griffier van de Velde, gecompileerd getekend B. No. 326. Het welk de Stad 's Hertogenbosch toebehoord, en in de Archieven dier Stad beruſt, en aldaar op Fol. 305. vers. Actum Vugt den een en twintigſten November des Jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN,

Ter gemaklyker begrip van deeze Brief des Keizers van niet in gevolgtrekking of *Acte van non Prejudicie*, ſtaat te weeten, dat de Keizer tot het uitroeien der Lutheraanen, en anderen zo genaamde Ketteren, een Rechtbank te 's Hertogenbosch had opgericht, die uit eenige Gemagtigden van den Hove (denkelyk van den Raade van Bra-

Brabant) bestond, by welken zig negen Leden uit Stads Regeering voegden, men haalde de van Kettery beschuldigden uit hunne huizen, om voor deeze Rechtbank te Recht gesteld te werden, gelyk ik zulks Deel I. Bladz. 478. verhaald heb. De Regeering, en de Burgery, hadden dus twee redenen om te klagen, dat aan Stads voorrechten eenen inbreuk geschied ware. Eerstlyk dat men de Burgery van haaren natuurlyken en gewoonen Rechter, die Schepenen der Stad zyn, afrok. En ten anderen dat men de beschuldigden uit hunne huizen haalde, en voor deeze nieuwe, en ongehoorde Rechtbank voerde. Het is overklaar, dat de Burgers der Stad volgens Stads *Kostuimen Tit. VIII. Art. 4.* alleen voor Schepenen der Stad te Recht moeten staan. Mooglyk zal my hierop tegengeworpen werden, dat de *Kostuimen* eerst in het jaar 1606, en dus lang na deezen ryd gevormd zyn. Dit is waar, maar het is mede waar, dat die volgens Stads gewoontens, en herkomen zamen gesteld zyn. De naam geeft dit te kennen, om dat, die een verbastering is van het franche woord *Coutumes* dat gewoontens betekend, boven dien rusten zy mede op de Voorrechten die de Stad, en de Burgery van ouds hadden. Om in deezen met bewyzen ten berde te komen, zal ik dit met het volgende staven. In het zo genaamde *Privilegium Trinitatis*, door Hertog JAN den IIIde van Brabant, *des donderdaags na dertien dag* van den jaare 1329. aan de Stad 's Hertogenbosch verleend, staat *Art. II.* woordlyk het volgende. *Voert, waar dat sake dat iemene iet werrende weer, teghen eneghen Porter van de Stat van den Bosch, daer en sal de*
S 5 ghe-

ghene niet anders af hebben, dan Vonnisse der Schepen, noch wi ende onse nacomelinghe en sullen daer af niet anders eyschen, noch zoeken. Dit beduid naar myne gedagte. *Dat ingeval iemand ietwes hadde tegens eenen Poorter der Stad's Hertogenbosch, by daar van niets, dan met Vonnisse van Schepenen der Stad zal bekomen en dat de Hertog, en deszelfs nakomelingen van de Poorters op een andere wyze niets zouden eyschen of zoeken.* De Schepenen zouden dus die werringe dat is het geschil, moeten afdoen. Het is mede zeker, dat de Hertog en deszelfs nakomelingen zig hier aan onderwierpen. Keizer Karel had nu ietwes tegens de Lutheraanen en anderen zogenaamden Ketteren, welke Poorters der Stad waren, dus moest hy zig naar dat voorrecht gedragen hebben, en die Lieden voor hunnen gewoonlyken Rechter, die Schepenen der Stad zyn, hebben doen oproepen. Stelde hy eene byzondere Rechtbank tot uitroeing der Ketteren aan, verbrak hy naar myn gevoelen Stads voorrechten. Het komt my derhalven voor, dat de klagte tegen het oprigten deezer Rechtbank gegrond ware.

Wat het andere gedeelte der klagte tegens het uithaalen der Burgers uit derzelver huizen aangaat, deeze is zo wel als de voorige gegrond, het welk ik zal trachten te bewyzen. Hertog JAN de IIIde van Brabant heeft in het jaar 1318. de Poorteren van 's Hertogenbosch vergund, *Dat zy in hunne huizen zo vry zyn, als of zy in de Kerken of andere getwyde plaatzen waren, en dat als de deuren, en de vensteren naast de deuren, gesloten zyn, de Schout geen Poorter in deszelfs huis vangen, of spannen mag, nog iemand geweldig uit den*

den huize mag haalen, dan by consent, en in tegenwoordigheid van het meerder deel der Schepenen. OUDENHOVEN *Bladz. 30. en 31. Edit. 1670.* en BOR, *Beschryving van 's Hertogenbosch Bladz. 13.* geven het bovenstaande zo woordlyk op. De Voorrechtbrief, die dezelve aanhaalen, is in Stads Archieven thans niet te vinden. De Kostuimen der Stad, die om voor aangehaalde redenen ge- loof verdienen, stellen dit mede vast, zie *Tit. 2. Art. XXII.* maar het geen alles naar myn gevoele hier omtrent buiten twyfel steld, is dit, dat die Voorrechtbrief aan Keizer Karel moet bekend gemaakt zyn, om dat in de *Tweede Byvoeging zyn*er blyde Inkomste, als Hertog van Brabant, *Art. 10.* te vinden in het *Brabantsch Plakaatboek, Deel I. Bladz. 207.* het volgende staat.

„ Dat de Offisieren binnen de Steden en Vryheden in den Lande van Brabant, of hunne Dienaaren, niemand binnen zyn huis mogen haalen, vangen, of huiszoeking doen, voor zo veel zulks volgens de Voorrechten, Kostuimen, en oude herkomen der plaatzen, waaronder het zelve gebeurd, mitsgaders naar geschrevene Rechten geoorloft zy. Behoudelyk der Steden Leuven, Antwerpen, en 's Hertogenbosch, haare breedere voorrechten en gewoontens.”

Dus moet de Voorrechtbrief der laastgemelde Stad den Keizer toen bekend, en by hem in aanmerking genoomen zyn, om dat hy dien uitdruklyk uitzonderd, want andersins was het onnodig van die breedere voorrechten te melden. Ik hoope die zaak in de Beschryving der Stad nader op te helderen. Uit dit alles blykt het klaar, dat men niet te vergeefs klaagde, toen Karel de nieuwe

we Rechtbank tegens de Ketters te 's Hertogenbosch oprigte, dat de huiszoeking derzelver, tegen Stads voorrechten streed. Karel zoude anders geen Acte van *non Prejudicie* tegen de voorrechten der Stad gegeven hebben. Zeker is het, dat Stads voorrechten, er thans door versterkt zyn. Maar ik houde niet van akten van *non Prejudicie* om dat onder dien dekmantel Stads voorrechten telkens kunnen verkragt werden. Ik vergeelyke die Actens by plaasters op wonden, die iemand eenen anderen ten onrechte aangedaan heeft, en dat wanneer dit doorgaat, den een den anderen telkens onverhinderd zoude kunnen beledigen, en er een plaaster op leggen, om daar mede zyne ten onrechte gedaane belediging te geneesen, en op die wyze den euvelaar te verschoonen.

B Y L A A G E N.

Deel II. Bladz.
441.

*Pointten by syne Princ. Excellen-
tie, ende de Gedeputeerde van de
Hooghe Mogende Heeren Staten
Generaal der vereenigde Provin-
tien, aan die Geestelyckheid, Ma-
gistraet, ende Borgerye van de
Stadt 's Hertogenbosch, geac-
cordeert den 14. September 1629.*

1.

In den eersten dat alle offensien, Injurien, ende alle Feytelyke Acten, tusschen deze Stadt, ende die van de Geunieerde Provintien gedaan, geschiet ende volbracht so van het begin dezer in Landsche Troebelen, ende beroerten ofte Oorloghen, als ook geduyrende dese Belegheringe, op wat plaatzen, ende in wat manieren het ook zy, in 't Generaal ende Particulier, so buyten als binnen, sullen wesen, syn, ende blyven vergeven, ende vergeten, ende gehouden als niet geschiet, sulx dat tot genen tyde eenich vermaan, mentie, molestatie, actie ofte onderzoek in recht ofte daar buyten, ter Cause voorschreven, tegens de Levende ofte den Erfgenamen der dooden, noch derselver respectie goederen, gedaan, gemaakt, nogte ten laste geleyt en sal mogen worden.

2.

2.

Dat de Ingezetenen van dese Stadt, hun sullen moeten dragen volgens de Placcaten van den Lande, mits genitende vryheid van Conscientie, ghelyck sulks alomme wort gedaen, ende dat alle Gheestelyke ende Riligieuſe mans Perzonen, sullen uutte stad vertrecken binnen den tyt van twee maanden, mits middelertyt haar gedragende naar de Placcaten van den Lande, ende sullen met haar mogen nemen hare Meubelen, Beelden, Schilderyen, ende andere Kerkelyke Ornamenten.

3.

Deselve Geestelyke ende Riligieuſe Personen, sullen genieten haer leven langh geduerende, alle den incomen ende vruchten van haer luyder goederen, gheleghen op Plaatsen waar men Contributie betaelt, wel verstaende dat de Kerkelyke ende Pastorie-Goederen sullen volghen aan de Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal, om daar van soo ten behoeve van de Stadt als anders te disponeeren.

4.

Alle Nonnen ende andere Geestelyke vrou Perzonen sullen binnen de Stadt, mogen blyven, ende haer leven langh, gealimenteert worden uitten incomen van hare respective Convents goederen, blyvende ter dispositie van de Hoogh Moghende Hee-

Heeren, Staten Generaal, ofte deselve in de Conventen, ofte met andere wooninghen sullen worden geaccommodeert.

5.

Item dat aan alle d'Ingezetenen dezer Stadt, soo Geestelyke, Riligiöse, als wereltlyke Perzonen, gevluchte ende andere wie datter zy, in Officie, Dienst, Eet, ende Regheringe van syne Majesteit, Militair of andersints Staten van Brabant, ofte dezer Stadt respectivelyk zynde, of niet, sal worden geconserveert Lyff ende goet, so int Generaal als Particulier, voer so veel 't selve niet en Contrarieert 't voorgaande articul.

6.

Item dat dese Stadt met haar Burghers ende Ingezetenen voorsz. soo Geestlyk, als wereltlyck, by de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal der Geunieerde Provintien, ende zyn Princelycke Excellentie ontfanghen ende getractieert sal, ende sullen worden in alle soetichheyt ende goedertierenheid, om voortaan in alle vriendschappe ende eendrachtigheid, met de andere Geunieerde Provintien ende Steden te Leven, 't samen te handelen, ende te Coopmanschappen op haren ouden vrydom nae behoren.

7.

Dat de voorsz. Ho. Mo. Heeren Staten Generaal ende zyne Princelycke Excellentie in de voorsz. Stadt

Stadt vrydom, ende Meyerye voor ſo veel die aar
de Stadt annex, ſullen gebruyken ende Excerce-
ren zoodanige Jurisdic tie ende Gerechtigheid als
de Hertogen ende Hertoginnen van Brabant daar
inne tot nog toe hebben gehadt, ende deſe Stadt
in alles daar in tracteeren, ſo ende gelyck de
Hoofſteden van Brabant zyn gehouden ende ge-
tracteert.

8.

Item dat deſe Stadt, Borghers, ende Ingezete-
nen van dien, ende van het vrydom der ſelver
Stadt, ſullen behouden alle hare Rechten ende Her-
comen Coſtuymen, Vryheden, Exemptionen, en-
de alle andere Privelegien, ſoo Generaal als Parti-
culier, die ſy van oudts, ende voor het begin de-
zer oorloghe genoten ende gehadt hebben, te wa-
ter ende te Lande in de Stadt, ende daar buyten
in Brabant, Gelderlant, Hollant, Zeelant, opten
Rhyn, ende andere Provintien, Plaatzen, ende
Stromen, ſoo aangaande de Tollen, Houtſchat,
ingebot, ſtapel van d'Offen ende andere, egeen
uitgeſcheyden, voor ſo veel als ſy in deuchdelyke
Poſſeſſie zyn geweest.

9.

Item dat de Regheringe van de Stadt, zoo in
rechtvorderinge, als Politicque ſaeken, ſal blyven
aan de Magiſtraat, ende de drie Leden der ſelve
Stadt reſpective, ende dat daar toe, geen ande-
re Perzonen en ſullen gepromoveert nog geaffi-
mpt worden, als die gene in de voorſchreven
Stadt

Stadt geboren, of het Heylich Doopsel, aldaar ontfangen hebbende, ofte zodanige andere die de Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal daar toe goet sullen vinden te naturaliseeren, ende qualificeeren, mits dat voor dese reyse absolutelyk by syn Excellentie ende de Gedeputeerde van haar Ho. Mo. de Regeringhe in Justitie ende Policye, so in hooghe als subalterne Magistraeten, Officieren, Regenten, ende andere Ministers, sullen worden geconstitueert.

10.

Item dat dese Stadt sal behouden tot hare dispositie ende Regheringe alle hare gemeene Erfgoederen, recht van Impositie, Visscheryen, weech ende Craenmaet, ende maentgelden, ende alle andere heure rechten ende incomen, so ende gelyck sy daar van tot noch toe, de dispositie ende Regheringe heeft gehadt, voor so veel deselve daar toe is gerechtigd, ende mits niet Prejudicerende andere Leden van de Geunieerde Provintien.

11.

Item dat dese Stadt ook sal behouden haar eyge resterende Provisie van vivres, materialen ende alle andere hare gemeene gereede, ende onge-reede goederen, om tot profyte ende ontlastinge dezer Stadt geadministreert, vercocht, ende behouden te worden ter dispositie der voorz. drie Leden, uytgezonderd van 't geschut, wapenen, ende andere munitien, die ten behoeve van de Stadt onvercoft gelaten sullen moeten worden.

IV. DEEL.

T

12.

12.

Item dat alle de Confraterniteyten, Schutten, Ambachten ende Gilden tegenwoordich binnen de Stadt wesende, sullen blyven in essie, ende behouden haere respective Caarten, Ordonnantien ende Privilegien, mitsgaders alle hare goederen so gereede, als ongereede, tot wat eynde die ook aan deselve Confraterniteiten Ambachten ende Gilden moghen beset, ofte by deselve gecogt ofte vercregen, om by de Provosten Oversten, ende Regheerders van dien, ten gemenen profyte der selver geregeert, ende daar van gedisponeert te worden naer hennen geliefte.

13.

Dat in den Lande van Hollant ende andere Geunieerde Provintien, by niemanden meer nae geslagen, nog geconterfeyt sullen worden dezer Stadt Boomwapenen, nog tekenen van Ambachten ofte Ambachtshuyden dezer Stadt als van Messemakers, Nestelmakers, ende meer andere Manufactuuren; maar dat elk sal syn eigen, ende syner Stadt teken, daar de werken gemaakt worden moeten houden ende gebruyken, ende dat alle diergelyke Ambachten, ende Manufacturen, mitsgaders de Verweryen ende Nieuwe-jaar Merkten geduyrende dese Troubelen vercregen in de Meyerye dezer Stadt sullen cesseeren ten ware die van de Meyerye daar op gehoort, by hare Ho. Mo. in rechtmatigheid anders op 't stuk van de Jaarmerkten werde gedisponeert.

14.

Sullen de Ingezetenen van 's Hertogenbosch, ende die ten platten Lande, onder Contributie sitten, worden getraecteert als andere goede Ingezetenen van de vereenichde Provintien, soo in de Steden, als ten platten Lande woonende.

15.

Ende wat aangaat, alle de Renten ende wet-
tighe schulden by de drie Leden, dezer Stadt
ofte hare Gecommitteerden, mitsgaders by de
Magistraat geconstitueert, ofte gemaakt, ofte aan-
genomen te betalen, soo geduyrende deze Be-
legheringhe, als te vorens, weder die zyn bedrieff,
ende besegelt ofte niet, daar van sal de Magistraat
van 's Hertogenbosch leveren pertinente staat, om-
me daar op namaals by hare Ho. Mo. in alle bil-
lykheid gedisponeert te worden:

16.

Ende tot betalinghe van dien, ende alle andere
toekomstende Stadts Lasten, sullen de tegenwoor-
dige Accysen, Imposten, ende Middelen van de
Stadt haren gewoonlycken loop houden, ende by
de voorsz. drie Leden, volghende hare Privile-
gien ende hercomen mogen verhooght, vermeer-
dert ende vermindert worden, mits dat 't selve
niet en prejudiceeren de middelen die men tot
profyt van de gemeene zaken sal moeten heffen.

17.

Dat alle Acten Resolutien, Decreten of Ordonnantie by de voorfz. drie Leden ofte Magiftraaten gemaakt voor fo veel dezelve den ftaat ofte welftant der vereenichde Provintien niet en Contrarieren, mitfgaders de Sententien die gegaan zyn in crachte van gewysde by de Schepenen gegeven, eenzaamentlyck alle evictien van goederen 't zy binnen ofte buyten deze Stadt geleegeen, behoorlyke gefolemnifeert fullen blyven, in haren cracht ende vigueur, onvermindere partye geïntereffeerde, nochtans heur recht van appel oft reformatie, in ghevalle hen fulks competeert.

18.

Item dat die gene die van de Magiftraat nu zyn oft eertyds zyn geweest, over d'Acten ofte Ordonnantie by hen totter uytreycken ofte tellen van eenighe der Stadts Penninghen ende Provifien gegeven, noch de Rentmeesteren, over het tellen ofte betalen der felver Penninghen ende provisie, nog over 't geene daar van fy hebben gerekent ende verantwoordt niet en fullen becommert ofte geïnquieteert worden, ende dat de gedane Rekeningen der voorfz. Rentmeesteren, ende andere dezer Stadts Gecommitteerden geen revifie ofte recherche en fullen fubject fyn, gelyck ook alle ghedane Rekeningen van de Rentmeesteren van de Domeynen, Staten van Brabant, Ontfangers van de Licenten, Contributien, ende Fortificatien fullen blyven gefloten zonder recherche.

19.

19.

Item dat de Regheringe der Taeffel van den Heiligen Geest, groote Gasthuys, Fabricque der Kerken-weeshuyzen, Leprosen, Vondelinck-huyzen, Sinneloofse-huyzen, ende alle andere Particuliere Fundatien van Mannen ofte Vrouwen Gasthuysen, ende het stellen van Provifoors ende Rectors van dien, sullen by de drie Leden gedaan ende geconfereert worden, so ende gelyk tot noch toe in gevolg van oude Privilegien der selver Stadt is geploghen.

20.

Item dat ook de Eygenaren van alle wint, Ros ende Oly-Molens binnen deze Stadt ende 't vrydom van dien, geduyrende dit Beleggh, ende by voorgaande Oorloghe afgebroken, omme geschooten, of andersints gedemolieert, sullen vermogen deselve op hun oude werven ofte gronden wederom te erigeeren, sonder dat van noode sal wesen, daar toe eenige nieuwe Acten, oft Consenten te verwerven, ofte eenighe andere geregticheeden te betalen, dan daar in dezelve Meulens, voor het afbreken, ofte demolitie voorsz. zyn gehouden geweest, ten ware die tot dienste van den Lande waren geëmployeert.

21.

Dat ook een yegelyck wereltlyck van wat Conditie hy zy, in eet, ende dienst van zyne Majesteit

steit van Spagnien ofte dese Stadt wesende, vry ende geoorlooft sal wesen, uyt deze Stadt met zyn Familie ende goederen terstont na het overgaan te vertrecken, ende daar toe Wagens en Karren, Schepen, ende Schuyten te ontbieden 't zy uit Brabantſche, Hollantſche, of neutrale Steden, ofte Plaatzen, sonder dat hare Perzonen of goederen, ofte de voerders van dien, in 't gaan ende wederkeeren by de Soldaten, Fiscalen ofte yemanden anders sullen belet, gemoeyt, bescha-digt, ofte gethurbeert moghen worden, sonder daar toe oock ander Consent ofte Paspoort te der-ven verwerven.

22.

Dat voorts de Burgers uytte Stadt vertrocken zynde, mitsgaders oock die gene binnen de voorſz. Stadt, als noch begeeren te blyven weder die in eet ofte dienst van syne Majeyt, militair ofte anderzints zyn geweest ofte niet, ende heure respec-tive Erffgenamen, sullen hebben den tydt van drie eerst comende Jaeren, om daer en tusschen hare goederen, alomme, so binnen de Stadt, vrydom ende Meyerye der selver gelegen, te moghen vercoopen, verwisselen ende andersints verhandlichten, door sodanighe als sy sullen goet-vinden, ende comende te sterven buyten of bin-nen de Stadt geduyrende den voorſz. tyt met Testament, ofte sonder getesteert te hebben, in sulcken gevalle sullen hare goederen volghen hare geinstitueerde Erffgenaamen ofte naaste vrienden respective.

23.

Ende dat die gene die middelertyt, ende ge-
dierende de voorsz. Jaren fullen willen gaan in de
Provintien ende Steden, onder de gehoorzaam-
heid van zyne Majesteit behorende, om hare Par-
ticuliere affairen, fullen 't selve vryelyk moghen
doen viermaals 'sjaers, met voorgaande kennisse
van den Gouverneur, van dewelcke zy gehouden
fullen zyn te nemen Paspoort, dewelcke hy haer
gehouden sal zyn te geven, ten ware hy eenighe
wettighe redenen hadde ter contrarie, ende 't eynde
der voorsz. drie Jaren; hare woonplaatze ne-
men binnen deze Stadt, ofte in neutrale ofte an-
dere plaatzen, daar men Contributie is betalende,
alwaar sy fullen genieten de voorsz. vryheid, om
te moghen gaan, passeeren ende trafiqueren al-
omme, mitsgaders 't vorder effect van 't jegen-
woordige Tractaat.

24.

Item dat over dese Stadt genen andere Gou-
verneur nog Substituyt van dien en sal worden
gestelt, dan eenen van den huys van Nassau,
ofte andere Nederlandsche Heeren ofte Landt-
saten.

25.

Dat de Gueerthsoenen geen Exemtien in eeni-
ghe van de Stadts Middelen ende Impositien en
fullen hebben noch genieten, maar alle Lasten
mede helpen draghen als andere Inghezetenen.

T 4

26.

26.

Item dat onder dit Tractaat mede sullen ge-
comprehendeert ende begrepen wesen alle absente
Porteren, Borgeren, ende Inwoonderen ook Huys-
vrouwen ende Kinderen, mitsgaders alle andere
Geestelycke, ende Wereltlycke Perzonen, ge-
vlucht zynde,

27.

Dat alle ziecken ofte gequesten teghenwoerdig-
lyk int groot Gasthuys ofte andere Huyze wesen-
de, 't zy Zoldaten ofte andere, daar inne sullen
blyven tot dat zy volkomentlyck zyn gecureert,
ende daer naer moghen vertrecken, ofte blyven,
daar 't hen believen zal, ende dat men deselve
als dan oock sal affisteren met Wagens, ofte Kar-
ren, om hare Bagagie te vervoeren zonder belet-
sel van yemant,

Alle welke Articulen by syn Princelyke Excel-
lentie, ende de Heeren Ghedeputeerden van de
Ho. Mo. Heeren Staten Generaal aan de Geeste-
lyckheid, Magistraat ende Borgerye der voorsz.
Stede zyn toegestaan ende geaccordeert, en by
de selve geaccepteert, in chrachte van hare re-
spective Procuratien, des te oirconde dese gete-
kent tot Vucht int Leger voor 's Hertogenbosch
den XIIIJ. September xviic. negen en twintich,
was ondertekent,

Pr.

Fr. Henrii de Nassau.

Fr. Michaël Episcopus Buscodufensis.

Fr. Joannes Moors Abbas Bernensis.

Joannes Hermans Decanus Buscodufensis.

R. van Voorn.

T. van der Velde.

R. van Griensven.

B. Loef van der Sloot.

Hendrik Somers.

Pieter Huberts Hengstheuvcl.

onderstaat.

De Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden, ghehoort het Rapport van hare Gecommitteerden, hebben na visie, Lecture en Examinatie van de bovengeschreven Poincten en Artyculen, deselve met rype dilebratie van Rade geapprobeert ende geadvoveert, gelyck hare Ho. Mo. die Approbeeren ende Advoveren mits desen, belovende de selve na haar Forme ende Inhouden te achtervolgen, ende doen achtervolgen. Ghedaen int Legher voor 's Hertogenbosch den 14. September 1629. stilo novo, *was gepara-*
pheert Henri ter Cuylen; *onderstont*, ter Ordonnantie van de Hoog-gemelte Heren Staten Generaal, *getekent*, Cornelis Muyfch.

*Articulen by syne Excellentie, myn
Heere, den Prince van Orag-
nien, toegeftaan, aan den Gou-
verneur der Stede 's Hertogen-
bofch, mitsgaders aan de Capi-
teynen, ende 't Krijgsvolck bin-
nen der zelver ghewoest zynde op
den 14. September 1629.*

I.

Dat den Gouverneur van 's Hertogenbofch met alle Krygs-Officieren ende Soldaten van wat qualiteit ofte Conditie defelve moghen zyn foo te Paarde, als te voet geene uytgezondert, al waart ook dat zy den dienste van myne Heeren de Staten verlaten, ende hen ten dienste van den Coninck van Spagnien overgegeven hadden, sonder eenighe veranderinghe ofte beletzel uyter Stadt fullen trecken met Wapenen ende Bagagie: de Ruyterye met flaande Trompet, vliegende Vaendels, in volle Wapenen, gheweer in de handt, d'Infanterie met flaande Trommel, met losse Vaendels, brandende Lonten aan beyde eynden, Coghels in de mont, in sodanighen flach ordre, ende Forme als zy lieder gewoon zyn in Bataille te marcheeren, alles, Lyf ende goet vry tot aan de Stadt van Dieft.

2.

Alle Officieren ende Soldaten, so siecke als ge-
queste, in den Gasthuyze oft elders fullen blyven,
tot

tot dat derzelver gefontheit toelaten zal hun op den wegh te begeben.

3.

Men zal mede voeren 6 ftukken gefchuts, ende 2 mortieren, totten keure van den Gouverneur, met al haren train, gereetschappen, ende behoorlyke amonitie van Oorloghe, omme met elck Stuk 12 fchooten te fchieten.

4.

Sullen mede Paerden, ende Wapenen geftek worden, met bequamevoerluyden, omme 't voorfz. gefchut, en de 2 mortieren te trecken, met alle haren train ende Ammonitie tot aan de Stadt van Dieft toe.

5.

Sullen, alle Amonitie van Oorloghe, ende victualien, den Coninck van Spagnien toehorende sonder eenigh bedrogh, werden ghelevert, aan sodanighe Perfoonen, als zyne Excellentie, daar toe stellen zal, uytgezezt 't gene daar voor den 12. defter maent vercocht is geweest, doe men begoft heeft te Tracteren 't welk vercocht fal blyven, sonder dat men daar omme yemant van die gene diefe gekocht fullen hebben, fal moghen aanspreken oft iniquieteren.

6,

6.

Een fuffifant ghetal van Wagenen ende Paerden: foo veel als den Gouverneur verfoecken zal foo 't zynen Particulieren dienst, als voor alle d'andere Officieren en Soldaten, sal hem toegestaan worden, om 't goet, ende alderhande Bagagie toe Dieft toe te voeren, daar inne begrepen zynde alle Wapenen, ja zelfs van de Soldaten van 't Guarnifoen der voorfz. Stede, abfenten, dooden, fiecken, gequeste, ofte verlopenen, sonder dat de voorfz. Wagenen fullen moghen werden gevisiteert, in geenderley manieren.

7.

Alle de genen die haar goet ende Bagagie naar Antwerpen fullen begheren te voeren, fullen buyten hare kosten werden beftelt Schepen om de felve door Hollant derwaars te brenghen vry van alderhande fchattingen, Tollen, ofte Imposten, haer toelatende volch daar by te voegen, om haar voorfz. goet ende Bagagie, gade te ftaan, sonder mede in eenighe Plaatzten gevisiteert, noch gearresteert te werden, onder wat praetext het ook zoude moghen wesen, maar fullen tot Antwerpen toe paffieren, sonder eenichfints uyt de Schepen te gaen.

8.

Den Gouverneur, Hoofden, Officieren, Chrychs Raden, Soldaten ende alle andere, Soldye van den
Co-

Coninck van Spagnien genietende, so Geestelycke als wereltlycke, gene uytgefondert, gelyck mede hare Weduwen ende Kinderen die binnen de voorsz. Stadt eenige Huyzen, Erven, ende Rentten, sullen hebben, 't zy op de Staten van Brabant in dit Quartier, ofte in de Stadt, ofte ook op particuliere Huyzen ende Gronden, andere goederen roerende ende onroerende, sullen hebben den tydt van 2 jaaren, naar de Ondertekeninge van dit Tractaat, om naar haren wille de voorsz. Goederen te Transporteeren, verkoopen, verzetten, ofte andersints, daar af te disponeeren ende sullen den voorsz. tydt geduyrende genieten de voorsz. Rentten, Huyzen, Huyren, Inkomsten ende goederen, verkregghen ofte om nog te verkryghen van wat nature ende Conditie deselve, soude moghen wesen.

9.

Dat de Officieren, ende Soldaten van wat Officien of Conditien deselve zouden moghen wesen, hare Huys-vrouwen ende Kinderen binnen de Stadt sullen moghen laten, ook den voorsz. tyt van twee Jaaren geduerende, disponeren van hare goederen, roerende ende onroerende, binnen der voorsz. Stede oft elders gelegghen geene uytgezondert, sonder dat eenighe Confiscatie ofte neminghe plaetse zal hebben.

10.

Dat de voorsz. Officieren ende Soldaten, hare Officien ende Dienste, binnen den voorsz. tyt van
2 Jaa.

2 Jaaren verlatende, vry na de voorfz. Stadt fullen moghen keeren, ende het Tractaat genieten, gelyck andere Borgeren ende Inwoonderen, mits dat fy lieden eerft haar aan zyne Excellentie, oft den geenen die als dan Gouverneur van de Stadt fal wesen, te kennen fullen geven.

11.

Men fal alhier geen Officier ofte Soldaat, noch der felver Bagagien om eenige fchulden moghen arrefteren 't fy dat hy met het Guarnifoen uittrecke ofte fieck, ofte gequeft zynde uittrecke, zoo wanneer hy genesen zal zyn.

12.

De Gevangenen ter wederzyden van wat Conditien die fyn, fullen in vryheid worden gefteft sonder eenich rantfoen te betalen, maar alleenlyck de mont-kosten volghens de taxatie van 't Quartier.

13.

Dat alle buyt door die van de Stadt gedaan fo voor als geduerende de Belegheringe, aan hun niet fal moghen werden verhaelt, maar aan hun blyven.

14.

Naar dat de Articulen van dit verdrach ondertekent fullen fyn, fal men den Gouverneur van
's Her-

's Hettogenbosch tydt geven om een expres naer de Serenissime Infante van Spagnien af te zenden, met vry geleyt, ende verskeringe om haar advis te geeven, van 't geene gepasseert sal wesen, 't welck verstaan word, dat den Gouverneur sal moghen doen, den selven dagh dat 't Accoord ondertekent zal zyn.

15.

De voorsz. Conditien gesloten zynde, sal den Gouverneur, ende alle het Krygs-volk, tyt ten minsten van 2 daghen gegunt werden, om hen tot het vertreck te prepareen, welcken tyt overstreken zynde, beloven den voorsz. Gouverneur, ende d'Officieren van 't voorsz. Guarnisoen uit te trecken, namentlyk op maandagh, naast comende, heel vroegh, 't welk den 17. dezer maant Septembris sal wesen.

16.

Wel verstaande dat geduerende den voorsz. tyt van 2 dagen, niemant van de Stadt int Legher en sal moghen komen, noch die van 't Legher in de Stadt gaan, en dat om disordre te schouwen, maar sal elk een hem ondertussen in zyne Retrenchementen en Fortificatien houden, sonder dat het toegelaten zal wesen eenige approchien, nog actie van Hostiliteit te doen, tot verskeringe van 't welk, men Ostagijs van wederzyden zal leveren.

17.

17.

Dat aleer 't Guarnisoen uittreken zal, daer van weghen zyne Excellentie twe sufficiente Oflagiers fullen wesen gegeven, dewelcke met 't selvighe Guarnisoen Wapenen ende Bagagie tot Dieft toe marcheren zullen, ghelyk mede daar en tegens twe van wegen den Gouverneur, de welke blyven fullen, tot dat de voorz. Oflagiers van zyne Excellentie, ende de waghens wederom ghekeert fullen wesen, als wanneer syne Excellentie ook datelyck de voorz. Oflagiers met vry geleyt ende verskeringe tot Dieft toe senden sal.

18.

D'Officieren, Capiteynen ende andere int eerste Articul van dit tegenwoordig Tractaat begrepen, hebbende eenige Wapenen Schuyten of Salopen, ook andere gereetschappen van Oorloghe henlieden particulierlyck toebehorende, sulen vermoghen deselve te verkoopen ende te vervoeren, sonder dat ter saecke van dien eenighe naar soekinghe ghedaan sal worden, by ofte aan de gene diese ghekocht ofte weg-gevoert fullen hebben.

Daar en sal gansch gene restitutie wesen van de Paarden, Wapenen Coopmanschappen waren ende andere dinghen, die voor goeden buyt verkocht ende gehouden zyn, noch en sal niman daaromme moghen naar ofte ondersocht worden.

19.

19.

Die van 't Guarnisoen van Breda, zynde binnen der voorsz. Stede soo Officiëren als Particuliere Soldaaten, sullen moghen met haar goederen, ende Lyven wederom te keeren tot Breda toe, ghelyck henlieden ook gegeven sal worden een sufficient getal van Wagheden ende Paarden om haar Bagagie te vervoeren, mitsgaders een Ostagier ende Convoy om die selvighe in alle zekerheyt te gheleyden op de selve maniere van d'eerste Articul als zynde daar onder begrepen.

Ghedaen int Legher voor 's Hertogenbosch, den 14. September 1629. *waren onder ghetekent.*

Fr. Hendrik de Nassau.
A. de Grobbendonck.

Legher font, geschreven ter Ordonnantie van zyn Excellentie, en getekent.

J. Junius.

Ende gezegeld met het Cachet van zyn Excellentie.

B Y L A A G E N.

Aan de Hoog Mogende Heeren
 Deel IV. Bladz. *Staatcn Generaal der vereenigde Nederlanden.*
 134.

Geeven met alle het verschulde respect te kennen Scheepenen, Geswoorens en Raaden der Hoofstads 's Hertogenbosch, dat de gemeene Middelen binnen de voorschreeve Stad worden geheeven volgens een particuliere Ordonnantie, en sulks veel hooger als in eenige andere Stad of Plaats in Staats Braband, mitgaders over verscheide Specien van Consumtien, die elders in Staats Braband niet bekend zyn, soo als sulks U Hoog Mog. kan blyken uit de gevoegde Memorie sub Num. 1. Dat de Voorzaaten van de Supplianten daar over wel verscheide vertoogen en doleantien hebben gedaan, dan die t'elkens vrugtelooos zyn geweest, rapport tot het geene daar van te vinden is by *Aitzema Edit. in fol. 1. Deel pag. 939. 1000. 1003. en 3 Deel pag. 1106.*

Dat wannneer in de Provincie van Holland en andere de Verpondingen en gemeene Middelen zyn ingevoerd, aldaar alsdoen is koomen te cesseeren den opheeven der Beeden, als in welkers plaats de Verpondingen en gemeene Middelen tot stuur van de gemeene saak zyn gesubintreert, dog dat de Stad 's Hertogenbosch onder de gehoorsaamheid van haar Hoog Mog. gereduceert zynde, binnen deselve niet alleen de voorschreeve
 hooge

hooge gemeene Middelen en Verpondingen zyn ingevoerd, maar de voorschreeve Stad ook verplicht is geworden, van by continuatie haare quote in de Beeden te betaalen, waar van de Steeden Breda, Bergen op Zoom en Grave nogtans zyn vry gelaaten.

Dat wyders de Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch in den beginne na de voorschreeve reductie aan de Militie van het Guarnisoen logement hebben verstrekt, waar voor deselve het Serviciegeld heeft genooten, het gene voorheen van 's Landswegen aan haar is voldaan geworden, en daar toe geassigneert de Verpondingen en andere Middelen binnen 's Hertogenbosch geheeven wordende, soo als sulks te sien is uit de *Resolutien van U. Hoog Mog. van den 31 Mey 1640, 27 February en 6 Maart 1641, mitsgaders uit de Resolutien van den Raad van Staate van den 18 April en 18 Mey 1640, en 13 January 1643, en notanter uit de voorschreeve Resolutie van den 18 April 1640, als waar by voor deesse Serviciegelden aan de Stad 's Hertogenbosch is toegelegd een somme van vyf en vyftig duisend guldens jaarlyks, dog dat het ongeluk voor de Supplianten heeft gewild, dat na de vrede te Munster in den jaare 1648 geflooten, de Serviciegelden, soo van de Stad 's Hertogenbosch als van de Steden Breda en Bergen op Zoom, by den Staat van oorlog op de Provincie van Holland zyn gerepartieert, aan welke Provincie de voorschreeve Serviciegelden seedert die tyd tot den huidigen dag jaarlyks op haare Provinciale quote zyn gevalideert, sonder dat deselve aan de Stad of Ingezeetenen van 's Hertogenbosch ooit des-*

weegens helder of penning heeft uitgereikt; om-
 aangezien de Ingezeetenen altyd hebben geconti-
 nueert de Soldaaten te logeeren, of wel haar Lo-
 gementen te redimeeren; dat de Supplianten of
 wel haare Ingezeetenen weegens voorschreeve Ser-
 viciiegelden tot laste van de Provincie van Holland
 notable sommen van penningen hebben te preten-
 deeren, en welk agterweesen, volgens het geene
 de Supplianten in Stads Registers aangeteekent
 vinden *in den jaaren 1669. al een somme van twee
 honderd seeventig duisend guldens* heeft bedraagen.
 Dat de Supplianten en haare Voorzaaten over de
 voorschreeve wanbetaaling der Serviciiegelden aan
 de Ingezeetenen van 's Hertogenbosch verschuld,
 successivelyk en van tyd tot tyd meenigvuldige Do-
 leantien hebben gedaan, soo aan U Hoog Mog.,
 de Heeren Raaden van Staate, als aan haare Edele
 Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland en
 Westvriesland, aan welke laatste de Supplianten
 haare doleantie in de maand November van het
 jaar 1746. by Requeste weeder hebben vernieuwt
 het geene door haare Edele Groot Mog. is geson-
 den aan de Heeren Gecommitteerden Raaden om
 daar op te berigten, dan waar op de Supplianten
 tot nog toe geene afdoening hebben bekoomen.

Dat de Supplianten tot justitatie van haare
 pretensie tot laste van de Provincie van Holland
 haar alleen sullen beroepen op *twee notable Resol-
 utien van Uw Hoog Mog., de eene van dato 18.
 Maart 1689. en de andere van den 13. Augusty
 1698.* welke laatste woordelyk meede brengt.
 „ Dat de Heeren Staaten van Holland sullen
 „ worden verfogt de post van de Serviciegel-
 „ den voor de Guarnisoenen in de Steeden van
 „ 's Bosch,

„ 's Bosch, Breda, en Bergen op den Zoom op
 „ den Staat van Oorlog t'haaren laste uitgetrok-
 „ ken, door een reël furnissement van pennin-
 „ gen ten Comptoire van den Ontfanger Gene-
 „ raal, ten spoedigsten te willen suiveren, op dat
 „ daar uit aan de voorsz. Steeden haare verschoo-
 „ te Serviciegelden mogen worden gerestitueert
 „ en voldoeninge gegeven, na dien hooggemel-
 „ de Heeren Staaten geene reedenen hebben, om
 „ de voorsz. posten in te houden, aangesien zy
 „ in deselve, by haar consent op de Staaten van
 „ Oorlog hebben bewilligt, en zy die niet moo-
 „ gen profiteeren, sonder ongelyk te doen aan
 „ andere Provincien, die daar teegens met ande-
 „ re lasten zyn aangeslaagen en ook de gemelde
 „ Steeden onmagtig zyn aan haar verschot langer
 „ te buiten te staan.”

Dat de hooge Imposten welken men binnen de
 Stad 's Bosch, boven alle andere Steeden moet
 betalen, gevoegt by den last der Servicigelden
 of inlogeering van de Militie oorzaak zyn, dat
 veele Inwoonders van tyd tot tyd de Stad 's Bosch
 hebben verlaaten, en na elders zyn verhuyst,
 waar door Vreemdelingen ook worden afgeschrikt,
 om sig aldaar met 'er woon te Stabilieeren,

Dat de Supplianten omme eenigfints aan die na-
 deelige gevolgen te remedieren in den jaare 1744.
 zyn te raden geworden van door middel van eeni-
 ge nieuwe belastingen, welke haar dragelyker
 voorkwaamen dan het betalen der Serviciegel-
 den, te doen timmeren eenige blokken Barakken
 voor 1800 Man, en waar in des noods tot 2700.
 Man kunnen worden gelogeert: Tot welke tim-
 meragie en het inkoopen van de noodige Fourni-
 tures

tures door de Supplianten eene fomme van tweemaal honderd en tien duifend guldens is geïmpendeert, moettende die fomme volgens gemaakte fchikkingen van tyd tot tyd afgeloft, en de penningen daar toe noodig gelyk ook tot betaaling van de jaarlykfe Interellen by verhooging van de Impoften op de Confumtien en personeele omflag over de Ingezeten en gevonden worden.

Dat de Stad 's Hertogenbofch daar en boven in de jaaren 1746, 1747, en 1748. met foo een extraordinair fwaar Guarnifoen is befet geworden, dat behalvens de Manfchappen in de Barakken gelogeert, nog wel 7000 Man by de Ingezeeten hebben moeten ingequartiert worden, *in foo verre dat de Regenten van de Stad en wel geftefte Ingezeeten en quartieren hebben moeten verfor gen aan 30, 20, 18, 14, en 12. Soldaten, andere aan 10, 8, 6, en 4. en foo verders na advenant en veele van de geringfte, welke niet in ftaat waren de Soldaten op haar gebilletteert elders te beftellen, verplicht zyn geweest aan defelve haare Bedden te cederen en fig op Stroy te behelpen.*

Dat deefe laft voor de Ingezetenen der Stad 's Hertogenbofch des te drukkender is geweest, door dien defelve geen gebruik hebben kunnen maaken van de *Refolutie van de Heeren Raaden van Staate van den 21 December 1678, houdende dat in plaats van daadwerkelyke inlogearing de Ingezeten en kunnen volftaan met aan ieder Soldaat drie fuyvers wekelyks te betaalen, wanneer de Soldaten felver haare quartieren fouden hebben moeten foeken en huuren: En fulks om dat de Supplianten te gemoet fagen, dat de Soldaten van foo fterken Guarnifoen, als waar meede de Stad*

Stad 's Hertogenbosch beset was, en voor het meendeel bestaande uit vreemde Natien, geene quartieren genoeg te huur souden vinden, en derhalven de Ingezetenen hebben verplicht van aan dezelfde Logementen te versorgen: Dat de versorging van deese Logementen aan de Ingezetenen den eenen door den anderen gereekent voor ieder Man tien stuivers weekelyks heeft gekost.

Dat het wel eene waarheit is, dat de Ingezetenen der Stad 's Hertogenbosch daar ontreit zyn geweest in de eigenste situatie als de Ingezeeten van veele Steeden van verscheide Provincien, welke meede met Militie zyn opgepropt geweest, en die insgelyks eene daadwerkelyke inlogering hebben moeten ondergaan, maar dat tusschen dezelfde en der Supplianten Ingezeetenen dit onderscheid word gevonden, dat de Ingezeeten van de Provinciale Steeden voor het Logement van de Militie hebben genooten de Serviciegeldten welke aan de Provincien worden goedgeedaan, en de Ingezeeten van 's Hertogenbosch daar voor nog helder of penning.

Dat soodanigen swaaren Guarnisoen, de nabylheit der Legers, en de continueele passage van Troupes, welke de Stad 's Hertogenbosch in die tyden onderhevig is geweest, de Levensmiddelen tot een excessive prys hebben doen stygen; sulks dat de Ingezetenen welke van haar inkomen leven en geen debiet onder de Militie hebben, soo door de voorsz. duurte als door den last van de inquantiering merkelyk zyn gedrukt geworden en ten agteren geraakt.

Dat voor soo veel betreft de duurte der Levensmiddelen, onder anderen ten exempel kan

dienen, dat te 's Bosch sig bevinden twee voornaame Godshuizen het eene genaamt het Geefhuis, en het ander het groot Gasthuis, welke in voorgaande jaare rykelyk met haar gewoon inkoomen hebben kunnen bestaan; dog in de laatste drie jaaren zyn te rug geteert, het eerste over de ses duisend guldens, en het tweede over de twaalf duisend ses honderd guldens, soo als uit de opgenoome Reekeningen kan worden aangetoont; dan het geene niet alleen is veroorzaakt door de duurte van de Levensmiddelen, maar ook gedeeltelyk ten opsigte van het eerste Godshuis door de uitreikingen gedaan aan de Soldaate Vrouwen en Kinderen, meest zynde geweest Weduwe en Weesen, wiens Mans en Vaders in 's Lands dienst waren gebleeven; en ten respecte van het tweede door de menigvuldige sieke Soldaten die in het selve zyn verpleegt geworden, waar van het onderhoud maar is betaalt tot vier stuivers daags, het geene met die geringe somme niet heeft kunnen worden goed gemaakt.

Dat men niet sal tegenspreken, dat de geene die Winkel en Negotie hebben gedaan, door het vertier van haare Waaren aan de Militie winningen hebben gehad; dog dat deese Winkel en Negotie-doende Lieden uit dien hoofde ieder na proportie, in tegenstelling van andere ook extraordinaris met inquantiering van Soldaten zyn belast geworden: Dat daarenboven wanneer men ten opsigte der Stad 's Hertogenbosch voor een Vyandlyke aanstoot bedugt was, en op ordre van de Heeren Raden van Staate binnen deese Stad een Magazyn van Vivres heeft moeten werden opgeregt, niet alleen voor de Ingesetenen maar ook voor de Militie

litie van het Guarnisoen, als doen alle Kooplieden en Winkeliers in Eet- en Drink-waaren zyn getaxeert geworden op een seekere quantiteit van Waaren, waar in deselve Negotie deden, om die in voorraad te moeten houden, sulks dat deselve met de penningen voor die Waaren uitgeschooten, niet alleen geen winst hebben kunnen doen, maar dat 'er verscheide Neeringdoende Lieden worden gevonden die daar by merkelyk hebben ingeschooten: Dat de voorsz. Kooplieden en Winkeliers onder deeze verpligting zyn verbleven, tot het uiteinde van de maand Juny van den jaare 1748. Wanneer de Heeren Raaden van Staate by Resolutie van den 28. van deselve maand de Supplianten hebben gepermitteert van gemelde Kooplieden en Winkeliers buiten verpligting te stellen, om verders eenige Vivres in voorraad te moeten houden.

Dat het inkoomen der goeode Ingesetenen der Stad 's Bosch voor het grootste gedeelte bestaat in Hoeven en Landeryen gelegen in de Meyerye deeser Stad, dat men niet kan ontkennen dat de voorsz. Meyerye in deese laatste troubles in soo verre gelukkig is geweest, dat deselve onder geene Contributie aan den Vyand heeft gestaan: En dat de foules en exactien in deselve voorgevallen in verre na soo meenigvuldig niet zyn geweest als in vorige Oorlogstyden, dan dat egter verscheide Landgoederen aan Ingezeeten en van Bosch competeerende veel hebben gelee den, soo aan de Woningen door de inquantiering van de gecantonneerde Militie, als aan haar Houtwaffen, welke door deselve zyn omvergekapt, en dat ingeval iemant ten platten Lande gewin heeft gehad, door de Con-

sumtie welke de Militie heeft gedaan, sulks alleen ten voordeele van den Huisman en de Bruikers der Goederen heeft geredundeert, en dat in tegendeel de Eigenaars der Goederen niet anders als nadeel daar by hebben geleeden.

Dat de Ingezeetenen der Stad 's Bosch daar door ook bysonder hebben geleeden, dat men deselve heeft genoodsaakt de Huyfinge en Woningen buiten de Stad staande onder het bereik van het Kanon te moeten afbreeken, alle hoogtens van haare Landeryen te slegten, de slooden en laagtens te vullen.

Dat tot dien de Polders van der Eygen, Hoogen Laag Hemaal en andere te samen uitmaakende over de 14000 Mergen, waar in de Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch considerabel zyn goet in de jaaren 1746, 1747, en 1748. tot beveiliging van de Stad 's Hertogenbosch zyn onder Water gestelt, waar door in deese jaaren van de voorz. Landen geen Vruchten altoos zyn genooten.

Dat aldus de Stad 's Hertogenbosch kan worden gesegt in die situatie en appazientien te zyn geweest, als of deselve alle momenten een formeel beleg te wagten had.

Dat soo men eene calculatie soude willen formeeren op de winningen die deese en geene Ingezeetenen van 's Hertogenbosch by de Leegers en het Guarnisoen hebben gehad, alsdan in aanmerking moet koomen de opschryving in den jaare 1747. gedaan op ordre van den Heere van Haren, weegen syn Hoogheid en de Heeren Raaden van Staate, geweest zynde extraordinaris Gedeputeerde te Velde, volgens welke het getal der In-

Ingezeetenen van 's Hertogenbosch heeft beloopten twaalf duifend vyf honderd Perfoonen, Vrouwen en Kinderen daar onder begreepen, waar van meer als de helft van den Armen leeft of onvermoogende is; dat de overige helft afgetrokken werdende de Perfoonen die tot de confumtie door de Militie gedaan geene betrekking hebben gehad; fal worden bevonden, dat de Kooplieden en Winkeliers, welke van het Guarnifoen hebben geprofitteert, niet uitmaaken het agtte gedeelte van de gegoede Ingezeetenen.

En aangesien tot kenniffe van de Supplianten is gekoomen, dat ter Vergadering van U Hoog Mog. foudc zyn voorgedraagen, om de Ingezeetenen der Steeden en Plaatsen van het Reffort van de Generaliteit, welke door de laafte troubles niet hebben geleden, te belaften met de betaaling van den vyftigften penning.

Soo verfoeken de Supplianten ootmoedelyk, dat U Hoog Mog. in overwing neemende.

Eerftelyk met wat extraordinaire fwaare gemeene Middelen de Stad 's Hertogenbosch booven alle andere Steeden en Plaatsen van de Generaliteit is belaft, rendeerende tuffchen de tagtig en negentig duifend guldens jaarlyks, en dat de gemeene Middelen aldaar foo exactelyk worden gevorderd en betaakt, dat de Supplianten vertrouwen, dat genoegzaam geene andere Steeden van de Republicq met defelve op dat fubject kunnen worden vergeleeken.

Ten tweede, dat de Stad 's Hertogenbosch, behalven de Verpondingen en den ophef der gemeene Middelen, nog by continuatie is belaft gebleeven met het betaalen der Beeden.

Ten

Ten derden, dat hoe deugdelyk ook is de pretensie van de Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch, wegens de Serviciegelden die deselve ten dienste van de gemeene saak seedert de Munstersche vrede tot den huidigen dag heeft uitgeschooten, en deese pretensie althans eenige Tonnen Gouds sal belooopen, deselve egter daar van geen remboursement kunnen bekoomen, en welke deugdelykheid van voorschreeve pretensie nogtans door U Hoog Mog. is erkent.

Ten vierde, dat de Supplianten al meede tot nutte en dienst van de gemeene saak aan het timmeren en versorgen van Barakken voor de Militie van het Guarnisoen eene somme van tweemaal honderd en tien duisend guldens hebben geïmpeundeert, met welk Capitaal en betaaling der interesten de Ingezeetenen haar gechargeert vinden.

Ten vyfde, dat offchoon de Stad 's Hertogenbosch is bevryd gebleeven van een vyandlyke aanstoot en beleegering, egter een groot gedeelte der gegoede Ingezeetenen, soo door de swaare inquantierungen van extraordinaire Guarnisoenen, nabyheid der Leegers en de duurtte van alle Leevensmiddelen, als door de schaade welke aan haare Landgoederen is weedervaaren, seer zyn gedrukt.

Ten sesden, dat in andere Steeden, waar voor iets vyandlyks te vreesen was de Magazynen van Vivres ten minsten tot subsistentie van het Guarnisoen van wegens het gemeene Land zyn versorgt geworden; dog dat de Stad 's Hertogenbosch sig deesen last goedwillig onderhaavig heeft gemaakt: dat de voorraat van Vivres niet alleen uit Stads Finantie is ingekogt, die daar door en door andere toevallen, welke de laatste tyds omstandig-

hee-

heeden hebben te weeggebragt, foo merkelyk is te rug geraakt, foo als U Hoog Mog. uitvoerig kunnen nagaan uit de gevoegde Memorie sub Num. 2. het geen indirectelyk op de Ingezeeten-
nen redundeert, als kunnende deese veragterde Finantie, sonder deselve weeder te beswaaren, niet hersteld worden; maar dat ook de Ingezeeten-
enen daarenboven tot haaren privé, kosten en lasten de voorschreeve voorraat hebben moeten in-
kooopen, het geene de Supplianten (onder oot-
moedige reverentie) vermeenen meede geen ge-
ringe zaak te hebben geweest tot nut en dienst van
het gemeene belang.

Ten seevende en laatstelyk, dat veele Ingezee-
tenen der Stad 's Hertogenbosch uit vrees van een
beleg, in de Provincie van Holland en ook onder
het Gebied van neutrale Mogendheeden, Huisen
hebben gehuurd gehad tot berging van haare Fa-
milien, Effecten en Meubilen, en deese laatste
ook daadwerkelyk daar na toe hebben versonden
gehad, het welke deselve meede merkelyk heeft
te rug geset.

En dat uit allen het voorverhaalde baarblyke-
lyk is, dat de Ingezeetenenen deeser Stad confide-
rable sommen van penningen van tyd tot tyd tot
handhaaving van de gemeene zaak hebben opge-
schooten, sonder dat Ingezeetenenen van andere
Steeden daar omtrent met haar in vergelyking
kunnen koomen, mitsgaders, dat offchoon de
Ingezeetenenen van 's Hertogenbosch geen vyande-
lyke invasie of beleegering hebben uitgestaan of
ondergaan, deselve egter als woonende in een
Frontierstad door de nabyheid van de Leegers en
de swaare Guarnisoenen veel hebben geleden.

U

318 B Y L A A G E N.

U Hoog Mog., de Burgers en Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch om deese reedenen gelieven vry te stellen van de betaaling van den vyftigsten penning, mitsgaders van andere extraordinaire belastingen.

Onderstond,

't Welk doende, &c.

Was geteekent,

Ant. van Heurn.

B Y L A A G E N.

No. 1. Onderscheid tusschen de Imposten op de Consumtien, die wegens het Gemeene Land te 's Hertogenbosch, en in andere Steden van Brabant onder het Ressort der Generaliteit geheven werden.

NB. *Ter verkerting zyn de Imposten, die te 's Hertogenbosch, en in de andere Brabantsche Steden op eenen en denzelven voet geheven werden uit deze Lyft gelaaten.*

Van een Ton Zeep van 240 lb

Te 's Bosch. $f\ 6-8-0$ In Brabant. $f\ 2-5-0$

Van een lb Spaansche Zeep.

Te 's Bosch. $f\ 0-0-12$ In Brabant. $f\ 0-0-8$

Van een Vat Zout.

Te 's Bosch. $f\ 6-15-0$ In Brabant. $f\ 4-0-0$

Koehouders op de Capitaale Lyft bekend, moeten boven den taux op hunne perſoonen geſteld, al nog wegens het Zout, dat tot hutt zuivel gebruikt werd voor vier Koeijen den Impoſt van een half Vat Zout betaalen, onaangezien de Melk zoet verkogt werd.

In de Brabantsche Ordonnantie onbekend.

Item Koehouders op de Capitaale Lyſte niet bekend, dan welkers huishouden uit vier perſoonen beſtaat en hebbende twee Koeijen, moeten den

Im-

326 B Y L A A G E N.

Impoft van een zak Zout betaalen en van meerder Koeijen naar advenant.

In de Brabantfche Ordonnantie worden vier Melkkoeijen op een zak Zout gefield.

Grove Waaren.

Te 's Hertogenbofch.

Van 100 fl Loot.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 Leidfche, en Woerdensche Steenen.	f 0 - 1 - 8
Van 1000 Friefche, en Stichtfche Steenen.	f 0 - 5 - 8
Van 1000 dubbele zeydsche Steenen.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 dubbele Friefche en Stichtfche, Steenen.	f 0 - 8 - 0
Van 1000 roode Leidfche en Stichtfche Steenen en klinkaart.	f 0 - 6 - 0
Van 1000 Inlandfche Moppen.	f 0 - 10 - 0
Van 1000 Stichtfche en uitheemsche Moppen.	f 0 - 16 - 0
Van 1000 Inlandfche Moppen klinkaart.	f 0 - 12 - 0
Van 1000 uitheemsche Moppen <i>ut supra</i> .	f 0 - 19 - 0
Van 1000 Yffelsteen.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 Yffelfche klinkaart.	f 0 - 5 - 8
Van 1000 Frieffche en Uitheemsche klinkaart.	f 0 - 8 - 8
Van 1000 onverglaasde Inlandfche Pannen.	f 1 - 2 - 0
Van 1000 dito Uitheemschen	f 0 - 12 - 0
En den xvi. penn. van de waarde daar en boven.	

Van

Van 1000 verglaasde Inlandsche Pannen. $f\ 1-10-0$

Van 1000 dito Uitheemsche. $f\ 0-15-0$

En den xvi. penn. van de waarde daar en boven.

Van een Hoed Inlandsche Kalk. $f\ 0-8-0$

Van de Friessche en Uitheemsche. $f\ 0-11-0$

Van een Ton Tras. $f\ 0-1-8$

Van 1000 Luiksche Schalien. $f\ 0-10-0$

Van de Ryft Rynsche Coeverdak. $f\ 0-4-0$

Van 1000 Engelsche Schalien. $f\ 0-6-0$

Den xxv. penn. van de waarde van alle andere grove waaren.

En dan nog den xvi. penn. van het onverglaast.

En den xx. penn. van het verglaast.

Deeze Imposten op de groove waaren zyn in Brabant niet bekend.

Boter.

Van ieder Pond. $f\ 0-0-4$

Dit is in Brabant niet bekend.

Fruiten.

De xiide penn. van de Castanjes en Haaze-nooten.

De viii. penn. van alle andere Boomvrugten.

Dit is in Brabant niet bekend.

Schepen.

De xlfte penn. van alle Schepen die veralie-neerd werden.

Dit is in Brabant niet bekend.

Brandhout.

Te 's Hertogenbosch de viii. penn. van de waarde. In Brabant de xiide.

IV. DEEL.

X

Deze

BYLAAGEN.

Deze Impost moet te 's Hertogenbosch betaald worden van eigen gewas van buiten de Meeyne ingebracht.

In de Brabantfche Lyst is dit niet uitgeflo-
ken.

Olie.

Van een Vat Boomolie. f 8- 0-0

Van een Stoop. f 0- 1-0

Van een Quarteel Traan. f 3-0-0

Deze Imposten zyn in Brabant niet bekend.

Wynen.

Voor de Tappers van de Dorfche Stoop.

Te 's Bosch. f 0-6-0 In Brabant. f 0- 4-0

Voor de Burgers.

Te 's Bosch. f 0-3-0 In Brabant. f 0- 2-0

Azyn.

Van een Aam.

Te 's Bosch. f 4-16-0 In Brabant. f 1-14-0

Bieren.

Voor de Tappers van ieder Ton.

Te 's Bosch. f 2-14-0 In Brabant. f 2- 8-0

Van een Vat Jopenbier.

Te 's Bosch. f 29-5-0 In Brabant. f 21-0-0

Van een Ton uitheemfch Bier.

Te 's Bosch. f 5-0-0 In Brabant. f 3-10-0

Van een Ton onder de waarde van eenen gulden.

Te 's Bosch. f 0-11-0 In Brabant. f 0- 4-0

Van ieder Ton by den Brouwer te betalen.

f 0- 2-0

Dit is in Brabant niet bekend.

Waage.

Deeze Impost word betaald van de 100 fl als
volgd.

Con-

Consentille.

Te's Bosch. f 3 - 0 - 0 In Brabant. f 1 - 10 - 0
Indigo.

Te's Bosch. f 1 - 13 - 0 In Brabant. f 1 - 0 - 0
Foulie.

Te's Bosch. f 1 - 10 - 0 In Brabant. f 1 - 5 - 0
Zyde.

Te's Bosch. f 0 - 15 - 0 In Brabant. f 1 - 5 - 0
Peper.

Te's Bosch. f 0 - 15 - 0 In Brabant. f 0 - 10 - 0
Nagelen.

Te's Bosch. f 1 - 0 - 0 In Brabant. f 0 - 10 - 0
Notenmuskaaten.

Te's Bosch. f 1 - 0 - 0 In Brabant. f 0 - 10 - 0
Caneel.

Te's Bosch. f 0 - 16 - 0 In Brabant. f 0 - 10 - 0
Allerlei Zuiker, Sieroop, Galnooten.

Te's Bosch. f 0 - 8 - 0 In Brabant. f 0 - 5 - 0
Salpeter.

Te's Bosch. f 0 - 7 - 0 In Brabant. f 0 - 4 - 0
Rood en geel Koper allerhande Metaal en

Buschkruit.

Te's Bosch. f 0 - 8 - 0 In Brabant. f 0 - 5 - 0
Tin.

Te's Bosch. f 0 - 8 - 0 In Brabant. f 0 - 4 - 0
Oliphants Tanden en Kwikzilver.

Te's Bosch. f 0 - 10 - 0 In Brabant. f 0 - 6 - 0
Pastel en Meet.

Te's Bosch. f 0 - 4 - 6 In Brabant. f 0 - 3 - 0
Moeckrappen, en Breslauwſche Mede.

Te's Bosch. f 0 - 4 - 6. In Brabant niets.
Weedaſſche.

Te's Bosch. f 0 - 3 - 0 In Brabant. f 0 - 2 - 0
Allerhande Kaas.

Te's Bosch. *f* 0- 5-0 In Brabant. *f* 0- 3-0
Ronde Maat.
 Van het Laft.

Tarwe.

Te's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0-15-0
 Rogge, Spelt, Garft, Haver, Boekweit en
 Wikken.

Te's Bosch. *f* 0-15-0 In Brabant. *f* 0-10-0
 Mout.

Te's Bosch. *f* 0-11-3 In Brabant. *f* 0- 7-6
 Erweten.

Te's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0-15-0
 Boonen.

Te's Bosch. *f* 0-15-0 In Brabant. *f* 0-10-0
 Alle rond, en plaat Zaad.

Te's Bosch. *f* 1-16-0 In Brabant. *f* 1- 4-0
 Kennepzaad.

Te's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0-15-0
 Van een Hoed Hoppe.

Te's Bosch. *f* 0- 4-6 In Brabant. *f* 0- 3-0
 Van een honderd Zouts.

Te's Bosch. *f* 1-17-8 In Brabant. *f* 1- 5-0
 Van een Hoed 'Tras.

Te's Bosch. *f* 0- 6-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
 Van een Hoed Kalk.

Te's Bosch. *f* 0- 3-0 In Brabant. *f* 0- 2-0
 Van een Hoed Smeekoolen.

Te's Bosch. *f* 0- 4-6 In Brabant. *f* 0- 3-0
 Van een Hoed Schoenmakers Run.

Te's Bosch. *f* 0- 6-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
 Van een Hoed Taanschors.

Te's Bosch. *f* 0- 3-0 In Brabant. *f* 0- 2-0
Kaarffen.

Van 100 fl Roet of Talk. *f* 2-10-0
 Van

Van ieder fl Waskaarffen, Smeerkaarffen of
Flambouwen. $f 0-1-0$

Deeze Impoft is in Brabant niet bekend.

Goude Lakenen en zyde Stoffen.

Van het gene de Winkeliers verkoopen.

Te 's Bosch den xii. penn. In Brabant den
xxviii. penn.

Wolle Laakenen.

Van een stuk waardig 16 fl vlaamsch.

Van een stuk waardig 13 fl vlaamsch.

Te 's Bosch. $f 6-0-0$ In Brabant. $f 2-10-0$

Van een stuk waardig boven de 16 fl vlaamsch
tot de 24 fl

Van een stuk waardig boven de 13 fl vlaamsch
tot 20 fl

Te 's Bosch. $f 12-0-0$ In Brabant. $f 5-0-0$

Van een stuk waardig boven de 24 fl vlaamsch.

Van een stuk waardig boven de 20 fl vlaamsch.

Te 's Bosch. $f 16-0-0$ In Brabant. $f 7-10-0$

Van dubbele Dozynkens per stuk.

Te 's Bosch. $f 5-0-0$ In Brabant. $f 2-2-6$

Van de Carzaaien en Perpetuaanen per stuk.

Te 's Bosch. $f 1-10-0$ In Brabant $f 0-12-6$

Van Luiksche en andere Raffetten en Saijen,
als mede van alle Luiksche Carzaaien per El.

Te 's Bosch. $f 0-1-0$ In Brabant niet bekend.

Van alle vreemde Lakenen die niet gespeci-
ficerd zyn waardig boven de 16 fl vlaamsch
per El.

Ut supra waardig boven de 30 fl vlaamsch
per El.

Te 's Bosch. $f 0-1-0$ In Brabant per Stuk $f 0-12-6$

Van Vlaamsche Laken &c. per Stuk.

Te 's Bosch. $f 12-0-0$ In Brabant. $f 1-17-6$

Van de Waartsche, Tilburgsche &c.

Te 's Bosch. f 9-0-0 In Brabant niets.

Van Waartsche Quaken &c.

Te 's Bosch. f 2-0-0 In Brabant niets.

Van Limburgsche en Stamperoische &c.

Te 's Bosch. f 4-0-0 In Brabant niets.

Van alle Stammetten &c. per Stuk.

Te 's Bosch. f 6-0-0 In Brabant. f 2-10-0

Van Muntenfchen &c. per Stuk.

Te 's Bosch. f 2-0-0 In Brabant. f 0-18-9

Van alle Voerlaken buiten de Stad en Meyerye gemaakt per Stuk.

Ut supra buiten de Provincien gemaakt per Stuk.

Te 's Bosch. f 0-15-0 In Brabant. f 0-7-6

Crische Ofenbrugfche Pylaken &c. per Stuk.

Te 's Bosch. f 0-10-0 In Brabant. f 0-2-6

Pletfen per El.

Te 's Bosch. f 0-0-8 In Brabant niets.

Van lappen Plets.

Te 's Bosch den xx. penn. In Brabant niets.

Schotfe flegte Plets per El.

Te 's Bosch. f 0-0-4 In Brabant niets.

Van alle Baaijen buiten 's Lands gemaakt per Stuk.

Te 's Bosch. f 1-0-0 In Brabant. f 0-10-0

Dan ingekogt boven de 25 fluyvers per Stuk.

Te 's Bosch. f 4-0-0 In Brabant. f 0-10-0

Van Tapyten en Goude Lederen.

Te 's Bosch de ixde penn. In Brabant niets.

Van gemaakte Klederen.

Te 's Bosch de ixde penn. In Brabant de xx. penn.

Van

Van het geen op de Jaarmarkten verkogt werd.

Te 's Bosch den xxviii. penn. In Brabant de xxxii. penn.

Turf.

Van ieder Ton zwarte Turf.

Te 's Bosch. f 0-1-8 In Brabant. f 0-0-6

Van ieder Ton graauwe Turf.

Te 's Bosch. f 0-0-12 In Brabant. f 0-0-3

Koolen.

Van elk honderd Wage groote Koolen.

Te 's Bosch. f 18-0-0 In Brabant. f 4-0-0

Van een Hoed kleine Koolen, en Smids Koolen.

Te 's Bosch. f 2-8-0 In Brabant niets.

Gemaal.

Van een Last.

Tarwe of Masthuyn.

Te 's Bosch. f 47-14-0 In Brabant. f 24-0-0

Rogge.

Te 's Bosch. f 23-17-0 In Brabant. f 12-0-0

Garst, Gort van Haver of Garst en Boonen.

Te 's Bosch. f 15-18-0 In Brabant. f 8-0-0

Boekweit.

Te 's Bosch. f 18-16-0 In Brabant. f 6-0-0

Gerulden Boekweit.

Te 's Bosch. f 7-7-4 In Brabant niets.

Amer geruld.

Te 's Bosch. f 7-19-0 In Brabant. f 4-0-0

Ongeruld.

Te 's Bosch. f 5-19-4 In Brabant. f 3-0-0

Van twee Lasten gebuild Meel word te 's Bosch zo veel betaald als van drie Lasten ongebuild.

En van een Smaltonne Meels van buiten de

328 B Y L A A G E N:

Vereenigde Nederlanden ingekomen werd te 's Bosch betaald *f* 1 - 10 - 14 In Brabant is dit niet bekend.

Van gemaalen Graanen om verbrouwen te worden.

Van een Last.

Tarwe of Masteluum.

Te 's Bosch. *f* 6 - 17 - 10 In Brabant niets.

Rogge.

Te 's Bosch. *f* 3 - 9 - 4 In Brabant niets.

Garst of Boekweit.

Te 's Bosch. *f* 2 - 2 - 0 In Brabant niets.

Of wel.

Van ieder Gebrouwte van 60 Tonnen.

Te 's Bosch. *f* 1 - 9 - 8 In Brabant. *f* 0 - 15 - 0

De Brandewynmakers moeten te 's Bosch den-
zelfen Impost als de Bakkers betaalen.

In Brabant is dit niet bekend.

Bestiaal.

Van de waarde.

Te 's Bosch den vii. penn. In Brabant den xii.

B Y L A A G E N.

No. 2. **Memorie van buitengewoone onkosten, die de Stad 's Hertogenbosch in de Jaaren 1746, 1747, en 1748. heeft ondergaan uit voorzorg van een gevreesd beleg, als mede ter gelegenheid der zwaare Garnisoenen, waar mede zy bezet was, gelyk ook om dat de Legers der Geallieerden binnen die Stad, hunne Magazynen hebben gehad, en laaftlyk door de continueele doormarschen van Troupes.**

Volgens aanschryving des Raads van Staaten van den 11. April 1747. heeft de Regeering 165 Lasten Rogge gekogt, met de onkosten zyn komen te staan op. f 23958 - 14 - 13

By verkoop is daar van gemaakt. f 16683 2 - 13

Zo dat daaraan toegegeven is. f 7275 - 12 - 0

Aan de 1002 Schaapen is by verkooping verlooren. f 1387 - 4 - 0

f 8662 - 16 - 0

X 5

Voor

330 B Y L A A G E N.

Voor 30^m. Kaas is betaald. f 8662-16-0
 By verkoping is daar van ge- f 5203-15-12
 maakt. f 4864-6-12

Dus aan de Kaas verlooren. f 339-9-0

f 9002-5-0

Ter gelegenheid van de zwaare
 Guarnisoenen in de Jaaren 1746,
 1747, en heeft de Regeering ver-
 scheide extraordinaire onkosten
 moeten doen, oock Scribenten en
 Bedienden aanneemen, aan dit
 alles is uitgegeven.

f 1696-14-5

De Canton wagten, Hospitaal-
 len, het Stro, een Magazyn tot
 berging van Turf enz. hebben
 gekoft.

f 3145-14-0

Voor een Huis tot verblyf van
 den Provooft der Hessische Trou-
 pen is betaald.

f 400-0-0

Volgens Resolutie des Raads
 van Staaten van den 6. Novem-
 ber 1747. is voor de Oostenryk-
 sche Troupes een Magazyn van
 vuur en licht opgerigt. Hierop is
 ter goeder Rekening van den Raad
 van Staaten ontfangen f 8000-0-0
 dog de Stad komt er nog by te
 kort

f 2535-0-0

f 16779-13-5

De

f 16779-13-5

De Conterfchap buiten de Vugter Poort daar het Straatlyk geborgen werd, moest geruimd werden. De Raad van Staaten permitteerde in den Jaare 1749. op die plaats het Straatlyk te bergen. Het maken der beschoeing aldaar heeft gekost.

f 970-0-0

By het wegruimen der messie aan de Ruiters Stallen heeft de Stad toegegeven.

f 618-3-8

Door het menigvuldig uitladen van het menigvuldige Hooi, en andere zaaken voor de Magazynen is de Haven vervuld geworden. Het reinigen derzelver heeft gekost.

f 2700-0-0

Om de Scheepvaart der Stad in staat te houden heeft de Regeering tot het verdiepen van het Canaal van Crevecour volgens Resolutie des Raads van Staaten van den 22. September 1747. moeten betaalen.

f 750-0-0

En voor het wegnemen van den Dam in de Dieze gelegd.

f 300-0-0

Ter zaake der menigvuldige doormarschen heeft de Regeering buiten gehoudenheid aan Karrevragten en Stroo betaald omtrent.

f 2000-0-0

Men gaat voorby veele kleinere onkosten die de Stad wegens

f 24117-16-13
de

f 24117-16-13

de nabyheid der Legers onder-
gaan heeft.

De Straatwegen buiten de Vug-
ter en Hinthamer Poorten zyn
langs de zydelmuuren, tot verster-
king der Stad afgegraaven. Door
de geduurige passage van de Le-
ger Karren en het Kanon zyn die
Straatwegen aan stukken geree-
den. De reparatie van den Straat-
weg buiten de Vugter Poort waar-
aan men thans bezig is zal om-
trent kosten.

f 60000- 0- 0

f 84117-16-13

BYLAAGEN.

Memorie der Mond behoefkens welke nodig zouden zyn tot subsistentie der Ingezeeten en Guarnisoen van 's Hertogenbosch in cas van belegering geduurende zestig dagen, het Guarnisoen gecalculeerd op zes duizend Man, en de Ingezeeten en volgens omschryving door de Regeering gedaan, op twaalf duizend vyf honderd monden, dog vermits veelen van deezzen zig zullen retireeren, en anderen zig van Provifien zullen voorzien, en dat de Godshuizen hun eigen Provifien hebben, en dat onder de Ingezeeten en zig kinderen tot zuigelingen incluis bevinden, zo meend men dat de Provifien voor de Ingezeeten en tegen negen duizend monden gecalculeerd zouden kunnen werden.

Brood.

Ieder Soldaat daags anderhalf pond, maakt daags. f 9000 ^{fl}

Ieder Ingezeten also die veele andere waaren in voorraad vinden, en wittenbrood gebruiken, een pond, is mede f 9000 ^{fl}

Tē saamen.

f 18000 ^{fl}

Hier

Hier toe is nodig 37. Last des daags dus in zestig dagen 204. Lasten.

Om dit te vinden heeft de Magistraat alleen op Smids Solders 263. Lasten. By omschryving by de Kooplieden gedaan zyn by hun 71. Lasten bevonden, behalven het geen nog by de particulieren is, en van dag tot dag inkomt dus zal hier aan geen het minste gebrek zyn.

Naderhand heeft de Magistraat nog opgedaan 11 Lasten Babantischen Rogge, om den gedroogden Pruisischen Rogge des te beter te kunnen verbakken.

Bier.

Ieder Man van het Guarnisoen daags een Kan maakt 6000 Kannen, of 60 Aamen. Ieder Ingezeten alzo er veel Vrouwen onder zyn die Coffy en Tee gebruiken, op een halve Kan daags, en dus voor 9000 Minder 4500 Kannen of 45 Aamen, bedragende dus voor Guarnisoen en Ingezeten daags 105 Aamen maakt in 60 dagen 6300 Aamen.

In de omschryving door de Magistraat by de Brouwers gedaan is, bevonden in voorraad te zyn 3382 Aamen, en aan Brouwgraanen 1826 Zakken waar van circa 3700 Aamen getrokken kan werden, en dus meer als nodig is behalven dat de Brouwers by het doen der omschryving, op het slegts voorzien zyn, en als nu vermids den Oogst daaglyks meer en meer voorraad inkoopen.

Ryft, Gierft en allerhande Grutten.

Ieder Man van het Guarnisoen gecalculeerd op een half Pond daags maakt daags.

f 3000 P.

f 3000 P.
Ieder

Ieder Ingezeeten op een vierde daags
 dus. $f\ 3000\text{ P.}$
 $f\ 2250\text{ P.}$

Saamen. $f\ 5250\text{ P.}$
 En alzo voor 60 dagen. $f\ 315000\text{ P.}$

In de gedaane omschryving by de voornaame Winkeliers, is van dit soort bevonden 145781 P. en by de Grutters en Koornkopers 523 zakken Boekweit waar van aan Grutte gemaakt kan werden circa 68000 P. dus zoude hier aan te kort komen circa 100000 P. die mooglyk by minder Winkeliers te vinden zyn.

De Magistraat zal de voornaamste Winkeliers doen aanzeggen, hunne Koopmanschap met die quantiteit te vergrooten, behalven dat daaglyke zeer veel Boekweit binnen de Stad komt.

Vlees, zo gerookt gezouten als versch.

Zoude nodig zyn voor het Guarnisoen ieder Man des daags $\frac{1}{2}$ P. dus 300 P. en alzo voor 60 dagen. $f\ 180000\text{ P.}$

Ieder Ingezeten gecalculeerd op $\frac{1}{4}$ P. is daags. $f\ 2250\text{ P.}$

En alzo voor 60 dagen. $f\ 135000\text{ P.}$

Saamen. $f\ 315000\text{ P.}$

Hier van is by de Winkeliers genoegzaam niets gevonden, ja zelf geen 1000 P. dus kan hier op geen staat gemaakt werden. De Magistraat vind zig hieromtrent zeer verleege. Het eenige middel zoude zyn de Slagers te gelaften hunne vette Beesten rontsom de Stad laten weiden, om die binnan weinig uren binnen de Stad kunnen brengen. Edog gecalculeerd tegens twee derden Runder,

der, en een derde Schaapen vleesch, zoude het getal der Runderen ieder gerekend op 500 P. belooopen 440 Stuks, en ieder Schaap op 40 P. het getal van 2750 stuks, van welke eerste soort de Slagers op verre naar niet voorzien zyn. Ook indien zy die hadden, vermits de innundatie die niet kunnen weiden. Ook niet op de naastby geleegeen Uiterwaarden, alzo de Sterfte onder het Vee aldaar sterk regeerd: Eenige Schaapen zouden er te bekomen zyn, indien men wist waar die te stallen, en als uit het Magazyn gevoederd: De Magistraat zoude gaarne hier van geexcuseerd zyn, en behoorde dit nader by hun Edele Mogenden overlegt te werden: Echter zo de plaats, en het voeder voor de Schaapen verzorgd werden, zoude de Magistraat ordre kunnen stellen, dat er omtrent twee duizend stuks in voorraad gehouden werden.

Stokvis, en gezoutc Visch.

Zoude zo voor de Ingezeeten en als voor het Guarnisoen nodig zyn circa. f 100000 P.

Hier van is in de Stad by omschryving maar bevonden 20000 P. dog zal de Magistraat de Kooplieden in deeze specie doen aanzeggen, de verdere quantiteit te bezorgen.

Kaas.

Voor ieder van het Guarnisoen een vierde P. daags, dus f 1500 P.

Voor de Ingezetenen $\frac{1}{4}$ P. daags. f 1125 P.

f 2625 P.

En dus voor 60 dagen.

f 157500 P.

Hiet

Hier van is by omschryving maar bevonden 35000 P. dog de Magistraat zal op de een of andere wyze bezorgen, dat de gerequireerde quantiteit in voorraad is.

Olie.

Voor de Ingezeeten en ieder huishouden des maands 2 Kannen gecalculeerd op 3000 huishoudende is.

120 Aamen

Voor de militie insgelyks.

120 Aamen

240

Deeze Provifie is ruim in de Stad, en zal er altoos zyn, om dat er een of meer Oliemolens zyn.

Zeep.

Gefchat te zaamen op 1000 P.

Deeze Provifie offchoon niet hoognodig, is genoegzaam in de Stad, behalven dat er een Zeepziedery is.

Tabak.

Gerekend voor de Militairen op 6000 Rookers ieder op $\frac{1}{4}$ P. is 750 P. daags maakt in 60 dagen.

45000 P.

Voor de Ingezeten en gerekend op 3200 Rookers ieder a $\frac{1}{4}$ P. maakt daags 200 P. dus voor 60 dagen.

12000 P.

57000 P.

Hier van is by omschryving alleen by vyf Perfoonen gevonden 100000 P. en minder zal er nooit zyn.

Pypen.

6000 Rookers van het Guarnifoen 3200 Inge-
zetenen, dus te zaamen 9200 ieder a twee py-
pen daags maakt. 18400 daags

En alzo in 60 dagen, 1104000

Ieder Ton gerekend op 3000

dus 368 tonnen

De Magistraat zal zorgen dat dit in voor-
raad is.

Gedisteleerd.

Guarnifoen 6000 Drinkers ieder $\frac{1}{4}$ Kan daags
is. 750 Potten

Ingezetenen de Drinkers gere-
kend op 4000 ieder a $\frac{1}{16}$ daags
maakt

250 Potten

Dus daags 10 Aamen of 1000 Potten

En alzo in 60 dagen. 600 Aamen

Volgens de Pyl van den Pagter zyn er binnen
de Stad over de 3000 Aamen, dus hier aan geen
gebrek zal zyn.

BLADWYZER

DER VOORNAAMSTE PERSOONEN
EN ZAAKEN,

IN DE

VIER DEELEN

VAN DE

HISTORIE DER STAD EN MEYERYRE

VAN

'SHERTOGENBOSCH

VERMELD.

A.

A (rivier de) vloed met de Dommel binnen 's Hertogenbosch te saamen, en valle onder den naam van de Dieze in de Maas, I. 18.

Hoe ver opwaarts de Aa bevaarbaar is, en waar die ontspringt. I. 20.

Door welke plaatsen die naar 's Hertogenbosch vlied; Riviertjes die daar in vallen. Bepaaling van haare breedte. I. 21.

Wet omtrent het schutten van het water door de Watermolens I. 21.

Die Rivier binnen de Stad gebragt. I. 479.

Voorslag om die van de Peel af tot 's Hertogenbosch vaarbaar te maken II. 384.

Moete over het stoppen van een stang der zelfver III 159.

AALBRECHT Aarts Hertog van Oostenryk word Landvoogd. II. 218.

Komt

Komt te Brussel. II. 219.
Moet geweldig veel ter
leen opneemen. II. 219.

Verzameld een leger by
Turn hout en word gella-
gen. II. 220.

Aan de Infante ISABELLA
KLARA EUGENIA verloofd.
II. 223.

Trekt naar Spanjen, en
laat zig in den naam zyner
Bruit huldigen. II. 225.

Komt in de Nederlanden,
en word nevens zyn Gema-
lin gehuldigd. II. 231.

Beschryving dier inhul-
diging. II. 232.

Komt in het leger voor
's Hertogenbosch II. 267.

Tragt het schansje te
Deutenen weg te neemen.
II. 269.

En legt by die gelegen-
heid bezetting in die Stad.
II. 270.

Zend twee gemagtigden
naar 's Hertogenbosch, over
de beweegingen aldaar. II.
302.

Vermeerderd de Bezet-
ting. II. 306.

Schryft aan de Regee-
ring. II. 307.

Neemt voor een Schans
binnen de Stad te timme-
ren. II. 312.

Ziet van zyn voornee-
men af. II. 316.

Maakt een merklyke ver-
andering in het derde lid
der Regeering. II. 317.

Zyn dood, gedaante en
zedes. II. 348.

Beschryving zyner plegt-

ge ultvaart, te 's Hertogen-
bosch gehouden. II. 350.

Zie voorts AARTS HER-
TOGEN AALBRECHT en ISA-
BELLA.

AALST (Het Graaffchap)
hoorde voor heen onder
Brabant. I. 9.

Aanden Graaf van Vlaan-
deren afgeftaan. I. 10. en
90. mids het een leen van
Brabant blyve. I. 91.

Aardbeeving in 1602. III.
330. In 1755. IV. 167.
In 1756. IV. 168.

AARNOUT Graaf van Hes-
baing, maakt zyne meeste
goederen aan de Kerk van
Luik. Deszelfs weduwe
word geligt, en naar Leu-
ven gebragt. I. 73.

Een gedeelte zyner erfe-
nis komt aan Brabant. I.
74.

AARTS HERTOGEN AAL-
BRECHT en ISABELLA. Vin-
den goed, dat alle de mis-
daadigers, groven alleen
uitgezonderd, ter Galleijen
gedoemd moeten werden.
II. 250.

Gelasten de Regeeringen
in Brabant haare Landrech-
ten, en gewoontens over
te zenden. II. 289.

Schryven de Staaten van
Brabant aan, om den eed
van trouwe, by te rug kee-
ring der Nederlanden aan
den Koning van Spanjen af
te leggen. II. 335.

ANDRÉAS Hertoginne
van Brabant, word mede
Voogdesse over de Kin-
den

ren van Hertog Hendrik
den Ilden I. 128.

Wil JAN voor zynen
oudsten broeder in het
Hertogdom doen opvolgen.
I. 128.

Veele zyn er tegen, dat
tot onlusten uitbarst. I. 129.

De Bisschop van Luik,
beoorlogd Brabant. I. 129.

Adelheid vertrekt met
haaren Zoon JAN naar Leu-
ven alwaar, HENDRIK haar
oudste Zoon Brabant aan
zynen broeder JAN afstaat,
en zig in een Klooster be-
geeft. I. 130.

Eenige verbonden door
Adelheid gemaakt. I. 132.

Haar dood, Aert, en le-
venswyze na haar Gemaals
overlyden. I. 133.

Admirant van Arragon
(Don Francisco de Mendoza)
trekt voor Bommel, dog
moet het beleg opbreken.
II. 229.

Stigt de Schans Andries
II. 230.

Adolf van Egmond zoon
van Aarnoud Hertoge van
Gelder zet zynen Vader ge-
vangen. I. 349.

Word te Vilvoorden ge-
vangen. I. 350.

Gemaakt, en in een ge-
vegt gedood. I. 369.

Adriaan Florissoon van
Utrecht, word leermeeester
nan Keizer Karel den Vden.
Komt met denzelven te
's Hertogenbosch. I. 414-en
427.

Word naderhand Paus,
onder den naam van *Adri-
aan den zesden*. I. 414.

Agileus (Mr. Hendrik in
den Hoorn genaamt,) door
de hervormden te 's Her-
togenbosch op het Stad-
huis gezonden, om de af-
kondiging der Utrechtsche
vereeniging te verhaasten.
II. 119.

Aken Hoofd Stad van
Neder-Lothryk. I. 61.

Door den Graaf van
Limburg ingenoomen, Doof
Godfried den 1sten, Her-
tog van Brabant overrom-
peld. I. 87.

Door den Keizer inge-
noomen. I. 120.

De Graaf van Gulik word
aldaar door die van slach-
ters Gilde doodgeslagen. I.
137.

De Stad erkent den Her-
tog van Brabant, als ha-
ren Opper Advokaat. On-
derschyd tusschen den Op-
per en Onder Advokaat. I.
137.

De voorsteden aldaar af-
gebrand. I. 245.

Vrede aldaar gesloten.
IV. 122.

Alencon zie *Amjou*.

Algirynen (Kollekte voor
de gevangenen by de) III.
276.

Alva (*Ferdinand Alvaes
de Tivledo* Hertog van) komt
met een leger in de Nede-
landen. II. 43.

Verzoekt den Staaten
A a van

van Brabant geld op te neemen. II. 45.

Komt te 's Hertogenbosch. II. 47.

Vorderd den tienden penning. II. 53.

En naderhand een Bede. II. 59.

De Regeering geeft hem rede, waar om zy daar toe niet kan stemmen. II. 60.

Steld de Staaten voor de Beden by leen op te neemen. II. 63.

De Regeering verzoekt van hem vermindering van bezetting en vrydom van Tollen. II. 66.

Hy drygd den Staaten over de onbetaalde Beden te panden. II. 67.

Wil den tienden penning wederom invoeren. II. 69.

Plakz at deswegens II. 72.

Waar van de Staaten van Brabant en andere schorsing verzoeken. II. 73.

Matiging van het zelve II. 74.

De Burgery van 's Hertogenbosch doet hem een bezending over de bezetting. II. 75.

Deszelfs Krygsvolk plunderd Mechelen. II. 79.

Komt te 's Hertogenbosch en vertrekt kort hier na naar Spanjen. II. 80.

Andreas van Oostenryk, Kardinaal word Landvoogd der Nederlanden. II. 226.

Doet in naam der Infante *Isabella* een verbod afkon-

digen, waar by de Ingezeten der Vereenigde Nederlanden, allen handel op Spanjen, en de Spaansche Nederlanden, en de Inwooners aldaar op de Vereenigde Nederlanden verboden word. II. 228.

Geweldig nadcel daar door te 's Hertogenbosch. II. 229.

Belegerd Bommel, dog vind raadzaam het beleg op te breeken. II. 229.

Weid de Kerk binnen de Schans Andries in. II. 230.

Vergroot de Schans Crevecoeur II. 231.

ANDRIES (de Schans) gestigt. II. 230.

De Soldaaten daar in slaan aan het muiten. II. 245.

Door Maurits Prince van Orange ingenoomen. II. 248.

Anjouw (Karel Hertog van) bied de Staaten zyn hulp aan. II. 107.

Neemt verscheide plaatsen in. II. 108.

Word tot Heer deezer landen verkoren. II. 139.

ANNA Dogter van Keizer Maximiliaan den II den trouwd met Filipp Koning van Spanjen. II. 57.

Komt te 's Hertogenbosch II. 57.

ANNA Dogter van George den II den Koning van Groot Brittannien word na het overlyden van haar Ge-

maal

maal Willem den IVden Prins van Orange Gouvernante en Voogdesse van haaren minderjaarigen Zoon IV. 153.

Sterft, en rouwe daarover te 's Hertogenbosch. IV. 178.

Anker (Mr. Matbys van den) Geheimschryver van 's Hertogenbosch, met be- houding van dat ampt tot Griffier aangesteld. II. 457.

ANSFRIED Graaf van Leu- ven. I. 68.

Onderzoek of hy Graave van Tysterbant was. I. 69.

Deszels huwlyk. I. 70.

Word Bisschop van U- trecht, en giften door hem aan die Kerk gedaan. I. 70.

ANTONI van Bourgondie word bestierder, of Ruard van Brabant. I. 251.

Word Hertog en zyn blyde inkomste. I. 251.

Deszels inhuldiging. I. 254.

Moeite daar over met die van Maaztricht. I. 256.

De Hertog van Gelder weigerd hem wegens de Stad Graave hulde te doen, dog van deszels vrienden verlaaten doet hy die hul- de. I. 257.

De oudste broeder van Antonie staat van deszels recht op Brabant en de lan- den van Overmaaze af. I. 257.

Huwelyk van Antoni. I. 258.

Geschild over de bruids- gaave van Hertogin Johan- na tusschen hem en Graaf Willem van Holland ver- effend. I. 258.

De gemalinne van Anto- nie baard hem eenen Zoon die jong sterft. I. 259.

Begint een Kasteel te 's Hertogenbosch te stigten. I. 259.

Slaat eenige wederspan- nige Luxemburgsche Edel- lieden. I. 260.

Geschild tusschen hem, en de Staaten van Brabant. I. 260.

Het welk by gelegd word. I. 261.

Vorderd eene geweldige Bede. I. 261.

Mengd zig in een oorlog tusschen Engeland en Frank- ryk. I. 262.

Blyft in den slag van Arincourt. I. 263.

Deszels Huwlyken en Kinderen. I. 263.

ANTONI (De Schans) by 's Hertogenbosch. Aanval- len op dezelve. II. 416.

Door de belegerden ver- laaten en door de Staatschen ingenoomen. II. 417.

ANTWERPEN (Het Mark Graaffschap van) Oude, en tegenwoordige grensen van het zelve. I. 8.

Aan Godfried den Isten van Brabant afgestaan. I. 87.

De Graaf van Limburg word er mede beleend, dog

behoud er niets als den naam van. I. 89.

Aan Godfried den 1sten erflyk geschonken. I. 92.

ANTWERPEN (de Stad) Aan den Graaf van Vlaanderen als een Brabants leen afgeftaan. I. 209.

Aan Antoni Hertog van Brabant te rug gegeven. I. 210.

Oneenigheid met die van Mechelen over het stapelrecht. I. 315.

Vrugtenloos voorneemen des Prinzen van Orange op de Stad. De deelgenoten daar aan ter dood gebragt. II. 83.

Door de Spaanfche geplunderd II. 87.

De Roomfche Godsdienst aldaar gefchort. II. 135.

Door Parma ingenoomen. II. 162.

Vrugtenlooze aanflag van Prinfe Maurits op die Stad. II. 372.

Arborichen (vrye ftaat der Door wien opgerigt. Verbind zig met den Romeinfchen Landvoogd Syagrius. Klovif Koning der Franken, beoorloogd dien. Verdraagt zig met denzelven, het welk gelegenheid geeft, dat die onder de Franken verfmelt. I. 49 en 50.

Die Staat fchynd den Kriften Godsdienst omhelst te hebben I. 51.

ARNAUW (Het Graaffchap)

waar gelegen, en wat het bevatte. Was een oud goed der Heeren van Brabant. I. 7.

Affeliars (Heer van) tragt te vergeefs zes Vaandelen fchotten binnen 's Hertogenbofch te brengen. II. 123.

Aften. Het hoog en laag gericht aldaar aan Pieter Cotzel uitgegeven. II. 211.

Naderhand aan Hendrik van Kuik, met alles, uitgenoomen den Klokflag, en de Hooge Heerfchappye, uitgegeven. I. 212.

Door de Gelderfchen gedeeltlyk afgebrand I. 421.

Door dezelve gebrandfchat. I. 505.

Athanasius Paulus. Een griekfche Geeflyke. Zyn zonderling geval, waarom hy te 's Hertogenbofch ter dood veroordeeld word. IV. 18.

Aubaine. (Regt van) In Frankryk voor de Nederlanders afgefchaft. I. 514.

B.

Baccaerd (Cornelis) zwargheid om dezelve als Schepen in eed te neemen, vermids hy Leenman in de Leen en Tolkamer was, welke opgeheven word. II. 474.

Bakel (Het dorp) in de Meyerye by beleening tot een Heerlykheid gemaakt. I. 499.

Door

Door de Gelderſchen afgebrand. I. 421.

Balcht (van der) Adelyk geſlagt in Brabant. Oorſprong. I. 120.

Balderik Biſſchop van Luik ſtigt een ſterkte omtrent Tienen het welk de Graaf van Leuven beletten wil. Men komt tot een gevegt, waar in de Biſſchop geſlagen werd. I. 72 en 73.

Barakken (Eerſte) binnen de Stad gemaakt, en door de Bezetting betrokken. II. 320.

Verscheide nieuwen getimmerd II. 375.

Die op de haven ſtaan verkogt. I. 496.

De Regeering verzoekt, dat de Raad van Staaten eenige Barakken wil doen timmeren. III. 368.

Door de Regeering getimmerd, IV. 65.

Barlatte (Claude La) valt in den Bommeler waard. II. 229.

Baswiler ſlag aldaar waar in Wenſelaus Hertog van Brabant gevangen werd. I. 215.

Beden der Hertogen van Brabant. Oudſte die men vind. I. 153.

Voorregt door Jan den Ilden Hertog van Brabant omtrent het geven der Beden verleend. I. 166.

Bede aan Wenſelaus toegeſtaan. I. 218.

Twift met dien Hertog

over het ontfangen dier Bede. I. 220.

Op wat wyze de Beden in Brabant gedragen werden. I. 316.

Filip de IIde wil er een verandering in maken, waer tegen die van 's Hertogenboſch zig ſtellen. I. 316.

Welke zy egter moeten aannemen. I. 317.

Bede aan Filip den Ilden en beloſte daar omtrent. I. 326.

Voorrecht door hem wegens de Beden aan den Lande beloofd. I. 327.

Bede tot den Oorlog tegen de Turken. I. 332.

De goederen der Godshuizen, in de Beden geſield. I. 470.

Voorult betaaling der Bede die toegeſtaan werd. I. 475.

Bede tot het ſtelling der dyken afgeſlagen. I. 477.

Beden van Karel den II. den. I. 419. 441. 455. 459. 466. 484. 486. 491. 496. 502. 506. 509. 511. 514. 516. 538. 539. 541. en 544. Van Filip den IVden II.

3. 10. 59. 75. en 80.

Van de Aarts Aartogen. II. 250. 281. 283. 288. 289. 294. 321. 335. 344. 380. 381. 386. 392. 396. 398. en 399.

Moeielykheid over het betaalen der Beden uit Stads inkomſten, na het overgaan der Stad. III. 47.

Verzoek der Regeering

om afdoening dier zaak. III. 84.

De Regeeringen der Stad, en die der Plaatsen in de Meyerye moeten om het vlugten van den bedienden des Komtoirs der Beden, met hunne Kwitantien komen rekenen. III. 438.

Bedeftonden (wekelyksche in het jaar 1672. ingesteld. III. 173.

In het jaar 1704 En moeilelykheid daar overtuschen de Regeering der Stad, en den Kerken Raad aldaar. III. 384.

Orde op de Bestonden beraamd. III. 389.

Bedeftonden in het jaar 1747. en schikkingen daar omtrent gemaakt. IV. 100.

Na het sluiten der Vrede te Aken afgeschaft. IV. 133.

Beelden storm te 's Hertogenbosch. II. 23.

Plakaat tegen de Beelden stormers. I. 26.

Beerzen. Drie dorpen in de Meyerye van dien naam door de Gelderschen verbrand, en verwoest I. 499.

BEGGA Instelfter van de orde der Beggynen en Beggynhoven sterft. I. 51.

De Kerk van den Beggynhof te 's Hertogenbosch tot het houden van den Godsdienst der Spaansche hulpbenden gebruikt. III. 223.

De Beggynhof tot een

parade plaats vervaardigd. IV. 127.

Beleide (oorsprong der gemagtigden tot den, III. 274.

Belgen. Inwoners van Gallien van afkomst Germanen. I. 28.

Derzelver Aart. I. 29.

Door Caesar overheerd. I. 32.

Bella (Mark Graaf della) door Prins Maurits by 's Hertogenbosch geslagen. II. 267.

Berschem dorp in de Meyerye door de Gelderschen in brand gestoken. I. 424.

Berg (Graaf Hendrik van den) word veldheer van het leger des Konings van Spanjen, II. 415.

Tragt het beleg van 's Hertogenbosch op te slaan, II. 426

Valt in de Veluwe. II. 428.

Die hy genoodzaakt word te verlaaten. II. 429.

Bergen Adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 168,

BERGEN OP ZOOM door den Heere van Campagnei vermeersterd. II. 97.

Door Parma belegerd en verlaaten. II. 185.

Gelyk ook door Spinola. II. 370.

Die van 's Hertogenbosch zenden gedurende de belegering dier Stad in het jaar 1747. eet en drink-

waaren derwaars. IV. 105.

Bergyk dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 413.

Berlicum (Het dorp) by beleening tot een Heerlykheid gemaakt I. 409.

Bestand (Twaalf jaarig) met Spanjen te Antwerpen gesloten. II. 297.

Te 's Hertogenbosch afgekondigd, en vreugde daar over bedreven. II. 298.

Gevolgen van het zelve. II. 299.

Einde van het zelve. II. 263.

Beukelaar (*Gerard*) Priester, te 's Hertogenbosch. Zyne onrustige redenvoeringen, daar om hy uit de Stad gezet word. Dog door den Hoog Schout er wederom ingehaald. II. 116.

Binderen Adelyk stift by Helmond. Door de bezetting dier plaats in brand gesloken. I. 505.

Bisdommen (Nieuwe) in de Nederlanden opgerigt, en misnoegem daar uit ontstaan. II. 13.

De Staten van Brabant zenden deswegens een gezantschap naar Spanjen. II. 15.

Verdeeling van den geestlyken staat der Nederlanden, voor en na de opregting der nieuwe Bisdommen. II. 13.

Blaarsbem dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Bladel dorp in de Meyerye Dirk den Isten in het Graaffschap van Holland, aldaar bevestigd. I. 55.

Onderzoek naar de plaats daar het Hof aldaar gestaan heeft I. 56. en in de aantekeningen. I. 57.

Blokmeeesters (hervormde) te 's Hertogenbosch aangesteld. II. 504.

Blyde inkomsten der Hertogen van Brabant. Naams-oorsprong. I. 201.

Die van Wenelaus en Johanna. I. 202.

Van Antoni. I. 252.

Van Jan den IVden I. 264.

Van Filip den Isten. I. 290.

Van Filipp den IIden I. 305.

Van Karel den Isten I. 343.

Van Maria van Bourgon-

die door Maximiliaan bevestigd, dog naderhand geheel vernietigd. I. 367.

Van Filip den IIIden. I. 393.

Van Karel den IIIden I. 426.

Van Filip den IVden I. 527.

Boekery (voorneemen om een) te 's Hertogenbosch op te rigten welk te niet loopt. III. 273.

Boetselaar (*Jo. Frederik Hendrik Baron van den*) Heere van Langerak en Schoot af

af

af

af

afgezondene des Raads van
staaten sterft te 's Hertog-
enbosch. IV. 8.

BOHEME (Jan Koning van
Polen en) eischt een ge-
deelte van Brabant, het
welk afgeweezen word. I.
176.

Bombergen (Antoni van)
Naar 's Hertogenbosch ge-
zonden, en tot Bevelheb-
ber aangesteld. II. 34.

BOMMEL. Door Filip den
IIden belegerd en verlaa-
ten. I. 409.

Die van 's Hertogenbosch
tragten die Stad te vergeefs
te benaauwen. I. 424.

Zend eenige gemagtigden
naar 's Hertogenbosch om
een bestand te maken, die
ruw bejegend werden. I.
460.

Door den Admirant van
Arragon belegerd en ver-
laaten. II. 229.

BOMMELER WAARD. Die
van 's Hertogenbosch val-
len er in, dog worden door
de Gelderschen geslagen.
I. 421.

Eenige Soldaaten vallen
er in die rooven en plun-
deren. I. 424.

Inval der Spaanschen on-
der Mansveld daar in. II.
163.

Nogmaals II. 229.

Bon. (De Stad) In het
jaar 1673. veroverd, en
vregde daar over te 's Her-
togenbosch. III. 228.

Boosdoenders (menigte)

in de Meyerye. En fcherp
Plakaat tegen dezelve. III.
399.

Bosfchen Voorheen meer
in de Meyerye als thans. I.
14.

Dorpen die hunnen naam
daar van ontleenen. I. 14-
en 15.

Middelen om het hout
aldaar te vermeerderen. I.
15.

Het word jaarlyks duur-
der. I. 16.

Het noorder gedeelte van
Brabant, bestond voorheen
uit Bosfchen, dog thans
uit weilanden. I. 100.

Boutbreen. Na de Mun-
stersche Vrede door de
Spaanschen te rug gevor-
derd. III. 5.

Moeite met de boomen
langs de Maas aldaar. III.
323.

Nieuwe moeite daar over
en hoe die eindigd. III.
392.

Borstel. Dorp in de Meye-
rye door de Gelderschen in
het jaar 1388. gedeeltelyk
verbrant. I. 236.

Door dezelve 1543. uit-
geplunderd. I. 503.

En gebrandschat. I. 505.

Boxel (Jan van Hoorn
Beenderheer van) voerd het
bevel binnen 's Hertogen-
bosch. II. 112.

Ontslag er zig van. II.
114.

BRABANT. (Het oude,
ende nieuwe). Landen die
on-

onder beide hooren. I. 1.

Verdeeling van het hendaagsche. I. 11.

Verandering van landsdouw in het noorder gedeelte. I. 100.

De leenpligtigheid van Brabant, aan het Duitse Ryk opgeheven. I. 321.

Wordt onder den Bourgondischen Kreits gebragt. I. 524.

Onderzoek hoe ver het onder het Duitse Ryk gehoord hebbe, en hoe het daar van ontslagen zy. I. 525.

Door de Staatschen geheel afgeloopen. II. 218.

Voorslag om verscheide vaarten door dat Land te graaven. II. 324.

Voorslag om een vaart uit de Maaz in de Schelde te maaken. II. 339.

BRABANT (STAATSCH) Tragt deel in 'sLands Regeering te bekomen. II. 467 en 479.

Of hun eigen Gewest te bestieren II. 533.

Gronden waar op dit steund. II. 537.

Doet geiyke pogingen Als. 1648. en 1650. III. 7 en 14.

Nieuwe lasten op dat land gelegd. III. 31.

De Regeeringen der steden van dat Landschap gemagtigd het platte land te spyzigen. III. 239.

Vertogen tegen de nieu-

we lasten op dat Landschap gelegd. III. 245.

Andere lasten tot het maken der Vestingwerken die men tragt af te weeren. III. 277.

Ontwerp van een nieuwe belasting. III. 307.

Nieuwe lasten op dat Landschap gelegd. III. 336.

De landen onder Brandschatting aldaar van eenige lasten bevryd. III. 382.

Verscheide lasten in dat Land afgeschast. III. 449.

BRABANT (Staaten van) zenden een gezandschap naar Spanjen. II. 15.

Andermaal over het invoeren van den tienden penning en verslag daar van. II. 17.

BRABAANT (Hertogen van) Derzelver oorsprong. I. 62.

Zyn beschermers der Kerken en Kloosteren in dat land gelegen. I. 83.

En in geheel Neder Lot. haringen. I. 95.

Zyn voogden over alle de minderjaarigen die Leenen bezitten. I. 112.

Opper beschermers der Stad Aaken. I. 137.

Stedehouders van het Duitse Ryk. I. 153.

BRABANTSCH Steden (vereeniging der) I. 217.

Brabantschen. Zyn Tolvry te Orfoy. I. 117.

Konnten in Holland om schule

schulden aangehouden werden. I. 537.

Braine Stad in Henegouwen door Hertog Jan den IVden ingenoomen. I. 282.

Brand (zwaare) binnen 's Hertogenbosch. 1400. I. 248.

1419. I. 271.

1463. I. 336.

1722. In de groote Kerk. III. 446.

1744. In het Gouvernement. IV. 74.

1744. Gevaarlyke op de Markt. IV. 74.

1745. In den toren der Hoofdkerk. IV. 80.

1747. In den Paapenbril. IV. 107.

Brandspuiten (De slang) binnen de Stad ingevoerd. III. 306.

Brant Adelyk geslagt in Brabant. Desselfs oorsprong I. 197.

Breauté (Jo. Karel van) zyn zonderling lysgevegt met Lekkerbeetje op de Vugter heide. II. 237.

Brecht (Jo. Jakob van) brengt eenen Priester die om oproerige redenvoeringen, uit de Stad gezet was, daar binnen. II. 116.

BREDA (Het Land van) Aan den Hertog van Brabant verkogt. I. 177.

Aan Jan van Polaanen ter Leen uitgegeven. I. 178.

BREDA. (De Stad) Door Parma verrast. II. 136.

Ingenoomen door Mandrits II. 192. — door Spinola. II. 386.

Vrede handeling aldaar. III. 149.

Brederode (Jo. Johan Wolfert Heer van, tot Gouverneur van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 456.

Sterft III. 43.

Breugel dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Brochum (Jo. Willem van de Ryt Heere van, tot Hoogen Laagichout der Stad na het overgaan aangesteld, legt den eed af. II. 458.

Brouweryen (koop) mogen ten platten lande, niet als een en een half uur van de befloten Steden af wezen. III. 425.

BRUGGROM (Landschap) Gelegenheid. Door Lambert den Ilden Graaf van Leuven, van den Bisschop van Luik gekogt. I. 6. en 74.

Aan den gemelden Bisschop afgestaen. Die het den Graaf van Namengeeft. Na wiens dood, het aan den Hertog van Brabant te rug keerd. I. 86.

BRUSSEL (HET KWARTIER VAN) Een der vier deelen van Brabant dus genaamt. I. 11.

Aan Lambert den Ilden ten huwelyk aangebragt. I. 71.

Oudtyds noemden zig de Hee-

Heeren van Brabant ook Graaven van Brussel. I. 83.

BRUSSEL (De Stad) door de Vlamingen belegerd. I. 111.

Oproer aldaar gestild. I. 164.

Door de Vlamingen ingenoomen. I. 205.

Zy worden door toedoen van Evert Tserclaas verdreeven. I. 206.

Oproer aldaar. II. 85.

De Roomsche Godsdiens aldaar geschoort. II. 135.

Geeft zig aan Parma over II. 161.

Budel dorp in de Meyerye. De bezettingen van Roermunde en Venlo van in het zelve. III. 38.

Bulle (De gulde) heeft geen plaats in Holland ten voordeele der Brabanders. I. 535.

Busbof. (Bernardus) Predikant te Utrecht, word by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Buuren (De Graaf van) word Leenman van den Hertog van Brabant. I. 173.

C.

CÆSAR (KAJUS JULIUS) jaagt de Menapiers in hunne bosschen, en verbrand hunne gehugten, slaat de de Tenchteren, en Uspecten. I. 33.

Brengt de Menapiers ten onder I. 38.

Chattam. (Vreugde te 's Hertogenbosch wegens de overwinning te) III. 149.

Chevalier. (Jakob) Verdacht dat hy Hertog Jan den IVden wil bespieden, gevat, en tot een eeuwige gevangenis veroordeeld. I. 287.

Word ter dood veroordeeld. I. 292.

Cleerbagen (Juliaan) zyn aanslag op 's Hertogenbosch II. 157.

Collateraal (Het middel van het) ingevoerd. III. 44.

Verhoogd. III. 157.

Collen (Herman) zet eenigen van zynen aanhang aan, de Regeering te zeggen, dat zy zig niet naar de Utrechtsche Vereeniging willen schikken. II. 121.

Cortenbergh. (Kaart van) Door Hertog Jan den IIden aan Brabant geschonken. II. 167.

Crabbeels. (Clemens) tot Bisschop van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 161.

Crevecoeur (de Schans) door de Staatschen gestigt. II. 177.

Door Prins Maurits bemagtigd. II. 192.

Door Mansfeld te verzegeels belegerd. II. 201.

Door de Spaanschen ingenoomen. II. 229.

Door den Kardinaal Andreas vergroot. II. 231.

De Soldaaten daar in slaan

slaan aan het multen. II. 245.

Door Prins Maurits hero-verd. II. 248.

Door Turenne ingenoo-men. III. 189.

Verlaaten. III. 226.

Alle de werken geslegt. III. 227.

Veder opgemaak. IV. 12.

De vaart van 'sHertogenbosch door die Schans ge-bragt. IV. 81.

Waar door de scheep-vaart belemmerd word. IV. 91.

De dam in de Vaart weg-genoemen. IV. 130.

Cromveirt Dorp in de Meyerye, by leening tot een heerlykheid gemaakt. I. 409.

D.

DAALHEM (HET GRAAF-SCHAP) aan Brabant gehegt I. 116.

De Hertog word er on-afhangelijk Heer van. I. 125.

Daken van riet of stro, binnen 'sHertogenbosch af-gekeurd. I. 337.

DAUFYN van Frankryk, (vreugde over de geboorte van den) te 'sHertogenbosch III. 113.

Dendermonde. (Het Land van) hoorde voorheen, vol-gens sommigen, aan Bra-bant, volgens anderen niet. I. 10.

Deurns dorp in de Meye-

rye door de Gelderschem gedeeltelyk afgebrand. I. 421.

Deuteren Schansje aldaar, dat de Aartshertog Aal-brecht te vergeefs tragt te bemagtigen. II. 269

Diaken (Naamen dereer-sten) na het overgaan der Stad II. 455. in de aantekeningen.

Dienant Stad in Luiker-land door Hertog Karel den Isten geheel gesloopt. I. 340.

Dieffen dorp in de Meye-rye werd voorheen Diosna genaamt, door Ansbald aan Willebrord geschonken Ba-schot gehugt van het zelve voorheen Bobanschot ge-naamt, door de Nonne Be-rethinda aan denzelven ver-eerd. I. 53.

Dieft (Kornells van) pre-dikt buiten 'sHertogenbosch omtrent het dorp Engelen. II. 22.

Te Deuteren. II. 23.

In de Hoofdkerk der Stad. II. 25.

Dieze (Rivier de) loopt van 'sHertogenbosch naar de Schans Crevecoeur in de maas. I. 18

Door de Stad geleid. I. 544.

Moelte door de Regee-ging om die rivier geduren-de het twaalf jaarig bestand te doen openen. II. 326.

Verlandingen in die Ri-vier. III. 270.

Ver-

Vervuilinge van de Dieze binnen de Stad. III. 286.

Ondiepte aan den mond der Dieze. III. 335.

De Dieze binnen de Stad gediept. III. 354.

Van de Stad af, tot aan de Maaz gediept. III. 356.

Binnen de Stad III. 448.

De Dieze gestopt en de vaart door de Schans Crevecoeur gebragt. IV. 81.

De dam in de Dieze weggenoomen. IV. 130.

Moeilykheid met eenige Inwoners over het verdiepen, der Dieze binnen de Stad. IV. 147.

Domeinen van Brabant belast. I. 329. II. 386.

Voorneemen om eenige Dorpen tot Heerlykheden, te verkoopen. III. 87.

Dommel (Rivier de) vloeit met de Aa binnen 's Hertogenbosch te saamen, en vallen onder den naam van de Dieze in de Maaz. I. 18.

Tot hoe ver opwaars de Dommel bevaarbaar is, waar die ontspringt, door welke plaatsen die naar 's Hertogenbosch vloeit en welke riviertjes daar in vallen. A. 20.

Dezelfde breette is door geen wet bepaald. I. 21.

Orde omtrent het schutten van het water door de Watermolens. I. 21.

Die Rivier binnen de Stad gebragt. I. 479.

Donderbussen, waar, en wanneer eerst gebruikt. I. 208.

Dongelberge of Ware Adeljk geslacht in Brabant. Oorsprong. I. 156.

DOORNIK (Een gedeelte der Stad) hoorde oudtyds onder Brabant. I. 2.

Beroertens om den Godsdiensl aldaar. II. 15.

DORDRECHT en het omlyggend Land worden een leen van Brabant. I. 106.

Worden daar van ontslagen. I. 138.

Door Hertog Jan den Ilden belegerd en verlaaten. I. 160.

Door Hertog Jan den IVden belegerd, en verlaaten. I. 269.

De Regeering aldaar weigerd aan die van 's Hertogenbosch eenige matiging omtrent het Stapelrecht. III. 468.

Dreyschoor (Joban) tot tweeden geheimschryver der Stad na het overgaan aangeheld. II. 457.

Droogte (groote) waar door het Koorn voor den 24 Juni in de Schuuren was. I. 494.

Andere waar door het Koorn en graa op het veld, en de Vruchten op de boomen verdorren. II. 4.

Drumen (Paulus van) Bisschop der herdoopers te 's Hertogenbosch ter dood gebragt. I. 489.

Dun-

Dungen. Dorp, onder het vrydom der Stad 'sHertogenbosch, door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Moelelykheid over het beroepen van eenen Predikant aldaar. III. 91.

Het haalen van brood en zout uit de Stad voor de Inwoners aldaar geweigerd. III. 188.

Vergeeffsche moeite om die plaats haare gemeene middelen by uitkoop te doen betaalen. III. 353.

Darfos volgens sommigen Dordrecht belegerd, en het beleg opgebrooken. I. 64.

Duuren Stad in Gulikeland door Keizer Karel bemagtigd I. 506.

Duurte van Graanen.

1315. I. 172.

1436. I. 320.

1531. I. 474.

1546. I. 518.

1554. I. 542.

1557. II. 5.

1586. II. 171.

1587. II. 174.

Schielyke daaling van den Prys des Koorns. II. 178.

Duurte in 1597. II. 223.

Oproer over den hoogen Prys van het Brood in 1662. III. 120.

Duurte in 1698. en Brood van Rog en Boekweld onder een gebakken. I. I. 345—348.

Duurte in 179. III. 404.

Twee agter een volgen-

de slegte Koorn gewassen in de jaaren 1723 en 1724. III. 448.

Duurte in 1740. IV. 47.

Schielyke ryzing van den Prys der Graanen. IV. 169.

Dyken Verbod van uitvoer uit Brabant van alles tot herstelling der Dyken nodig. II. 212.

Wederzydsche opzegging van vrywaaring der Dyken. II. 213.

E.

EDELEN. (Veele) in de Meyerye voeren Molenzers in hunne Wapenschilden, en voorbeelden daar van. I. 4. en 5.

EDELEN (NEDERLANDSCHE) sluiten een verbond. II. 21.

Edikt of gebod (eeuwig) ten tyde van Don Jan gemaakt. II. 94.

Eerffel. Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 413.

Hoe het beroepen van de Vonnissen aldaar voor Schepenen van 'sHertogenbosch is gebragt. III. 101.

Egmond (De Graaf van) trekt wegens de onlusten in Gezandschap naar Spanjen II. 17.

Komt te rug, en doet verslag. II. 18.

EINDHOVEN Stad in de Meyerye door de Gelderschen

schén geplunderd. I. 505.

Door de Staatschen ingenomen. II. 145.

Door Parma gewonnen. II. 147.

De Vestingwerken geslegt. II. 151.

Door de Staaten der Vereenigde Nederlanden ingenoomen. II. 436.

De Francken vorderen er Hooi en Haver van. IV. 97.

Eligius word Bisschop van Noyon. I. 51.

Elisabet dogter des Konings van Frankryk trouwd met Filp den tweeden Koning van Spanjen. II. 10.

Elsbout (De Schans te) Door Prins Maurits ingenoomen. II. 192.

Emanuel Filibert. Hertog Savoijs word algemeenen Landvoogd der Nederlanden. II. 2.

Empel Dorp in de Meyerye voorheen in Taxandrien gelegen. I. 42.

Aan de Abtdye van St. Crispyn geschonken naderhand aan den Graaf van Megen verkogt. I. 43. in de aartekeningen.

De Schans aldaar door de Staatschen ingenomen. II. 134.

Endenbout (Het Bosch) heeft gelegen op de plaats daar thans het Dorp Udenhout ligt. I. 14. en 27.

Engeler Schans door de Francken ingenomen. III. 190.

Enffe (Jo. Hendrik Van) verdedigd het slot te Poederlooijen. I. 414.

Episcopus (Simon) komt te Waalwyk, en zyne ontmoeting aldaar met den Bisschop van 's Hertogenbosch. II. 337.

Erfmaking (zonderlinge) van eenen Schoenlapper te 's Hertogenbosch. I. 466.

Ernst Aarts-Hertog van Oostenryk tot Landvoogd over de Nederlanden aangesteld. II. 206.

Sterft. II. 211.

Esch Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Eugeniaansche Graft. II. 389.

Bekommering daarover te 's Hertogenbosch. II. 390.

Excynsen werden in oude tyden op het huis Rodenburg te 's Hertogenbosch aangebragt, dog naderhand verpagt. I. 526.

F.

Fallez (De Heer van) doet zyn best om Keizer Karel met de Regeering van 's Hertogenbosch te verzoenen, het welk gelukt. I. 508.

Filp de 1ste Hertog van Brabant komt tot de Regeering. Zyne blyde inkomste. I. 289.

Word gehuldigd, I. 292. Beweegd de Staaten hem een Beede toe te staan. I. 292.

B

Mls.

Misverftand tuffchen denzelven en den Hertog van Gelder. I. 293.

Vershill tuffchen denzelven en vyf voornaame Edelen. I. 295.

Deszelfs voorgenome huwelyk dood en Aert. I. 297.

Goedvinden der Staaten na zyn dood. Begraafnis. I. 298.

Bastaarden. I. 299.

FILIP de IIde Van Bourgondie meend de naaste te zyn tot het Hertogdom van Brabant. Deszelfs redenen waarom. I. 302.

De Staaten verklaaren zig voor hem. I. 303.

Deszelfs afkomst uit de Hertogen van Brabant, en bleide Ipkomste. 304.

Hy word alom gehuldigd. I. 314.

Steld de orde van het gulde Vlies in, en brengt den Raad van Brabant naar Brussel over. I. 315.

Bevredigd de oneenigheden tuffchen Antwerpen en Mechelen over de Jaarmarkten. I. 315.

Moelte tuffchen denzelven en de Stad's Hertogenbosch over de herstelling der Beden. I. 316.

Hy bekومت Holland, Zeeland en Friesland. I. 319.

Bemagtigd Luxemburg. I. 322.

Voorrechten wegens de Beeden door hem beloofd. I. 327.

Belast de Domestien. I. 329.

Steld den grooten Raad in. I. 331.

Neemt een tagt voor tegen de Turken. I. 332.

Verbeterd de Rechtsoeffening. I. 334.

Word ziek, en is genoodzaakt zyne haiten af te snyden. I. 334.

Doet den Koning van Frankryk wegens Bourgondie en andere Landen halde. I. 335.

Sterft. I. 340.

Deszelfs Vrouwen, Kinderen en Bastaarden. I. 341.

Aert. I. 342.

FILIP de IIde Zoon van Maximiliaan en Maria wert te 's Hertogenbosch Ridder van het gulden Vlies geslagen. I. 379.

Volgd deszelfs Moeder op. I. 384.

De Gentenaars houden hem in hunne magt. I. 386.

Word als Hertog van Brabant gehuldigd. I. 393.

Blyde Inkomste. I. 393.

Sluit een verbond van Koophandel met Engeland. I. 395.

Word te 's Hertogenbosch gehuldigd. I. 396.

Trouwd. I. 397.

Zyne Gemalin bevald van een dogter. I. 402.

Laat zig te Luxemburg als Hertog huldigen. I. 403.

Be-

Begeeft zig naar Spanjen. I. 404.

Komt te rug. I. 405.

Oorloogd met Gelderland. I. 406.

Sluit een verbond met Karel van Gelder. I. 411.

Vertrekt naar Spanjen. I. 412.

Sterft. I. 412.

Gestalte en Aert. I. 412.

FILIP de IVde Zoon van Keizer Karel word gebooren. I. 456.

Als aanstaande Heer der Nederlanden gehuldigd. I. 526.

Blyde Inkomste. I. 527.

Huldiging te 's Hertogenbosch. I. 532.

Trouwd met Maria Koningin van Engeland. I. 540.

Zyn Vader draagt hem de Nederlanden over. I. 545.

Doed eed aan de Staten, en ontfangt die van hun. I. 545.

De naamen der Gemagtigden van 's Hertogenbosch, die er by tegenwoordig waren. I. 546.

Steld den Hertog van Savoyje tot Landvoogd aan. II. 2.

Vernieuwd de Plakaten tegen de Ketters. II. 3.

Raakt met Frankryk in Oorlog, en slag by St. Quintia. II. 7.

En by Grevelingen. II. 8.

Dood zyner Gemalin Maria. II. 9.

Maakt Vrede met Frankryk. II. 9.

Trouwd met Elifabet dogter des Konings van Frankryk. II. 10.

Vorderd een honderdsten, en een vyftigsten Penning. II. 10.

Vertrekt naar Spanjen. II. 11.

Streng Plakaat op zynen naam tegen die van 's Hertogenbosch. II. 35.

Dood zyner derde Gemalin. II. 52.

Trouwd met Anna dogter van Keizer Maximilian den IIde. II. 57.

Steld Aalbrecht van Oostenryk tot Landvoogd aan. II. 218.

Draagt de Nederlanden aan zyne dogter Isabella over. II. 223.

Sterft. II. 226.

Deszelfs uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. II. 227.

FILIP de IIIde Koning van Spanjen verbied den handel der Nederlanden in Spanjen. II. 228.

Bed hem door zyne Nederlanden gedaan wanneer die na het overlyden der Aarts Hertogen aan hem te rug zouden keeren, en Gemagtigden van 's Hertogenbosch hier toe. II. 334.

FILIP WILHELM Zoon van Willem den Isten Prins van Orange trekt door 's Hertogenbosch naar Holland. II. 296.

B 2

FLO.

FLORIS Vde Graaf van Holland te 's Hertogenbosch Ridder geslagen. I. 135.

Focanus (Frans) zyn ongelukkig geval, daar zig uit red. III. 206.

Fourier (aanstelling van een) binnen 's Hertogenbosch. II. 521.

FRANKEN loopen geheel Gallien af. I. 46.

Worden geslagen. I. 47.

Doen verscheidde invallen in Gallien. I. 48.

Keizer Honorius staat eenigen van hun toe zig omtrent Tongeren neder te zetten. I. 48.

Trekken over den Ryn en veroveren geheel Gallien. I. 48. en 50.

Zy verdeelen zig in het Oost, en West Frankryk. I. 50.

Grensen van Oost Frankryk. I. 50.

FRANKRYK (De Koning van) trekt met een Leger in het land van Gulik. I. 238.

Oorlog tusschen denzelven en Keizer Karel. I. 434.

Verbind zig met den Hertog van Gelder. I. 484.

Voorspoed zyner Wapenen in de Nederlanden. I. 541.

Neemt verscheidde Steden in. II. 8.

Verzoekt, dat Dr. Arnoldus de Fey hem ter genezing der Koninginne Moeder gezonden mag werden. III. 131.

Legt een last op alle Nederlandische waaren. III. 161.

Beoorlogd de Vereenigde Nederlanden. III. 175.

Brandschat de Meyerye. III. 177.

Krygsverrigtingen van dezelfde Legers rontsom 's Hertogenbosch in het jaar 1672. III. 188.

Het Leger trekt van de Stad 's Hertogenbosch, af. III. 197.

Vorderd geweldige Brandschattingen van de Meyerye. III. 221.

Verlaat Crevecoeur. III. 226.

Steekt tien Dorpen in de Meyerye in het jaar 1688. in brand, en de Koning verklaard den Oorlog aan de Algemeene Staaten. III. 308.

Zyn Leger valt in de Meyerye. III. 334.

En bedryft er veel moetswils in. III. 359.

Brandschat de Meyerye in het jaar 1702. III. 373.

Trekt daarin. III. 375.

Vorderd Hooft en Haver van de Stad Eindhoven in het jaar 1747. IV. 97.

Eenige plaatsen zoeken zig met de Franschen over de Brandschattingen te verdragen. IV. 98.

Moedwil van het Fransche Leger te Lommel. IV. 99.

FREDRIK de IIde (Keizer) komt met een Leger

ger in de Nederlanden. I. 395.

's Hertogenbosch weigerd hem, en zynen Zoon te ontfangen. I. 399.

Doet Filp van Kleef in den Ryksban. I. 392.

Sterft. I. 393.

FREDRIK HENRIK Prinsfe van Orange trekt met een Leger in Brabant. II. 369.

Neemt voor 's Hertogenbosch inteneemen. II. 402.

De Staaten benoemen Gemagtigden by den Prins in het Leger. II. 404.

Het welk by Aarnhem by een trekt. II. 405.

Berend de Stad, en versterkt de Kwartieren. II. 406.

Doet den Hollandfchen Dyk verzwaaeren. II. 408.

Aanvallen op de Schanfen Isabella en Antoni. II. 416.

Hy raakt in gevaar. II. 418.

Doet verscheide onderschep te brieven ontcyferen. II. 435.

Voorwaarden waarop 's Hertogenbosch overgegeven werd. II. 441.

Uittogt der Bezetting. II. 444.

Pryft het gedrag van Grobendonk gedurende de Belegering gehouden. II. 446.

Is binnen de Stad in de eerste Leerrede der Herpormden tegenwoordig en

Peter van een Kind, dat gedoopt werd. II. 453.

Komt met zyne Gemalinne binnen de Stad. II. 473.

Komt er met zynen Zoon in, om de nieuw gemaakte Vestingwerken te beschouwen. II. 518.

Komt nogmaals binnen de Stad. II. 531.

Fuentes (Don Pedro Henriquez d'Azevedo Graaf van) komt in de Nederlanden, en heeft den klem van het bewind na Parmaas dood. Geeft van zyne aankomst die van 's Hertogenbosch kennis. II. 199.

Word Landvoogd. II. 211.

Verbind den uitvoer van alles dat tot herstelling der Dyken nodig is. II. 212.

Fynaard te vergeefs aangevallen. II. 80.

G.

GALLIE. De Meyerye was voorheen onder het Belgische Gallie begreepen. I. 31.

Het word een Romeinsch wingewest, en door Augustus in zestien deelen verdeeld. I. 39.

Gans (Mr. Joban) tot eerste Pensionaris na het overgaan der Stad aangesteld. I. 457.

Word in den Haage aangehouden om getuigenis te geven. III. 34.

B 3

G44.

Gasthuis te 's Hertogenbosch moeielykheid over het Inneemen van een Beemd van het zelve om een straat door denzelven te leggen. II. 515.

De twisten daarover geresen afgedaan. II. 525.

GEERTRUID dogter van Grimoald stigt een Kapel in het land van Stryen. I. 51.

Tyd van haar dood. I. 51.

GEERTVUIDENBERG Kapel aldaar gesticht. I. 51.

Door Hertog Jan den II den ingenoomen. I. 160.

Door Nikolaas Heer van Putten en Stryen ingenoomen. I. 161.

Overeenkomst tusschen Brabant en Holland aldaar. I. 223.

Eenigen van de bezetting aldaar omtrent Os geslagen. II. 188.

Geestlyke goederen. Verzoek wegens het vrygeeven derzelve aan de Brabantse Geestlyken. III. 12.

Geestlykheid hun gezag hier te lande zeer toegenoemen. I. 324.

Moeielykheid tusschen hen en de Regeering van 's Hertogenbosch. I. 325.

Orde daar op gesteld. I. 326.

Plakaat dat de Geestlyke Manspersonen uit de Stad moeten vertrekken, en dat de Vrouwen Kloosters geopend moeten werden. II. 467.

Bevel tegen het aanneemen van Kloosterlingen. II. 475.

Streng bevel tegen de Roomsche Geestlykheid en Godsdienst. II. 498.

Verbod tegen het sluiten der Huizen op heilige dagen. II. 499.

Geffen Dorp in de Meyerye in het jaar 1497. door de Gelderschen afgebrand. I. 401.

Andermaal in het jaar 1512. I. 421.

GELDERLAND (scheiding tusschen het Overkwartier van) en de Meyerye maakt. III. 428.

Moeielykheden met eenige Ingezeten en daarover. III. 43.

GELDERLAND (De Graaf van) wil Hendrik den Isten van Brabant beoorlogen, het welk voorgekomen word. I. 102.

Belegerd Utrecht, en word gevangen. I. 104.

Voorwaarden waar op hy geslaakt werd. I. 105.

Neemt den naam van Hertog van Limburg aan, en seld zig in bezit van dat Hertogdom. I. 138.

Verbint zih met verscheidenen tegen den Hertog van Brabant. I. 139.

Word door de Brabanders geslagen. I. 142.

Word by Woeringen geslagen en gevangen. I. 148.

Voorwaarden waar op hy

vrygelaten werd. I. 150.

Vereenigd zig met verscheiden tegen den Hertog van Brabant zonder gevolg. I. 181.

Neemt de Stad Tiel in, die hy by de Vrede behoud. I. 184.

GELDERLAND (De Hertog van) raakt in oorlog met Hertogin Johanna van Brabant. I. 231.

Maakt Vrede. I. 233.

Nieuwe Oorlog. I. 234.

Slaat de Brabanders. I.

235.

Valt in de Meyerye. I.

236.

Vrede. I. 238.

Andere Oorlog, en verbind zig met verscheidene Vorsten. I. 240.

Trekt in Brabant, het welk hy deerlyk verwoest. I. 241.

Trekt te rug. I. 243.

Trekt in de Meyerye. I.

245.

Maakt Vrede. I. 246.

Welgerd wegens Graave hulde te doen, dog van zyne vrienden verlaaten doet het. I. 254.

Verpand Gelderland en Zutphen aan Karel den Stouten. I. 349.

Valt in de Meyerye. I.

372.

Bestand voor zes maanden met hun gemaakt. I.

396.

Nieuwen oorlog met hem

I. 398.

Inval in Gelderland. I.

399.

Van de Gelderschen in de Meyerye. I. 401.

Bestand. I. 401.

Nieuwe Oorlog. I. 402.

Bestand. I. 403.

Nieuwe Oorlog. I. 406.

Inval in Gelderland. I.

409.

Bestand voor twee jaaren. I. 411.

Oorlog met Gelderland.

I. 413.

Brabandsche Krygsverrigtingen. I. 415.

Vrede te Kameryk. I.

418.

Breekt de Vrede. I. 419.

Valt in de Meyerye. I.

421.

Tragt te vergeefs 's Hertogenbosch te verrassen. I.

422.

Doet veel schade in de Meyerye. I. 424.

Sluit een bestand voor vier jaaren. I. 426.

Steld de geheele Meyerye onder Brandchatting, neemt voor 's Hertogenbosch te bemagtigen; zyne benden te Orten overvallen. I.

437.

Oorlog tusschen hem en Keizer Karel. I. 457.

Valt in de Meyerye. I.

461.

Vrede tusschen hem en Karel. I. 465.

Zyn verbond met Frankryk. I. 484.

Valt in de Meyerye. I. 498.

B 4

Slaak

Slaat het Leger van Karel. I. 499.

Valt andermaal in de Meyerye. I. 503.

Onderwerpt zig aan Karel. I. 508.

Geldrop dorp in de Meyerye door de Gelderschen verbrand. I. 423.

Veele Inwoners aldaar vlugten op den Tooren, waarom de Gelderschen dien aan brand steeken. I. 425.

Het Dorp door de zelven gebrandschat. I. 505.

Geleide geld. Verandering daar in gemaakt. II. 500.

Voorneemen om het vyandlyk Komtoir te Vugt niet meer te dulden.

Geloofs Vrede in 1578. ontworpen. II. 111.

Te 's Hertogenbosch aangenoomen. II. 112.

Gemeene middelen ('s Lands) wanneer voor de eerste maal binnen 's Hertogenbosch verpagt. II. 465.

Onderscheid der middelen voor het overgeven der Stad, aan de Staaten, en naa dien tyd. III. 54.

De Regeering verzoekt een vierde van de tiende verhooging dier Middelen. 395.

Vrugtenloos vertoog om het voorsz. vierde. III. 441.

Het word naderhand toegestaan. III. 445.

Gemeene middelen in de Meyerye eerst verpagt, en naderhand afgekogt. II. 466.

Gemeene middelen (Stads) werden voorheen op het huis Rodenburg aangebragt dog naderhand verpagt. I. 520.

Klagten over het verminderen, van den impoft op de Bieren en Wynen. II. 466.

Geschil over het betalen van Stads impoft van wynen die naar het leger gevoerd werden. II. 486.

Verzoek om afdoening van de klagten over het verminderen der gemeene middelen. III. 84.

Gewert (De Kommandery van) Verschil over het regt tot dezelve. III. 13.

De Bewysredenen voor en tegen. III. 121.

Voorwaarden waar op die aan den Grootmeester der Duitsche Orde afgegaan word. III. 124.

Gewert. De ruitery der Staaten door die van 's Hertogenbosch omtrent die plaats geslagen. II. 260.

Gand een gedeelte dier Stad hoorde oudtyds onder Brabant. I. 2.

Houden Maximiliaan vast I. 388.

Pacificatie aldaar getroffen. II. 89.

Door Parma veroverd. II. 156.

GERBERGA Dogter van Karel Hertog van Neder Lotharingen brengt het Graafschap van Brabant aan Lambert den Ilden ten Huwelyk. I. 71.

Gefchenken aan de Hertogen van Brabant gegeven.

Aan Filipp den Ilden. I. 397.

Aan Karel den Ilden. I. 427. en 515.

Aan Filipp den IVden. I. 535.

Aan den Aartsb Hertog Aalbrecht. II. 269.

Aan de afgevaardigden der Staaten aangeboden. III. 61.

Gefel by Eindhoven Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Gevels Keur tegen het herstellen en vernieuwen der houte Gevels te 's Hertogenbosch. IV. 76.

Gilden te 's Hertogenbosch gedragen zig oproefig. I. 442.

Plunderen verscheide Kloosteren. I. 444.

Moeten er boete over doen. 450.

De magt der Deken en door Karel den Ilden zeer besnoeid. I. 453.

De Deken en weigeren by de intrede des Bisschops tegenwoordig te zyn. II. 17.

Zy verzetten zig tegen het verblyf der Bezetting. II. 302.

Aalbrecht verminderd het getal der Deken en snuikt de magt der Gilden zo, dat zy weinig te zeggen hebben. II. 317.

De Schepenen verzoeken na het overgaan der Stad, dat de Deken en der Gilden in de Vergadering der Regeering mogen toegelaaten werden. II. 458.

Het welk de Algemeene Staaten op den voet der Ordonnantie van Aalbrecht toestaan. II. 460.

GISELBERT Graaf van Mansuarien en Arnauw Schaakt Ermgarda dogter van Keizer Lotharius. I. 62.

GISELBERT Graaf van Brabant raakt in onmin met zyne naastbestaanden. I. 65.

Blyft in een gevegt. I. 66.

Glazenblazerye binnen de Stad opgerigt. III. 83.

Glimes Adelyk geslagt in Brabant oorsprong. I. 68.

Glocbester (*Humfrey Graaf van*) trouwd met Jakob Hertogin van Brabant, en Gravin van Holland. I. 280.

Verlaat Jakob, en trouwd met Kleonora Cobham. I. 285.

GODFRIED de Iste met den Baard genaamd. I. 85.

Noemd zig Hertog van Lotharingen Graaf van Brabant en Mark-Graaf van Antwerpen de rede daarvan. I. 86.

Oorloogd met Luik. I. 91.

B 5

word

Word geslagen. I. 92.

Maakt Vrede. I. 92.

Bekomt het Hertogdom van Lotharingen, en het Markgraaffschap van Antwerpen erflyk. I. 92.

Overlyden, Vrouw, Kinderen en Aart. I. 93.

GODFRIED de IIde Hertog van Brabant, doet zig als Hertog van Neder-Lotaringen huldigen. I. 93.

Deszelfs dood, Vrouw en Kinderen. I. 94.

GODFRIED de IIIde Hertog van Brabant word by genaamt *in de wieg*. Wederlegging van het voorgeven diernaamsrede I. 94.

Word opperste Voorstander en Voogd van alle Kerken. I. 95.

Deszelfs eerste Huwelyk. I. 95.

Bemagtigd het Kasteel van Grimbergen. I. 96.

Neemt zynen Zoon tot mede bestierder aan. I. 97.

Heeft onlusten met den Bisschop van Utrecht over het niet verheffen van de Veluwe. I. 98.

Geeft het bestier van deszelfs landen zynen Zoon over. I. 100.

Dood, Huisvrouwen en Kinderen. I. 101.

Godsdienst (Kristelyke) onderzoek wanneer die in Brabant ingevoerd zy. I. 51.

Eligius Bisschop van Noijen predikt het Evangelium

te Antwerpen, en Lambert Bisschop van Mastricht in Taxandrien. I. 52.

Godsdienst de (Roomsche) te Brussel en te Antwerpen geschorst. II. 135.

Stooring van dien te 's Hertogenbosch II. 492.

Opfchudding over het flooren van dien. II. 510.

Oproer over het flooren van denzelven met de gevolgen. II. 223.

Godshuizen binnen de Stad, (Reglement der Straaten over het inkomen der) dat de Regeering met moeite aanneemt. III. 292.

Pogingen der Regeering om eenige mislagen in de Godshuizen te herstellen. III. 417.

Gooten (uittrekende) van de daken binnen de Stad afgeschapt. II. 509.

Moelte met den Raad en Rentmeester der Domeinen en de Leen en Tolkamer over de gooten langs de Straaten der Stad. IV. 140.

GORLITZ (Elisabet van) gemalinne van Antoni Hertog van Brabant. I. 258.

Begeeft zig na zyn overlyden naar Luxemburg. I. 265.

Verkoopt dat Hertogdom en het Graaffschap Chiny aan Philip den Goeden Hertog van Bourgondie. I. 322.

Begeeft zig naar Trier, daar zy arm sterft. I. 323.

Graaf wat Krygsampt dit voor?

voorthéén was. Onderscheid tusschen hen en de Hertogen. I. 67.

De Graaven noemden zig meest naar de Hoofdsteden hunnes lands. I. 68.

GRAAVE (Stad) Aan Brabant gehegt, en aan Otto van Kuik ter Leen uitgegeven. I. 175.

Hertogin Johanna tragt zig te vergeefs van die Stad te verzekeren. I. 232.

Door de Brabanders belegeet en verlaaten. I. 233.

Andermaal belegerd en ontzet. I. 235.

Aan Brabant overgegeven. I. 238.

Aan den Bastard des Hertogs van Gelder afgestaan, mids het een leen van Brabant blyve. I. 246.

Door die van 's Hertogenbosch ingenoomen. I. 373.

Door Mansveld belegerd. II. 169.

Door Parma gewonnen. II. 170.

Door Prins Maurits 1602. hernoomen. II. 259.

Aan de Spaansche matroliingen ingeruimd. II. 279.

Left om die Stad te rukmen in 1672. III. 175.

Aan de Franschen overgegeven. III. 177.

Herovered in 1674. III. 237.

Greuelingen slag aldaar ten nedele der Franschen. II. 8.

Griffier der Stad 's Her-

togenbosch door Keizer Karel aangesteld. Bezwaar der Regeering daarover, waarop de lastbrief word ingetrokken. I. 473.

En opengesteld, om door de Regeering vergeeven te werden. I. 474.

Grimbergen (De Heer van) staat tegen den Hertog van Brabant op, die het Kasteel aldaar bemagtigd en verybrand. I. 96.

Grimbergen (Het Gasthuis van Hester van) moeielykheid over het verminderen van eenige Renten van het zelve en verdrag daarover gemaakt. IV. 28.

Glabbeendonk (Antoni Schets Baron van) Bevelhebber van 's Hertogenbosch betigt dat hy Breauté heeft doen ombrengen. II. 241.

Tweemaal daarover uitgedaagd. II. 244.

Verdedigt 's Hertogenbosch II. 239.

Schynd misnoegt over het uittrekken van het Regiment Hachincourt. II. 263.

Begroet nevens de Regeering Aalrecht by dezelfs aankomst voor de Stad. II. 267.

Ontfamt van de Regeering de scutelen der Stad. II. 276.

Maakt met de Regeering een overeenkomst over verscheide zaken. II. 277.

Kan niet gelooven dat de Prins

Prins van Orange het oog op 's Hertogenbosch heeft. H. 404.

Steld voor een affnyding binnen de Stad te maken. H. 434.

Verzoekt dit zonder huiszen aftebreken te doen. II. 436.

Misnoege der Burgery op hem II. 442.

Schets zynes Aarts. II. 442.

De Prins van Orange pryft zyn gedrag gedurende de belegering gehouden. II. 446.

Groffierderyen (Vertoog tegen de) ten platten Lande. III. 301.

Pogingen om die aldaar te weeren. IV. 163.

Gulden Vlies. (Ridder Orde van het) ingesteld. I. 315.

Kapittel dier Orde te 's Hertogenbosch gehouden. I. 374.

Korte Schets dier Orde. I. 374.

Fillip de Schoonete 's Hertogenbosch tot Ridder geslagen. I. 379.

Verscheide Ridders aldaar uit de Registers geschrapt. I. 380.

Oude rym ter gelegenheid van het houden des Kapittels te Hertogenbosch in het Koor der Kerk aldaar. I. 381.

Gulik (de Stad) draagt haare sleutelen aan Keizer te gemoet. I. 507.

Gulikerland door de Brabanders verwoest. I. 243.

Enige Liederen aldaar, waar onder veele Bombazynwerkers trachten zig te 's Hertogenbosch neder te zetten. II. 471.

Gulik (Hertog Willem van) onderwerpt zig aan Keizer Karel den Vden I. 508.

HL

Haebincourt (Het Regiment van) door de Burgery van 's Hertogenbosch uit de Stad gezet. II. 261.

De Regeering ontschuldigt er zig over, en voorvallen deswegens binnen de Stad. II. 262.

Hasselt (De bezetting van) neemt verscheide Karren met Koopmans goederen geladen weg. III. 258.

Haultepenne (Claude van Berlamont Heer van) helpt de Staatschen uit 's Hertogenbosch dryven. II. 159.

Sneuveid voor de Engeler Schans. II. 177.

Haven kaade aan de Oostzyde gemaakt, en de kosten daarvan. II. 489.

Ontwerp om een nieuwe Haven binnen de Stad te graaven. II. 503.

Voorneemen om de Haven te vergrooten. III. 407.

De Haven verdiept. IV. 192.

Hedel (Het Stot te) door die

die van 's Hertogenbosch ingenoomen. II 104.

Door Prins Maurits. II. 192.

Voorneemen der Regeering om de Heerlykheid Hedel te koopen. III. 345.

Heeswijk en Dintber door de Gelderschen verbrand. I. 245.

Andermaal verbrand. I.

425. Heeze en Leende door de Gelderschen uitgeplunderd. I. 413.

Veldslag aldaar tusschen de Brabanders en Gelderschen. I. 462.

Door de Gelderschen gebrandſchat. I. 505.

Hecke (Willem van Hoorne Heere van) onthalt. II. 135.

Helm (Mr. Antoni van der) Raad Penſionaris van Holland sterft te 's Hertogenbosch. IV. 84.

HELMOND Stad in de Meyerye door de Gelderschen gedreigd dog verlaaten. I. 505.

Door de Staatschen ingenoomen, dog verlaaten. II. 137.

Andermaal door dezelve ingenoomen. II. 145.

Frederik Graaf van Nassauw verlaat omtrend die Stad eenige Spaansche Ruiters. II. 491.

Helvoirt Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandſchat. I. 505.

Hemert (Het huis te) doot Prins Maurits bemagtigd. II. 192.

HENDRIK de Iste Graaf van Leuven mengd zig in een geschil tusschen den Keizer Coenraad, en den Graaf van Champagne. I. 75.

Word door een gevangen doorſtooken. I. 76.

HENDRIK de IIde Graaf van Leuven mengd zig in een twist tusschen de weduwe van Boudewyn Graaf van Vlaanderen en Robert de Vries. I. 81.

Sneuveld in een gevegt. I. 82.

Deszelfs Gemalinne en Kinderen. I. 82.

HENDRIK de IIIde Graaf van Leuven, I. 82.

Noemd zig Graaf van Brabant. I. 83.

Komt in een steekspel om. I. 83.

Zyne Gemalinne. I. 84.

HENDRIK de Iste Hertog van Brabant, verwerft voor die van 's Hertogenbosch vrydom van Tollen op den Ryn. I. 101.

Daagd den Graaf van Gelder tot verdediging des Bisschops van Utrecht. I. 102.

Doet dien Graaf gevangen neemen. I. 104.

Slaat de Hollanders by Heusden en neemt den Graaf van Holland gevangen. I. 104. en 105.

Sluit een voordeelig verbond

bond met den Graaf van Gelder. I. 105.

En met den Graaf van Holland. I. 106.

Neemt de Stad Luik in. I. 109.

En bezet Waleve. I. 110.

Word door den Bisschop van Luik in den ban gedaan. I. 110.

Vervolgd de Luikenaars, en neemt de Stad Tongeren in. I. 111.

Word van de Luikenaars gestlagen. I. 111.

Begeeft zig naar Luik, daar den Bisschop den ban opheft. I. 112.

Schenkt de goederen te Lommershem, en te Osten aan den Aarts-Bisschop van Keulen en ontvangt die te Leen. I. 112.

Sterft op deszelfs Aart. I. 114.

Huwelyken en Kinderen. I. 115.

HENDRIK de IIde Hertog van Brabant zyne oneenigheden met Keulen die geschild werden. I. 116.

Hegt het Graaffchap Daalhem aan Brabant. I. 116. en 117.

Weigerd de Keizerlyke Kroon hem aangeboden. I. 118.

Word tot Land-Graaf van Thüringen gehuldigd. I. 119.

Deszelfs dood. I. 119.
Gemalinnen en Kinderen. I. 119.

HENDRIK de IIIde Hertog van Brabant, begeeft zig in het beleg van Aken. I. 120.

Word door den Bisschop van Luik in den ban gedaan. I. 121.

Verbiet zyne Leenmannen, en de Geestlykheid in Brabant geene vrywillige gift aan dien Bisschop te geven. I. 124.

Maakt Vrede met dien Bisschop. I. 125.

Maakt zig onafhanklyk Heer van het Graaffchap Daalhem. I. 125.

Staat de voogdye over den Graaf van Holland af. I. 126.

Deszelfs dood, Gemalinne en Kinderen. I. 126.

Deszelfs Aart. I. 126.

Deszelfs niterste wille. I. 127. en in de Bylagen. IV.

HENDRIK Prins van Brabant staat zyne Vaderlyke Landen aan zynen broeder Jan af, en begeeft zig in een Klooster. I. 130.

HENDRIK Land-Graaf van Hessen staat al zyn regt op Brabant af. I. 136.

HANNOUWEN Eenige gedeelten van dat Landschap hoorden oudtyds onder Brabant. I. 11.

Hertog Jan de IVde bemagtigd de meeste Steden van dat Landschap. I. 283.

Herdoopers binnen 's Hertogenbosch verbrand. I. 488.
Her-

Hertogen. Wat voorheen beduide. Het was een Krygs-
amt, Onderſcheid tuſſchen
hen en de Graaven. I. 67.

HERTOGENBOSCH. (Het
Kwartier van) wat het be-
vat. I. 11.

HERTOGENBOSCH (De Stad)
ſtigting van dezelve. I. 100.

Verkrygt vrydom van Tol-
len op den Ryn. I. 101.

Word door den Graaf van
Hollandingenoomen en ver-
brand. I. 104.

Bekomt vrydom van Tol-
len op den Ryn in Gelder-
land. I. 105.

De Bugery helpt die van
Mechelen tegen den Bis-
ſchop van Luik waar voor
zy haar het Lighaam van
St. Rombout willen ſchen-
ken. Het welk geweigerd
werd. I. 131.

Die van Mechelen ſtaan
de Boſchenaars toe, dat zy
tyde van den omgang dat
lighaam mede zouden hel-
pen dragen, en onthaald
werden. I. 131.

Hoe lange dit onderhou-
den werd. I. 132.

Die van Heusden doen
die van 's Hertogenboſch
moeielykheid aan, dog wer-
den tot reden gebragt. I.
135.

Oproer aldaar. I. 162.

De Stad tot reden gebragt
die een boete moet betaa-
len en den Hertog het regt
overgeeft om de ledige er-
ven aldaar ten Chynſe uit

te geven; De Stad verkrygt
het gebruik haarer Gemeen-
te. I. 163.

En twee Jaarmakten, met
het regt om der Hertogen
Wapenſchild in dat der Stad
te ſtellen. I. 201.

Onderzoek over die Jaar-
markten. I. 201.

De Burgers vry van Hout-
ſchat vry verklaard. I. 206.

Verbond van de Stad,
met verſcheide Brabantſche
Steden. I. 212.

Aanmerking over den aan-
was der Stad, en den Koop-
handel. I. 219.

De Stad koopt een Vitte
in Schoonen. I. 219.

Onluſten over de grenſen
van Brabant en het vrydom
tegen het Land van Heus-
den afgedaan. I. 222.

Ooneenigheden binnen de
Stad, en oorzaak daar van.
I. 246.

De Stad door Krygsvolk
ingeſloten moet een boete
aan de Hertogin van Bra-
bant betaalen. I. 248.

Brand aldaar. I. 248.

Oproer aldaar geſtikt. I.
250.

Kalleel aldaar begonnen,
en onderzoek naar de plaats
daar het geſtaan heeft. I.
259.

Een groot gedeelte der
Stad afgebrand. I. 271.

Orde op de Ronten die
uit de afgebrande Huizen
gingen. I. 273.

De Burgery helpt Braine
in

in Henegotwe winnen. I. 282.

Duure tyd en groote sterfte binnen de Stad. I. 286.

Moeite met den Hertog van Brabant, over de herstelling der Beden. I. 316.

Daar de Stad toe moet komen, en een boete betaalen. I. 318.

Zwaare Pest aldaar. 1438. I. 321.

Hooge watervloed. I. 324.

Moeielykheid over het regt bewind der Geestlyken. I. 325.

Orde daar op gesteld. I. 346.

Zwaare brand binnen de Stad. I. 336.

De Daken van riet en stroo aldaar afgekeurd. I. 337.

De Stad schiet het geld tot het doorgraven der Maaze by Hedikhuizen. I. 352.

Oploop aldaar waar voor de Burgery een boete moet betaalen. I. 365.

De Burgery verbrand het dorp Driel. I. 372.

Neemt de Stad Graave in. I. 373.

Kapittel van het gulde Vlies binnen de Stad gehouden. I. 374.

De Burgery weigerd den Keizer Frederik den IIIden en zynen Zoon Maximiliaan binnen de Stad te ontfangen. I. 390.

Houden het met die van Gend en Brugge. I. 391.

Filip de IIIden Herrog van Brabant binnen de Stad gehuldigd. I. 396.

Dagvaard der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 419.

Het Slot te Ooijen door die van 's Hertogenbosch vernield. I. 420.

Middelen om den Oorlog tegen Gelderland voort te zetten aldaar beraamd. I. 420.

Die van 's Hertogenbosch door de Gelderschen geslagen. I. 421.

Gebrek aan geld binnen de Stad. I. 422.

De Gelderschen tragten de Stad te verrasschen. I. 422.

De Burgers vallen in den Bommelerwaard. I. 424.

Duitsche bezetting binnen de Stad gelegd die er slegt huishouden. I. 433.

De Koning van Denemarken en de Bisschop van Bremen komen binnen de Stad. I. 433.

Vergadering der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 436.

De Gelderschen tragten de Stad te verrasschen. I. 437.

Die van 's Hertogenbosch vallen in Gelderland. I. 438.

Vreugde over de Vrede met Frankryk, I. 439.

Geweldig oproer binnen de Stad. I. 439.

Dat een verandering in de Regeringswyze veroorzaakt. I. 453.

De Regering verkrygt afflag van de Beden. I. 455.

Vervolging tegens de hervormden aldaar. I. 456.

De Stad versterkt. I. 460.

De Gelderschen neemen verscheide Schepen der Stad weg. I. 460.

De Burgery voerd een groot Blokhuis uit de Stad, om op den Litsen Ham te stellen. I. 460.

De Stad nevens die van Antwerpen, vereenigd zig met de Staaten van Holland voor den tyd van drie maanden. I. 461.

Het welk voor gelyken tyd vernieuwd word. I. 464.

De Burgery vermaestert het huis te Poederoeljen. I. 464.

Zonderlinge erfmaking van eenen Schoenlapper. I. 466.

Jo. Maarten van Rossem komt binnen de Stad. I. 467.

Zweetende ziekte aldaar. I. 467.

Hooge Watervloed. I. 468.

Herstelling van eenige voorregten. I. 469.

De Stad merklyk versterkt. I. 482.

Voorzorg tegen de Gelderschen. I. 485.

Herdopers verbrand. I. 488.

Vergadering der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 492.

Karel de Ilden Hertog van Brabant komt in de Stad. I. 494.

De Stad versterkt. I. 497.

Voorzorg tegen de Gelderschen. I. 500.

De Stad zent een gezantschap naar den Keizer. I. 507.

Doet zig zelf recht over het ingebod. I. 510.

Schaarsheid van Stads geldmiddelen. I. 514.

Keizer Karel komt binnen de Stad. I. 515.

Nieuwe last op de Hulfzen gelegd. I. 517.

De Stad met arrest ovet de niet betaalde Beden gedreigd. I. 518.

Duurte binnen de Stad. I. 518.

Oproer wegens de nieuwe Excynsen. I. 519.

De Landvoogdes komt binnen de Stad, en verandert de wyze van het invorderen der Excynsen. I. 520.

Pestziekte binnen de Stad. I. 542.

De Stad bekومت afflag van de Beeden. I. 544.

Gemagtigden uit de Regering, te Brussel by het over-

overdragen der Nederlanden, door Karel aan zynen Zoon Filipp gedaan. I. 546.

Pest ziekte binnen de Stad. II. 6.

Bisdóm aldaar opgericht. II. 13.

Intrede des Bisschops. II. 16.

Beelden storm. II. 23.

Eerste Predik. der Hervormden in de Hoofd Kerk. II. 25.

De Roomsche gezinden raken weder in bezit dier Kerk. II. 26.

De verandering der Regeering kan om de oneenigheden binnen de Stad niet geschieden. II. 27.

Nieuwe Oproer. II. 27.

De Regeering beloofd de Ingezetenen, en de Ambagten onder zekere bepalingen te beschermen. II. 30.

Twee gemagtigden der Landvoogdes komen binnen de Stad. II. 31.

De Regeering neemt vier vaandelen voet Volk aan, en zend gemagtigden naar Brussel. II. 31.

Voorslag tot stilling der Beroertens. II. 33.

De Graaf van Megen legerd zig te Vugt. II. 33.

Vertrekt. II. 34.

Plakaat tegen die van 's Hertogenbosch. II. 35.

De Regeering verzoekt een afschrift van het verdrag tusschen die van Ant-

werpen en de Hervormden. II. 36.

De toevoer van alle goederen naar 's Hertogenbosch afgesneden. II. 36.

Men verzoekt vergifnis, en de Stad zend Gemagtigden naar Brussel. II. 37.

De Hervormden verlaten de Stad. II. 39.

Vernietiging van het Plakaat. II. 40.

Veele Hervormdengevat. II. 43.

Inzaameling van liefde gaaven tot herstelling der Kloosters. II. 43.

De Stad heeft grooten last van de Spaansche Bezetting. II. 45.

Zy trekt nit de Stad. II. 46.

De goederen der gevlugten aangevlagen en vyf en vyftig Burgers gebannen. II. 46.

Alva komt binnen de Stad. II. 47.

Te rechtstelling en in daaging van verscheide Burgers. II. 48.

Versterking der Bezetting. II. 51.

De Stad zend Graanen aan het Lager van Alva. II. 51.

Spaansche Bezetting binnen de Stad. II. 52.

De Hervormden vervolgd. II. 55.

Algemeene vergifnis. II. 56.

Anna van Oostenryk's Bruid van

van Filipp den IVden komt binnen de Stad. II. 57.

Eenige gevangenen by dje gelegenheid losgelaten. II. 59.

De Regeering geeft reden aan Alva, waarom zy in de Beden niet heeft kunnen stemmen. II. 60.

Pestziekte binnen de Stad. II. 64.

Hoogwater. II. 64.

De Regeering verzoekt verligting van Bezetting, en vrydom van Tollen. II. 64.

De Burgery doet eene bezending aan Alva over de Bezetting. II. 75.

Hoogwater. II. 79.

Vrugtenlooze aanslag op de Stad. II. 88.

Champagnei, en Hokenloë komen voor de Stad, om de Duitsche Benden te doen vertrekken die dit weigeren, en zig versterken. II. 97.

Baldaadigheid door hen gepleegd. II. 98.

Voorwaarden, waarop zy zig mit de Stad begeben. II. 100.

Overeenkomst over den Godsdienst. De Stad weigerd Bezetting in te nemen. II. 101.

Enige goederen der Predikheeren aangehouden. II. 102.

De Regeering verkiest den Prins van Orange tot Ruard van Brabant. II. 103.

De Stad versloet. II. 103.

De Schutters neemen het slot te Hedel in. II. 104.

De Geestlykheid doet eed om de Burgers getrouw te zyn. II. 104.

De Stad weigerd Staat-sche Bezetting in te nemen. II. 108.

De Geloofsavreede aldaar aangenomen. II. 112.

Wantrouwen tusschen de Hervormden en de Roomschegezinden. II. 113.

De Gouverneur wil het getal van de Hoplieden der Blokken vermeederen. II. 114.

Onderling mistrouwe tusschen de Burgery. II. 116.

De Gemagtigden naar Keulen doen de oneenigheden aangroeijen. II. 117.

Verslagenheid over het innemen van Maftricht, en gevolgen. II. 118.

Gevegt tusschen de Burgery op de Markt. II. 120.

Men verzoekt goedkeuring van de afkondiging der Utrechtsche vereeniging. II. 122.

Brieven der Spaanschen binnen de Stad. II. 123.

Veele Hervormden verlaaten de Stad. II. 124.

Afkondiging tegen het weder inkomen van zomigen. II. 125.

De Graaf van Hohenloë schryft de Regeering om eenig Krygevolk in te nemen. II. 125.

C 2

De

De Stad spyzigt het Le-
ger van Parma. II. 126.

Neemt de Keuliche Vree-
de aan en verzoend zig met
Parma II. 128.

De verzoening word af-
gekondigd, en daar van aan
de Meyerye kennis gege-
ven. II. 130.

De Stad door Parma be-
gunstigd, dog moet veele
kosten ondergaan. II. 132.

De Regeering tragt Me-
gen te versterken. II. 136.

Mislukte aanslagen op de
Stad. II. 136. en 137.

De Stad neemt zeker
getal van Ruiters aan. II.
137.

Afkondiging tegen den
Hertog van Anjou. II. 139.

Slegte staat van Stads
Geldmiddelen. II. 139.

De Abt van St. Geertrui-
de verdagt de Stad aan
Anjou te willen overgeven.
II. 141.

Voorzlening op het be-
geleiden der Burgers. II.
143.

Weijing der ontheilige
plaatsen in de Stad en Au-
zaar ter zaake van de ult-
dryving der Hervormden.
II. 152.

Hohenloë tragt by ver-
rasing de Stad te bemagti-
gen. II. 154.

de toren der Hoofdkerk
brand af. II. 155

Vergeeffche aanslag van
Hohenloë op de Stad, II.
157.

Vreugde over het bemag-
tigen van Antwerpen door
Parma. II. 162.

De Stad komt Mansvelt
in zynen togt in den Bom-
melerwaard te hulp. II.
165.

Verraad binnen de Stad.
II. 166.

De Stad bekomt het Sta-
pelrecht van Offen. II. 172.

Verzoek aan Parma we-
gens de bezetting van eeni-
ge omliggende Plaatsen. II.
178.

En om die van Hedel,
en anderen te betengelen.
II. 179.

Wil niets in de betaaling
tot het opmaaken van den
Couwenstynschen Dyk dra-
gen. II. 180.

Verzoekt Parma eenige
Plaatsen te bemagtigen. II.
182.

Den Heusdenschen Tol
binnen de Stad gevorderd.
II. 183.

Oproer binnen de Stad
voorgekomen. II. 183.

De Stad geeft veel tot de
belegering van Heusden. II.
186.

Slegte staat der Geldmid-
den. II. 189.

Verstoog daarover aan Par-
ma gedaan. II. 190.

Plegtige omgang. II. 193.

Verbetering der Vesting-
werken. II. 194.

De Burgery in eed geno-
men. II. 196.

Vrugtenloos verzoek, on-
de

de licenten ten voordeele der Stad te bekomen. II. 196.

En dat de gevlugte Huislieden uit de Meyerye te rug mogen komen. II. 197.

Vergeeffsche pogingen om bezetting binnen de Stad te leggen. II. 202.

Onlusten met de Meyerye over de kosten der Vestingwerken. II. 205.

Aanflag op de Stad. II. 206.

Zy word versterkt. II. 210.

Die van het Land van Heusden gedwongen daaraan mede te werken, dog worden te rug gezonden. II. 211.

Wanfchepfel binnen de Stad gebooren. II. 214.

Verscheide Lieden om Tovery ter dood gebragt waar teegen de Regeering zig verzet. II. 215.

Herstelling van het Plakkaat, om licenten van handwerken te vorderen. II. 217.

De Staatschen slaan eenige Ruiters van 's Hertogenbosch. II. 217.

De Regeering zend een der Pensionarissen naar Aalbrecht om hem van Stadswege te begroeten. II. 219.

De Ruitery der Stad slaat den Heer van Mermede. II. 221.

En verrader der Stad gevonnist. II. 224.

Schaade door het hooge

water aan Stads werken, II. 227.

Verlegenheid over het inneemen der Schanffen St. Andries en Crevecoeur. II. 249.

Voorzorgen. II. 251.

De Stad door Prins Maurits belegerd. II. 252.

Middelen tot ontzet aangewend. I. 254.

Het beleg opgebrooken. II. 256.

Vreugde daarover. II. 258.

Die van 's Hertogenbosch slaan de Ruitery der Staatent. II. 260.

De Burgery doet het Regiment van Hachincourt uit de Stad trekken. II. 261.

De Regeering schryft den Staaten der vereenigde Nederlanden over de Milters. II. 263.

Antwoord. II. 264.

Prins Maurits belegerd de Stad. II. 264.

Aalbrecht komt voor de Stad. II. 267.

Legt bezetting in dezelve. II. 270.

Geeft er rede van aan de Regeering. II. 271.

Vertoogen daar tegen gedaan. II. 272.

De Regeering geeft de sleutelen der Poorten over. II. 276.

Overeenkomst tusschen de Regeering en den bevelhebber. II. 277.

Het beleg opgebrooken. II. 278.

Nieuwe bezetting der-
waars gezonden, dog ge-
weigerd in te laten. II.
280.

De Regeering verzoekt
vermindering van bezetting.
II. 283.

Voorslag om een Schans
aan de Stad te maaken. II.
291.

Besluit om eenige bezet-
ting uit de Stad te ligten.
II. 293.

Afkondiging van het
twaalf jaarig bestand en
vreugde daar over. II. 298.

Bewegingen over het
pittrekken der Bezetting.
II. 300.

Twee gemagtigden van
den Aarts Hertog komen
binnen de Stad. II. 302.

Een van hun vertrekt
naar Brussel. II. 305.

Onlusten ter zaake van
het verwisselen van een ge-
deelte der bezetting. II.
306.

Aalbrecht vermeerderd
de bezetting. II. 306.

Schryft aan de Regee-
ring. II. 307.

Vertoog der Regeering
aan Aalbrecht. II. 308.

Antwoord der gemagtig-
den van Aalbrecht daar op.
II. 309.

De Gemagtigden ver-
schynen in de vergadering
der Regeering. II. 310.

Zy verklaren dat Aal-
brecht voorneemens is een
Schans binnen de Stad te

timmeren. Antwoord der
Regeering. II. 312.

Gemagtigden aan Aal-
brecht gezonden om dit af
te weeren. II. 314.

Een Krygsbouwmeester
maakt een tekening der
Stad. II. 315.

Aalbrecht maakt een ver-
andering in het derde Lid
der Regeering. II. 317.

Geweldige kosten door
de Stad gedaan. II. 318.

Plakaat tot weering der
onroofteren. II. 319.

De bezetting betreft de
Barakken. II. 320.

De Diefte en de Haven
gediept. II. 323.

Vergoeding der afgebro-
ken Huizen, tot het maaken
der Vestingwerken. II.
325.

Moelte aangewend om
de Dicke te openen. II.
326.

Vermeerdering der Ves-
ting werken, en oprigting
van een wyn en bier Kel-
der. II. 329.

Verbod om naar Enge-
len of Vlymen ter Predik-
te gaan. II. 331.

Het Kruituis getimmerd.
II. 333.

De Uitvaart van den
Keizer Matthias gehouden.
II. 340.

De Stad met Koorn en
Zout voorzien. II. 347.

Befabrywing der uit-
vaart van Aalbrecht. II.
350.

Voor-

Voorzorg tyde van het einde des bestands. II. 363.

Schade door het hooge water aan Stads muuren. II. 364.

Vergeeffche aanslag op de Stad. II. 370.

Vermeerdering der Bezetting. II. 371.

Klagte over de zwaare regten door Holland gevorderd. II. 373.

Vreeze voor een aanslag op de Stad. II. 375.

Vermeerdering der Bezetting. II. 376.

Het houte Bolwerk, en de Pettelaarschans aangelegt. II. 378.

Ieder moet zig van Koorn voorzien. II. 379.

Vermeerdering der Vestingwerken. II. 382.

Voorzorg binnende Stad, en Pestziekte. II. 385. en 391.

Verhooging der Straaten. II. 393.

Pestziekte. II. 394.

Molen over het Krulthuis afgebrand. II. 394.

De Regering klaagd over wanbetsaling der Bezetting. II. 399.

Stads Graften verdiept. II. 401.

De Stad door het Staaten leger berend. II. 406.

Aanvallen op de Schansen Kibella en Antoni. II. 416.

Op de Schans de Pettelaars. II. 418.

Op de Hinthamerpoort. II. 421.

Op de Orten en St. Janspoorten. II. 425.

Op de Vugterpoort. II. 430.

Geweldig schieten op de Stad. II. 435.

Myn onderzoen der Boh werken by de Vugterpoort. II. 437.

Verzoek om zig te verdragen, en verscheide voorlagen daar toe. II. 438.

Voorwaarden waarop de Stad overgegeven werd. II. 441. En in de Bylagen. IV.

Uittogt der Bezetting. II. 444.

De Stad met Staaten volk bezet. II. 450.

Eerste Leerrede der Hervormden na het overgeven der Stad. II. 453.

Bestel van het Kerkbestier binnen de Stad, en eerste Leerraars. II. 454.

Aanstelling van een Gouverneur, Kommandeur en verandering in de Regering. II. 456.

Verpachting van 's Landsmiddelen binnen de Stad. II. 465.

De mans Geestlyken moeten uit de Stad vertrekken, en de vrouwen Kloosteren geopend. II. 467.

Verandering in het ingaan der Huishouzen. II. 470.

Enige huisgezinnen uit Gu.

De Regeering verzoekt vermeerdering van Bezetting en moeite met de inkwartiering. III. 145.

Vreugde over den Zege, op de Engelsche Vloot. III. 148.

Dankdag wegens de overwinning by Chattam. III. 149.

Vreugde over de Vrede van Breda. III. 149.

Onderstand tot het vernieuwen der bruggen. III. 150.

En het aanvullen der bolwerken. III. 151.

Verzoek wegens het servitie geld en dat de Staaten van Holland eenig geld op de agterstallen willen geeven. III. 152.

Theater tot ontledingen opgerigt. III. 156.

Moselykheid over het stoppen van een strang der Rivier de Aa. III. 159.

Verzoek dat het Kommando in de Stad, aan een Nederlander gegeven mag werden. III. 160.

De Prins van Tarante neemt afscheid van de Regeering en verlaat alle zyne ampten hier te Lande. III. 161.

De Bevelhebber geeft eenige gebreken aan de Vesting werken op. III. 163.

Slegten staat der Vesten in het Jaar 1672. en verloop der Regeering daar over. III. 164.

Voorzorg tegen den Vyand. III. 168.

Schaarsheid van geld. III. 179.

Bedestonden ingesteld. III. 173.

De Spaansche hulpbenden komen in de Stad. III. 178.

Voorzorg tegen een beleg. III. 181.

De Schansen van levensmiddelen voorzien. III. 182.

Een stuks Muurs der Stad valt om. III. 183.

Verzoek om een ervaren legerhoofd. III. 183.

Samenkomst van den Krygsraad, en de gemagtigden der Regeering. III. 184.

De Vesting werken door de Burgery hersteld. III. 186.

Voorzorg omtrent de levensmiddelen binnen de Stad. III. 188.

Fransche Krygsverrigtingen rontsom de Stad. III. 188.

Voorzorgen binnens de Stad. III. 191.

Windmolen omtrent het Kruithuis afgebroken. III. 194.

De Vluchtelingen uit de Meyerye in Hop Manschappen verdeeld. III. 194.

Verdeeling der wagenen en posten. III. 195.

Orde op de Krygstugt, en verzoek om geld. III. 197.

De

De Franschen trekken van voor de Stad af. III. 197.

De Krygsraad geeft er den Prins van Orange kennis van en men tragt een vaart naar de Maaz te verkrijgen. III. 199.

Verbetering der Vesting werken. III. 201.

De afgeschafte imposten wederom ingevoerd. III. 202.

Vreugde over de verheffing van den Prins van Orange tot Stadhouder. III. 203.

De Meyerye gelast brand binnen de Stad te brengen. III. 203.

Middelen ter versterking der Stad aangewend. III. 205.

Een verrader binnen de Stad ontdekt en gestraft. III. 207.

Herstelling der Vesting werken. III. 209.

De Prins van Orange komt binnen de Stad. III. 212.

De vesting werken verbeterd. III. 213.

De Regeering verzaekt om een Krygsbouwmeester, en Konstapels en gelast de Ingezetenen zig voor een half jaar te voorzien. III. 214.

De wagten der Burgery by voorraad afgeschafte. III. 215.

De Regeering tragt nite

werken, dat de servitie gelden als voorheen uit de verpondingen betaald moegen werden. III. 216.

Haar verzoek om onderstand voor den brand der wagten, afgeslagen. III. 218.

Die van Holland staan de Regeering alhier met eenig geld by. III. 219.

De geweesene bezetting van Maastricht komt binnen de Stad. III. 219.

De weg naar Vlucht geslegt. III. 221.

Oproer over het stoorren van den Roomschen Godsdienst. III. 223.

De Regeering schryft ten voordeele der Roomschgezinden aan de Staaten en den Prince van Orange. III. 225.

Vreugde over de verovering van Bon. III. 227.

Verscheide zieken uit het leger in het Gasthuis alhier gebragt. III. 228.

Zware winterlegering binnen de Stad, en moeite deswegens. III. 229.

Vreugde over de Vrede met Engeland. III. 232.

Veele Fransche weglopers komen binnen de Stad. III. 231.

Moelelykheid tusschen de Regeering en den Krygsraad over eenen gevangen. III. 233.

En met den Raad van Staaten over het opmaaken der Wallen. III. 235.

Vreugde

Vreugde over het hero-
veren der Stad Graave. III.
237.

Klagte over het schryven
des Amsterdamschen Kou-
rantiers. III. 238.

Middelen tot opbeuring
van den Koophandel. III.
238.

Moeielykheid over Stads
Wapenchild. III. 239.

De Stad bekomt een ge-
deelte van het geld voor
het opmaaken der Wallen
betaald. III. 244.

De Algemeene Staaten
verzoeken, aan die van
Holland, dat de Stad iet-
wes in mindering der servit-
tie gelden bekomme. III.
249.

Alle de Bruggen buiten
de Stad weggepoeld. III.
250.

Maurits Graaf van Nas-
sauw tragt zeker stuk ge-
schut van de Stad te beko-
men. III. 251.

Moeielykheid over het
Servitie geld met de Rui-
tery. III. 252.

Als mede over het invor-
deren der Kerklyke inkom-
sten van Holland. I I. 255.

Buitengewoone halve ver-
ponding, die de Regeering
te vergeefs tragt af te wee-
ren. III. 260.

Vreugde over de Vrede
te Nieuwmegen gesloten.
III. 264.

Verlaat binnen de Stad
gemaakt. III. 267.

Voorzorg tot behoud der
Inundatie. III. 268.

Herstelling van Stads Geld-
middelen. III. 269.

Verlandding in de Di. ze.
III. 270.

Ieder lid der Regeering
met een kuffen beschonken
en voorneemen om een Boe-
kery op te rigten. III.
273.

Orde omtrent het maken
der Straaten. III. 274.

Moeielykheid over de
Boomen op de Wallen. III.
275.

Kollekte over de gevan-
genen by de Algirynen. III.
276.

Nieuwe lasten tot het
maken der Vestingwerken.
III. 277.

Beloop van die voor de
Stad en Meyerye. III. 287.

Moeielykheid om die te
vinden. III. 281.

En met den Hoogschout
om dit af te kondigen. III.
281.

Vervuiling der Dieze bin-
nen de Stad. III. 286.

Lantaarnen langs de Straa-
ten gesteld. III. 287.

Moeielykheid over het
stellen der Grenspaalen van
het vrydom der Stad. III.
289.

Een Burger door den
Raad van Brabant naar den
Haage gehaald dog ontsla-
gen. III. 290.

Reglement over de Gods-
huizen binnen de Stad, dat
de

de Regeering met moeite aanneemt. III. 292.

Zy zoekt eenige Fransche vlugtelingen binnen de Stad te lokken. III. 294.

Voorslag om een der gevlugte Predikanten te beroepen. III. 295.

Eenige Gemagtigden der Staaten toonen zig geneegen om Stads grieven weg te nemen. III. 296.

Vertoog der Regeering tegen de Groffierderyen ten platten Lande. III. 301.

Onderstand aan eenige Fransche vlugtelingen door de Algiryaen gevangen. III. 302.

Verbetering der Vestingwerken en moeite over het kappen der Boomen op de Wallen. III. 303.

Inzameling van Penningen voor de Piemonteefche Dallieden. III. 305.

De fting Brandspuiten in de Stad ingevoerd. III. 306.

De Keurvorst van Saxon komt binnen de Stad. III. 306.

Voorzorg tegen den Vyand. III. 308.

Vermeerdering der Bezetting. III. 309.

Moeite over het stallen der Paarden. III. 310.

En over het Hutsvesten des Krygsvolks. III. 312.

Gefprek tusschen den

Gouverneur en de Regeering over verscheide zaken III. 313.

De Wapenen van zeker Regiment om de schulden aangehouden. III. 315

Den Postwagen van Rotterdam tegen gegaan. III. 317.

Moeite over eenen Postwagen van Gouda die te niet loopt. III. 317.

Overeenkomst tusschen Utrecht en 's Hertogenbosch over het ryden van een Postwagen. III. 321.

Moeite over de Boomen langs de M aze onder Boukhoven. III. 323.

Verzoek om vergoeding der afgebrooken Huizen tot verbreeding der Wallen. III. 324.

Moeite om Stallingen te vinden. III. 325.

Overeenkomst met de Schutteryen over het Ya-byten. III. 326.

Bezwaar der Regeering ter gelegenheid van het verzoeken van een vierde van Lands Gemeene Midelen. III. 326.

Aardbeving. III. 330.

Bekommering wegens het aanleggen van voorraad van Koorn in de Meyerye. III. 331.

Hoogwater. III. 333.

Armoede in de Stad. III. 334.

Klagte over een ondschepte

te aan den mond der Dieze. III. 335.

Vreugde over de verovering van Namen. III. 336.

Moeielykheid met de Admiraliteit over het te recht stellen van een Admiraliteits bediende. III. 339.

Vreugde over de Vrede te Ryswyk gesloten. III. 342.

Slegte staat van Stads Geldmiddelen. III. 344.

De Regeering neemt in overweging de Heerlykheid Hedel te koopen. III. 345.

Het Hoogwater spoeld alle de Bruggen buiten de Stad weg. III. 352.

De Dieze binnen de Stad gediept. III. 354.

De Regeering van Bre da slaat die van 's Hertogenbosch voor, om vermindering van lasten te bekomen. III. 355.

De Dieze tot aan de Maez gediept, en belasting op den Turf gelegd. III. 356.

Verbetering van Stads Geldmiddelen. III. 357.

Moeielykheid over de Boomen op Stads Wallen. III. 358.

De Stad met Koorn voorzien. III. 359.

Middelen ter verzekering der Stad aangewend. III. 361.

Voorneemen om de stroo-

men in de Stad altyd vastbaar te houden. III. 364.

Oprigting van een Postery op Rotterdam. III. 365.

Moeielykheid met den Raad van Brabant over het Rechtsgebied. III. 366.

Verzoek, dat de Raad van Staten eenige Barakken binnen de Stad wil doen timmeren. III. 368.

Begin des Oorlogs met Frankryk 1702. en voorzorgen binnen de Stad III. 371.

De Regeering verzoekt, dat de Stad versterkt mag werden. III. 372.

Zy verzoekt, dat het gemeene Land voor de zieken en gekwetsten uit het Leger zorg drage. III. 377.

Moeite over het Huisvesten der Engelschen. III. 379.

Vreugde over de verovering der Zilvervloet te Vigos. III. 380.

Bedestonden, en moeielykheid daarover met den Kerkenraad. III. 384.

Verhoog der Regeering over het Servitie geld. III. 386.

De Maarschalk de Failard gevangen binnen de Stad gebragt. III. 389.

Overeenkomst over de wedersydse passien der Steden. III. 390.

De Regeering tragt te vergeefs de personeele schatting te doen ophouden. III. 391.

Moel-

Moestelykheid met den Heer van Boukhoven over het trekpad langs de Maaz en uit einde dier zaak. III. 392.

De Regeering verzoekt een vierde van de tiende verhooging van 's Lands gemeene middelen. III. 395.

Aanschryving dat de Burgery de binnen posten moet bezetten. III. 397.

De Nieuwstraat beplant. III. 399.

Eenige Stads Huizen verkogt. III. 401.

Armoede door de nistren-gen winter. III. 403.

Hoog water en duurte. III. 404.

Voorneemen om de Haven te vergrooten. III. 407.

De nieuwe Minderbroeders Straat, met Steenen belegt. III. 408.

Opzeggen van het verdrag van het Straatslyk. III. 408.

Voorzigt tegen den Vyand. III. 409.

Vreugde over het sluiten der Vrede te Utrecht, en het water rontsom de Stad afgelasten. III. 411.

De Algemeene Staaten schryven de Regeering aan den Prædident binnen de Stad niet toe te lasten. III. 414.

De Regeering geeft de redenen van het verval der

Burgery den Raad van Staaten over. III. 419.

Verhooging op den last van den turf. III. 422.

De renten ten lasten der Stad, op drie en een half ten honderd verminderd. III. 425.

Klagte over het maaken van Schoenen, door die der Bezetting. III. 426.

De Kerms der Stad verzet. III. 427.

De Barber Kapel aan de Regeering te rug gegeven. III. 434.

Voorslag om de Vugter Poort te herstellen. III. 435.

Aanschryving over Stads gebrekige werken. III. 437.

Vrugteloos verzoek der Regeering, om een vierde van de tiende verhooging der gemeene Middelen. III. 441.

Schorfing van verschyde buiten gewoone lasten. III. 445.

Brand in de groote Kerk. III. 446.

Pogingen van het Kledermakers gild, om klederen voor de bezetting te maaken. III. 446.

De hint hamer binnen Poort afgebrooken. III. 447.

Verscheide lasten in de Stad en Meyerye afgeschafft. III. 449.

De Raad van Staaten vordert Stads Rekening, dat de Regeering weigerd. III. 450.

On-

Onderzoek der werken, die ten lasten der Stad staan. III. 454.

Schaade door het vlugten van een van 's Lands Pagters. III. 456.

Slegte staat van Stads geldmiddelen, en herstelling. III. 457.

Moeielykheid over het verminderen van sommige recognitiën. III. 458.

De Vugter Poort hersteld. III. 466.

Liefde gaaven voor de Waldensen. III. 467.

Penning ter gedagtenis der honderdjarige verovering der Stad gesslagen. IV. 1.

Nadere herstelling van Stads geldmiddelen. IV. 3.

Voorgenoomen schikking der Regeering in de verandering van den Schepenstoel. IV. 4.

De oude Stads Graft by de Hinthamer binnen Poort verkogt. IV. 7.

Voorneemen om een Rasp en Tugthuis te bouwen. IV. 9.

Ongerustheid ter gelegenheid van den. Sacraments en St. Jansdag. IV. 13.

Verdere herstelling van Stads geldmiddelen. IV. 16.

Nieuwe sluis by de Koornbrug gemaakt, en het verhoog daarover met de gevolgen. IV. 17.

De Straatweg buiten de

St. Jans Poort gemaskt. IV. 25.

Moeielykheid over het verminderen van eenige renten van het Gasthuis van Hester van Grinsven. IV. 28.

Verzoek der Regeering over den weg buiten de Orten Poort, en sluis by den Boom. IV. 33.

Afkondiging over het beschadigen der Vestingwerken, die agter blyft. IV. 37.

Afkondiging tegens het verbergen der Krygslieden. IV. 39.

Voorslag om eenige Bruggen buiten de Poorten te dempen. IV. 40.

Voorneemen om een Kweekschool voor Krygslieden op te rigten. IV. 46.

De Regeering doet voorraad van graanen op. IV. 47.

Moedwil van het gemeen en orde daar tegen. IV. 48.

Vrugtenlooze pogingen om een Tugthuis op te rigten. IV. 50.

En om den Land Tol af te schaffen. IV. 51.

Hoogwater, en ongelukkige omstandigheden daar door veroorzaakt. IV. 52.

Den Boschdyk opgemaakt. IV. 62.

Instorting der steene brug by de oude Diefte. IV. 63.

De Regeering tragt het op

onderhoud van 's Lands Bruggen over te neemen. IV. 63. zorgen te gebruiken. IV. 92.

Barakken binnen de Stad getimmerd. IV. 65. Vreugde over de aanstelling van den Prins van Orange tot Stadhouder. IV. 92.

De plaats der botermarkt veranderd. IV. 70.

Brand in het Gouvernement en gevaarlyke brand op de Markt. IV. 74. De Regeering zend eenige Gemagtigden naar den Prins om denzelven geluk te wenschen. IV. 95.

Keur tegen het herstellen der houten Gevels. IV. 76. Weekelyksche Bedestonden ingesteld. IV. 100.

De veemarkt verzet en de Jaarmarkt van Hinthambinnen de Stad gebragt. IV. 76. Moeilykheid over het begraven der overledenen in 's Lands ziekenhuis IV. 102.

Verandering in de wyze van het maken der Straten. IV. 79. De vrouwen en kinderen uit dat huis geweerd. IV. 103.

Het onweer slaat in den toren der Hoofdkerk. IV. 80. Voorzorg in geval van eene Belegering. IV. 105.

De zieken en gekwetsten van Doornik onder zekere voorwaarden in het Gasthuis ingenomen. IV. 80. Tegen den duuren prys der eetwaaren. IV. 107.

Verscheide onkosten ten lasten der Stad afgeschaft. IV. 81. En tot berging eener talryke bezetting. Besluit des Raads van Staaten daar omtrent. IV. 108.

De Vaart door de Schans Crevecoeur gebragt. IV. 81. Vordering der Keizerschen en inschikking daaromtrent. IV. 109.

Verlegenheid om de zieken en gekwetsten uit het Leger te plaatzen. IV. 82. Vrees voor hoogwater. IV. 110.

Sterke bezetting binnen de Stad. IV. 85. Moeilykheid over het weghalen der messie. IV. 111.

Staat van die. IV. 89. De aangenome magt der Offisieren in het Gasthuis tegengegaan. IV. 114.

Jaarlyksche belasting op de Markt en Veerschipppers. IV. 90. Voorzorg om Vleesch binnen de Stad te bekomen IV. 115.

De Raad van Staaten schryft de Regeering voor De Regeering verzoekt vermindering van bezetting. IV. 117.

Order op het verzorgen der Soldaaten vrouwen en kinderen IV. 120.

Vreugde over de Vrede te Aaken gesloten en nitlegging van den penning die de Regeering ter dier gelegenheid liet slaan. IV. 122.

Middelen tot herstelling van den Koophandel. IV. 125.

Klagten over de agterstallen van het zieken Gasthuis. IV. 125.

De beschoeijng buiten de Vugterpoort tot berging van het straatlyk weder opge maakt. IV. 127.

De Straatweg buiten de Vugterpoort verbreed. IV. 128.

Het Schippers gild gelast deffels aandeel in het verdiepen der Vaart in de Schans Crevecœur te betaalen. IV. 131.

Herstelling van Stads Geldmiddelen. IV. 131.

De Bedestonden afschaffing en vreugde over de Vrede. IV. 133.

Inzaameling van penningen voor de vernielde Kerken van Bergen op Zoom en Sas van Gent. IV. 134.

Vertoog tegens het betaalen van den vyftigsten penning. IV. 134.

Ooneenigheid met den Rentmeester der Domeinen over het schouwen der Gooten en der Rivieren. IV. 140.

Moelelykheid met eenige Burgers over het verdiepen der Dieze. IV. 147.

De St. Jakobs Kerk in een Krygs voorraadhuys veranderd. IV. 149.

Overeenkomst met den Polder van het Bosche veld over het gebruik van den Boschdyk. IV. 150.

Goedvinden des Raads van Staaten over het haalen van Zooden tot de Vestingwerken. IV. 152.

Rouwe over het afsterven van den Prinse van Orange, en schikkingen gedurende de minderjaartigheid van Willem den Vden IV. 152.

Vrugtelooze onderhandeling over het timmeren van een Tugthuis. IV. 153.

Herstelling van Stads Geldmiddelen. IV. 155.

Moelelykheid over het herstellen der Gooten in de Straaten. IV. 156.

Oprigting des wagen Postery naar Nieuwmegen. IV. 158.

Het sluiten der Poorten op een vast uur gesteld. IV. 158.

De Sluis by het Ollimoelen Bolwerk doorgelopen, en moelelykheid over het instorten van een muur, en het waghuis daaromtrent. IV. 159.

Pogingen om de Groesfierderyen ten platten Lande te weeren. IV. 163.

Moel-

- Moelijykheid met het Post Komtoir van Holland. III. 275.
- IV. 164. en 181.
- Moeite met den Raad en Rentmeester der Domeinen. IV. 176.
- Blaauwe steenen Pomp op de markt gesteld. IV. 179.
- Herstelling der wagen Postery op Maastricht. IV. 179.
- Moelijykheid met den Raad en Rentmeester der Domeinen over het voeren der Schuwe binnen de Stad, en het Vrydom, en over een paal op de Markt gesteld. IV. 197. en 199.
- Ook over het sluiten der Puze voor het Stadhuis. IV. 200.
- Twist met denzelven over het verbreedten van de Zwy- melbrug. IV. 203.
- Vreugde over de meer- derjaargheid van den Etf- stadhouder Willem den Vden IV. 216.
- De Prins komt binnen de Stad. IV. 220.
- Bezigtigd het Stadhuis. IV. 222.
- Verligting der huizen, en Vuurwerk afgestoken. IV. 223.
- Wapenshouwing der be- zetting op de Vugter Heide. IV. 223.
- Concert door de Regee- ting aan den Prins gegeven. IV. 224.
- Hervormden (Verdrak- kingen der) in Frankryk. III. 275.
- Hervorming Eerste be- ginsels derzelver hier te Lande. I. 431.
- Vervolging der Hervorm- den te 's Hertogenbosch. I. 456.
- Zy prediken op verschei- de plaatsen buiten de Stad. I. 477.
- Vervolging in de Stad. I. 478.
- Vervolgen en streng Pla- kaat tegen denzelven. I. 535. en II. 3.
- Prediken by het Dorp Engelen, het welk de Hoog- schout tragt te beletten. II. 22.
- Prediken nader aan de Stad. II. 23.
- En in Stads Kerken. II. 25.
- Het gemeen raakt op de been. II. 27.
- De Regeering beloofd de Ingezeten en de Ambag- ten onder zekere bepaaling te beschermen. II. 30.
- Verantwoording en ver- zoek der Hervormden. II. 31.
- Plakaat tegens die van 's Hertogenbosch. II. 35.
- De Hervormden verlaaten de Stad. II. 39.
- Vernietiging van het Pla- kaat. II. 40.
- Veele Hervormden ge- vangen. II. 43.
- De goederen der gevlug- ten aangeslagen, en vee- D 2

le Burgers gebannen. II. 46.

Te regt stelling en indaagingen van verscheiden. II. 48.

Vervolging om den Godsdienst. II. 55.

Zy neemt af. II. 110.

Geloofs Vrede door den Aarts Hertog en den Raad van Staaten ontworpen. II. 111.

Veele Hervormden verlaaten de Stad. II. 124.

Autaar ter zaake van het uitdrijven der Hervormden gemaakt. II. 152.

Last om de Hervormden uit Brabant, en uit 's Hertogenbosch te weeren. II. 319.

Verbod te 's Hertogenbosch om te Engelen, Vlymen, of Crevecoeur ter preek te gaan. II. 331.

Eerste Leerrede der Hervormden na het overgaan der Stad aan de Staaten. II. 453.

De Hervormde Godsdienft in de Meyerye ingevoerd. III. 2.

Hesdin (de Stad) overmeesterd, ten gronde geslegt, en niet ver van daar een andere van dien naam gebouwd. I. 540.

Hessen (*Hendrik*) *Land-Graaf* (van) staat van zyn regt op Brabant af. I. 136.

HEUSDEN (die van) en hun Heer doen die van

's Hertogenbosch moeilijkeheid aan, dog werden tot rede gebragt. I. 134.

Verschil over die Stad, en het Land, welke aan Brabant gebragt werd. I. 174.

Door den Hertog ter Leen aan den Heer van Saffenberg uitgegeven. I. 186.

De Graaf van Kleef steld er zig in het bezit van, en geeft alles behalven het Kasteel ter Leen uit. I. 186.

Aan Brabant overgegeven. I. 187.

Door Hertog Wenselaus aan den Graaf van Holland afgestaan. I. 209.

Onlusten over deszelfs grensen afgedaan. I. 222.

Door Mansfeld Belegerd. II. 186.

Die van Heusden gedwongen aan de Vestingwerken van 's Hertogenbosch te arbeiden. II. 211.

HILBUNDE Gravin van Stryen brengt dat Land aan Ansfried Graaf van Leuven te huwelyk. I. 6.

Stigt het adelyk stift Thoor. I. 70.

Hilvoarenbeek Dorp in de Meyerye door de Gelderschen in het jaar 1388. afgebrand. I. 237.

Gebranschat in het jaar 1542. I. 499.

Andermaal 1543. I. 505.

Vernietiging van de Do-

kanye des Kapittels aldaar. III. 84.

Kwaadaartige ziekte aldaar. III. 438.

Hinsbam gehugt voor de poort van 's Hertogenbosch door de Gelderschen verbrand. I. 422.

De Jaarmarkt lang aldaar gehouden in de Stad overgebracht. IV. 77.

Hobenloe (Filip Graaf van) schryft de Regeering van 's Hertogenbosch eenig Krygsvolk in te nemen. II. 125.

Mislukte aanslag van hem, op 's Hertogenbosch. II. 128.

Tragt die Stad te verrasschen. II. 154.

Vergeeffche aanslag van hem op de Stad. II. 157.

Neemt de Schansen te Littoolen en de Hulzen te Batenburg en te Empel in. II. 169.

Bemsgtigd het Slot te Loon op Zand. II. 175.

En de Schans te Engelen die hy doet slegten. II. 177.

HOLLAND (Het Graafschap van) aan Dirk den eersten te Biadel geschenken. I. 55.

De Graaf van Leuven trekt er met een Leger in. I. 77.

Holland (*De Graaf van*) staat den Graaf van Leuven en neemt dien gevangen. I. 79.

Word door deezen geslagen. I. 80.

Neemt 's Hertogenbosch in. I. 104.

Word door den Hertog van Brabant gevangen. I. 104.

Moet Dordrecht en het omliggend Land van den Hertog van Brabant te Leen houden. I. 106.

Graaf Floris de Vde te 's Hertogenbosch Ridder geslagen. I. 135.

De Graaf bekomt ontslag wegens de Leenroerigheid van Dordrecht aan Brabant. I. 138.

De Hertog van Brabant vereenigd zig met denzelven. I. 144.

Oorlog tusschen den Graaf en den Hertog. I. 159.

Vrede. I. 161.

De Graaf koopt Mechelen dat niet doorgaat. I. 170.

Koopt Heusden, dog moet het den Hertog van Brabant overgeven. I. 187.

Bekomt Heusden. I. 209.

Oorlog tusschen den Graaf van Holland, en den Hertog van Brabant voorgekomen. I. 246.

Geschil tusschen Hertog Antoni van Brabant, en Graaf Willem van Holland, over de huwlyks gaave van Hertogin Johanna vereffend. I. 258.

HOLLAND (De STAATEN van)

van) vereenigen zig met Antwerpen en 's Hertogenbosch. I. 461.

Vernieuwing dier vereeniging. I. 464.

Staan 's Hertogenbosch in het jaar 1673. met eenig geld by. III. 219.

Moeielykheid over het invorderen van derzelver Kerklyke inkomsten aldaar. III. 255.

Verklaaren dat het Krygsvolk door derzelver Gewest betaald, met Hollandscbe stoffen gekleed moet werden. III. 383.

Hoogschout. De Fiskaal van Brabant begrypt dat de Stadhouder van den Hoogschout den eed op het vyfde Lijf der Politicque Reformatie moet afleggen. III. 415.

Hoogstraaten (Het Kasteel van) Door het muitend Spaansch Krygsvolk bemagtigd. II. 260.

Door de Spaanschen belegerd, dog door Maurits ontzet. II. 264.

Door de muiters aan Maurits tegen de Stad Graave ingeruild. II. 279.

Aan de muiters te rug gegeven. II. 280.

Hougarden sterkte by Triepen. I. 72.

Oorlog tusschen den Graaf van Brabant, en den Bisschop van Luik daarom. I. 73.

Hout (Het Brabantfch

eiken) word voor het beste gehouden, was er voorheen meer als thans, en voorzorgen om het in de Meyerye te vermeerderen. I. 15.

Houtfchat (vrydom van) door Hertog Wenslaus, en Hertogin Johanna aan die van 's Hertogenbosch geschonken. I. 206. en in de Bylaagen. IV.

Moeielykheid met den Heer van Nieuwland over het vorderen van Houtfchat van Poorters goederen aldaar. IV. 6.

Hut aan Graaf Lambert den Isten van Leuven ten huwlyk aangebragt, en aan den Bisschop van Luik geschonken. I. 68.

Huizen. Van Stads wege aan een ieder die een steenen gevel voor zyn Huis timmerd den tienden steen geschonken. II. 331.

Huishuizen (Verandering in het ingaan der) gemaakt. II. 470.

I.

Jaar. (Begin van het) op den eersten van Januari vastgesteld. II. 83.

Jaarmarkt. Vertoog der Regeering van 's Hertogenbosch over het oprigten eener Jaarmarkt te Oedenrode. III. 10.

De der Stad verzet. III. 427.

Ap.

- Andermaal verzet. III. 444.
 De Jaarmarkt van Hint-
 ham-binnen de Stad gebragt.
 IV. 77.
 JAKOB Gravin van Hol-
 land trouwd met Jan den
 IVden Hertog van Brabant.
 I. 267.
 Raakt in Oorlog met haar
 Oom Jan van Beyeren. I.
 269.
 Word door de Afgezonden
 den der Brabantſche Ste-
 den te Vilvoorden begroet.
 I. 270.
 Word oneenig met haar
 Man en wykt naar Henegouwen. I. 274.
 's Lands Staaten verzoe-
 ken dat zy te rug keere. I.
 475.
 Wykt naar Engeland, daar
 zy met den Graaf van Glo-
 cheſter trouwd. I. 280.
 Komt in Henegouwen,
 daar zy in de meſte Ste-
 den met blydſchap ontfan-
 gen werd. I. 280.
 Word uit Bergen naar
 Gent gevoerd. I. 284.
 Vlugt naar Holland. I.
 285.
 Glocheſter verlaat haar.
 I. 285.
 Aart van Jakoba. I. 276.
 Jan de Iſte Hertog van
 Brabant doet hulde aan den
 Roomſchen Koning. I. 132.
 Brengt die van Heuſden
 tot reden. I. 134.
 Maakt een verbond ter
 bewaaring der wegen, tuss-
 ſchen den Ryn en de Maas.
 I. 135.
 Word Opperbeſchermer
 der Stad Aken. I. 136.
 Ontſlaat den Graaf van
 Holland van het Leenman-
 ſchap wegen Dordrecht. I.
 138.
 Koopt het Regt des Graa-
 ve van den Berg op Lim-
 burg. I. 139.
 Verbond daarover tegen
 hem gemaakt. I. 139.
 Het geſchil word aan de
 uitspraak van ſcheidslieden
 geſield, waaraan men zig
 niet houdt. I. 140.
 Krygsbedryven ter dier
 gelegenheid. I. 141.
 Het geſchil te vergeeffſch
 aan den Biſſchop van Kam-
 meryk gelaten. I. 144.
 Voortzetting vanden Oor-
 log. I. 145.
 Veldſlag by Woeringen.
 I. 147.
 Den Aarts Biſſchop van
 Keulen, en den Graaf van
 Gelder gevangen. I. 148.
 Het Kasteel van Woerin-
 gen ingenomen. I. 149.
 Neemt bezit van Lim-
 burg, en veranderd den
 Wapenkreet ayner voorou-
 deren. I. 150.
 Voorwaarden waarop de
 Aarts Biſſchop en de Graaf
 vrygelaaten werden. I. 150.
 Maakt eenige Landkeu-
 ren in Brabant. I. 152.
 Word Stedehouder van
 het Duiſche Ryk. I. 153.
 De Brabanders geven den
 D 4 Her.

Hertog een twintigste gedeelte hunner goederen. I. 153.

De Hertog word in een fleekspel gewond, en sterft.

154. Begraafnis, Huwelyken en Kinderen. I. 155.

Bastaarden en Wapenschild. I. 156.

JAN de IIde Hertog van Brabant treed in huwlyk met de dogter des Konings van Engeland. I. 156.

Word Opperbeschermer des Lands van Luik. I. 157.

Koopt de Stad, en Heerlykheid Mechelen. I. 157.

Hy geeft de helft daarvan aan Jan Berthout te Leen. I. 158.

Die van Mechelen dooden den Hoogfchout des Hertogs. I. 158.

Hy neemt die Stad in. I. 158.

Hy wint Geertruidenberg en belegerd Dordrecht. I. 160.

Dat hy verlaaten moet. I. 161.

Maaft vrede met Holland. I. 161.

Oproer te 's Hertogenbosch, waar door hy het regt om de ledige erven, binnen de Stad ten Chynse uit te geven bekomt. I. 162.

Oproer te Brussel en te Leuven gestild. I. 164.

Geeft Mechelen aan den Bisschop van Luik. I. 165.

Voorrechten door hem aan Brabant gegeven. I. 166.

Dood, zeden, Kind, en Bastaarden. I. 168.

JAN de IIIde Hertog van Brabant volgt zynen vader op. I. 168.

Trouwd met de Dogter des Konings van Frankryk. I. 169.

Steld zig tegen het verpanden van Mechelen aan den Graaf van Holland. I. 170.

De Graaf van Buuren word Leenman des Hertogs. I. 173.

Oorlog met den Heer van Valkenburg. I. 174.

Vershil over Heusden en Drongelen met den Graaf van Holland. I. 174.

Hegt de Stad Graave aan Brabant. I. 175.

Breda aan Brabant gehagt. I. 177.

Geeft het aan Jan van Polanen ter leen. I. 178.

Neemt de Stad Valkenburg in, en doet de Muren en wallen slegten. I. 179.

Twee Koningen, en twee en twintig Vorsten vereenigen zig tegen hem. I. 180.

Zy trekken te Velde, dog maken een bestand. I. 181.

Steekt zig in Oorlog om Mechelen. I. 182.

ver:

Verleest Tiel, en het Kasteel van Roode. I. 184.

Maakt Vrsede. I. 185.

Bekomt Heusden. I. 187.

Ruult Oud Heusden, Vlymen, Hedikhuizen en Rngelen. tegen Tiel, Santwyk, en Harwaarden. I. 188.

Maakt een overeenkomst over Mechelen, met den Graaf van Vlaanderen. I. 188.

Oorloogd met den Koning van Frankryk. I. 190.

Koopt het aandeel van Vlaanderen in de Heerlykheid Mechelen. I. 192.

Huwely Pen zyner Kinderen. I. 194.

Maakt een verdeeling zyner goederen, tusschen zyne Dogters. I. 194.

Sterft. I. 195.

Zyn Aart. I. 195.

Huwlyk en Kinderen. I. 196.

Bastaarden. I. 197.

JAN de IVde Hertog van Brabant, word door 's Lands Staaten tot Hertog verklaard. I. 264.

Zyne voogden geduuren de desselfe minderjaarigheid. I. 264.

Word als Hertog ingehuldigd. I. 294.

De Voogden sluiten een verdrag met Jan Hertog van Beyeren gekooren van Luik. I. 265.

Doet die van Maastricht hulde doen. I. 267.

Trouwde met Jakoba Gravin van Holland. I. 267.

Raakt in Oorlog met Jan van Beyeren, belegerd Dordrecht en verlaat het. I. 269.

Verzoend zig met Jan van Beyeren. I. 270.

Onenigheid tusschen hem, en zyne Gemalinne die van hem wykt. I. 274.

De Staaten verzoeken, dat Filip zyn Broeder overkome. I. 275.

Hy vertrekt hier op naar Maastricht. I. 276.

Komt met veel krygsvolks te Brussel. I. 277.

Vertrek naar Leuven. I. 278.

Maakt vrede met zynen Broeder. I. 279.

Zyne Gemalinne verlaat hem. I. 280.

Zie verder op JACONA.

Word als Graaf van Holland gehuldigd. I. 281.

Wind de Stad Braine in Henegouwen. I. 282.

En de meeste Steden aldaar. I. 283.

Stigt de Hooge School te Leuven. I. 286.

Verraad tegen hem gesmeed. I. 286.

Sterft. I. 287.

Deszelfs Aart. I. 288.

JAN Koning van Bohemen en Poolen vorderd een gedeelte van Brabant, dog

D 5

werd

werd afgewezen. I. 176.

Tragt den Koning van Frankryk te vergeefs tegen den Hertog van Brabant op te rulen. 180.

Oorlogd met meer anderen tegen denzelven. I. 181.

Andermaal in het Land van Limburg. I. 184.

Maakt Vrede met denzelven. I. 185.

Jan Hertog van Bourgondien staat zyn regt van opvolging op de Brabantfche Landen ten behoeven van zynen Broeder af. I. 257.

Jan (Don) van Oostenryk zie Oostenryk.

Jezuïten uit de Stad en Meyere van 's Hertogenbosch gezet. III. 443.

Ingebod (Het recht van) te 's Hertogenbosch, waarin bestaat. Die van 's Hertogenbosch doen er zig zelfs recht over in 'het Land van Ravestein. I. 510.

Inkomende en uitgaande regten zie Geleide geld.

JOHANNA Hertogin van Brabant Oude's. I. 196.

Trouwd met Willem Graaf van Henegouwen en Holland die by haar een Zoon verwekt, die jong sterft. I. 200.

Treed vervolgens in huwelyk met Weneflaus Hertog van Luxemburg. I. 200.

Doen hunne intrede te

's Hertogenbosch. I. 201.

Geven aan die Stad twee Jaarmarkten. I. 201.

En het regt om hun Wapenschild in dat van de Stad te doen stellen. I. 201.

Inhoud hunner Blyde Inkomst. I. 202.

Begeven zig tyde vanden inval der Vlaamingen in Brabant naar 's Hertogenbosch. I. 205.

Verleenen aan de Poorters aldaar Vrydom van Houtfchat. I. 206.

Hanne zaaken staan wanhoopig, dog worden wonderlyk geted. I. 206.

Bekomen de Heerlykheid Valkenburg. I. 212.

Johanna word Weduwe. I. 230.

Raakt in Oorlog met den Hertog van Gelder. I. 231.

Doet de Schild Graave belegeren. I. 233.

Haar Leger door de Gelderschen geslagen, en 'het beleg van Graave opgebroken. I. 235.

Verbind zig met Frankryk, en den Hertog van Bourgondien. I. 237.

Maakt Vrede met Oelanderland. I. 238.

Raakt wederom in Oorlog met dat Land. I. 239.

Vrugtenboske byeenkomst te Ravenstein. I. 240.

Verbind zig met Luik. I. 244.

Maakt

Maakt Vrede met Gelderland. I. 246.

Saat haar Landen aan haar Zusters dogter af. I. 251.

Dood en Begraafnis. I. 251.

JOHANNA dogter van Ferdinand Koning van Spanjen aan Filip den Schoonen ten huwelyk beloofd. I. 396.

Trouwd. I. 397.

Bevald van een dogter. I. 402.

En van een Zoon Karel genaamt I. 403.

Sterft, en haar uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. I. 543.

Jooden door de Kruisvaarders vervolgd en door den Hertog van Brabant beschermd. I. 166.

ISABELLA KLARA Eugenia dogter van Filip den IVden aan den Aarts Hertog Aalbrecht van Oostenryk ten huwelyk beloofd. II. 223.

Komt in de Nederlanden, en word met haaren Gemt al gehuldigt. II. 231.

Beschryving dier inhuldiging. II. 232.

Zie voorts AARTS HERTOGEN AALBRECHT EN ISABELLA.

Zy neemt na het overlyden haares Gemt al het gewat der Klarissen aan. II. 349.

De Bisschop van 's Hertogenbosch geeft haar te

kennen dat hy voor een beleg dier Stad vreesde. II. 403.

ISABELLA VAN VALOIS. Derde Gemt al van Filip den IVden sterft, en haar uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. II. 52.

Isabella (De Schans) by 's Hertogenbosch. Aanvalen op dezelve. II. 416.

Door de Staatfchen veroverd. II. 417.

Derzelver wellen door de Regeering der Stad beplant. II. 520.

K.

KAJUS JULIUS CÆSAR zie CÆSAR.

Kalvinisten zie Hervormden en Hervorming.

Kampen (Aalbrecht van) een Minderbroeder, weet de geheele Burgery te 's Hertogenbosch door zyn Prediken in te nemen. I. 521.

Keurd verscheide plegtigheden der Róómfch gezinden af. I. 521.

Word naar Leuven ontboden. I. 522.

Legt zyne Boeken op het vuur. I. 523.

Word naar St. Truiden gevoerd, en aldaar gevangen gezet. I. 523.

Misnoegen te 's Hertogenbosch daar over tegen de Minderbroeders. I. 523.

Word naar Friesland in een

een Klooster zyner Orde
gezonden , daar hy zyn le-
ven eindigd. 524.

Kannunniken te 's Hertog-
genbosch. Twist tusschen
hen en de Burgery over het
betaalen van den Inpost op
de Wynen , en moeilyk-
heden deswegens. I. 428.

Inschikking daarop ge-
maakt. I. 430.

Kappellen oorsprong der-
zelve en naamsrede. I. 57.
In de aantekeningen.

De Raad van Staaten wil
twee Kappellen te 's Hertog-
genbosch tot Krygsvoor-
raadhuizen doen maaken.
III. 125.

KAREL DE GROOTE word
Koning van Frankryk. I.
54.

KAREL DE KAALE deeld
met zynen Broeder de Lan-
den van Lotharius. I. 54.

KAREL DE EENVOUWIGE
word Koning van Lothrin-
gen. I. 55.

Helpt Reinier en Odokar
tegen Zwentiboldus. I. 65.

Bemagtigd Lothringen. I.
55.

KAREL DE STOUTE Her-
tog van Brabant aan Ka-
tryn dogter van Karel den
Vilden verloofd, welk huw-
lyk niet voltrokken werd.
I. 320.

Trouwd met Isabella van
Bourbon. I. 330.

Het afstaan van eenige
plaatsen aan Frankryk gaat
hem zeer ter harte. I. 336.

Treed in een verbond te-
gen dien Koning, en trekt
met een Leger in Frankryk.
I. 338.

Verwoest Dienant. I.
339.

Volgd zynen Vader op.
I. 343.

Zyne Bleide Inkomste en
huldiging. I. 344.

Slaat de Luikenars. I.
345.

Zyn tweede Huwelyk. I.
345.

Noodzaakt den Koning
van Frankryk tot Vrede. I.
346.

De Brabantsche Steden
liggen voor hem geld op
renten. I. 348.

Gelderland en Zutphen
aan hem verpand. I. 349.

Staat naar de waardig-
heid van Koning. I. 353.

Zoekt eenigelanden langs
den Ryn te winnen. I. 356.

Bemagtigd Lothringen. I.
358.

Trekt op te Zwitfers en
word geslagen. I. 359.

Belegerd Morat, en an-
dermaal geslagen. I. 360.

Sneuveld. I. 362.

Zyn gestalte. I. 363.

Vrouwen. I. 364.

Men twyfeld of hy dood
zy. I. 365.

Zyne Weduwe sterft. I.
405.

KAREL de Ilde nader-
hand Keizer gebooren. I.
403.

Volgd zynen Vader op.
en

en Oorlog met Gelderland.
I. 413.

Doet zyn intrede te
's Hertogenbosch, en word
aldaar gehuldigd. I. 427.

Word Koning van Span-
jen. I. 430.

En Keizer. I. 432.

Raakt in Oorlog met
Frankryk. I. 434.

Reist naar Spanjen. I.
435.

Zyn Leger verwoest ge-
heel Pikardien. I. 435.

Doet nogmaals een in-
val in Frankryk, dog moet
te rug keeren. I. 436.

Wint een slag by Pavla,
en maakt Vrede met Frank-
ryk. I. 439. trouwd. I.
456.

Wort Heer van Utrecht.
I. 464.

Maakt Vrede met Gel-
derland. I. 465.

En met Frankryk. I.
466.

Vertrekt naar Duitsland.
I. 475.

Oorlog met Frankryk. I.
483.

Bestand met dat Ryk. I.
486.

Dat in een Vreede ver-
eend werd. 487.

Dood der Keizerin. I.
490.

Karel komt in de Neder-
landen. I. 493.

En binnen 's Hertogen-
bosch I. 494.

Oorloogd met Frankryk.
I. 495.

Deffelfs Leger geslagen:
I. 499.

Vertrekt naar Spanjen. I.
506.

Komt te rug, en bemag-
tigt Duuren in Guliker-
land. I. 506.

Gulik en Roermonde ont-
derwerpen zig aan hem. I.
507.

Gelyk ook de Hertog van
Gulik. I. 508.

Verbind zig met de Ko-
ningen van Engeland en
Denemarken tegen Frank-
ryk. I. 509.

Veldtogt in de Nederlan-
den. 512.

Vrede van Crespl. I.
513.

Karel komt te 's Hertog-
enbosch. I. 515.

Vertrekt naar Utrecht.
I. 516.

Word in de Geldersche
Steden als Hertog gehul-
digd. I. 516.

Beveelt den Graaf van
Buuren met eenig Krygs-
volk naar Duitschland te
trekken. I. 516.

Oorloogd met Frankryk.
I. 537.

Veldtogt in de Neder-
landen. I. 540.

Krygsbedryven aldaar in
het volgende Jaar. I. 541.

Stigt verscheide grens-
vestingen tegen de Frans-
schen. I. 543.

Draagt de Nederlanden
zynen Zoon Filip op. I.
545.

Vor:

Vertrekt naar Sganjen. I. 546.

Sterft. II. 9.

Karel zoon van Filp den IVden sterft. Deszelfs uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. II. 52.

Karel Prins van Lotharingen met zyne Gemalin te 's Hertogenbosch gewagt, dog ryden om het hooge water door de Meyerye naar Breda. IV. 72.

Karel zoon van Adolph van Egmond Hertog van Gelderland word te Gend opgevoed. 371.

Komt in Gelderland. I. 398.

Vier Keurvorsten verklaren dat hy geen regt op Gelderland heeft. I. 400.

De meeste Geldersche Steden houden het met Karel. I. 400.

Bemagtigd Leerdam. I. 401.

Valt in de Meyerye. I. 401.

Sluit een bestand met Filp den IIIden I. 401. en 403.

Valt in de Meyerye. I. 407.

Maakt een verdrag met Filp. I. 411.

Steld deezen te leur. I. 411.

Valt in de Meyerye. I. 413.

Bekomt Fransche hulpbenden. I. 415.

Valt in Brabant. I. 415.

Sluit een Vrede met Karel van Oostenryk te Karmeryk. I. 418.

Verbreekt die I. 419.

Valt in de Meyerye. I. 421. en 424.

Steld die onder brandyschatting. I. 437.

Valt in de Meyerye. I. 461.

Maakt vrede met Karel van Oostenryk, I. 465.

Verbind zlg met Frankryk. I. 485.

Sterft. I. 487.

Keijst (Aart Hieronimus van) door de hervormden te 's Hertogenbosch op het Stadhuis gezonden, om de afkondiging der Utrechtsche vereeniging te verhaasten. II. 119.

Keizerryk de Nederlanden onder den Bourgondischen kreits het Keizerryk ingelyfd. I. 524.

Kelten (De) of Celten oudste Inwoners der Meyerye. I. 26.

Kerk (Foren der Hoofd) te 's Hertogenbosch afgebrand. II. 155.

Kerken Raad (Berste) na het overgaan der Stad. II. 455. in de aantekening.

Kermis (Groote onlust op de) te 's Hertogenbosch door Wouter van Overryn verwekt. 239.

De Kermis verzet. III. 427.

At-

Andermaal, verzet, III.

444.

Kerker (Het Kasteel van) door de Keulſchen vernield, I. 141.

Door de Staaten aan de Spaanſche Milters te rug gegeven, II. 280.

Koffek in het Over Kwartier van Gelderland voor heen het Kasteel der Menapiers, waarſchynlyk een bezetting van Drusus. I. 40.

Koffek (*Laurens van*) Na het overgaan der Stad in dezelfe ampt als Geheimſchryver bevestigd, II. 457.

Kontpatrik Bevelhebber van 's Hertogenboſch, geeft eenige gebreken aan de vestingwerken op, III. 163.

Heeft Moelſelykheid over het afſchaffen van eenige 's Lands Middelen binnen de Stad, III. 184.

Klaſſis van 's Hertogenboſch bled aan eenige boeken, tot het oprigten eener Boekery binnen de Stad te ſchenken, III. 273.

Beuw ſteeft van het zelve gevierd, IV. 62.

Kloosters. Getal derſelver binnen de Stad en haaren omtrek in het jaar 1525. I. 452.

Bevint tegen het aanneemen van eenige nieuwe Nonnen in dezelve. II. 475.

Verkoopſing van eenige Kloosters binnen de Stad, II. 512.

Moelſelykheid over het

aanleggen van eenige ſtraaten door dezelve. II. 515.

Die eindelyk afgedaan werd. II. 525.

Kommando (verzoek dat het) aan een Nederlander mag overgegeven werden. III. 160.

Koophandel (Middelen tot opbouwing van den) binnen de Stad aangewend. III. 238.

Middelen tot herſtelling van dien. IV. 125.

Koorn. Ongemeene ſchielſyke daaling van het zelve. II. 178.

Zie verder op Duurte.

Koortſen (Heete) die beſmetlyk zyn binnen de Stad, en de Meyerye. I. 495.

Kwaadaardige Rotkoors te Hilvarenbeek. III. 438.

Koſtuimen (Oorſprong der) van 's Hertogenboſch. II. 289.

Kouwenſynſchen - dyk. Belasting op geheel Brabant, tot herſtelling van denzelven gelegd. II. 180.

Kruisvaarders vervolgen de Jooden, die door den Hertog van Brabant beſchermd werden. I. 166.

Kruithuis. (Het) te 's Hertogenboſch geſtimmerd. II. 333.

Een Molen tegen over het zelve afgebrand. II. 394.

Krygsonderneemingen in de Meyerye.

1497. I. 401.

1512. I. 421. 423. en 424.
 1528. I. 461.
 1542. I. 498.
 1543. I. 503.
 1573. II. 80.
 1580. II. 134.
 1582. II. 145.
 1583. II. 147. 150. en 152.
 1586. II. 172.
 1587. II. 175.
 1589. II. 188.
 1590. II. 192.
 1595. II. 217.
 1599. II. 236.
 1629. II. 402.
 1635. II. 491.
 1645. II. 529.
 1666. III. 147.
 1672. III. 177. en 189.
 1673. III. 221.
 1694. III. 334.
 1702. III. 375.
 1706. III. 396.
 1708. III. 401.
 1709. III. 407.
 1747. IV. 97. en 99.
 Krygs Raad zes Leden der Regeering, in het jaar 1672. daar by gevoegd. III. 167.
 Komen voor de eerste maal by een. III. 184.
 Geeft den Prins van Orange kennis, dat de Franschen van de Stad zyn afgetrokken. III. 199.
 Moeielykheid tusschen hem en de Regeering over eenen gevangen. III. 233.
 Kwartierschouten in de Meyerye aangesteld. II. 488.
- Kuit of Nieuwkuit door de Spaanschen na de Munterfche Vrede te rug ge-eifcht. III. 5.
 L.
 Lakenen. (Plakaat om de Engelsche) naar te zien. II. 197.
 LAMBERT de Iste Graaf van Leuven. I. 66.
 Huwlyk en dood. I. 68.
 LAMBERT de IIde Graaf van Leuven. I. 71.
 Valt in ongunst des Keizers. I. 71.
 Word in zyn Slot te Leuven belegerd. I. 72.
 Beoorloogd den Bisschop van Luik. I. 72.
 En slaat denzelven. I. 73.
 Licht de Gemalinne van den Broeder des Bisschops van Luik op. I. 73.
 Bekomt het Graffchap Brugerom. I. 74.
 Stryd tegen den Hertog van Neder Lothryk en sneuvelt. I. 74.
 LAMBERT de IIIde Graaf van Leuven. I. 76.
 Trekt met een Leger in Holland. I. 77.
 Word gevangen en ge-slaakt. I. 79.
 Valt de Hollanders op het lyf. I. 80.
 Sterft I. 80.
 Zyn Vrouw en Kinderen. I. 81.
 Landdrost over de Meyerye aangesteld. III. 5.
 Land

Landrechten (Aanschryving om de) van 's Hertogenbosch over te zenden, en oorsprong van de Kostuimen der Stad II. 289.

Languerak (De Heer van) na 's Hertogenbosch gezonden om 'er het gebied te voeren. III. 184.

Languerak (Jo. Fredrik Hendrik Baron van den Boetzelaer Heer van) afgezonden van den Raad van Staaten sterft te 's Hertogenbosch, het Lyk werd met ongemeene Statie uitgevoerd. IV. 8.

Lantaarnen binnen 's Hertogenbosch langs de Straaten gesteld. III. 287.

Lappertje zonder leder (Gerard hygenaamt) uit 's Hertogenbosch gebannen. II. 50.

Ryd binnen de Stad, schiet by het uitryden onder Spaanschen, word gevangen en met de koorde gestraft. II. 72.

Leenen. De Hertogen van Brabant zyn voogden over alle de minderjaargen die leenen in dat land bezitten. Hoe dit vooregt door den Hertog is verkregen. I. 112.

LEUWEN. Door de ballingen uit Leuven verrast, dog spoedig hernoomen. I. 229.

Lekkerbeetje (Gerard Abrahams Zoon hygenaamt) zyn zonderling lyfgevegt met

Breauté op de Vugter Heide. II. 237.

LEUVEN. Een der vier Kwartieren van Brabant naar die Stad genaamt. I. 11.

De eerste Heeren van Brabant Graven van Leuven genaamt. I. 67.

Oproer in die Stad gesteld. I. 164.

Zwaar oproer aldaar. I. 210.

Door den Hertog met kragt van wapenen gesteld. I. 211.

Opschudding aldaar over het aanstellen van Burgers in de Regeering. I. 224.

De Hertog komt binnen de Stad. I. 225.

Vertrekt misnoegd. I. 227.

Hy komt met een Leger voor de Stad. Men maakt een overeenkomst. I. 228.

Veele Burgers aldaar verlaten de Stad, waar doot de laken handel verloopt. I. 229.

Eenige ballingen van daar maken zig van de Stad Leuven meester dog werden van daar verdreeven. I. 229.

Eenige vlugten naar Gend. I. 229.

Zy noemen zig wilde zwynen en lopen Brabant af. I. 229.

Veelen gevangen en gedood. I. 230.

Hooge School door Hertog Jan den IVden 1426.

te Leuven opgericht. I. 286.

Licenten klagte van die van 's Hertogenbosch van licenten van handwerken. II. 217.

LIER aan Parma verraden. II. 145.

Door de Staatschen verast en verlaaten. II. 216.

Lierop Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Lieshout Dorp in de Meyerye is waarschynlyk een Bosch geweest. I. 15.

Door de Gelderschen verbrand. I. 425.

Limburg (De Hertog van) sterft, en de Graaf van Gelder neemt dien naam aan. I. 138.

De Graaf van den Berg verkoopt zyn regt daar op aan den Hertog van Brabant, de Graaf van Gelder maakt daarover een verbond tegen den Hertog. I. 139.

Oorlog daarover. I. 139.

De Gelderschen verslagen. I. 142.

De Hertog trekt in Gelderland, en bied te vergeefs den Hertog van Gelder een slag aan. I. 143.

Slag by Woeringen waar in de Graaf van Gelder gevangen werd. I. 148.

De Hertog van Brabant neemt bezit van Limburg. I. 150.

Lindanus (Wilhelmus)

Bischof van Roermonde weid te 's Hertogenbosch de Kerken, Kapellen en Altaaren, die door de Hervormden gebruikt of geschonden waren. II. 152.

Lit Dorp in de Meyerye door de Spaanschen na de Munstersche Vrede terug geeischt. III. 5.

Lit (De Schans te) door die van 's Hertogenbosch aangelegt. I. 137.

Listoien Dorp in de Meyerye door de Gelderschen verbrand. I. 243.

Lodewyk de Vroome sterft, en laat zyne landen aan zyhe drie Zoonen over. I. 54.

Lodewyk de Stamelaar sterft. I. 55.

Lodewyk de vierde Koning van Duitschland bekomt Lothringen. I. 55.

Lodewyk de XI. Koning van Frankryk bekomt een goed gedeelte der Bourgondische Staaten. I. 335.

Word door Karel den Stouten tot de Vrede genootzaakt. I. 346.

Lodewyk van Maale Graaf van Vlaanderen trouwd met Margreet van Brabant. I. 196.

Eischt uit dien hoofde een gedeelte van dat Landschap en bemagtigt Mechelen. I. 204.

Trekt in Brabant slaat de Brabanders, bemagtigd Brussel en meer andere plaatsen. I. 205.

Dog

Dog werd er ras uitge-
dreeven. I. 206.

'Slaat de Brabanders by
Santvliet. I. 208.

*Loef van der Slaat (Theo-
dorus)* Kapellaan van den
afgezant des Konings van
Frankryk, te 's Hertogen-
bosch gevangen genoomen.
III. 110.

*Loheren (Jo. Maximillaan
van Hoorn Heere van)* word
in plaats van deszelfs Va-
der Bevelhebber te 's Her-
togenbosch. II. 114.

Heeft veel moeite om de
vegtende Burgers te stillen.
II. 121.

Schryft om vermeerde-
ring van bezetting. II. 123.

Lommel Dorp in de Mey-
erye, was voorheen in
Taxandrien gelegen. I. 43.

Door den Heer van
Valkenburg geplunderd. I.
141.

Door de Gelderschen
gedeelyk gebrandschat. I.
413.

Moetwil van de Fran-
schen aldaar. IV. 99.

Loop op Zand Dorp in
de Meyerye. Het Slot al-
daar door den Graaf van
Hohenloe belegerd. II. 175.

En bemagtigd. II. 176.

Door de Spaanschen in-
genoomen. II. 178.

Loop (De Rode) te
Hertogenbosch. 1530. I.
470.

1630. II. 475.

1701. III. 370.

*Loterij van Zilverwerk te
's Hertogenbosch.* I. 436.

LOTHARINGEN. Hoe uit-
gestrekt van ouds. I. 54.

Koningen van het zelfde
I. 54. en 55.

Het word in een. Het-
togdom veranderd. I. 58.

En in twee deelen ge-
splijst. I. 60.

Grensen van beiden. I.
60.

Waar om de Hertogen
van Brabant, Hertogen van
Lotharingen genaamt zyn.
I. 61. en 86.

Neder Lotharingen aan
Godfried den Isten Hertog
van Brabant erflyk gegeven.
I. 92.

Opper Lotharingen door
Karel den Stouten bemag-
tigd. I. 358.

Lotharingers (De) in de
Meyerye geflagen. III. 29.

Voorzorgen tegen hen.
III. 31.

LUIK (Het Land van) De
Hertog van Brabant word
er opperbeschermmer van. I.
257.

LUIK (De Stad) door de
Brabanders ingenoomen. I.
109.

Door Karel den Stouten
die de Muuren doet sleg-
ten. I. 345.

LUIK (de Bisschop van)
doet Hertog Hendrik den
Isten in den ban. I. 114.

Ook Hendrik den Ilden
I. 121.

Steld den Hertog van
Brabant

Brabant tot Opperbeschermer van Luikerland aan. I. 157.

Bekomt Mechelen. I. 165.

Verpand dat aan den Graaf van Holland. I. 170.

Geeft de pandpenningen te rug. I. 171.

Verkoopt het aan den Graaf van Vlaanderen. I. 182.

Moeielykheid tusschen hem, en de Regeering van 's Hertogenbosch. I. 325.

Luikenars (De) door Lambert den Ilden Graaf van Leuven geslagen. I. 72.

Zy slaan Godfried den Isten 192.

Slaan de Brabanders. I. 111.

Tragten te vergees Mechelen te overrompelen. I. 130.

Verbinden zig met Hertogin Johanna. I. 244.

Sluiten met Hertog Antoni een verbond. I. 257.

Oorlogen tegen Karel den Isten met een ongelukkig gevolg. I. 339.

Verrassen de Stad Huy. I. 344.

Door Karel den Isten verslagen. I. 345.

Door Maximiliaan. I. 385.

LUXEMBURG tot een Hertogdom verheven. I. 200.

Door Filijp den Goeden bemagtigd. I. 322.

Filijp de Schoone als

Hertog aldaar gehuldigd. I. 403.

Lynden (Jan van der) Abt van St. Geertruide verdagt gehouden 's Hertogenbosch aan Anjou te willen overgeven. I. 141.

M.

Maarten van Rossem zie op *Rossem*.

Maas (Rivier) Deszelfs oude loop. I. 34.

Welke Rivier de oude, en welke de Nieuwe Maas genaamt werd. I. 352.

Merklyke kromte in dezelfde by Hedikhuizen doorgegraaven. I. 352.

MAAZTRICHT. Door de Spanjaarden geplunderd. II. 86.

Door Parma bemagtigd. II. 115.

Door Fredrik Hendrik veroverd. II. 482.

Door de Franschen ingenomen. Deszelfs bezetting komt te 's Hertogenbosch. III. 219.

Mansfelt (Karel Graaf van) schenkt de Stad 's Hertogenbosch eenige klokken. II. 155.

Valt in den Bommelerwaard. II. 163.

Word genoodzaakt te rug te trekken. II. 165.

Tragt Venlo te vergeeffich te bemagtigen. II. 167.

Belegerd Graave. II. 169. En Heusden. II. 186.

Tragt

Tragt te vergeeffich de belegering van Geertruidenberg te doen opslaan, en Crevecoeur te bemagtigen. II. 201.

Tragt vrugteloos bezetting in 's Hertogenbosch te leggen. II. 202.

Mansfeld (Pieter Ernst Graave van) word hy voorraad tot Landvoogd aangesteld. II. 199.

Schaft alle de vrywaaringen af. II. 200.

Plakaat der Staaten waar door dit in verval raakt. II. 200.

MANUWARIE (Het Graafschap) waar gelegen, en wat het bevatte was het erfgoed van Gieselbert stamvader der Hertogen van Brabant. I. 7.

Marcelles (*Jacques de*) een verrader te 's Hertogenbosch in het jaar 1672. ontdekt en gestraft III. 207.

MARGREET dogter van Hendrik Hertog van Limburg trouwd met Godfried den III. Hertog van Brabant. I. 95.

MARGREET dogter van Lodewyk de heilige genaamt Koning van Frankryk eerste Gemalin van Jan den Isten Hertog van Brabant. I. 155.

MARGREET dogter van Gui Graaf van Vlaanderen tweede Gemalin van Jan den eersten Hertog van Brabant. I. 155.

MARGREET dogter van Eduart den Isten Koning van Engeland Gemalinne van Jan den tweeden Hertog van Brabant. I. 168.

MARGREET dogter van Richard van York derde Gemalinne van Karel den eersten Hertog van Brabant. I. 364.

Margreet dogter van Hendrik den Isten trouwd met Gerard Graaf van Gelder. I. 115.

Margreet dogter van Hendrik den Ilden Abdisse van Valleduc. I. 120.

Margreet dogter van Jan den Isten trouwd aan Keizer Hendrik de VIIde I. 155.

Margreet dogter van Jan den Ilden trouwd aan Lodewyk van Male Graaf van Vlaanderen. I. 196.

Margreet dogter van Maximiliaan en Maria trouwd eerst met Jan Prins van Kastilien en naderhand met Filibert Hertog van Savooije. I. 382. en 404.

Margreet Weduwe van Holland meend de naaste erfgenaam van Brabant te zyn Gronden waarop zy haaren eisch bouwd. I. 302.

Margreet van Oostenryk word Landvoogdes der Nederlanden. I. 430.

Eischt een jaarlyksche Bede van Brabant. I. 441.

Geweldig oproer daarover te 's Hertogenbosch, waarom zy die Stad doet insluiten. I. 442 en 448.

De Burgery verzoekt haar vergifnis. I. 450.

Eischt een Bede van Brabant die niet geheel ingewilligd werd. I. 466.

Sterft. I. 470.

Margreet Hertogin van Parma word Landvoogdes der Nederlanden. II. 12.

Zy zend haaren Geheimfchryver over de onlusten om den Godsdienst naar Spanjen. II. 17.

Handeld daarover met eenige Bisschoppen en Godgeleerden. II. 19.

Schryft over de onlusten aan alle de Nederlanden. II. 40.

Word van het bewind over de Nederlanden ontsagen en verreekt. II. 44.

MARIA dogter van Keizer Filijp den II den Gemalin van Hendrik den II den Hertog van Brabant. I. 119.

MARIA dogter van Lodewyk Graave van Evreux Gemalin van Jan den II den Hertog van Brabant. I. 196.

MARIA dogter van Karel den II den behooren. I. 331.

Volgd haren Vader in alle zyne landen op. I. 367.

Waarom van hare Bly-

de Inkomsten niets verhaald. Werd te 's Hertogenbosch ingehuldigd, en zonderling geval by die gelegenheid. I. 367.

De Koning van Frankryk bemagtigt een gedeelte haarer erfsanden. I. 368.

Trouwd met Maximiliaan Aarts Hertog van Oostenryk. I. 369.

Oorloogd met Gelderland. I. 372.

Sterft. I. 382.

Maria Zuster van Keizer Karel word Landvoogdes der Nederlanden. I. 474.

Verzoekt een Bede tot herstelling der Zeenwische Dyken die afgeslagen werd. I. 477.

De Staaten van Brabant schenken haar veertig duizend guldens. I. 479.

Komt te 's Hertogenbosch, en veele ballingen met haar in de Stad. I. 492.

Maria de Medicis Koninginne Moeder van Frankryk komt te 's Hertogenbosch. Hoe zy daar ontfangen werd. II. 499.

Maria Koningin van Engeland trouwd met Philip Prinse van Spanjen. I. 540.

Sterft. II. 9.

Maria Anna van Oostenryk word met haar Gemaal Prins Karel van Lotharingen te 's Hertogenbosch verwagt, dog ryden om het hooge water door de Mey.

Meyerye naar Breda. IV. 72.

Markinius (Koenraad) Veldprediker des Prinzen van Orange doet na het overgaan van 's Hertogenbosch de eerste Leerrede der Hervormden in de Hoofd Kerk. II. 453.

MATTHIAS Aarts Hertog van Oostenryk door sommigen tot Landvoogd der Nederlanden bevorderd. II. 305.

Geloofsvrede door hem en den Raad van Staaten ontwoipen. II. 111.

Die te 's Hertogenbosch aangenomen werd. II. 112.

Deszelfs uitvaart als Keizer te 's Hertogenbosch gehouden. II. 340.

MAURITS Prins van Orange neemt Breda in. II. 392.

Bemagtigd verscheide Schanffen rontsom 's Hertogenbosch. II. 192.

Doet een aanslag op die Stad. II. 206.

Slaat den Aarts Hertog Aalbrecht by Turnhout. II. 220.

Neemt de Schans Crevecoeur in. II. 248.

Belegerd 's Hertogenbosch. II. 252.

Breekt het beleg op. II. 256.

Trekt in Brabant. II. 259.

Ontzet het Kasteel van Hoogstraten, en belegerd 's Hertogenbosch. II. 264.

Verfchanst zig op den Pettelaar. II. 265.

Vermeeft de Spaansche verschanfingen op het Reut. II. 266.

Breekt het beleg op. II. 278.

Doet een vergeeffchen aanslag op Antwerpen. II. 372.

Mauris Graaf van Nassauw tragt zeker Stuk geschuts van de Stad te bekomen. III. 251.

MAXIMILIAAN Hertog van Oostenryk trouwd met Vrouwe Maria van Bourgondien. I. 369.

Word ingehuldigd. I. 370.

Oorloogd met Gelderland. I. 371.

Maakt vrede, en word er als Heer gehuldigd. I. 374.

Houd een Kapittel van het Gulden Vlies te 's Hertogenbosch. I. 374.

Werd tot Voogd over deszelfs Zoon, door de Staaten van Brabant aangeseld. I. 385.

Bedwingt de Luikenaars. I. 385.

Maakt een verdrag met Vlaanderen. I. 386.

Word Roomsche Koning. I. 387.

Word te Brugge gevangen gehouden. I. 388.

Geslaakt. I. 389.

Word Keizer. I. 393.

Word tot Voogd over

de Kinderen zyn Zoons aangesteld. I. 414.

En als zodaanigen te 's Hertogenbosch gehuldigd. I. 418.

Zend Krygsvolk in het overkwartier van Gelderland, dat alles verwoest. I. 425.

Ontlaat zig van de Voogdye zynes KleinZoons. I. 426. Sterft. I. 432.

MECHELEN dat in het jaar 1268. een open vlek was, te vergeefs door den Bisschop van Luik getragt te overrompelen. I. 130.

De Burgery van 's Hertogenbosch staan die van Mechelen by, waar voor de Mechelaars hun het lighaam van St. Rombout willen schenken. I. 131.

Het welk zy weigerd maar hun word toegelaaten, dat Lighaam in de processiente helpen draagen. I. 131.

Hoe lang dit onderhouden is. I. 132.

Jan de Ilden Hertog van Brabant koopt Mechelen. I. 157.

Geeft de helft aan Jan Berthout te Leen. I. 158.

Die van Mechelen doden den Hoogschout des Hertogs. I. 158.

De Hertog neemt de Stad in. I. 159.

De Bisschop van Luik, herroept den koop van Mechelen. I. 165.

Word na veel moeite

dier Bisschop toegeweefden en hem overgegeven. I. 165.

Die het aan den Graaf van Holland verpand. I. 170.

Deze koopt de wederhelft van Floris Berthout. I. 171.

De Bisschop van Luik geeft de pandpenningen den Graaf van Holland te rug. I. 171.

En verkoopt de wederhelft aan Berthout. I. 171.

De Bisschop verkoopt zyn aandeel aan den Graaf van Vlaanderen. I. 182.

Deeze koopt mede het gedeelte van het geslacht van Berthout. I. 183.

De Graaf kan er in gehuldigd werden. I. 183.

Oorlog daarover. I. 183.

By de Vrede word Mechelen in handen des Konings van Frankryk gesteld, tot dat men zoude zien wie er recht toe had. I. 185.

Overeenkomst over Mechelen. I. 188.

De Graaf van Vlaanderen verkoopt zyn aandeel aan den Hertog van Brabant. I. 192.

Mechelen voor altoos aan Brabant afgegaan. I. 193.

Door den Graaf van Vlaanderen bemagtigd. I. 204.

Aan denzelven nevens het onderhoorig Land afgegaan. I. 210.

De

De Stad in 'het Stapelrecht bevestigd. I. 210.

Oneenigheid met de Stad Antwerpen daarover. I. 315.

De Staaten van alle de Nederlanden aldaar te zaamen geroepen. I. 395.

Door het Krygsvolk van Alva deerlyk geplunderd. II. 79.

Door Parma ingenoomen. II. 161.

Mechelen adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 157.

Megen Door de Gelderschen ingenomen en verbrand. I. 424.

Andermaal door dezen ingenoomen en verbrand. I. 463.

Die van 's Hertogenbosch tragten die plaats te versterken, dog worden door de Staatschen daar in voorgekomen. I. 136.

Bezetten egter het Kasteel. I. 136.

MENAPIERS. De oudste en bekendste Inwoners der Meyery. I. 27. en 28.

Derzelver grensen. I. 29. en 30.

Verbond met de Romeinen. I. 31.

Door deezzen overheerd. I. 32.

Door de Tenkteren en Ufpeeten beoorloogd. I. 33.

Die door de Romeinen geslagen werden. I. 33.

Onderzoek naar de plaats van dien slag. I. 34.

Opstand der Menapiers tegen de Romeinen. I. 37.

De Menapiers ten ondergebragt. I. 38.

Kenige Landen hun ontomen. I. 40.

Zy houden zig onzydig in den Oorlog tusschen de Romeinen, en de Batavieren. I. 41.

Naar het gevoelen van sommigen worden zy door de Taxanders verdreven. I. 41.

Onderzoek naar dit verdryven. I. 45.

Merwede (Het huis te) door Jan den Ilden van Brabant te vergeefs belegerd. I. 161.

Merwede (De Heer van) door die van 's Hertogenbosch geslagen, en gevangen binnen de Stad gebragt. II. 221.

MERYE van 's Hertogenbosch. Naams oorsprong. Oude legte, en landsgesteltenis. I. 12.

Word Vrugtbaarder. I. 13.

Voorheen vol hout en Boschen. I. 14.

Die door de Oorlogen weg geraakt zyn. I. 15.

Middelen tot planting van hout aangewend. I. 15. en 16.

De grond is droog en schraal. I. 17.

E 5 Land

's Lands voortbrengfelen.
I. 17. en 18.

Rievieren. I. 18.

Veenen en Viffchen daar.
in. I. 19.

Inwoners. I. 21.

Zyn fterk, en Landsziek-
ten. I. 22.

Staat en beftaan der In-
wooners. I. 22. en 23.

Vermeerdering derzelver.
I. 24.

Verandering van den
grond, en oorzaak daar-
van. I. 24. en 25.

Oudfte Inwooners. I. 26.

Verscheide Dorpen door
de Gelderfchen verbrand. I.
236.

Deerlyk door dezelven
verwoeft. I. 242.

Twee Dorpen door de-
zelven verbrand. I. 245.

Vallen in de Meyerye,
en verbranden het fteedje
Os. I. 372.

De grenfen der Meyerye
tegen Gelderland bezet. I.
372.

Zwaare laft der Meyerye.
I. 273.

De Gelderfchen vallen
daar in. I. 422. en 424.

Branden twee Dorpen
daarin af. I. 425.

Vallen nogmaals daarin.
I. 461.

Worden by Heeze en
Leende geflagen. I. 462.

Groote droogte en ziek-
ten in de Meyerye. I. 494.

Inval der Staatfchen in
de Meyerye II. 142.

Zwaare laft van de Spaan-
fchen aldaar. II. 144.

Lyd veel door het over-
geven van Einthhoven. I.
148.

Door de Staatfchen ge-
brandfchat. II. 149.

Dezelve vallen er in, en
doen veel fchade. II. 150.

Door dezelven afgeloo-
pen. II. 153.

Vrugtenloos voorneemen,
om dezelve te plunderen.
II. 167.

Plunderen vier Dorpen
daarin. II. 171.

Zwaare laften in de Mey-
erye. II. 189.

Vertoog daarover aan
Parma gedaan. II. 190.

Onlullen met de Stad
over de kosten der Veffing-
werken. II. 205.

De Spaanfche Milters
vallen in de Meyerye. II.
222. 224.

Ongelukkige omftandig-
heid der Meyerye daardoor.
II. 225.

Stroperyen der Spaan-
fchen in de Meyerye. II.
236.

De Milters ftellen een
gedeelte der Meyerye on-
der brandfchatting. II. 246.

Die van Hamont doen
het zelve. II. 247.

De Staaten vorderen drie
dubbelde brandfchatting. II.
367.

Overeenkomst daarover.
II. 368.

De Milters fchryven
brand;

brandbrieven aan de Meyerye. II. 368.

Vrouwen en kinderen mogen zonder paſſen het platte Land door ryſen. II. 377.

Verbod der Straten om geen toevber aan het Leger voor Breda te doen. II. 383.

Grobendonk geſtaft aan het Kwartier van Goſterwyk diſ te doen II. 383.

Vrygeleide brieven voor de wederzydiſche Heetmraden. II. 395.

Bevel om de Kerken in de Meyerye aan de Heerlykheden te ruimen. II. 462.

Tegenbevel des Ronings van Spanjen. II. 463.

Bevel des Raads van Brabant om hulde en manſchap van Heerlykheden, Tienden en Landen te komen doen. II. 463.

Tegenbevel van Spanje. II. 464.

Nader bevel van den Raad van Brabant. II. 464.

Nader Tegenbevel van Spanje. II. 464.

Verpacting van 's Lands Middelen in de Meyerye die afgekogt werden. II. 466.

Gefchil over den eſgendom der Meyerye. II. 481.

Eenige Predikanten aldaar beroepen. II. 484.

Het Staaten Leger blyft

er een geruimen tyd in. II. 485.

De gevlugte Predikanten geſtaft naar hunne plaatſen te rug te keeren. II. 487.

Kwartier Schouten aangeſteld. II. 488.

Aanſchryving aan de Meyerye om het ſlyk der Haven weg te voeren het welk gewygerd word. II. 489.

Vergeeffſche handel over de Opperheerſchappy der Meyerye. II. 522.

Gevolgen der Munſterſche Vrede met opzigt tot de Meyerye. III. 1.

De Hervormde Godsdienſt aldaar ingevoerd. III. 2.

Kwartier Schouten en Land Droſt aldaar aangeſteld III. 5.

Klagte der Spaanſchen, dat de Meyerye te ver uitbreiden. III. 5.

Eenige Lotharingers aldaar geſlagen. III. 29.

Vorneemen om eenige Dorpen aldaar tot Heerlykheden te verkoopen. III. 87.

Moedwilligheid der Munſterschen in de Meyerye. III. 147.

Ligting van den tienden Man aldaar. III. 167.

Voorzorgen tegen den Vyand. III. 168.

De Meyerye gebrandſchat. III. 177.

Die der Meyerye geſtaft brand

brand binnen de Stad te brengen. III. 203.

Geweldige invordering der brandschatten door de Franschen aldaar. 1672. III. 221.

Harde behandeling der Inwooners aldaar. III. 222.

Vermindering der brandschattingen. III. 234.

Die der Meyerye genoodzaakt aan de verschan- singen voor Maastricht te werken. III. 249.

Zes Opgezetenen der Meyerye door de Fran- schen uit weerwraak opge- ligt. III. 261.

Vergeeffsch verzoek om kwytslag der brandschattin- gen. III. 262.

Moedwil van het Krygs- volk in de Meyerye. III. 265.

Verzoek der Meyerye om vermindering van lasten. III. 266.

Beloop der nieuwe lasten tot het maaken der Vesting- werken voor de Stad en Meyerye. III. 280.

Vyandlykheden der Fran- schen in de Meyerye 1688. III. 308.

Brandschatten de Meye- ry. 1693. III. 331.

Inval der Franschen in dezelve. III. 334.

Verzoek der Meyerye om van de Brandschattin- gen bevyrd te werden. III. 341.

Schaarsheid van Graanen

in het Kwartier van Maas- land. III. 347.

De uitvoer van Koorn uit de Meyerye belet. III. 351.

Moedwil der Fransche partyen in 1700. en groote schade daar van. III. 359.

Zy Brandschatten de Mey- erye. III. 373.

Orde omtrent het bergen van de Dorpspapieren. III. 374.

Groote schaade door de Legers aan de Meyerye toe- gebragt. III. 375.

Twee Predikanten aldaar mishandeld. III. 376.

Meenigte Boosdoeners al- daar. III. 398.

Armoedige staat na de Utrechtsche Vrede en denk- beeld daar van. III. 412.

Onveiligheid der wegen in het Kwartier van Peel- land. III. 417.

Grondscheiding tusschen de Meyerye en het Over- Kwartier van Gelderland. III. 428.

Moelielykheid daarover met eenigen der Opgeze- tenen. III. 431.

Kwaadaardige ziekte te Hilvarenbeek. III. 438.

Te Schyndel. III. 444.

Verscheide lasten in de Meyerye afgeschaft. III. 449.

De Predikanten en Schoolmeesters aldaar van inkwartiering vry gesteld. IV. 96.

De Fransche vorderen in 1747. Hooi en Haver van de Stad Eindhoven. IV.

97 Eenige plaatsen verzoecken zig met de Franschen over de Brandschattingen te verdraagen. IV. 98.

Moedwil der Franschen te Lommel. IV. 99.

De Krygsvolkeren der Bondgenooten komen in de Meyerye. IV. 118.

Mitchiels Gestel Dorp in de Meyerye. De Vrouwe aldaar erkend, dat van Vonnissen daar ter plaatse gewezen beschryfbrieven verleend kunnen werden. III. 132.

Minderbroeders moetelykheid der Burgery tegens dezelve. I. 521.

Minderbroeders Klooster te 's Hertogenbosch in asche gelegd. I. 336.

Verkogt. II. 512.

De Straat door het zelve gemaakt met steenen belegt. III. 480.

Misdadiging. Goedvinden die uitgenoomen de groven ter Galley te doemen. II. 252.

Moer Gestel Dorp in de Meyerye door de Gelderschen 1388. afgebrand. I. 237.

Door dezelve 1542. gebrandschat. I. 499.

Mom (*Jakob*) om verraad op Tiel gestraft. II. 347.

Moolmakers of Heidros-

ten zéker gespuis gebannen. I. 265.

Moordbranders ander gespuis in de Meyerye uitgeroeld. I. 330.

Moringius Gisbertus) Predikant te Bommel word by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Mottoen oude munt in Brabant. Verscheide soorten. Hoeveel de Vilvoorse waardig is. I. 218. In de aantekeningen.

Multery van het Spaansche Krygsvolk. II. 85.

Slaan de Staatsche benden. II. 86.

Multery onder de Italiaansche benden word door de Staaten gestyfd. II. 209.

Onder de Spaanschen die in de Meyerye vallen. II. 222-225.

En in de Bommeler en Tielerwaarden. II. 225.

De Mulders te Himont stellen een gedeelte der Meyerye onder brandschatting. II. 246.

Raadpleging om het mulden te stillen. II. 247.

Multery onder Aalbrechts Krygsvolk. II. 259.

De Regeering van 's Hertogenbosch schryft de vereenigde Staaten over de Mulders. II. 263.

Antwoord daarop. II. 264.

De Mulders onderscheppen eenige brieven uit 's Hertogenbosch. II. 265.

De

De Graaf van den Berg
schryft aan de Muiers. II.
266.

De Stad Grave aan de
Muiers van Hoogstraaten
ingeruimd. II. 279.

Zy doen een inval in
Brabant, en verzoenen zig
met den Aarts Hertog. II.
280.

Andere muiery onder
het Krygsvolk van Aal-
brecht II. 290.

De Spaansche muiers
schryven brandbrieven aan
de plaatsen der Meyerye.
II. 368.

Munstersche Vrede zie
op Vreede.

Munsterschen (moetwillig-
heid der) in de Meyerye.
III. 147.

Munt (moeielykheid we-
gens een Plakaat op de, II.
340.

N.

NAMEN (Het Kasteel van)
door Don Jan van Oos-
tenryk by verrassing inge-
noomen. II. 96.

NAMEN (De Stad) door
de Bondgenooten ingenoo-
men en vreugde daarover
te 's Hertogenbosch. III.
336.

Nancy door Karel den
Steuten bemagtigd. I. 358.

Verlooren. I. 361.

NEDERLANDEN. De mees-
ten en aanzienlykten kom-
men aan Filips van Bour-

gondien. I. 303. 319. en
322.

Ontwerp eener vereen-
ging tusschen dezelve. I.
482.

Worden allen onder den
Bourdischen Kreits gebragt.
I. 524.

Schaarsheid van geld in
de Spaansche Nederlanden.
II. 115.

Nerviers Inwoners van
het Belgisch Gallien door
Caesar genoegzaam uitge-
roeid. I. 32.

Neterfel Dorp in de Mey-
erye naams- oorsprong. I.
56.

Hof aldaar onderzoek
waar het stond. I. 57. In
de aantekeningen.

Niellius Remonstransch
Predikant Deszelfs zonder-
linge ontmoeting des Bis-
schops van 's Hertogenbosch
te Walwyk. II. 337.

Nieuwland Dorp in de
Meyerye tot een Heerlyk-
heid beleend. 499

Door de Gelderschen
1512. gedeeltlyk verbrand.
I. 421.

Andermaal 1528. I. 463.

De Gelderschen aldaar
door Jo. Aart Heym te rug
gedreven. I. 464.

Noormannen vallen in het
eiland Walcheren. I. 63.

Nothert Insteller der orde
van Premonstreit roeid de
ketteryen van Tanchelyn
uit. I. 88.

O.

ODOKAR (Graaf) verbind
zig met Reinier den Isten
Graaf van Brabant, en
worden binnen Durfos be-
legerd. I. 64.

Zoekt hulp by Karel den
Eenvouwigen. I. 65.

Oedenrade Dorp in de
Meyerye. Reinout van Bre-
derode verbrand er verschei-
de Huizen. I. 222.

Waarover deeze by den
Hertog van Brabant ver-
gifnis moet verzoeken. I.
224.

Door de Gelderschen ge-
plunderd en afgebrand. I.
498.

De Kerk verschoond,
mids daar voor drie hon-
derd guldens betaald wer-
de. I. 499.

Door de Staatschen 1583.
nevens de Kerken in koo-
len gelegd. II. 150.

Eenige Staatsche Ruiters
door die van 's Hertogen-
bosch aljaar geslagen. II.
217.

Verzoek der Regeering
van 's Hertogenbosch tegen
het oprigten eener Jaar-
markt aldaar. III. 10.

Moeite met de Spaan-
schen over de Dekanie en
de goederen van het Ka-
pittel aldaar. III. 20.

Oerle Dorp in de Maye-
rye door de Gelderschen
gebrandfchat. I. 505.

Oirschot Dorp in de Mey-
erye 1383. door de Gelder-
schen afgebrand. I. 237.

Zonderling voorval al-
daar wegens het doode lig-
haam van Juffrouw Valke-
nisse. III. 162.

Oijsterwyk Dorp in de
Meyerye door de Gelder-
schen verbrand. I. 237.

Andermaal 1542. en bo-
ven dien gebrandfchat. I.
499.

Nogmaals. 1543. I. 505.
Ontledingen (Theatertot)
opgerigt. III. 155.

Onweer (zwaar) te 'sHer-
togenbosch. Ao. 1550. I.
537.

In die Stad, en in de
Meyerye. IV. 175.

Oostenryk (Don Jan van)
word Landvoogd van de
Nederlanden. II. 90.

De Prins van Orange
waarschuwde de Staaten te-
gens hem. II. 91.

Handel van de Staaten
met hem. II. 92.

Het eeuwige Edict afge-
kondigd. II. 94.

Doet zyn Intrede te
Brussel. II. 95.

Zoekt de Hoogduitsche
benden in het Land te
houden. II. 96.

Word voor een vyand
verklaard. II. 105.

Doet het Spaansch Krygs-
volk wederkeeren. II. 106.

Stryd tegen het Staatsche
Leger by Rymenant. II.
107.

Sterft.

Sterft. II. 108.

Oostenryk (Andreas Kardinnaal van) tot Landvoogd gedurende de afwezenheid van den Aarts Hertog Aalbrecht aangesteld. II. 226.

Doet de Schans Crevecoeur vergrooten. II. 231.

Oostenryk (Ernst Aarts Hertog van) tot Landvoogd in de Nederlanden aangesteld. II. 206.

Sterft. II. 211.

Oostenryk (Matbias van) door zommigen tot Landvoogd aangenomen. II. 105.

Geloofsvrede door hem en den Raad van Staaten ontworpen. II. 111.

Die te 's Hertogenbosch aangenoomen werd. II. 112.

Oosterlingen Bestand met dezelveu gesloten. II. 455.

Orten. Door zommigen voor een Graaffschap gehouden. I. 4.

Aan de Utrechtsche Kerk geschonken. I. 5.

De oude grensen daar van onzeker, dog thans binnen de paalen des Vrydoms van 's Hertogenbosch gelegen. I. 5.

Godfried de IIIde Hertog van Brabant sticht er een Kasteel in het midden der Bosschen. I. 100.

Vreede aldaar gemaakt. I. 102.

Hendrik de Iste schenkt het behalven de plaats, daar deszelfs Paleis en de Kerk op staan aan den

Aarts Bisschop van Keulen. I. 112.

Aanmerking daaromtrent. I. 113.

De Gelderschen aldaar verrast, die het Dorp in koolen leggen. I. 437.

De Dyken aldaar hersteld. II. 332.

Voorneemen om de Schans aldaar te siegen. III. 185.

De Kerk aldaar befloten af te breeken. III. 196.

Afgebrooken, en moeylykheid met den Rentmeester der Geestlyke goederen over het verkoopen van den opstal. III. 211.

Alle de Huizen aldaar afgebrooken, en den grond van het geheele Dorp vergraaven. III. 212.

Orten Adelyk geslacht van dien naam Deszelfs Wapenschild. I. 4.

Osch Stad en Vryheid in de Meyerye tegen de Gelderschen bezet. I. 237.

Door de Gelderschen 1478 verbrand. I. 372.

Nogmaals 1497. I. 401.

Tweemaal in het jaar 1512. I. 423. en 424.

En ook 1528. I. 463.

Door de Staatfche beuden. II. 80.

De Staatfchen slaan de gewezene bezetting van Geertruidenberg aldaar. II. 188.

Byeenkomst van eenige afgezonden der Bontgenooten te Osch. IV. 118.

Offen

Offen (Het Stapelregt van) aan de Stad 's Hertogenbosch verleend. II. 172.

Oude Diefse Brug aldaar gelegd. III. 159.

Dezelve stort in en word vernieuwd. IV. 63.

Oudennaarden (een gedeelte dier Stad hoorde eertyds onder Brabant. I. 2.

Ouderlingen (naamen der eerste) na het overgaan der Stad. II. 455. In de aantekening.

Overlaat tot weering der watervloeden tusschen Drunen en Baardwyk gemaakt. IV. 213.

Overledenen Keur der Regeering wegens een teken aan de huizen daar iemand binnen 's Hertogenbosch is overleden. III. 112.

Ouerryn (Wouter van) Amptman van Bommelerwaard twist tusschen hem en de Burgery der Stad, doorsteekt een Diensar der Hertogin van Brabant, en word onthalt. I. 239.

Waar door een Oorlog tusschen Brabant, en Gelderland ontstaat. I. 240.

Oyen (Het slot te) door die van 's Hertogenbosch vernield. I. 420.

P.

Paapenbril (De sterkte) binnen 's Hertogenbosch gestigt en naamsrede. II. 497.

Kenige Huizen daaromtrent afgebrooken. II. 502.

Brand binnen die sterkte. IV. 107.

Pacificatie van Gend, of Gendsche bevreediging getroffen en voorwaarden derzelve. II. 89.

Parejas (Don Gareias de) afgezonden door den Koning van Spanjen, om den eed van getrouwheid, tyde als de Nederlanden aan Philip den II den Koning van Spanjen te rug zouden keeren afteeneemen. II. 335.

Afgezonden van 's Hertogenbosch om dien eed te doen. II. 335.

Parma (Alexander Farnise Prins van) komt in het Leger van Den Jan, en verstaat de Staatschen by Gembloers. II. 106.

Belegerd Maastricht. II. 115.

En overmeesterd die Stad. II. 118.

Komt met zyn Leger te Vugt dat door die van 's Hertogenbosch gespyzigd werd. II. 126.

Hy verzoend die Stad met den Koning van Spanjen. II. 130.

Die hy begunstigd. II. 132.

Doet een ban tegen den Prins van Orange afkondigen. II. 135.

Verraft Breda. II. 136.

Schryft aan die van 's Hertogenbosch op hunne hede te zyn. II. 142.

R

Neemt

- Neemt Hier door verraad in. II. 145.
 Wind Eindhoven. II. 147.
 Brussel en Mechelen. II. 161.
 En Antwerpen. II. 162.
 Ook de Stad Graave. II. 170.
 En het Slot te Wouw. II. 174.
 Belegerd Sluis in Vlaanderen. II. 175.
 Dat hy inaeemt. II. 178.
 Belegerd Bergen op Zoom dat hy verlaaten moet. II. 185.
 Wordziek. II. 186.
 Trekt naar Frankryk. II. 192.
 Komt te rug. II. 193.
 Sterft. II. 198.
 Paspoorten. (Plakst des Konings van Spanjen rakende de) dat ingetrokken werd. II. 208. en 209.
 Het Paspoorten geld te 's Hertogenbosch afgeschafft. II. 481.
 Pavle slag daarby. I. 439.
 Penning (vyftigste Penning) op de verkoopling van alle vaste goederen gelegd. III. 114.
 Naderhand in eenen veertigsten Penning veranderd. III. 157.
 Vertogen der Regeering van 's Hertogenbosch tegen den vyftigsten Penning. IV. 134.
 Peelland Kwartier der Moryc. Onveiligheid der wegen aldaar. III. 417.
 Pestziekte in Brabant. In het jaar 1316. I. 172.
 Te 's Hertogenbosch. In de Jaaren 1438. I. 321.
 1531. I. 474.
 1554. I. 542.
 1557. II. 56.
 1570. II. 64.
 1616. II. 332.
 1625. II. 385.
 1626. II. 391.
 1627. II. 394.
 1630. II. 474.
 1635. II. 491.
 Sterk 1635. III. 39.
 1664. III. 134.
 Keuren tot verhandering van het voortzetten der Pest. III. 40.
 Pettelaer (Schans de) by 's Hertogenbosch aangelegt. II. 378.
 Naderhand de Schans St. Michiel genaamt. II. 379.
 Aanvallen op denelve. II. 418.
 Geslegt. III. 185.
 Piemontezzen Verzamling van Penningen ten haanen behoeve. III. 41.
 Pieter Groothofmeester van Frankryk doet Ghilderrick Koning van West Frankryk in een Klooster sicken, zig voor Koning kroonen. I. 54.
 Poederrijen Slot in den Bommelerwaard vrugtenloos door de Hollanders belegerd. I. 414.

Peelland Kwartier der Moryc

Door de Oostenrykers die zy onderwyzen. II. gewonnen. I. 416. 468.

Omgeworpen en de graf- Brieven van twee Hoog-
ten gevuld. I. 418. leeraars te Leuven aan die

Door die van 's Hertogenbosch overmeesterd en Predikanten. II. 469.

vernield. I. 464. Enige Predikanten in
de Meyerye beroepen. II.

Postwagen van 's Hertogenbosch op Mastricht op- 484.

gerigt. III. 268. Predikanten in de Meyerye
beroepen. III. 3.

Postwagen van Rotterdam op 's Hertogenbosch ge- Van inkwartiering vry-
weerd. III. 317. gesteld. IV. 96.

Naderhand opgerigt dog Predikheeren (He. Kloos-
te niet geloopt. III. 367. ter der) afgebrand. I. 271.

Postwagen van Gouda op De Predikheeren willen
's Hertogenbosch moeilyk eenige goederen uit de Stad
heid daarover. III. 317. verzenden dog welke aan-
gehouden werden. II. 102.

Loopt te niet. III. 321. Pretendent (De Staaten
Postwagen op Utrecht op- schryven de Regeering aan
gerigt. III. 321. den) binnen hare Stad niet
toe te laten. III. 414.

Postwagen op Nieuwme- Pylyzer Adelyk geslacht
gen opgerigt IV. 158. in Brabant, oorsprong; L.

Plyn (De Huizen op het) 156.

nevens de St. Peters en Q.

Paulus Kerk afgebrooken.

II. 522.

Moeilykheid daarover. Quesnoy Vrouw Jakobs
II. 527. begeeft zig derwaars. I.

Postel (Abtdye van) Ge. 274.

schil over dezelve. III. 22. Quintus Titurius Veldheer
Posteryen moeilykheid van Chæsar bedwingt de
met die van Holland daar- Menapiers. I. 37.

over. IV. 163.

Verdere oneenigheid. IV. R.

181.

Overeenkomst daarover. RAAD VAN BRABANT NAAR
IV. 196. Brussel overgebragt. I. 315.

Predikanten (Eerste) bin- RAAD VAN BRABANT in
nen de Stad na het over- den Haage. Beveelt hulde
gaan by leening van andere en manschap wegens de
plaatsen. II. 454. leenen te komen doen. II.

Manifest over de leen 463.

Tweede bevel deswegens.
II. 464.

Verzocht deszelfs verblyf binnen 's Hertogenbosch te neemen. II. 483.

Verzoek om alleen Brabanders tot Raaden daar in aan te stellen. III. 90.

Doet een Burger der Stad naar den Haage haalen die egter ontslagen werd. III. 290.

Moelelykheid met de Regeering over het Regtsgebied. III. 366.

RAAD (GROOTE) te Mechelen ingekeld. Naderhand in twee verdeeld. I. 331.

Naar de wyze van het Parlement van Parys veranderd. I. 355.

Houd met de dood van Karel den Stouten op. I. 356.

Hersteld en in twee delen gesplitst. I. 406.

R.

Raad van Staaten in de Nederlanden in hegtenis genomen. II. 86.

RAAD VAN STAATEN DER VEREENIGDE NEDERLANDEN steld den Algemeenen Staaten voor de Beden in de Meyerye te vorderen. II. 481.

Voerd de Verpondingen binnen de Stad in. II. 494.

Neemat voor eenige Kloosters binnen de Stad te verkoopen. II. 512.

Dringt op de afkondiging van het Plakaat over de invoering van het Collateraal. III. 45.

Tragt twee Kapellen binnen de Stad tot Krygsvoorradhuizen te doen maaken. III. 125.

Geeft de Stad een merklyken onderstand tot het vernieuwen van Stads Bruggen. III. 150.

En agt honderd guldens jaarlyks voor het aanvullen der Bolwerken. III. 151.

Zyn goedvinden omtrent het haalen van de Zooden tot herstelling der Vestingwerken. IV. 152.

Rassinghem (Gerard Heer van) en Lidekerke verkoopt het Land van Breda aan Jan den Ilden Hertog van Brabant. I. 177.

Ravestein (Het Land van) onderzoek of het zelve onder Brabant hoord. I. 471.

Door De Spaanschen na de Munstersche Vrede te rug geefsch. III. 5.

Rederykers bevorderende Hervorming. II. 15.

Regeering der Stad (Nieuwe) door de Gemagtigden der Algemeene Staaten na het overgaan der Stad aangesteld. II. 456. en 458.

Zy steld zig tegen de verpagting van 's Lands Gemeene Middelen binnen de Stad. II. 465.

Verzoekt dat de Gemeene Middelen volgens de Brabant

bantſche lyſt mogen wer-
den Verpagt. II. 480.

De leden der Regering
op een vaſt getal bepaald.
III. 97.

Regtoeffening (verbete-
ring der) door Filip den
II den I. 334.

Door den Aarts Hertog
Aalbrecht. II. 349.

Reimenaut geeft aldaar
tuſſchen het Leger der Staa-
ten, en van Don Jan van
Ooſtenryk II. 107.

Reinier Graaf van Bra-
bant valt Karel den Een-
vouwigen toe. I. 55.

Werd door Rollo den
Noorman gevangen. I. 63.

Word van zyne Landen
door Zwentiboldus beroofd.
I. 61.

Sterft. I. 65.

Reinier van Châlons Prins
van Orange trekt tegen de
Gelderſchen, en word ge-
ſlagen. I. 499.

Ontfangt in 's Keizers
naam de hulde van ver-
ſcheide Gelderſche Steden.
I. 508.

Sneuveld in de belege-
ring van St. Difier. I.
513.

Rekeningen. De Gemag-
tigden der Algemeene Staa-
ten komen binnen de Stad
tot het naarzien van Stads
Rekeningen. III. 23.

Handeling wegens het
openleggen derzelver. III.
54.

De Gemagtigden koomen

daar toe binnen de Stad.
III. 61.

Handeling daarover. III.
62.

Het Stadhuis met Soldaa-
ten bezet en geen der Re-
genten mag uit de Stad
gaan. III. 65.

De Rekeningen onder ze-
kere voorwaarde bezigtigd.
III. 68.

Het Komtoir der Rent-
meesteren met Soldaaten be-
zet. III. 69.

En opengeſlagen. III. 70.
Eed omtrent de vermiſte
Rekeningen. III. 71.

Verdere gevolgen daar-
van. III. 72.

Voorſlag om naar te gaan
of in Stads Rekeningen over
de tagtig duizend voor me-
morie zyn gebragt. III. 80.

De Raad van Staaten vor-
derd, dat de Regeering
eenige Stads Rekeningen
naar den Haage zend. III.
450.

Het welk de Regeering
welgerd, en de Raad niet
wel opneemt. III. 451.

Dog naderhand blyft ſte-
ken. III. 454.

Remonſtranten. Voorval
tuſſchen den Biſſchop van
's Hertogenboſch, en eeni-
ge Remonſtrantiſche Pre-
dikanten te Waalwyk. II.
336.

Requesens (Don Louis de)
volgd Alva als Landvoogd
op, en komt te Bruſſel.
II. 82.

F 3

Doet

Doet een algemeene vergifnis afkondigen. II. 82.

Steld het begin des jaars op den eersten Januari. II. 83.

Groote verwarring in zynen tyd, en sterft. II. 84.

Ridderstraat te 's Hertogenbosch aan den kant der markt verwyderd. III. 112.

Roermende Stad in Opper-Gelderlant, draagt haare sleutelen Keizer Karel te gemoet. I. 507.

ROLLO de Noorman vsit in Walcheren, en neemt Reinter Graaf van Brabant gevangen. I. 63.

Rood (Het Kasteel van) door Hertog Jan den IIlden van Brabant verlooren. I. 184.

Roodeloop te 's Hertogenbosch zie loop.

Rombouts (Michiel) een aanzienlyk Burger te 's Hertogenbosch gevangen. II. 47.

Opgehangen, en zonderling geval by zyne te rechteffing. II. 48.

Roomsche Godsdienst. Te Brussel, en te Antwerpen geschorst. II. 135.

Moet by het overgaan der Stad 's Hertogenbosch geheel ophouden. II. 441.

Stooring van denzelven aldaar. II. 492.

Streng bevel tegen denzelven. II. 498.

Het sluiten der Huizen

op de heilige dagen verboden. II. 499.

Opfchudding over het stoorren van dien Godsdienst. II. 510.

Oproer ter saake van dien III. 222.

Rosmalen Dorp in de Meyerye by beleening tot een Heerlykheid gemakt, en door de Stad 's Hertogenbosch ingeloscht. I. 409.

Door de Gelderschen verbrand. I. 422.

Rossem (Jo. Maarten van) komt een dienste van Keizer Karel te 's Hertogenbosch. I. 467.

Valt in Brabant en verwoest veele plaatsen in de Meyerye. I. 498.

Eischt, Antwerpen, en Leuven op, en valt in Luxemburg. I. 499.

Bemagtigd Amersfoort. I. 503.

Plunderd veele plaatsen in de Meyerye. I. 504.

Sterft aan de Pest. I. 543.

Ruiter (Hermende) door de Hervormden te 's Hertogenbosch naar den Heere van Brederode te Antwerpen gezonden. II. 34.

Neeamt het Kasteel te Loevestein in. II. 64.

Sneuveld in het verdedigen van het zelve. II. 66.

Rundvoo zwaare sterfte onder het zelve. I. 175.

Ruyz Geheimfchryver te 's Her-

's Hertogenbosch door de Staaten en den Prins van Orange tot Griffier aangesteld verschoond zig om zynen onderdom. II. 457.

Ryksverdeeling van Gallien door de Franken. I. 50.

Na den dood van Lodewyk den Vroomen. I. 54.

Na den dood van Lotharius I. 54.

Rysyk Vrede aldaar gemaakt. III. 342.

S.

Saffenberg (Jan Heer van) bekómt Heusden van den Hertog van Brabant te Leen. 186.

Verkoopt deszelfs recht aan den Graaf van Holland. I. 187.

SALVERS een soort van Franken. I. 47.

Zetten zig in Taxandelen neder. I. 47.

Worden door Julianus bedwongen. I. 47.

Die hun eenige Landen afftaat. I. 48.

Santbliet gevegt aldaar tusschen de Brabanders en Vlamingen voorgevallen. I. 208.

SAVOIRE (EMANUEL FILIBERT HERTOG VAN) tot Landvoogd over de Nederlanden aangestel. II. 2.

Schansen rondom de Stad in het jaar 1672. van levensmiddelen voorzien. III. 182.

Schatting (Kapitaal)voorgenoomen over de Genera-
liteits Landen in te voeren.
Vertoog daar tegen. III. 137.

Blyft agter. III. 145.

Schellard (Het Regiment van) komt te 's Hertogenbosch. III. 178.

Moeite met het huisvesten van het zelve. III. 179.

Trekt uit. III. 223.

Schermers Glide te 's Hertogenbosch opgerigt. II. 102.

Schoenen (klagte over het maken van) door de bezetting en goedvinden der Staaten daar omtrent. III. 426.

Schutteryen (wederoprigting der) binnen 's Hertogenbosch. II. 527.

Overeenkomst met deelven over het ybbyten. III. 326.

Schyndel Dorp in de Meyerye door de Gelderschen verbrand. I. 423, en 425.

Kwaadaartige ziekte aldaar. III. 444.

Servitie gelden verzoek der Regeering dat die op 's Lands Gemeene Midde-
len of verpondingen gebracht
mogen werden. III. 192.

Verzoek dat de Staaten van Holland eenig geld op de agterstaften der Servitie gelden willen geeven. III. 155.

Verzoek dat die als voorheen uit de verpondingen betaald mogen werden. III. 216.

De Algemeene Staaten verzoeken die van Holland, dat de Stad iets in mindering der Servitie gelden bekomen mag. III. 249.

Moelelykheid met de Ruitery over de betaaling van het Servitie geld. III. 252.

Vertoog der Regeering over het Servitie geld. III. 386.

Goedvinden des Raads van Staaten omtrent het betaalen van het Servitie geld. IV. 7.

De Regeering verzoekt de Staaten van Holland betaaling der agterstallige Servitie gelden waarop niets is gevolgd. IV. 88.

SIXAMBREW. Een Germaansche volk in Gallien verplaatst. I. 39.

SIGEBART Koning van Oost Frankryk zyne Godsdienstigheid. I. 51.

S'Andries Schans gestigt. II. 230.

De bezetting aldaar staat aan het muiten. II. 245.

Door Prins Maurits ingenoomen. II. 249.

Sluis in Vlaanderen (De Stad) door Parma belegerd. II. 175.

En bemagtigd. II. 178.

Sonnus (Franciscus) brengt Philip den IVden de tyding van de oprigting der nieuwe Bisdommen. II. 13.

Neemt bezit van het Bis-

dom van 's Hertogenbosch. II. 16.

Spanjaarden komen in de Nederlanden. II. 43.

Eenigen van hun te 's Hertogenbosch gelegd. II. 44.

Groote last daarvan. II. 45.

Trekken uit de Stad. II. 46.

Anderen komen er in. II. 52.

Multery der Spaanschen. II. 85.

Zy slaan de Staatsche benden. II. 86.

De Spaansche verlaaten deeze Landen. II. 95.

Don Jan doet die wederom komen. II. 106.

Spiljardus (Johannes) Predikant te Gornichem word by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Staartster in 1744 gezien. IV. 72.

Stapelrecht te Dordrecht. De Regeering van 's Hertogenbosch verzoekt te vergeefs eenige matiging daar. omtrent. III. 468.

STEENBERGEN door Spionola ingenoomen. II. 370.

Stipbouts Dorp in de Meyerye waarschynelyk voorheen een Bosch. I. 15.

Door de Gelderschen verbrand. I. 425.

Stooters (Mathyz) een Verrader binnen 's Hertogenbosch ontdekt en gearraft. II. 224.

Storm (Geweldige). In het

het jaar 1703. III. 383.

In het jaar 1717. III. 433.

Straaten binnen de Stad (verhooging der) II. 393.

Orde op het maken derzelver. II. 274.

Verandering in de wyze van het maaken derzelver. IV. 79.

Straatweg op Eindhoven (Oorzaak van het aanleggen van den) IV. 58.

Ocktrool daar toe verleend en begonnen. IV. 60.

Tot het Tolhuis te Best. bestraat. IV. 64.

Verhooging van het weggeld. IV. 81.

Voorslag om die tot op de grenzen des Lands van Luik te brengen. IV. 161.

STRYEN (Het Graaffchap) wat het bevatte. I. 5.

Stad zyne byzondere Heeren komt aan den Graaf van Leuven. I. 6.

T.

Tallard. (De Fransche Maarfchalk de) gevangen binnen 's Hertogenbosch gebragt. III. 389.

Tancbelyn predikt eene ketterfche leer. I. 87.

Word omgebragt. I. 88.

Tarante (De Prins van) Gouverneur van 's Hertogenbosch neemt afscheid van de Regeering, en verlaat alle zyne ampten. III. 161.

TAXANDERS van zommingen in Zeeland geplaatst. I. 41.

Zyn Inwoorners van het noordlykste gedeelte van Brabant, en dus mede van de Meyerye. I. 42. en 43. Naamsrede. I. 45.

TAXANDRIEN Landschap grenzen, en wat het bevatte. I. 3.

Voorheen een woest land dog thans meer bebouwd. I. 5.

De Saliere zetten er zig in neder. I. 47.

Waarschynlyk aan hun afgeftaan. I. 48.

TENKTEREN een Germanisch Volk vallen in het Land der Menapiers. I. 33.

Door Caesar verslagen. I. 33. en 34.

Onderzoek naar de plaats van dien slag. I. 34.

Tersuanne. (De Stad) stormenderhand ingenoomen en geslegt. I. 540.

Terra Nova (De Hertog van) verbind zig in den naam des Konings van Spanjen te voorwaarden der verzoening van 's Hertogenbosch te voldoen. II. 130.

Tienen (Jo. Philip van) tot Kommandeur van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 456.

Tbou Ambassadeur van Frankryk. Deseffs Kappel-
laan te 's Hertogenbosch
aangehouden. III. 110.

F 5

THIRK

TIEL (de Sted) valt Hertog Jan den Isten in handen. I. 142.

Door den Heer van Buuren ingenoomen. I. 173.

Door den Graaf van Gelder bemagtigd. I. 184.

Die dezelve behoud, en eenige Dorpen by Heusden daar tegen afstaat. I. 185.

Die Sted naderhand tegen Oudheusden, Vlymen, Hedikhuizen en Engelen geruimd. I. 188.

Word Vrugtenloos door den Graaf van Buuren belegerd. I. 462.

Aanslag op die Sted ontdekt. II. 347.

Tielerwaard. De Graaf van Buuren doet er een inval in. I. 401.

Tienden, wat nieuwe Tienden zyn. De Geestlykheid eigend zig het recht daar op toe. Hertog Hendrik de IIde schenkt hun die by utterste wille. Zyn thans een Domein. I. 123. in de Aantekeningen.

Op wat wyze de Tienden in het jaar 1672. verpakt zyn. III. 174.

Hoe in het jaar 1701. III. 363.

Tilburg Dorp in de Meyerey door de Geiderfchen gebrandschat. I. 505.

Door de Franschen 1672. geplunderd. III. 191.

Tol. Verzoek dat de Land Tol over geheel

Staatfch Brabant geheven mag werden. III. 12.

De gevlugte goederen Tolvy verklaard. III. 147.

Den Pagter zulks aangeschreeven, en moet het deswegens gevorderde te rug geeven. III. 363.

Geweld tegen de Kommlen van den Tol te Lommel gepleegd. IV. 36.

Vergeeffche onderhandelingen om den Tol afschaffen. IV. 51.

Tol in Gelderland klagten van verscheide Kooplieden over het afvorderen van Tol aldaar III. 272.

Tol te Heusden binnen 's Hertogenbosch gevorderd. II. 183.

Tongeren. Onderzoek of de Zee voorheen tot aan die Sted geloopen heeft. I. 25.

Tovery. (Verscheide menschen om) te 's Hertogenbosch ter dood gebracht waren tegen de Regeering zig verzet. II. 215.

Truches (Ferdinand) broeder van Gebhard Keurvorst van Keulen blijft in een aanslag op 's Hertogenbosch. II. 160.

Tzertlaas (Evert) of 's Heeren Claas verloft Brusfel van de Vlamingen. I. 206.

Wort tot Ridder verklaard en zyn ongelukkig einde I. 207.

Tugthuis (voortreemen om een) te 's Hertogenbosch op

op te rigten, dat mislukt. IV. 9.

Te vergeefs hervat. IV. 50.

Andermaal vrugtenloos onderpoomen. IV. 153.

Tull van Bulkenstein, (Jo. Hendrik van) denklyk tot Groot Majoor van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 456.

Turf. (Verhooging op den last van den) klagten daarover. III. 422.

Turfdragers Gilde opgericht. III. 357.

U.

Udenhout Dorp in de Meyerye was voorheen een Bosch Eindhoven genaamt. I. 14. en 27.

Uitvaarten der Hertogen van Brabant, en van anderen aldaar gehouden.

VAN KAREL den IIden II. 9.

VAN KAREL Erfprins van Spanjen II. 52.

VAN ISABELLA VAN VA-LOIS derde Gemalin van Philip den IVden II. 52.

VAN FILIP den IVden II. 227.

Van den Keizer MATHIAS. II. 340.

VAN AALBRECHT Aarts Hertog van Oostenryk, en uitvoerige beschryving dier uitvaart. II. 350.

USPERTEN. Een Ger-
manisch Volk valt in het

Land der Menapiers. I. 33.

Door Caesar verslagen. I. 33. en 34.

Onderzoek naarden plaats van dien Slag. I. 34.

UTRECHT. Vereeniging aldaar gesloten. II. 114.

Te 's Hertogenbosch afgekondigd. II. 120.

Goedkeuring dier afkondiging. II. 122.

Vrede in het jaar 1713. aldaar gesloten. III. 411.

UTRECHT (Het Stich van) aan Keizer Karel overgegeven. I. 464.

V.

Vaarten. (Voorslag om eenige) door Brabant te maaken die niet doorgaat. H. 324.

Vaart (voorslag om een) uit de Maaz in de Schilde te maaken. II. 339.

VALKENBURG. (De Heer van) plunderd het Dorp Lommel. I. 141.

Moet zig in den Oorlog tusschen Brabant, en Gelderland onzijdig houden. I. 145.

Het laatste (Manfoir van dat geslacht sterft. I. 212.

VALKENBURG Heerlykheid. Het Kasteel aldaar te vergeeffch belegerd. I. 150.

De Heer aldaar maakt een nadeelig verdrag met den Hertog van Brabant. I. 174.

De

- De Hertog neemt de Stad Valkenburg in wiens wallen geslegt werden. I. 179.
- Valkenburg tot een Graafschap verheeven. I. 213.
- Aan Brabant in eigendom overgegeven. I. 213.
- Valkenisse* (zonderling voorval wegens het doode lichaam van juffrouw van) III. 162.
- Varax* (Graaf van) sneuvelt in het gevegt by Turnhout. II. 22c.
- Vee markt der Stad verzet. IV. 76.
- Veen (van) Adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 197.
- Veertigste Penning op de verkoop van alle vaste goederen gelegd, waar tegen de Regeering een verhoog doet. III. 114. 120. en 157.
- Velasko* (Don Louis de) veroverd Steenberg. II. 370.
- Velde* (Mr. Gysbert van de) Griffier van 's Hertogenbosch word door hun Ho. Mo. en den Prins van Oranje in zyn ampt bevestigd. Verzoekt verschooning om zyn ouderdom. II. 457.
- Veldslag by Hougaarden. I. 72.
- By Florines. I. 74.
- By Wilre. I. 91.
- By Heusden 1202. I. 104.
- By Leespe 1264. I. 129.
- By Woeringen 1288. I. 147.
- By Santvliet 1356. I. 208.
- By Baswilre 1364. I. 215.
- By de Stad Graave 1388. I. 235.
- By Azincourt 1415. I. 162.
- By St. Quintyn 1557. II. 7.
- By Grevelingen 1558. II. 8.
- By Turnhout 1596. II. 220.
- VELUWE (Staat van de) twist deswegens. I. 98.
- Verdrag. I. 99.
- De Graaf van den Berg valt er met een Leger in. II. 428.
- VENLO Stad in Gelderland door Keizer Karel gewonnen. I. 507.
- Verbeurd Verklazzingen van goederen in de Landen die brandschatting betaalen opgeheeven. II. 368.
- Verbond der Edelen 1565. II. 21.
- Verponding binnen de Stad ingevoerd. II. 494.
- Buitengewoone halve verponding van de Generaliteit gevorderd. III. 135.
- Andermaal III. 235.
- Buitengewoone halve verponding die de Regeering te vergeefs tragt te weeren. III. 260.
- Vertaing* (Pieter) Heer van Heeswyk tragt te vergeefs een oploop binnen 's Hertogenbosch te stillen en sneuvelt

veld by die gelegenheid. I. 366.

Vessem en Wintelre twee Dorpen in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Vischmarkt. De tegenwoordige in staat gebragt. III. 132.

Vitte wat betekend. I. 220. In de aantekeningen.

VLAANDEREN. (Eenige gedeelten van) hoorden oudtyds onder Brabant. I. 9.

Die van Vlaanderen vallen in Brabant. I. 183.

De Graaf eischt een gedeelte van Brabant. I. 204.

Veroverd Brussel. I. 205.

De Vlaamschen verdreven. I. 206.

Vrede tusschen hen en de Brabanders. I. 209.

Vlaanderen wil Maximiliaan niet als voogd over zynen Zoon erkennen. I. 386.

Binnenlandsche Oorlog aldaar. I. 387.

Verdrag. I. 387.

Nieuwe onlusten aldaar, waarin die van 's Hertogenbosch zig mengen. I. 390.

Fladeracken. (De Huisvrouw van Jo. Johan van) van ongeoorloofde briefwisseling met de Gelderschen beschuldigd. I. 423.

Fladeracken (Jo. Johan van) stult door zyn tusschenspreken de oproerige Burgery te 's Hertogenbosch. I. 449.

Vierden Dorp in de Meyerye tot een Heerlykheid beleend. I. 409.

Vluchtelingen (Fransche). De Regeering zoekt eenigen van hun binnen de Stad te lokken. III. 294.

Voorslag om een der gevlugte Predikanten te be-roepen. III. 295.

Onderstand aan eenige dier Vluchtelingen, die door de Algereinen gevangen waren. III. 302.

Voetius (Gysbert) Predikant te Heusden werd by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Voorregten Herstelling van den Inbreuk einiger Voorregten te 's Hertogenbosch. I. 469.

Een Register van Stads voorregten naar den Haage gezonden. III. 99.

Voorwaarden Overgaaft der Stad aan de Algemeene Staaten. IV. In de Bylaagen.

Grieven tegen denzelven door de Regeering overgegeven. III. 49.

Vreede gesloten.

Te Orten 1196. I. 102.

Te Leuven 1203. I. 106.

Te Kameryk 1334. I. 185.

Te Woudrichem 1418. I. 270.

Te Vincennes 1465. I. 339.

Te Kameryk 1508. I. 418.

Te

Te Madrit 1525. I. 439.

Te Gornichem 1528. I. 465.

Te Aignesmortes 1538.

I. 487.

Te Crespi 1544. I. 513.

Met Frankryk 1559.

II. 9.

Gentsche bevrediging

1576. II. 89.

Te Keulen 1579. II.

128.

Het iwaalfjaarig bestand

1609. II. 297.

Te Mnnster 1648. II.

545.

Te Breda 1667. III. 149.

Met Engeland 1674. III.

232.

Te Nieuwmegen 1678,

III. 264.

Te Ryswyk 1697. III.

342.

Te Utrecht 1713. III.

411.

Te Aaken 1748. IV.

322.

Vrywaaringen door die van 's Hertogenbosch aan de Staatsche Dykers opgezeft, en door de Staaten aan de Stad, en het Vrydom. II. 313.

Fugt Dorp in de Meyerye by beleening tot een Heerlykheid gemaakt en door de Stad 's Hertogenbosch ingeloscht. I. 409.

Door de Gelderschen verbrand. I. 504.

Door de Staatschen gedeeltlyk in koolen gelegd. II. 150.

Voorneemen om het vyandlyk Komtoir aldaar niet te dulden. II. 503.

Geweld tegens een aangehoude Kar aldaar gepleegd. III. 329.

W.

Waalwyk Dorp in de Meyerye door de Hollanders in brand gestoken. I. 161.

Uitgift van de Heerlykheid dier plaats. I. 215.

De Regenten bekoomen oorlof om de Vaart aldaar te verdiepen, en een Vaartgeld te vorderen. IV. 14.

Welk laatste ingetrokken werd. IV. 16.

Waelde Dorp in de Meyerye werd voorheen Wadradoch genaamd, en door Angibald aan Willebrord geschonken. I. 52.

Nevens waarde door de Gelderschen gebrandfchat. I. 505.

Stoutigheid van eenige Inwoners aldaar aan den Predikant gedaan. III. 108.

Waldck (*De Vorst van*) verlaat den Staatschen dienst. IV. 96.

Waldenzen in Piemont (Onderstand gelden voor de) te 's Hertogenbosch ingegaderd. III. 42.

Walenburg (*De Heer van*) gelast de Stad Graave te ruimen komt met de bezetting dier plaats te 's Hertogenbosch. III. 175.

Trekt

Trekt wederom derwaars
dog moet Graave overge-
ven. III. 176.

Wanſchepzel te 's Her-
togenboſch geboren. II.
214.

Waterberoerte in de Stad
en in de Meyerye 1755.
IV. 165.

Watervloed voor de ge-
boorte van Kriſtus 101.
I. 25.

Na de geboorte van Kri-
ſtus. In het jaar 1446. I.
324.

1529. I. 462.

1531. I. 475.

1552. I. 539.

1571. II. 66.

1573. II. 79.

1595. II. 212.

1598. II. 226.

1621. II. 364.

1651. III. 19.

1658. III. 86.

1694. III. 333.

1709. III. 404.

1726. III. 455.

1739. IV. 40.

1740. IV. 52.

1751. IV. 149.

1757. IV. 170.

Overlaet tot weering der
watervloeden gemaakt. IV.
213.

Weeshuis (vonorſlag om
een Soldaaten)-te 's Her-
togenboſch opgerigten. III.
27.

Weiden (Gemeene) in
Brabant wat zyn wien toe-
komen. enz. I. 122. In de
ſantekeningen.

WENDELAUS Hertog van
Luxemburg trouwd met Jo-
hanna Hertogin van Bra-
bant. I. 196.

Doen hunne plegtige In-
trede. I. 200.

Werden te 's Hertogen-
boſch gehuldigd. I. 201.

Geeven aan die Stad
twee Jaarmarkten. I. 201.

En het regt om in Stads
Wapenſchild het hunne te
mogen ſtellen. I. 201.

Derzelve Blyde Inkom-
ſte. I. 201.

Begeven zig na den inval
der Vlamingen naar 's Her-
togenboſch. I. 205.

Verleenen de Burgers
vrydom van Houtſchat. I.
206.

Derzelver zaak wanhoop-
pig, dog wonderlyk gered.
I. 206.

Belegerd Namen dog ver-
zoend zig met dien Graaf.
I. 208.

Geeft zyn regt op Heu-
den behalven den klokſlag
den Graaf van Holland
over. I. 209.

Vrede tuſſchen Brabant
en Vlaanderen. I. 209.

Stild een oproer te Leu-
ven. I. 211.

Bekomt de Stad en Heer-
lykheid Valkenburg. I. 212.

Oorloogd met den Her-
tog van Gulik. I. 215.

Word by Biſwiller ge-
ſlagen en gevangen. I.
216.

Geſtaakt. I. 217.

Be:

Bekomt eene Bede van de Sraaten. I. 218.

Twist over het ontfangen dier Bede. I. 220.

Hoe bygelegd. I. 221.

Straft de Oproermakers te Leuven. I. 228.

Dood en begraafnis. I. 230.

Aart. I. 230.

Westerloe (Het Kasteel te) door de Spaanschen ingenoomen. II. 198.

WEZEL door den Heere van Dieden ingenoomen. II. 429.

Wilde (Hendrik) kant zig tegen het woeste leven der Geestlyken aan. I. 431.

WILLEBRORD word met verscheide goederen in Taxandrien beschofiken. I. 52. en 53.

WILLEM van Nassauw erfd het Prinsdom Orange. I. 513.

Valt met een Leger in Brabant. II. 78.

Genoodzaakt te rug te trekken. II. 79.

Neemt voor Antwerpen te verassen dat mislukt. II. 83.

Waarschouwd de Staaten tegen Don Jan. II. 91.

Word tot Ruward van Brabant verkoren, en door die van 's Hertogenbosch mede daar toe aangesteld. II. 103.

Word Stadhouders van Brabant. II. 105.

Door Filips Koning van

Spanjen in den Ban gedaan. II. 135.

WILLEM de IIde Prins van Orange komt met zynen Vader te 's Hertogenbosch, om de nieuwe Vestingwerken te beschouwen. II. 518.

WILLEM de IIIde Vreugde te 's Hertogenbosch over zyne aanstelling tot Stadhouder. III. 203.

De verandering der Regeering aan denzelven gelaten. III. 203.

Schryft de Regeering aan, om Hooft en Stro op te doen. III. 205.

Komt binnen de Stad. III. 212.

Sterft. III. 370.

WILLEM de IVde Vreugde over zyne aanstelling als Stadhouders te 's Hertogenbosch. IV. 93.

Komt binnen de Stad. IV. 119.

Word Stadhouders van Staatsh Brabant. IV. 124.

Sterft en rouwe daarover te 's Hertogenbosch. IV. 152.

WILLEM de Vde geboren. Vreugde daarover te 's Hertogenbosch. IV. 114.

Vreugde over deszelfs meerderjaargheid. IV. 216.

Komt te 's Hertogenbosch. IV. 220.

Bezigtd het Stadhuis. IV. 222.

Doet een Wapenschootwag van de bezetting op

de Vugter Heide. IV. 223.

Vertrekt. IV. 225.

Willem Zoon des Hertogs van Gulik volgt Karel in het Hertogdom van Gelder op. I. 488.

Onderwerpt zig aan Keizer Karel. I. 508.

Winters (Streng). In het Jaar 1570. II. 66.

1599. II. 236.

1709. III. 402.

1715. III. 425.

1740. IV. 44.

Witthem Adelyk Geslacht in Brabant oorsprong. I. 168.

Woeringen. Een bende struikrovers nesteld op het Kasteel aldaar. I. 146.

Veldslag by Woeringen. I. 147.

Het Kasteel door den Hertog van Brabant ingenoomen. I. 149.

WOUDRICHEM. Vredehandeling aldaar. I. 270.

Wouwe (Het Slot te) Door Parma ingenoomen. II. 174.

Wynen (Fransche) Belasting daarop hier te lande gelegd. III. 162.

Wynbergen (Jo. Jan van) word Bevelhebber van 's Hertogenbosch. III. 43.

Wynkelder der Kannuniken te 's Hertogenbosch, en twist over den Impost der Wynen. I. 428.

Wyn en Bierkelder voor de bezetting door de Re-

geering opgericht. II. 290.

Naderhand door een Zootelaar der Spaanschen geopend, dog kort daarna afgeschaft. II. 329.

Wyfblid Adelyk Geslacht in Brabant oorsprong. I. 168.

Y.

Ys Orde op het byten van het zelve. II. 530.

Overeenkomst met de Schutteryen daarover. III. 326.

Het geld daar voor aan de Schutteryen gegeven op de helft bepaald. IV. 3.

Naderhand ten volle betaald en de agterstallen der vermindering mede voldaan. IV. 4.

Z.

Zegel (klein) ingevoerd. III. 32.

Verhoogd. III. 336.

Ziekte (zweetende) Beschryving van dezelve. I. 467.

Woed sterk te 's Hertogenbosch. I. 468.

Zomerden Dorp in de Meyerye door de Gelderschen uitgeplunderd. I. 413.

Door dezelvev gebrandschat. I. 505.

Zonst (Mr. Lazarus van) tot

tot tweede Pensionaris na verscheide grooten van hun-
het overgaan der Stad aan- ne bezittingen. I. 63.
gefeld. II. 457. Belegerd Durfos. I. 64.

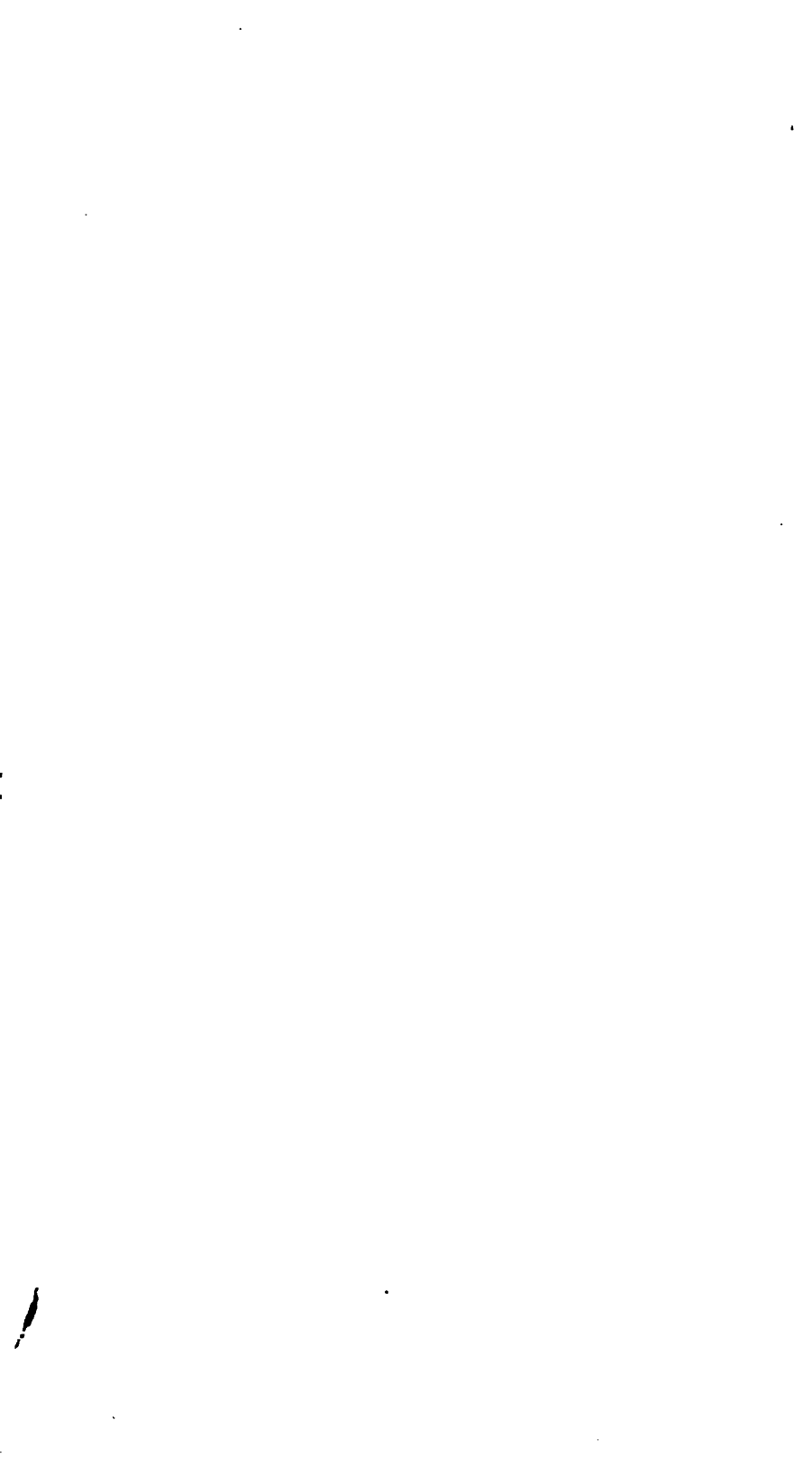
ZWARTISOLDUS Koning Word geslagen en in-
van Lotharingen , beroofd veld. I. 65.

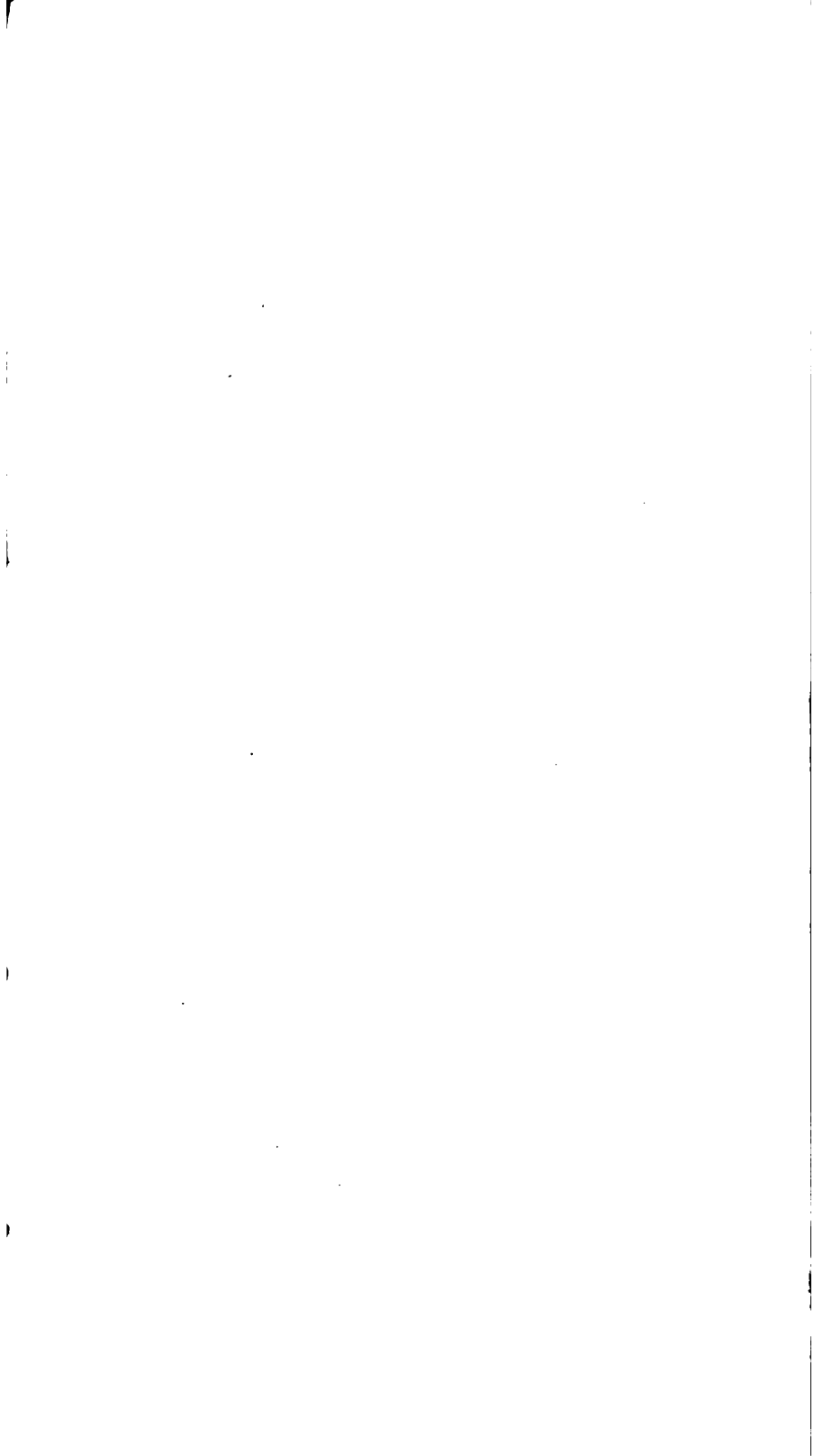
E I N D E.

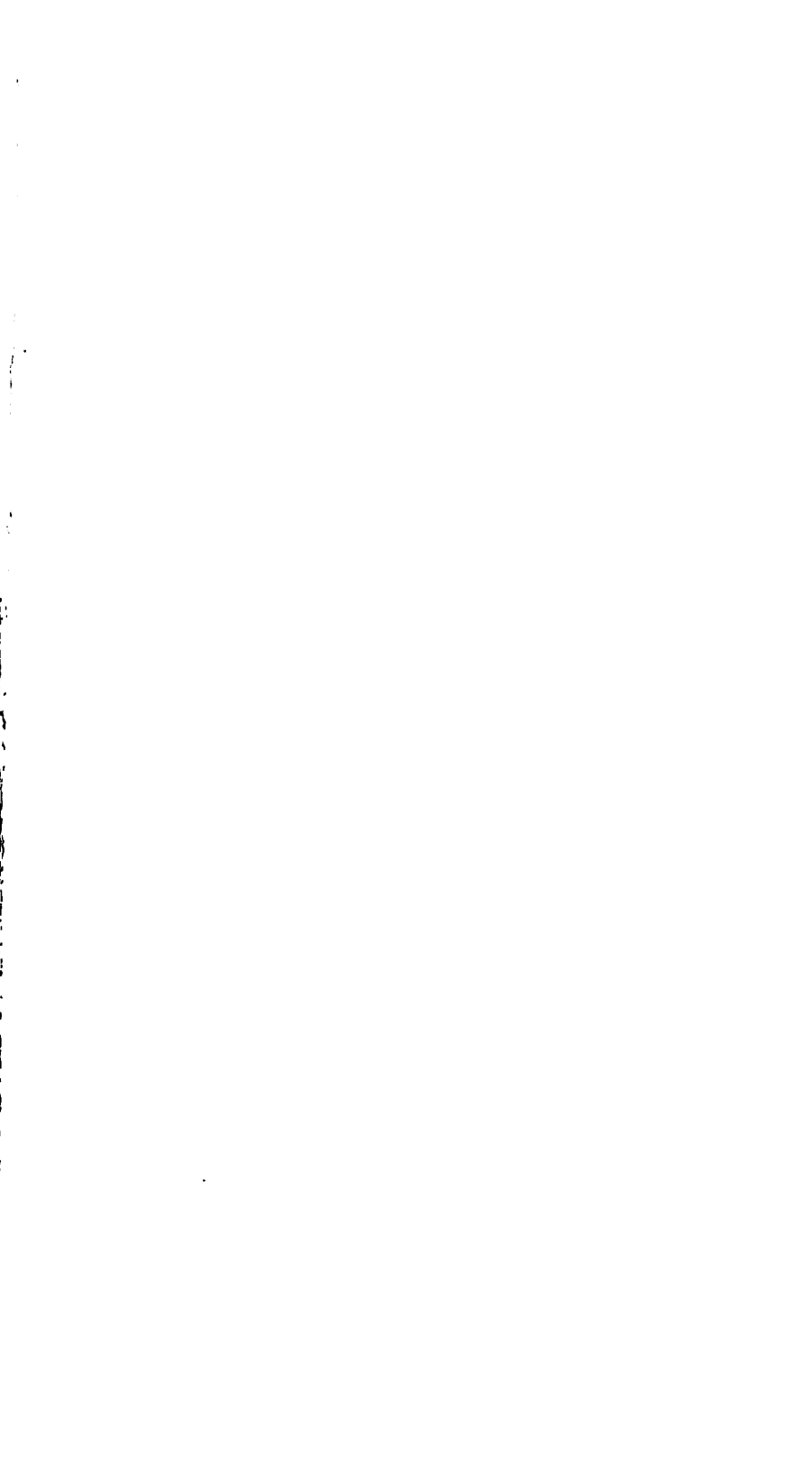

7

23

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

[illegible]

